BELÜGYI SZEMLE

A Belügyminisztérium szakmai, tudományos folyóirata

Academic Journal of Internal Affairs

BELÜGYMINISZTÉRIUM

74. ÉVFOLYAM

2026 · 1

BELÜGYI SZEMLE

A Belügyminisztérium szakmai, tudományos folyóirata

Academic Journal of Internal Affairs

BELÜGYMINISZTÉRIUM

74. ÉVFOLYAM
2026 · 1

BELÜGYI SZEMLE

74. ÉVFOLYAM 2026 · 1

SZERKESZTŐSÉG: 2090 Remeteszőlős, Nagykovácsi út 3.
Telefonszám +36 (26) 795-922; BM: 24-626
belugyiszemlejournal.org

ISSN: ISSN 2062-9494 (Nyomtatott) 2677-1632 (Online)

LXXIV. évfolyam

FELELŐS KIADÓ: Belügyminisztérium
https://kormany.hu/kormanyzat/belugyminiszterium
H-1014 Budapest, Szentháromság tér 6.

NYOMDA: Duna-Mix Kft. **FELELŐS VEZETŐ:** Szabó Bálint bv. alezredes, ügyvezető

MEGJELENIK HAVONTA

ACADEMIC JOURNAL OF INTERNAL AFFAIRS

VOLUME LXXIV ISSUE 1, 2026

EDITORSHIP: H-2090 Remeteszőlős, Nagykovácsi út 3., Phone: +36 (26) 795-922; BM: 24-626
belugyiszemlejournal.org

ISSN: ISSN 2062-9494 (Print) ISSN 2677-1632 (Online)

Volume LXXIV

PUBLISHER: Ministry of Interior of Hungary
https://kormany.hu/kormanyzat/belugyminiszterium
H-1014 Budapest, Szentháromság tér 6.

TYPOGRAPHY: Duna-Mix Kft. **RESPONSIBLE MANAGER:** Bálint Szabó, Prison Lieutenant Colonel, Executive Director

PUBLISHED MONTHLY

TARTALOM

NEMZETKÖZI RENDÉSZETI FIGYELŐ

INTERJÚ

BELÜGYI SZEMLE
BELÜGYMINISZTÉRIUM

ELŐSZÓ

Kedves Olvasó!

„A tudomány éltető ereje az örökös megkérdőjelezés.”
Nils Uddenberg

Nils Uddenberg gondolata arra emlékeztet, hogy a tudományos gondolkodás nem a kész válaszok megőrzéséből, hanem a kérdések folyamatos újrafeltevéséből nyeri erejét. Ez a szemlélet hatja át a Belügyi Szemle januári lapszámának írásait is, amelyek közös vonása a rendészeti és jogi intézmények működésének kritikai vizsgálata, a megszokott magyarázatok elégtelenségének feltárása és az új kockázatokra adott válaszok keresése.

A lapszám tanulmányainak szerzői a szankciórendszer csúcsán álló életfogytig tartó szabadságvesztés célrendszerét és jogállami összhangját éppúgy elemzik, mint a digitalizáció nyomán felértékelődő elektronikus bizonyítékok időérzékeny, gyakran határon átnyúló beszerzésének kihívásait. A kiberbiztonság és a kiberbűnözés kérdésköre több tanulmányban is megjelenik, a felhőalapú környezetek jogi felelősségi viszonyaitól a Budapesti Egyezmény időszerűségének problémájáig. Empirikus kutatás mutat rá az oktatási hátrányok, a tanulási zavarok és a fiatalkori bűnelkövetés összefüggéseire, míg más tanulmányok a kriminálstatisztika értelmezési korlátait, a magánbiztonság felsőoktatási hátterét, illetve az önkéntes rendészeti szerepvállalás nemzetközi példáit vizsgálják. A számot az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlatát feldolgozó elemzés, valamint két interjú egészíti ki, amelyek a rendészeti vezetői felelősségről és a hazai rendészettudomány szellemi hagyományairól kínálnak személyes reflexiókat.

A januári lapszám egésze azt üzeni: a rendészet és a hozzá kapcsolódó tudományterületek csak akkor képesek válaszokat adni a gyorsan változó társadalmi és technológiai környezet kihívásaira, ha nem mondanak le az alapvető kérdések újbóli, kritikus végiggondolásáról.

Szerkesztőség

BELÜGYI SZEMLE
BELÜGYMINISZTÉRIUM

DOI: 10.38146/BSZ-AJIA.2026.v74.i1.pp9-34

A szankciórendszer csúcsán: életfogytig tartó szabadságvesztés a büntetési célok tükrében

At the Pinnacle of the Sanction System: Life Imprisonment in Light of the Objectives of Punishment

Himpli Lénárd
Dr., doktorandusz, egyetemi tanársegéd
Károli Gáspár Református Egyetem
Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola
himpli.lenard@kre.hu

Absztrakt

Cél: A tanulmány célja az életfogytig tartó szabadságvesztés, különösen a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés büntetőjogi és büntetés-végrehajtási céljainak vizsgálata a hatályos magyar jogi szabályozás tükrében. A dolgozat arra keres választ, hogy a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés menynyiben felel meg a társadalomvédelem, a speciális prevenció és az arányosság elveinek, továbbá megfelel-e a jogállamiság és a jogbiztonság követelményeinek, egyebek mellett a közelmúlt jogszabályváltozásaira is tekintettel.

Módszertan: A tanulmány leíró (deskriptív), összehasonlító és kvantitatív empirikus módszereket alkalmaz. A vizsgálat során jogszabályokat, azok indokolásait, kommentárjait, valamint vonatkozó bírói gyakorlatot és szakirodalmi forrásokat vesz alapul.

Megállapítások: A kutatás alapján megállapítható, hogy a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés jelenlegi szabályozása és gyakorlati végrehajtása több ponton is ellentmond a hatályos büntetési és végrehajtási céloknak. A reintegráció elmaradása, az arányosság elvének kétséges érvényesülése, valamint a fogalomhasználat és céldefiníciók következetlensége jogbiztonsági aggályokat vetnek fel, és indokolják a szabályozás újragondolását. Emellett a közelmúlt büntetőjogalkotása sem látszik javítani ezen a tendencián, hanem újabb anomáliákat teremt.

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás: 2025. 11. 03. Átdolgozás: 2025. 11. 11. Elfogadás: 2025. 11. 17.

Érték: A tanulmány középpontjában az életfogytig tartó szabadságvesztés, különös tekintettel a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés (TÉSZ) büntetési és végrehajtási céljainak vizsgálata áll. A tanulmány a TÉSZ szankciórendszerbeli helyét a hatályos büntetőjogi szabályozás és annak kommentárjai tükrében elemzi, külön figyelmet szentelve a speciális prevenció megvalósulási lehetőségeinek. A dolgozat rámutat a jogalkotási anomáliákra, valamint arra, hogy a TÉSZ célrendszere és végrehajtási gyakorlata több ponton is ellentmond a Btk. és a Bv. törvény deklarált elveinek. A vizsgálat kitér emellett az arányosság elvére és a jogbiztonság követelményére is. A tanulmány hipotézise szerint a TÉSZ jelenlegi formájában nem felel meg maradéktalanul a hatályos büntetési és végrehajtási céloknak, amely jogalkotási korrekció szükségességét veti fel. Az elemzés deskriptív, összehasonlító és empirikus módszertanra támaszkodik, és célja a szankciórendszer koherenciájának, valamint a jogállami alapelvek érvényesülésének vizsgálata.

Kulcsszavak: tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés, TÉSZ, speciális prevenció, büntetési célok

Abstract

Aim: The aim of this study is to examine the substantive and penal enforcement objectives of life imprisonment, with a special focus on life imprisonment without the possibility of parole (LWOP), within the framework of current Hungarian law. It seeks to determine to what extent LWOP aligns with the principles of social protection, special prevention, proportionality, and whether it meets the requirements of the rule of law and legal certainty. With due regard, inter alia, to recent legislative amendments.
Methodology: The research employs descriptive, comparative, and empirical methods. It is based on the analysis of legislation, legislative justifications, legal commentaries, judicial practice, and relevant scholarly literature.
Findings: The study concludes that the current regulation and implementation of LWOP contradict several key substantive and penal enforcement objectives. The lack of reintegration, questionable adherence to the principle of proportionality, and inconsistent terminology and objective definitions raise concerns about legal certainty and justify the need for legislative revision. Moreover, recent developments in criminal legislation do not appear to improve this trend but rather give rise to further anomalies.
Value: This study focuses on life imprisonment particularly life imprisonment without the possibility of parole and examines its substantive and penal enforcement objectives. The study analyses the position of life imprisonment within

the system of sanctions through the lens of current Hungarian criminal law and its commentaries, with special attention to the feasibility of achieving special prevention objectives. The paper highlights legislative anomalies and reveals that the objectives and practical execution of LWOP in several respects contradict the principles declared in the Criminal Code and the Prison Code. The analysis addresses the principle of proportionality and the requirement of legal certainty. The central hypothesis suggests that LWOP, in its current form, does not fully comply with the stated substantive and penal enforcement objectives, thereby raising the need for legislative revision. The study applies descriptive, comparative, and empirical methods, aiming to assess the coherence of the sanction system and the enforcement of rule-of-law principles.

Keywords: life imprisonment, LWOP, special prevention, penal objectives

Bevezetés

„A kultúra [...] kényszerítő erővel korlátozza az ember természetes ösztöneit, különösen az agressziót, amely a legnagyobb fenyegetést jelenti az emberi közösségre nézve.”
(Freud, 1930)

A téma indokolása

A dolgozat címében és az életfogytig tartó szabadságvesztésben (a továbbiakban: ÉSZ) van valami közös. Nevezetesen az, hogy az elnevezés nem pontosan fedi a tartalmat. Ahogy az ÉSZ sem jelent feltétlenül örökös rabságot *„hosszú időn át az az értelmezés vált széles körben elfogadottá, amely szerint a szó szerinti elnevezéstől eltérően ez a büntetési forma főszabályként nem jelent az elítélt élete végéig tartó fogvatartást”* (Nagy, 2014), sőt a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés (a továbbiakban: TÉSZ) sem tényleges igazán – úgy valójában a címben szereplő szankció sem fedheti le teljesen a vizsgálódás tárgyát (Gönczi, 2015). Ugyanis, amikor az ÉSZ szankciórendszerbeli helyének elemzésére kerül a sor, valójában legalább „kettő + egy” szankciót érdemes valamilyen szinten érinteni. A címben említett büntetés mellett önálló szankcióként a határozott idejű szabadságvesztést, illetve mint az ÉSZ sajátos formáját, a TÉSZ-t. Tóth Mihály ezzel összefüggésben grammatikai szempontból fogalmaz meg aggályokat: *„A mai terminológia álszent, mert valójában csak egyetlen »életfogytig tartó szabadságvesztés« létezhetne. Jogi nonszensz egy intézményt általában létezőként, olykor azonban »tényleg létezőként« felfogni.”*

(Tóth, 2014a). A tanulmány arra tesz kísérletet, hogy az említett szankciók tükrében, a büntetési és végrehajtási célok vizsgálatán keresztül rávilágítson egyes jogalkotási anomáliákra, amelyek megkérdőjelezhetik a törvényesség elvének maradéktalan érvényesülését a hatályos büntetőjogi szabályozás kapcsán – különös tekintettel egyebek mellett a közelmúlt jogalkotására is. Ennek keretében a büntetési célok közül a társadalomvédelem egyik oldalát jelentő speciális prevenció kerül részletes vizsgálat alá. Továbbá a büntetési és végrehajtási célok vizsgálatával talán annak a kérdésnek a megválaszolásához is közelebb lehet jutni, hogy mely büntetés (nem) állhat indokoltan a szankciórendszer csúcsán. Az elemzés értelemszerűen érvényesíti a leíró és az összehasonlító módszertant, illetve minimálisan kvantitatív empirikus kutatást is megjelenít statisztikai adatok formájában.

Miért válhat megválaszolhatóvá a büntetési és a végrehajtási célok vizsgálatával az a kérdés, hogy mely büntetés kerüljön a szankciórendszer csúcsára? A feltevés Bibó gondolataiból kiindulva az, hogy a büntetőjog organikus fejlődése egyet jelent a társadalom kulturális szintjének fejlődésével, melynek eredménye a legsúlyosabb büntetési nemek „szelidülése" lehet. Ahogy a halálbüntetés eltűnt a szankciórendszer csúcsáról, úgy feltehető, hogy az életfogytig tartó szabadságvesztés napjai is meg lesznek számlálva. Bibó szerint ugyanis a társadalom megtorlásra irányuló szándéka enyhülhet, prevenció iránti igénye nőhet. Eszerint egy olyan hozzáállás lehet úrrá fokozatosan a társadalmon, amely a büntetési célok szempontjából azt jelentheti, hogy kevéssé megtorolni akarja a rossz tettet, hanem leginkább azon munkálkodik, hogy büntetőjogellenes magatartás ne forduljon elő többé. Ahogy Bibó fogalmaz: *„A büntetésrendszer megtorló jellegét csak ott és annyira lehet csökkenteni, ahol és amennyire a társadalomnak felháborodásra és megtorlásra való készsége csökkent. Kétségtelen, hogy amint a történelem folyamán a társadalom felháborodási készsége elmebetegekkel és varázslattal gyanúsítottakkal szemben a minimumra tudott csökkenni, a társadalom megértési készsége a mai bűncselekmények óriási területén is nagyfokú növekedésre képes."* (Bibó, 1986).

Minél fejlettebb egy társadalom kulturális szintje, annál enyhébb büntetési nemekre van igénye és szüksége. A társadalom kulturális szintjének fejlettsége korrelál az alternatív büntetési formák iránti igénnyel. *„Minél jobban növekszik a társadalom megértési és tolerancia szintje, annál inkább igényelhet az erkölcs és a jogrendszer olyan büntetéseket, amelyek a megelőzésre és az újabb bűncselekmények elkerülésére összpontosítanak, nem pedig a megtorlásra, illetve a társadalom elégtétel iránti igényének kiszolgálására."* (Bibó, 1986). Jóllehet, hiszen a kriminálpolitikát is elsősorban a társadalom civilizációs szintje határozza meg (Gál, 2024). Bibó gondolatmenetéhez további meglátások

kapcsolhatóak. Egyrészt Karsai Dániel megkapóan keretezi a TÉSZ létének, nem létének, illetve mibenlétének kérdéskörét: *„A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés valójában nem jogi kérdés. Sokkal inkább filozófiai vagy társadalom-elméleti. Amikor erről gondolkodunk, arra kell válaszolni valójában, hogy miképpen bánjon egy társadalom a képzeletbeli társadalmi hierarchia legalján lévőkkel."* (Karsai, 2014). Másrészt Nagy Ferenc is úgy nyilatkozott, hogy *„az élet végéig történő szabadságvesztés végrehajtásának előírásával a fejlettebb jogi kultúrával rendelkező civilizáltabb országokban általában nem találkozhatunk vagy ezt a gyakorlatban nem alkalmazzák"* (Nagy, 1999). Régebbre utalva, Platón szerint pedig *„nem a már elkövetett gonosztett miatt kell a büntetést lerónia – hiszen a megtörténtet úgysem lehet meg nem történtté tenni –, hanem azért, hogy a jövőben vagy egyáltalán meggyűlölje a bűnt ő maga is és mindazok, kik látták a bűnhődést; vagy legalábbis nagymértékben alábbhagyjanak az ilyen gyászos cselekedetekkel"* (Platón, 1984). Idevágóan végül Kadlót Erzsébet szavait is érdemes lehet megjeleníteni: *„A büntetőjog – emberiességi szempontoknak megfelelő – szankciós eszközállománya korlátozott. Lehetnek ebben eltérések jogrendszerektől, társadalmaktól függően, de van a civilizált közösségnek egy olyan elfogadott minimuma, amely alá az emberi jogokat és keresztény-zsidó kultúra minimális követelményeit elismerő állam nem mehet. Ma már nem kérdés, hogy a halálbüntetés alkalmazása a civilizált minimumba nem fér bele, ahogyan a csonkító, kínzó és megalázó büntetések is – szerencsére – rég visszaszorultak. Felvilágosult állam semmilyen alapon nem törhet senki életére, a bűntettesére sem."* (Kadlót, 2013).

Elképzelhető, hogy a büntetési és végrehajtási célok szabadságvesztés-büntetéssel kapcsolatos anomáliája a fentebb részletezett „bibói" fejlődési ívnek az előjelei? Ugyanis a Bibó által részletezett tendencia a hatályos büntetőjogban is megfigyelhető, a 2012. évi C. törvény (Btk.) 79. §-a és annak indokolása, kommentárja, valamint magyarázatai a legnagyobb hangsúlyt a prevenciós célra helyezik. A hatályos végrehajtási célok pedig nagyrészt ehhez igazodnak. Egyetlen kivétel létezik: a TÉSZ. Éppen ennek okán merülhet fel álláspontom szerint indokoltan a tanulmány hipotézise. Ugyanakkor azt is érdemes leszögezni, hogy a hatályos magyar Btk. az Európai Unió viszonylatában az egyik legszigorúbb büntető törvénykönyv. Ezt a szigorúságot Gál István László pont a TÉSZ létével indokolja: *„A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés alkalmazása miatt is a magyar büntetőjog tekinthető az EU-ban a legszigorúbbnak: ilyen büntetést egyedül Magyarország alkalmaz a gyakorlatban."* (Gál, 2024). Végül indokolt azt is leszögezni, hogy a tanulmánynak nem célja az ellen érvelni, illetve azt cáfolni, hogy a legsúlyosabb bűncselekmények elkövetői adott esetben életük végéig büntetés-végrehajtási intézetben maradjanak.

Hipotézis

Aggályok merülhetnek fel, hiszen tematikusan levezetve létezik egy olyan érvelés, amely nem ad megnyugtató választ a büntetési és végrehajtási célok teljesülésével összefüggésben TÉSZ esetében. Emellett a büntetési és végrehajtási célok vizsgálata alapján megkérdőjelezhető az ÉSZ létjogosultsága is. Mindebből kifolyólag pedig szűkebb értelemben felmerülhet a büntetőjog egész rendszerét átható törvényesség elvének, azon belül is a nullum crimen/nulla poena sine lege certa sérelme. Tágabb értelemben pedig a jogállamiság egyik legfontosabb elemének, a jogbiztonságnak [11/1992 (III. 5.) ABH.] a maradéktalan érvényesülése is kérdőre vonható.

Miért fontos a büntetés és a végrehajtás célja? Álláspontom szerint azért, mert a büntetés és a végrehajtás hatályos céljának szem előtt tartásával detektálható a szankciórendszer csúcsán elhelyezkedő büntetés, a büntetőjog által követelményként megfogalmazott világos, egyértelmű és érthető módon. Ugyanis, amely büntetés kétséget kizáróan megfelel(het) a hatályos – és álláspontom szerint ideális – büntetési és végrehajtási céloknak, csak az lehet alkalmas a legszigorúbb szankció helyének betöltésére, ellenkező esetben pedig a büntetőjogi szabályozás, amelynek a legfontosabb követelménye a konzisztencia, hibát szenved. *„A büntetés csak addig indokolt, amíg annak céljai meg nem valósulnak”* (Balázsy, 2018). Argumentum a simile, csak az a büntetés indokolt, amely célokat valósít meg, azaz a hatályos büntetési célokat. Ide kapcsolható Zlinszky János 23/1990 AB határozatból származó párhuzamos véleményének egy részlete is: *„A büntetés tehát [...] csak ebben a célra irányított értelemben elfogadható, és indokoltságát veszti azonnal, amint céljai megvalósítására alkalmatlanná válik.”* (23/1990 ABH).

A hatályos szabályozás, és annak TÉSZ-hez való viszonya

„A büntetőjog sajátos erkölcsi jelenségét egyetlen központi fontosságú kérdés adja meg, amely az összes többi etikai vonatkozást magában foglalja. Ez a kérdés a büntetés értelmének és mibenlétének kérdése.”
(Bibó, 1986)

Anyagi jog

A hatályos szabályozás világosan kimondja a Btk. 79. §-ában, hogy a büntetés célja a társadalom védelme érdekében annak megelőzése, hogy akár az elkövető, akár más bűncselekményt kövessen el. Ez azt jelenti, hogy az elsődleges cél

a társadalomvédelem, amely két részcél – a speciális és a generális prevenció – útján valósul meg. *„A társadalom védelme az egész büntetőtörvénynek a feladata, amely a büntetés szempontjából egyet jelent a bűnözés megelőzésével. A speciális és a generális prevenció a társadalom védelmének egy-egy oldala, amelyeknek együttesen kell megvalósulniuk ahhoz, hogy a büntetés célja elérhető legyen”* (Mészár, 2024). Emellett a büntetés határozott célja – azzal együtt, hogy a Btk.-ban expressis verbis nem jelenik meg – a megtorlás és a kárjóvátétel is, azaz a bűncselekménnyel megsértett társadalmi rend helyreállítása és az igazságosság elveinek érvényesítése a sértettek tekintetében (Tóth, 2003).

A társadalom védelmét megvalósító egyik részcél, a speciális prevenció, „kettő + egy” módon valósulhat meg. Egyrészt a reszocializációval, azaz az elkövető társadalomba való visszavezetésével. Ez lényegében az elkövető erkölcsi átnevelésével jár, amelynek keretében az elkövető személyisége pozitív irányba fejlődik, és felismeri, hogy amit tett rossz, így törvénytisztelő állampolgárrá válik. Másrészt az elrettentéssel, amely abban áll, hogy az elkövető azért nem fog a jövőben büntetőjog-ellenes magatartást megvalósítani, mert szankciótól való félelme visszatartja. Tehát ebben az esetben az elkövető erkölcsi értékrendje változatlan marad, az nem fejlődik pozitív irányba. Harmadrészt az elkövető ártalmatlanná tételével. Utóbbi az ÉSZ/TÉSZ esetében legfeljebb az izoláció lehet, azaz az elkövető elszigetelése a társadalomtól (Balázsy, 2018; Tóth, 2003). E három megvalósulási mód közül logikusan az első a legideálisabb, így egyben kvázi az elsődleges cél (URL1), de a társadalomvédelem megvalósul a második megvalósulási mód által is (Mészár, 2024). A Btk. különböző kommentárjai és magyarázatai, illetve a törvény indokolása a speciális prevenció kapcsán csupán az első kettő megvalósulási módot jellemzik és azonosítják a társadalomvédelem részeként – tehát a reszocializációt és az elrettentést. Emellett a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (a továbbiakban: Bv. törvény) is a reintegrációt hangsúlyozza és részletezi a szabadságvesztés-büntetés végrehajtási céljai és elvei között. A harmadik megvalósulási metódus, azaz ÉSZ/TÉSZ esetében az izoláció, a jogirodalomban lelhető fel mint a speciális prevenció megvalósulásának legkevésbé ideális formája (Balázsy, 2018; Tóth, 2003). Ugyanakkor a Bv. törvény magyarázata az izolációt a végrehajtás „káros mellékhatásaként” definiálja (Belovics & Vókó, 2014).

A Btk. 79. § szabályozásán túl a büntetésnek meg kell felelnie még az arányosság és igazságosság mércéjének is. A hatályos magyar büntetőjog a tettarányos felelősség elvén alapszik. A Btk. kommentárja kimondja, hogy a 79. §-ban megfogalmazott célok elérése érdekében az egyik legfontosabb követelmény az arányosság elve (Mészár, 2024). A törvény indokolása pedig rögzíti, hogy

a büntetésnek a bűncselekmény társadalomra veszélyességével arányban kell állnia (URL1). A kommentár értelmezésében e komplex fogalom elsősorban a tettarányosságot jelenti, de az elkövető személyisége, a cselekmény társadalomra veszélyessége, illetve adott esetben a több elkövető által megvalósított cselekmények esetén a magatartások egymáshoz való viszonyának kontextusában, a belső arányosságot is jelentheti (Mészár, 2024). A kommentár arra is kitér, hogy az arányos büntetéssel érhető el az igazságos büntetésnek azon formája, amely mind az anyagi jogi jogszabályoknak megfelel, mind a társadalom igazságérzetét kielégíti. Az idézett kommentár továbbá egyfajta prioritást is kifejezni látszik a büntetési célok kapcsán, amikor kifejezésre juttatja, hogy az arányos és igazságos büntetés szolgálatában a nevelés csak kisebb hangsúlyt kaphat (Mészár, 2024). A szabályozási környezet alapján a „nevelés" szó nehezen félreérthető módon a speciális prevencióra utalhat, hiszen annak elsődleges és legideálisabb megvalósulási módja az erkölcsi nevelés útján történő reintegráció (Tóth, 2003).

A TÉSZ viszonya az anyagi jogi célokhoz

A TÉSZ a hatályos szabályozás szerinti büntetési célokkal nincs összhangban. A Btk. 79. §-a szerint a büntetés célja a társadalomvédelem, amely önmagában nem, csak a speciális és a generális prevencióval együtt értelmezhető. Tehát a büntetés célja – így a társadalom védelme – csak úgy valósulhat meg, ha az adott büntetés mind az egyéni, mind a kollektív megelőzést teljesíti. A speciális prevenció a kommentár, az indokolás és a magyarázat szerint elsődlegesen a reszocializáció, de az elrettentés útján is megvalósulhat. A harmadik megvalósulási metódus – az ártalmatlanná tétel – a törvényben, a kommentárban, az indokolásban és a magyarázatban nem, csak a jogirodalomban jelenik meg, és képzi az egyéni megelőzés legkevésbé ideális formáját. Tehát a hatályos büntetőjogi célok tekintetében, a társadalomvédelem egyik oldalát jelentő speciális prevenció megvalósulási módjai között az ártalmatlanná tétel nem szerepel, amely TÉSZ esetén az izoláció. Ez alapján az a büntetési nem, amely a speciális prevenciót ártalmatlanná tétellel tudja legfeljebb megvalósítani, elméletileg nem felel meg a hatályos szabályozásnak. Papp László úgy fogalmaz, hogy a teljes és végleges izoláció értelmetlenné teszi a Btk.-ban megfogalmazott büntetési célokat (Papp, 2007). Ugyanakkor érdemes hozzátenni, hogy amennyiben elfogadható is lenne az izoláció, mint a hatályos büntetési célok egyik megvalósulási módja, a TÉSZ akkor sem felelne meg e célnak, hiszen a hatályos szabályozás a végleges elszigetelést nem garantálja, nem is garantálhatja (3/2015. BJE).

Végrehajtási jog

A büntetés célját szűkítve, a szabadságvesztés-büntetések céljáról a büntetőjog tágabb fogalmának tekintetében is szükséges vizsgálódni. A Bv. törvény tovább részletezi a büntetési célokat a legszigoróbb büntetési nem tekintetében. A Bv. törvény kommentárja a végrehajtási elvek részletezésénél rögzíti, hogy a végrehajtás során a büntetési célok nem sérülhetnek, azaz az anyagi jogi céloknak és a végrehajtási céloknak összhangban kell állniuk, azoknak egyidejűleg kell érvényesülniük. Ezt maga a törvény és annak magyarázata is megerősíti: *„a végrehajtás feladata a büntetési célok érvényesítése"* [Bv. törvény 1. § (1) bekezdés; Belovics & Vókó, 2014].

Bv. törvény 83. § (1) bekezdés

A Bv. törvény 83. § (1) bekezdése úgy fogalmaz, hogy: *„A szabadságvesztés végrehajtásának célja az ügydöntő határozatban meghatározott joghátrány érvényesítése, valamint a végrehajtás alatti reintegrációs tevékenység eredményeként annak elősegítése, hogy az elítélt szabadulása után a társadalomba sikeresen visszailleszkedjen és a társadalom jogkövető tagjává váljon."* Nehezen félreérthető módon a speciális prevenció elsődleges megvalósulási módja jelenik itt meg, azaz a reszocializáció. A reszocializáció és a reintegráció (illetve a rehabilitáció) Popper szerint összességként értelmezendő (Popper, 1970). Így álláspontom szerint nem helytelen szinonimaként kezelni e fogalmakat jelen kontextusban, hangsúlyozva a végrehajtási célok kapcsolódását a speciális prevencióhoz. Megjegyzendő e ponton, hogy a Bv. törvény a reintegrációt sajátos jelentéstartalommal bővítette ki (URL2). Egyebekben érdekesen árnyalja a szabadságvesztés anyagi jogi és végrehajtási célját, hogy e fogalmak tekintetében közös a „re" előtag, amely valamely korábban fennálló állapot visszaállítására utal (Szabó, 2014). A bűnelkövetők esetében azonban nem mindig alkalmazható ez a megközelítés, mivel sok elkövető sosem volt olyan kedvező pszichológiai vagy társadalmi helyzetben, amelyet érdemes lenne visszaállítani. Azok számára, akik már születésüktől kezdve súlyosan hátrányos helyzetben éltek, számos társadalmi és egyéni problémával küzdöttek, valamint különféle szocializációs hiányosságokkal rendelkeznek, nem a régi állapot visszaállítása, hanem egy annál jobb életkörülmény kialakítása lenne az ideális cél (Robinson & Crow, 2009).

Tehát a Bv. törvény 83. § (1) bekezdése szerint a határozott idejű szabadságvesztés és ÉSZ esetében a büntetés célja kapcsán konjukció jelenik meg. Cél a joghátrány érvényesítése és a reintegráció mint a speciális prevenció legpreferáltabb megvalósulási módja. A Bv. törvény ezzel expressis verbis azt is

kimondja, hogy mind a határozott idejű szabadságvesztés, mind ÉSZ esetén az elítélt szabadulásával számol, amely megkérdőjelezi az „életfogytig tartó szabadságvesztés" terminus létjogosultságát a nullum crimen/nulla poena sine lege certa fényében, hiszen egyértelműen látszódik, hogy az elnevezéssel szemben nem cél, hogy életfogytig tartson. A Bv. törvény indokolása megerősíti utóbbi állítást a 83. §-hoz fűzött magyarázattal, kifejezve azt, hogy a végrehajtás céljának tekintetében a határozott idejű szabadságvesztés és az ÉSZ azonos: *„A szabadságvesztés céljának fogalmi meghatározása a Btk. rendelkezéseivel összhangban különbséget tesz a határozott idejű és az ún. tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés között"* (URL2). Argumentum a contrario: a szabadságvesztés céljának fogalmi meghatározása a Btk. rendelkezéseivel összhangban nem tesz különbséget a határozott idejű és az úgynevezett „normál" életfogytig tartó szabadságvesztés között. Hiszen sem a törvény, sem a kommentár, sem az indokolás, sem a magyarázat nem differenciál a szabadságvesztés-büntetés végrehajtási célja kapcsán e két szankció között, megteszi ezt ugyanakkor a határozott idejű szabadságvesztés és TÉSZ között.

Bv. törvény 83. § (2) bekezdés

Azonos szakasz következő bekezdése az alábbiak szerint árnyalja a szabályt: *„A feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének kizárásával kiszabott életfogytig tartó szabadságvesztés végrehajtásának célja a társadalom védelme érdekében az ügydöntő határozatban meghatározott joghátrány érvényesítése."* [Bv. törvény 83. § (2) bekezdés]. Tehát TÉSZ esetén a végrehajtás célja redukálódik a joghátrány érvényesítésére. E második bekezdés valójában nem oszlatja el a TÉSZ célját övező kételyeket, hanem deklarálja azokat. Ugyanis e bekezdésből nehezen félreérthető módon rajzolódik ki az az aggasztó tendencia, miszerint e büntetés esetében a fogva tartás célja, maga a fogva tartás (Garami, 1999), amely nincs összhangban az anyagi jogi és a végrehajtási célokkal. Ezt az aggasztó tételt a Bv. törvény nagykommentárja egy elegáns mondattal rendezi: *„A jogalkotó ugyanakkor a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés végrehajtásának a reintegráció szempontjából értékelhető perspektívátlanságára is reflektált, midőn a végrehajtás célját pusztán az ügydöntő határozatban kiszabott joghátrány érvényesítésében jelölte meg. Elvben a büntetés céljának »minimalizálása« a célhoz rendelhető eszközök tárát is jelentősen szűkíti."* (Palló, 2024).

Ez alapján nemhogy jelentősen erodálódik a büntetés anyagi jogi és a szabadságvesztés-büntetés végrehajtási célja, hanem deklarálásra kerül az a tény is, hogy ez a „minimalizált" cél sem látszik hatékonyan megvalósulni eszközhiány következtében.

Ami a joghátrány érvényesítését illeti, mint a TÉSZ egyedüli végrehajtási célját a Bv. törvény magyarázata azzal az igénnyel azonosítja, hogy a szabadságvesztést büntetésként kell végrehajtani. Ennek szempontjából a végrehajtás rendjének van kiemelkedő szerepe, amely biztosít minden, a büntetés lényegéhez tartozó hátrány érvényesítését (Belovics & Vókó, 2014). *„A joganyagban egyébiránt korábban nem volt rendelkezés a TÉSZ céljával összefüggésben, ezt a hiányosságot a Bv. törvény pótolta, így ez új elemként jelenik meg a szabályozásban."* (Palló, 2024). Ergo, a jogalkotó reflektált a TÉSZ célját övező hiátus kérdésére, azt azonban álláspontom szerint anomáliák sorának megteremtésével tette meg.

A Bv. törvény kommentárja azt is rögzíti, hogy TÉSZ esetén a szabályozás fókuszába a joghátrány-érvényesítés és a társadalom védelme került, (Palló, 2024), így a kommentár a joghátrány-érvényesítés mellett a TÉSZ célját megpróbálja a társadalomvédelemhez mint elsődleges anyagi jogi célhoz kapcsolni. Nehezíti azonban a TÉSZ valós céljának meghatározását a Bv. törvény indokolásának megfogalmazása, amely egyedül a társadalomvédelmet hangsúlyozza: *„jelentős újítás, hogy a törvény adekvát célfogalmat határoz meg a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés esetére, amely nem lehet más, mint a társadalom védelme"* (URL2). Tehát egyrészt a Bv. törvény a TÉSZ céljának a joghátrány-érvényesítését határozza meg, másrészt a kommentár szerint TÉSZ esetén a szabályozás fókuszában a joghátrány-érvényesítés és a társadalomvédelem áll. Harmadrészt a Bv. törvény indokolása egyedüli célként a társadalomvédelmet jelöli meg TÉSZ esetére.

Bv. törvény 83. § (6)-(8) bekezdés

Továbbmenve a Bv. törvény 83. §-ának bekezdésein, deklarálásra kerül az is, hogy: *„A szabadságvesztés végrehajtása során az elítéltet csak a büntetés céljának eléréséhez szükséges mértékben lehet elkülöníteni a társadalom tagjaitól. Az elítélt számára biztosítani kell a büntetés céljával, valamint az intézet rendjével és biztonságával nem ellentétes családi, személyes és társadalmi kapcsolatok létesítését, fenntartását, illetve fejlesztését."* [Bv. törvény 83. § (6) bekezdés].

Emellett a törvény azt is kimondja, hogy *„a szabadságvesztés végrehajtása során biztosítani kell, hogy az elítélt önbecsülése, személyisége, felelősségérzete fejlődhessen, és ezáltal felkészüljön a szabadulása utáni, a társadalom elvárásának megfelelő önálló életre"* [Bv. törvény 83. § (7) bekezdés]. E két bekezdésről magabiztosan három tény kijelenthető. Egyrészt a reintegrációs célt erősítik. Másrészt az elítélt szabadulását helyezik kilátásba. Harmadrészt nem differenciálnak határozott ideig tartó szabadságvesztés, ÉSZ és TÉSZ között (Hagymási, 2009). Mindezt megerősíti a törvény magyarázata is: *„a büntetés-végrehajtási szervezet egyik fő feladata az elítélt társadalomba való beilleszkedésének*

elősegítése, amely azt jelenti, hogy szabadulásakor olyan helyzetben legyen, és olyan attitűddel rendelkezzen, hogy képes legyen, és belső meggyőződésből akarjon is a társadalom hasznos tagjává válni" (Belovics & Vókó, 2014). Ismét hangsúlyozandó, hogy bizonytalanságot okozhat az említett büntetések valódi céljának és tartalmának meghatározása, mivel sem a törvény, sem a magyarázat nem tesz különbséget e ponton határozott idejű szabadságvesztés, ÉSZ és TÉSZ között. Ebben az esetben szintén felmerülhet a jogbiztonság sérelme, hiszen a Bv. törvény idézett bekezdéseivel ellentétben a Btk. világosan differenciál: a szabadságvesztés lehet határozott idejű vagy életfogytig tartó. Eszerint pedig, amikor a Bv. törvény „pusztán" szabadságvesztés-büntetést említ, azt úgy kellene értelmezni, hogy magában foglalja annak mindhárom típusát, holott a szabályozás tartalmából egyértelműen kirajzolódik ennek az ellenkezője.

A kommentár azzal is megerősíti a szabadságvesztés (illetve külön nevesítve, a hosszú tartamú szabadságvesztés) reintegrációs célját, hogy leszögezi azt, hogy a végrehajtásnak nem lehet olyan következménye, amely akár testileg vagy mentálisan sérült embereket bocsát ki a szabad életbe, hiszen ez a büntetés céljával és a társadalom érdekeivel is szöges ellentétben állna. Ezért a hosszabb tartamú bebörtönzés fent említett káros hatásainak az ellensúlyozására vagy kizárására a büntetés-végrehajtás szervezetének megfelelő eszközöket kell alkalmaznia (Palló, 2024). A kommentár e ponton már differenciál a büntetések között, de egy új terminus bevezetésével, amely a „hosszú tartamú szabadságvesztés". A Bv. törvény indokolása, magyarázata és kommentárja nem definiálja a hosszú tartamú szabadságvesztést. E körben nincs konszenzus, de néhány tényt ki lehet jelenteni. Egyrészt Nagy Ferenc az ezredforduló után nem sokkal az ötévi, vagy azt meghaladó szabadságvesztést definiálta hosszú tartamúnak (Nagy, 2005). Másrészt az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának Rec(2003)23. számú ajánlása határozott ideig tartó büntetés esetén az öt évet meghaladó büntetést hosszú tartamúként azonosította (Nagy, 2005). Harmadrészt nyelvtani értelmezéssel arra is lehet következtetni, hogy tíz évnél hosszabb időre szóló szabadságvesztés jöhet csak szóba a Bv. törvény 186. § (1) bekezdés alapján, amely *„a szabadulásra felkészítés hosszabb tartamú szabadságvesztést töltő elítéltek esetében"* cím alatt helyezkedik el: *„azt az elítéltet, aki szabadságvesztés büntetésből folyamatosan legalább tíz évet bv. intézetben tölt, reintegrációs programba kell bevonni, amelynek szabályait az elítélt köteles megtartani."* Ez alapján a hosszabb tartamú szabadságvesztés halmazába beleillik a határozott idejű szabadságvesztés, az ÉSZ és a TÉSZ is. Negyedrészt árnyalja a képet, hogy a Bv. törvény alapján a hosszú idős speciális részlegbe ÉSZ-t töltő elítéltek mellett, a legalább 15 évi szabadságvesztés-büntetésüket töltő elítéltek kerülhetnek [Brezovszki, 2014; Bv. törvény 105. § (1) bekezdés].

A TÉSZ viszonya a végrehajtási célokhoz

„Finis coronat opus.”

Első állítás: a TÉSZ esetében az anyagi jogi és a végrehajtási célok anomáliája figyelhető meg. A TÉSZ kapcsán más célt határoz meg az anyagi jog (társadalomvédelem, speciális és generális prevenció) és mást a végrehajtási jog (joghátrány érvényesítés), amely szemben áll a Bv. törvényben több helyen megjelenő elvvel, miszerint a végrehajtás célja a büntetési célok érvényesítése. Mit jelenthet a Bv. törvény értelmében a joghátrány-érvényesítés? A hatályos Btk. és az 1978. évi IV. törvény a büntetési célok tekintetében minimális eltérést mutat, amely eltérés a joghátrány szóban rejlik. A hatályos szabályozás nem határozza meg a büntetés fogalmát, illetve tartózkodik annak joghátrány jellegének kimondásától, megteszi ezt ugyanakkor a törvény indokolása: *„a büntetés a bűncselekmény elkövetése miatt kiszabott, a bűncselekmény társadalomra veszélyességével arányban álló joghátrány”* (Pallagi, 2014.; URL1). Az anyagi jog szerint tehát a joghátrány a büntetés maga. Amint már korábban megjelenítésre került, a Bv. törvény magyarázata alapján a joghátrány érvényesülése azt jelenti, hogy a szabadságvesztést büntetésként kell végrehajtani, amely lényegéhez tartozó hátrányok érvényesítése a végrehajtás feladata. A magyarázat arra is kitér, hogy *„a szabadságvesztés-büntetésnek egyedül a szabadság elvonásából kell állnia”*, illetve, hogy *„valamennyi szabadságelvonás, de különösen a szabadságvesztés büntetés vonatkozásában elvi éllel jelenik meg az a követelmény, hogy a büntetőelem, a valódi büntetés a szabad élettől való megfosztásban, azaz a »bebörtönzésben« nyilvánul meg”* (Belovics & Vókó, 2014). Tehát TÉSZ esetén a büntetés, azaz a joghátrány a „bebörtönzés” maga – az egyedüli cél pedig ennek a joghátránynak az érvényesítése. A büntetés célja önmagában azonban nem lehet a joghátrány érvényesítése, hiszen a joghátrány mivolta értelemszerű tulajdonsága, fogalmi eleme a büntetésnek, amelynek minden esetben automatikusan érvényesülni kell. Ez alapján úgy tűnik, mintha TÉSZ esetén a jogalkotó „kivonta” volna a szabályozás képletéből a büntetés célját. Joghátrány egyenlő büntetés. TÉSZ esetén a büntetés célja a joghátrány érvényesítése. Tovább egyenlő, TÉSZ esetén a büntetés célja a büntetés, ami a szabadság elvonása, azaz a „bebörtönzés”. A TÉSZ célja a bebörtönzés. Hogyan viszonyul ez a speciális prevencióhoz? A Bv. törvény úgy fogalmaz, hogy TÉSZ esetén a joghátrány érvényesítése a társadalom védelme érdekében történik. Tehát a „bebörtönzéssel” védi a TÉSZ a társadalmat, ami maga az elszigetelés, azaz az izoláció. Az izoláció pedig – mint fentebb kifejtésre került – nem felel(het) meg a büntetési

céloknak, ismét hangsúlyozva, hogy a hatályos szabályozás TÉSZ esetén sem garantálja a végleges ártalmatlanná tételt.

A második állítás: zavaros a Bv. törvény, annak indokolása, kommentárja és magyarázata a TÉSZ valódi célja kapcsán. Emellett zavaros az említett források terminushasználata is, hiszen a korábban kifejtettek alapján nem mindig egyértelmű, hogy mikor utal határozott idejű, életfogytig tartó, illetve tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésre. Ezen kívül kérdéses a hosszú tartamú szabadságvesztés pontos fogalma is.

Bv. törvény:

- a TÉSZ célja a társadalom védelme érdekében a joghátrány érvényesítése [Bv. törvény 83. § (2) bekezdés].

Kommentár:

- (1) a szabadságvesztés-büntetés végrehajtásának fókuszába a joghátrány érvényesülése és a társadalom védelme áll (Palló, 2024).
- (2) a szabadságvesztés, illetve külön nevesítve, a hosszú tartamú szabadságvesztés végrehajtásának reintegrációs célját tekintve nem lehet olyan következménye, amely akár testileg vagy mentálisan sérült embereket bocsát ki a szabad életbe, hiszen ez a büntetés céljával és a társadalom érdekeivel is szöges ellentétben állna **(**Palló, 2024).

Indokolás:

- a TÉSZ célja nem lehet más, mint a társadalom védelme (URL2).

A kommentárból kiemelt (1) idézet problematikája korábban kifejtésre került. A kommentárból kiemelt (2) idézet nem egyeztethető össze a TÉSZ-szel. Ugyanis – ismét hangsúlyozva – TÉSZ esetén potenciálisan szabadlábra kerülhetnek az elítéltek, méghozzá úgy, hogy a reintegráció esetükben nem volt végrehajtási cél, és a végrehajtás rendjére tekintettel a legszigorúbb szabályoknak kellett megfelelniük, amelyek a leginkább képesek katalizálni azokat a személyiségjegyeket, amelyek kifejezetten kontraproduktívak a társadalomba való visszailleszkedés tekintetében. A kommentár a szabadságvesztés káros hatásainak ellensúlyozására a Bv. szervezet számára megfelelő eszközök alkalmazását írja elő. Ugyanakkor a kommentár TÉSZ esetében azt is rögzíti, hogy a büntetés céljának „minimalizálása” a célhoz rendelhető eszközök tárát is jelentősen szűkíti (Palló, 2024). Argumentum a contrario: szöges ellentétben áll a büntetési célokkal és a társadalom érdekeivel, ha a Bv. szervezet nem biztosít a szabadságvesztés (és a hosszú tartamú szabadságvesztés) esetében olyan eszközöket, amelyek a bebörtönzés káros hatásait ellensúlyozzák. TÉSZ esetében nincs

ilyenről szó a végrehajtási célok alapján, ergo ellentétes a büntetési célokkal. Emellett itt is hangsúlyozandó, hogy további értelmezési nehézséget okoz az is, hogy bár korábban a Bv. törvény nem differenciált a szabadságvesztés-büntetés különböző formái között, e ponton megteszi egy új terminus bevezetésével (hosszú tartamú szabadságvesztés), amely pontos tartalmáról azonban még a jogirodalomban sincsen konszenzus.

Ami az indokolást illeti, azonos okok mentén, mint amelyek fentebb kifejtésre kerültek: a TÉSZ nem képes a társadalomvédelmet a hatályos szabályok szerint megvalósítani.

A TÉSZ az arányos büntetés követelmények kontextusában

A büntetési célok relációjában érezhető módon releváns kérdésként jelentkezik a TÉSZ és az arányosság elvének viszonya. Igazán talán a halálbüntetés eltörlésével vált a kérdés aktuálissá, hiszen népszerű és ezzel együtt nem megalapozatlan érv az ÉSZ mellett, hogy az egyetlen valós alternatívája a szankciórendszer csúcsán sokáig elhelyezkedő halálbüntetésnek. Magyarországon a két szankció organikus kapcsolata már a halálbüntetés eltörlését megelőzően is tetten érhető, *„az Elnöki Tanács például a kiszabott halálos ítéletek egy részét kegyelemből sok esetben életfogytig tartó szabadságvesztésre változtatta át."* (Gál, 2024). Ahogy arra Gönczi Gergely is rávilágít, a nyugati világ egyik legnagyobb feladata évszázadok óta, hogy a halálbüntetés eltörlése után maradt űrt megfelelően kitöltse (Gönczi, 2015). Sokak szerint ennek a bizonyos űrnek a kitöltésére az egyetlen valós alternatíva a ÉSZ (Johnson & McGunigall-Smith, 2008). Ugyanakkor egyesek szerint a halálbüntetés eltörlését követően az ÉSZ önmagában nem alkalmas erre a feladatra (Polgár, 2017). Vig Dávid a halálbüntetés eltörlése utáni állapotot „lefejezett szankciórendszerként" nevesítette, amelynek lényegi problémája abban áll, hogy ÉSZ esetén a büntetőjog eszköztelen a legsúlyosabb cselekményeket megvalósító elkövetőkkel szemben (Vig, 2009), tehát nem képes az elkövetett tettre arányos választ adni. Polgár András részletezi, hogy az említett szabályozási hiátus a társadalom igazságérzetét sértette, amely diszfunkcionálisan hatott az önkéntes jogkövetésre. A probléma a tettarányos büntetés hiányában nyilvánult meg. Ugyanis amíg az esetek zömében a kisebb súlyú bűncselekmények elkövetőit arányosan szankcionálta a jogalkalmazó, úgy a kiemelkedő tárgyi súlyú bűncselekmények elkövetői eszerint aránytalan büntetést kaptak, így a büntetési célok nem teljesültek (Polgár, 2017). Előző állítást alátámasztandó: *„Az LB Büntető Kollégiuma az 1990-től 1998-ig terjedő időszakban számos konkrét ügyben hozott érdemi határozatával munkálkodott azon, hogy a halálbüntetés alkotmánybírósági döntés következtében*

történt megszüntetése miatt a büntetés-kiszabás körében országosan tapasztalt kedvezőtlen jelenség (tett-arányos felelősségi rendnek meg nem felelő enyhe büntetés-kiszabás, illetve következetlen, szélsőségektől sem mentes aránytalanság) megszűnjön, és az ítélkezési gyakorlat stabilizálódjék." (Kónya, 2017).

E helyzet megoldása lett a TÉSZ bevezetése, amely a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét kizárja, így ahogy Békés Ádám fogalmaz *„egyfajta hiánypótló intézkedés volt a jogalkotó részéről, hogy a társadalmat képes legyen megvédeni azoktól az elkövetőktől, akik olyan súlyos, a társadalmi normákkal a végletekig szembe helyezkedő magatartást tanúsítottak, hogy a társadalomba való visszavezetésük lényegében reménytelen"* (Békés, 2014). Polgár András úgy fogalmaz, hogy *„ha nem lenne ez a szankció (TÉSZ), úgy egyes kirívó esetekben a büntetés sem lenne tettarányos"* (Polgár, 2017). Emellett hangsúlyozandó az abszolút elmélet képviselőjeként (Juhász, 2022) Szabó András 23/1990 AB határozatban tett párhuzamos véleménye, miszerint elegendő, ha a büntetés tettarányos, nem kell, hogy bármilyen egyéb cél elérésére alkalmas legyen: *„a büntetés célja önmagában van: a célra nem tekintő megtorlásban."* (23/1990 ABH).

A hatályos Btk. kommentárja – amint már korábban megjelenítésre került – kitér arra is, hogy a törvényszövegben megjelenített büntetési célok mellett az egyik legfontosabb büntetésekkel szemben állított követelmény az arányosság elve, mivel a magyar büntetőjog a tettarányos felelősség elvén alapszik. Emellett rögzítésre kerül az is, hogy az arányosság révén biztosítható az igazságos büntetés, amely az anyagi jogi előírások mellett a társadalmi igényeknek is megfelel, és e tekintetben a nevelés – amely immanens módon a speciális és a generális prevenciót jelentheti a kommentár szóhasználatában – csak kisebb hangsúlyt kaphat (Mészár, 2024). Ezzel kapcsolatosan a következő megjegyzés tehető. A kommentárok alapján az arányosság elvének érvényesülésével elérhető az igazságos büntetés, amely megfelel az anyagi jogi szabályoknak és a társadalom igazságérzetének. Vizsgáljuk meg e két tényezőt (anyagi jognak való megfelelés, társadalom igazságérzetének kielégítése) a TÉSZ tükrében. Az anyagi jogi szabályok – jelen esetben – a büntetési célokra vonatkozhatnak, amelyek korábban részletesen bemutatásra kerültek. Ezek alapján az arányos büntetés akkor felel meg az anyagi jogi jogszabályoknak, amennyiben a speciális prevenciót reszocializáció vagy elrettentés útján valósítja meg. A TÉSZ a fentebb írtak alapján az anyagi jogi jogszabályoknak nem képes megfelelni, így az arányos büntetés első „feltételét" nem teljesíti. A második „összetevő" a társadalom igazságérzetének kielégítése, amely álláspontom szerint természetesen nem érdektelen, de legfeljebb szubjektív faktorként kezelendő. E körben megoszlanak a vélemények. Tóth Mihály szerint például nem keverendő össze

a társadalmi igazságérzet, illetve a bosszúvágy a társadalomvédelemmel (Tóth, 2014b), azaz a hatályos büntetési céllal. Polgár András pedig Márki Zoltánt idézi, aki szerint a szankciórendszernek meg kell felelnie a társadalmi elvárásoknak is (Polgár, 2017). „Metabüntetőjogi" megközelítéssel érdemes lehet azt is hangsúlyozni, hogy közvetett demokrácia esetén a jogalkotásban is közvetett módon vehet csak részt a társadalom. A jogalkotó szerv a választópolgárok szavazatai alapján képződik. A jogszabályokat – így a büntetőjogi normákat is – ez a választott testület alkotja, közvetett módon pedig a társadalom. Alkotmányjogi logika alapján tehát legfeljebb négyévente kell a társadalmi elvárásoknak megfelelni (Balássy et al., 2023). E körben hangsúlyozandó a büntetőpolitika szerepe is. A büntetőpolitika a kriminálpolitikának az a része, amely meghatározza, hogy mely emberi magatartások legyenek büntetendőek, és mi legyen az állami reagálás a bűncselekmények elkövetőinek cselekményeire. A kriminálpolitika az általános politika részét képezi, determinálja a büntető-jogalkotást és meghatározza azon szempontokat, amelyek érvényesítendőek a jogalkalmazás során, bár arra csak mérsékelt hatása lehet (Gál, 2024; Földvári, 1987). Ennek megfelelően a büntetőpolitika is nem csupán a büntetőjoghoz, hanem a politikához is kötődik, így szükségképpen megmutatkozik benne a társadalom, illetve annak egyes csoportjai érdekeinek érvényre juttatása is. *„Fontos szerepük van a jogalkotóknak abban, hogy a büntető jogszabályokkal kapcsolatos jogállami elvárásokat és a társadalom által kívánt igényeket összhangba hozzák egymással"* (Pallagi, 2014). Álláspontom szerint utóbbi mondatban hivatkozott összhang hiányzik a TÉSZ esetén, legalábbis az anyagi jogi szabályokkal való egyezés tekintetében. Kissé aggályosnak tűnik a kommentár azon kijelentése is, miszerint az arányos büntetés megvalósulásakor a nevelésnek csak kisebb szerepe lehet. A nevelés a korábban írtak szerint nehezen félreérthető módon a prevencióra utalhat. Bár a kommentár normatív ereje megkérdőjelezhető, így is erodálhatja a jogbiztonságot az a tény, hogy egyfajta hierarchiát helyez kilátásba a büntetési célok kapcsán. Teszi ezt úgy, hogy a prevenció mint büntetési cél expressis verbis megjelenik a Btk.-ban. Nem beszélve arról, hogy a szabadságvesztés-büntetés végrehajtási céljai döntő arányban a speciális prevenció reszocializációs céljának megvalósítására irányulnak. Emellett a fentebb kifejtettek alapján az arányosság elve csak úgy teljesülhet, ha az anyagi jogi szabályoknak megfelel. Hogyan tudna megfelelni ezen szabályoknak, ha a tettarányos büntetést a Btk. normatív prevenciós célja elé helyezi? Nem vitás, hogy a tettarányos büntetés követelménye a hatályos büntetőjognak, azonban nem írhatja felül a törvényi büntetési célokat, hanem azokkal együttesen szükséges érvényesülnie. Különben könnyen lehetne akár a halálbüntetést is legitimálni, hiszen egyes cselekményekre az minősülhet az egyetlen arányos válasznak,

amely alkalmazásakor a jogállami alapelveknek – ahogy a kommentár fogalmazott – „csak kisebb szerepe lehet."

Egyes TÉSZ-t érintő további anomáliák az elmúlt időszak jogalkotására figyelemmel

A Bv. törvény sokat idézett kommentárja a TÉSZ célját illetően kimondja, hogy *„a joganyagban egyébiránt korábban nem volt rendelkezés a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés céljával összefüggésben, ezt a hiányosságot a Bv. tv. pótolta, így ez új elemként jelenik meg a szabályozásban"* (Palló, 2024). Tehát a jogalkotó részéről hiánypótló intézkedés volt a TÉSZ céljának Bv. törvény 83. § (2) bekezdésben történő meghatározása. A korábban kifejtettek alapján aggasztó tendencia, hogy a jogalkotó évtizedes hiánypótló intézkedése több anomáliát eredményezhet, amely a büntetőjogalkotás konzisztenciájának, így a nullum crimen/nulla poena sine lege certa jogállami alapelvének sérelmével fenyeget.

Emellett a közelmúlt jogalkotása is ráerősíteni látszik erre a bizonyos tendenciára. Egyrészt szigorodott a TÉSZ-re ítéltekre vonatkozó szabályozás, amelyek így még inkább kontraproduktívak a reintegráció szempontjából. *„További korlátozó rendelkezés irányadó a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztést töltő elítéltre: az V. kategóriába kell sorolni, az I. vagy a II. kategóriába történő előresorolása kizárt, továbbá a IV. vagy a III. kategóriába történő előresorolása esetén sem engedélyezhető számára látogató intézeten kívüli fogadása, kimaradás vagy eltávozás, és külső munkáltatásba nem vonható be."* (Czine, 2024).

Emellett évtizedes probléma, amely a TÉSZ végrehajtását minden más anomáliától mentesen is aggasztóan érinti, hogy alapvetően a TÉSZ végrehajtására a Szegedi Fegyház és Börtön szolgál hazánkban, azonban a növekvő telítettségi kihívások miatt a Csillag körlet-befogadóképessége elérte a szakmai tűréshatárt. Így ma már egyéb bv. intézetekben is töltik büntetésüket TÉSZ-re ítéltek, amely tovább erodálja a reintegráció érvényesülését (Kiszely, 2013).

Másrészt a 2024. évi XXX. törvény Btk. 104. §-át érintő módosítása és az Alaptörvény tizenharmadik módosítása szerint a köztársasági elnök kegyelmezési jogköre bizonyos nemi élet szabadsága és nemi erkölcs elleni bűncselekmények esetében megszűnik. A TÉSZ vonatkozásában ez további anomáliákat jelenthet. A magyar jogrendszer az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlatára, különösen a Magyar László kontra Magyarország ügyre tekintettel, a 2014. évi LXXII. törvény 93–162. §-aival módosította a Bv. törvényt, és 2015. január 1-jétől bevezette TÉSZ esetére a kötelező kegyelmi eljárás jogintézményét (3/2015 BJE). Ennek értelmében a „végső szót" a köztársasági elnök mondja ki, ő adhat

kegyelmet. Tehát ez a módosítás alapozta meg a tanulmányban már megfogalmazott ellentmondást, miszerint a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés sem tényleges igazán, hiszen negyven év elteltével hivatalból kötelező kegyelmi eljárást kell lefolytatni, amely eredményeképpen olyan elkövető is szabadlábra kerülhet – ismételten hangsúlyozva –, akivel kapcsolatban a reintegráció nem volt végrehajtási cél, és a végrehajtás rendjére tekintettel egyre szigorodó szabályoknak kell megfelelnie, amelyek kifejezetten kontraproduktívak a társadalomba való be-, illetve visszailleszkedés szempontjából.

Rövid rendszertani kitekintés keretében megjegyzendő, hogy a kegyelem lehet közkegyelem és egyéni kegyelem. Előbbit az országgyűlés, utóbbit a köztársasági elnök gyakorolhat (Karsai, 2022). A köztársasági elnök által adható kegyelem további három kategóriára osztható: eljárási és végrehajtási kegyelem, illetve kegyelmi mentesítés (Árva, 2025). E ponton újabb ellentmondások fedezhetőek fel a hatályos szabályozások egyes kommentárjai között. A Btk. kommentárja a 25. §-hoz fűzött magyarázatában leszögezi, hogy a kötelező kegyelmi eljárás végrehajtási kegyelemnek minősül, hiszen eredményeképpen mérséklődhet az ítéletben meghatározott büntetés nagysága (Karsai, 2022). Emellett a kommentár ugyanezen szakaszhoz fűzött magyarázatában azt is írja több helyen, hogy az egyéni kegyelem körébe tartozó végrehajtási kegyelmet – ezen belül a kötelező kegyelmi eljárásban adható kegyelmet is – a Bv. törvény szerinti Kegyelmi Bizottság is gyakorolhat (Karsai, 2022). Ezzel szemben a Bv. törvény és egyéb korábban idézett források is rögzítik, hogy egyéni kegyelmet csak a köztársasági elnök gyakorolhat, és a Kegyelmi Bizottság egy ad hoc, a kötelező kegyelmi eljárásban közreműködő testület [Végh, 2024; Bv.törvény 46/D. § (2) bekezdés].

Tehát az Alaptörvény tizenharmadik módosításával kiegészült a 9. cikk egy új bekezdéssel, amely lehetővé teszi, hogy sarkalatos törvény a köztársasági elnök egyéni kegyelmezési jogát korlátozza. E felhatalmazás alapján a Btk. 104. § is módosult és a (3) bekezdés a) és b) pontjában megjelenő új szabály keretében egyes esetekben kizárja a köztársasági elnök kegyelmezési jogát. A Btk. 464. §-a ennek megfelelően pedig rögzíti, hogy a 104. § (3) bekezdése az Alaptörvény 9. cikk (8) bekezdés alapján sarkalatos – ez a Btk. egyetlen és első sarkalatos rendelkezése. Mindez önmagában is anomáliát jelent, hiszen több jogforrás és kvázi jogforrás rögzítette a köztársasági elnök korlátlan, diszkrecionális egyéni kegyelmezési jogát. A 3/2003. BJE kifejezi a köztársasági elnök kegyelmezési jogának korlátlanságát. A 31/1997 AB határozat a korlátlan kegyelmezési jog mellett azt is rögzíti, hogy a kegyelem a köztársasági elnök diszkrecionális joga, amelynek gyakorlása esetén az állam büntető igényéről lemond. Fontosak továbbá a 144/2008 AB határozat megállapításai, amelyek értelmében *„a köztársasági elnök döntési jogkörének lényegéből következik, hogy mérlegelése*

során bármely esetben határozhat a kiszabott büntetés mérsékléséről vagy elengedéséről, illetve a terheltnek a büntetett előélethez fűződő hátrányok alóli mentesítéséről."

A Btk. 104. §-ról alapos okkal feltételezhető, hogy az egyéni kegyelem három típusa közül a kegyelmi mentesítésről rendelkezik. Interpretatio grammatica és systematica: a kegyelmi mentesítés cím alatt helyezkedik el. Emellett a Btk. kommentárjának 104. §-hoz fűzött magyarázata is kifejezi ezt: *„Az eljárási és a végrehajtási kegyelem mellett a kegyelem harmadik formája a büntetett előélethez fűződő hátrányok alóli kegyelmi mentesítés"* (Juhász, 2022). Azonban a Btk. kommentárja a 25. §-hoz fűzött magyarázatában a következő állítást fogalmazza meg a kegyelem részletezésénél: *„2024. július 1-jével hatályos a Btk. azon rendelkezése, amelyet az alaptörvényi felhatalmazást követően elfogadtak és amely a végrehajtási kegyelem köréből kizár bizonyos bűncselekmények miatt elítélt személyeket, lásd a Btk. 104. §-ához írt magyarázatot, illetve a Btk. új, 464. §-ához írt magyarázatot."* (Karsai, 2022).

A kommentár idézete nehezen félreérthető módon a Btk. 104. § (3) bekezdés a) és b) pontjában megfogalmazott korlátozást a végrehajtási kegyelem korlátozásaként azonosítja, holott elméletileg a 104. § a kegyelmi mentesítés kérdéskörét szabályozza. Jóllehet a 104. § (3) bekezdése úgy fogalmaz, hogy *„a köztársasági elnök az egyéni kegyelmezési jogát nem gyakorolhatja"*, amely megfogalmazás akár értelmezhető az egyéni kegyelem mindhárom típusára, azonban az interpretatio grammatika és systematica szerint nehezen félreérthető módon, ennél a szakasznál mégiscsak kegyelmi mentesítésről rendelkezhet a törvény. Amennyiben a 104. § új módosítása valóban korlátozhatja a végrehajtási kegyelmet, akkor elképzelhető olyan eset, ahol kiüresedik a kötelező kegyelmi eljárás, hiszen TÉSZ-re ítélik az elkövetőt, de nincs meg az elvi lehetősége sem, hogy valaha is szabadulhasson. Sem kötelező kegyelmi eljárás, sem pedig ettől független kegyelmi mentesítés keretében, hiszen a hatályos szabályozás eddig is lehetővé tette azt, hogy a kötelező kegyelmi eljárás lehetőségére tekintet nélkül, általános szabályok szerinti kegyelmi kérelmet terjesszen elő TÉSZ-re ítélt elkövető [Bv. törvény 46/A.§ (2) bekezdés]. A 3/2020 BJE rögzíti, hogy TÉSZ csak a Btk. 44. § (1) bekezdésében foglalt bűncselekmény miatt szabható ki. Tehát arra, amikor az elkövetőt TÉSZ-re ítélik és a Btk. 104. § (3) bekezdése értelmében elesik a kegyelem lehetőségétől, példa lehet az, amikor az emberölés minősített esete áll halmazatban valamely nemi erkölcs és nemi élet szabadsága elleni bűncselekménnyel. Ebben az esetben az elkövető TÉSZ-re ítélése a hatályos szabályok szerint sem kizárt: „*Ha a vádlott a szexuális cselekményt a nyereségvágyból elkövetett emberölési cselekménnyel összefüggésben valósítja meg, akkor az aljas indokból történő elkövetés, mint további minősítő*

körülmény csak akkor állapítható meg, ha az ölési cselekménynek legalább az egyik indítéka a szexuális cselekmény véghezvitele volt. Minden más esetben a két bűncselekmény bűnhalmazata állapítható meg." (BH 1995.194).

„Amennyiben az ölési cselekménynek nem a szexuális cselekmény végrehajtása volt az indítóoka, hanem a szexuális cselekményre irányuló szándék attól függetlenül (azt követően) keletkezett, akkor az emberölés alapesete vagy adott esetben más minősített esete valóságos halmazatba kerül a szexuális erőszakkal." (BH 1978.111.).

Mindez két okból is aggasztó. Egyrészt korábbi jogalkotási kötelezettségével kerülhet szembe a magyar jogrendszer: *„Ha bármilyen bűncselekmény kategóriát általánosságban kizárunk az egyéni kegyelemből, akkor megint nem fogunk megfelelni a Strasbourgi Emberi Jogok Európai Bírósága gyakorlatának."* (Gál, 2024). Másrészt ebben az esetben a kötelező kegyelmi eljárástól függetlenül, a köztársasági elnök egyéni, korlátlan, diszkrecionális kegyelmezési jogköre kiüresedik, amely ellentétes a 144/2008 AB határozatban foglaltakkal: *„a köztársasági elnök döntési jogkörének lényegéből következik, hogy mérlegelése során bármely esetben határozhat a kiszabott büntetés mérsékléséről vagy elengedéséről, illetve a terheltnek a büntetett előélethez fűződő hátrányok alóli mentesítéséről."* Így nemhogy a Magyar-ügyet megelőző állapotba kerül a magyar jogrendszer ezen szegmense, hanem ahhoz képest is szűkül – megjegyezve azt, hogy a Magyar-ügyben Magyarország érvelésének az egyik legfontosabb pontja a köztársasági elnöki kegyelem mint a szabadulást bármely esetben lehetővé tevő jogintézmény jelentette – amely, jelen módosítást követően, bizonyos esetekben nem áll rendelkezésre (3/2015 BJE). További anomália ennek kapcsán, hogy a kötelező kegyelmi eljárást, amennyiben a köztársasági elnök nem gyakorol kegyelmet, két évente hivatalból meg kell ismételni. Utóbbi rendelkezés a Bv. törvény indokolása szerint az ÉSZ esetére vonatkozó feltételes szabadságvesztés szabályaihoz igazodik (URL2). Aszerint azonban, amennyiben a feltételes szabadságra bocsátásra nem kerül sor leghamarabb két év múlva, azt követően évente szükséges megvizsgálni a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét – ilyen szabályozás pedig a kötelező kegyelmi eljárás esetén nem jelenik meg [Bv. törvény 57. § (8) bekezdés].

Konklúzió

Aggályos és feltűnő a TÉSZ kapcsán felmerülő anomáliaegyüttes, amely a Btk. 79. §-a (társadalomvédelem, speciális és generális prevenció), a Bv. törvény 83. § (2) bekezdése (joghátrány érvényesítés), a Btk. kommentárja (tettarányos

szankció primátusa) és a Bv. törvény, annak kommentárja és indokolásának ellentmondásai között felállni látszik. Emellett problémásnak tűnik a TÉSZ, a büntetési célok és az arányosság elvének viszonya is, illetve a közelmúlt jogalkotása sem látszik megfelelően reflektálni a potenciális kodifikációs problémákra. A törvényesség elve, a nullum crimen/nulla poena sine lege a büntetőjog egész rendszerét átható, törvényileg deklarált jogállami alapelv. Ennek egyik eleme a nullum crimen sine lege/nulla poena sine lege certa, azaz a pontos és világos törvényi megfogalmazás követelménye, és a határozatlan büntetőtörvény és jogkövetkezmény tilalma. Szorosan kapcsolódik mindez egy másik specifikus jogállami alapelvhez, a szubszidiaritás elvéhez, amelyből az ultima ratio mivolta következik a büntetőjognak. Mindez még indokoltabbá teszi a jogállamiság alkatrészét jelentő jogbiztonság (Himpli, 2023) érvényesülését, amely többek között a törvényesség fent írt elvének maradéktalan érvényesülésével valósulhat meg. Tehát a büntetési és végrehajtási céloknak, a kommentároknak, illetve az indokolásnak minden esetben világosnak, egyértelműnek és konzisztensnek kell lenniük, különösen az egyén alapvető jogait legnagyobb mértékben korlátozó jogág legsúlyosabb szankciója kapcsán – ennek teljesülése, a társadalomvédelem „nulladik lépése".

A tanulmány röviden szólt a büntetőpolitika jelentőségéről is, amely determinálja a büntetőjogalkotást, és amelyre szükségképpen az általános politika is hatással van. Az elmúlt időszak büntetőjogalkotását nagy társadalmi visszhanggal járó ügyek eredményezték. Ez a típusú „reakciós jogalkotás" bár rövidtávon a társadalom elégedettségét erősítheti, de anomáliák sorának jelentkezésével fenyeget, amelyek példálózó, rövid kifejtésére tett a tanulmány kísérletet. Ahogy Gál István László fogalmaz: *„Az azonban már nem biztos, hogy helyes tendencia, ha aktuálpolitikai elvárások mentén, vagy a társadalom tagjainak valós vagy vélt érzelmeit és igényeit kielégítve szigorodik tovább az amúgy is megfelelő elrettentő erővel bíró büntető törvénykönyvünk."* (Gál, 2024). Ugyanakkor azt is érdemes megemlíteni, hogy egyes jogalkotások szükségszerű következményei a jelen korban tapasztalható kirívóan gyorsan változó társadalmi-gazdasági folyamatnak, és ez indokolja, hogy a hatályos Btk.-nak rendkívül sok módosítása volt már (Gál, 2024).

Jóllehet, hogy a TÉSZ nem sok embert érint, valamivel több mint félszáz TÉSZre ítélt tölti a büntetését (Palló, 2024), illetve az elmúlt évek sem mutatnak jelentős növekedést: 2023-ban 3 személyt (URL3), 2022-ben 4 személyt (URL4), 2021-ben 8 személyt (URL5), 2020-ban 2 személyt (URL6) ítéltek TÉSZ-re. Ugyanakkor az érintettek számának, az előző bekezdésben kifejtettekre is hivatkozva, nem szabad, hogy jelentősége legyen. A közelmúlt arra is rávilágított, hogy „apróságok" is próbára tehetik a jogállami büntetőjog, az arányosság és

az igazságosság érvényesülését – például a fiatalkorúak által elkövetett legsúlyosabb bűncselekmények elévülése kapcsán. Elképzelhető, hogy egy-egy „apróság", egy-egy szabályozási anomália, egy-egy joghézag, egy-egy kirívó ügy a jogállami büntetőjog maradéktalan érvényesülését nem fogja sohasem befolyásolni, de ha mégis – és ezt az empirikus tapasztalatok alátámasztják – súlyos problémákat okozhatnak. Álláspontom szerint ezért is kiemelt jelentőségű érdek, feladat a TÉSZ kapcsán fennálló anomáliák mielőbbi megszüntetése.

Felhasznált irodalom

Árva Zs. (2025). *Nagykommentár Magyarország Alaptörvényéhez*. Wolters Kluwer Hungary.

Balássy, Á. M., Himpli, L., & Rátkai, T. (2023). The normative questions of life imprisonment and capital punishment: Morality or legality [Az életfogytig tartó szabadságvesztés egyes normatív és erkölcsi kérdései]. *De Iurisprudentia et Iure Publico: Jog- és Politikatudományi Folyóirat*, *14*(3), 1–29.

Balázsy P. (2018). Kegyetlen kegyelem? – A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés, avagy egy roskadozó jogintézmény kritikája és jövője. *Büntetőjogi Szemle*, *7*(2), 24–38.

Békés Á. (2014). Életfogytig tartó vita? – Tennivalók egy strasbourgi döntés kapcsán. *Iustum Aequum Salutare*, *10*(2), 5–12.

Belovics E., & Vókó Gy. (2014). *A büntetésvégrehajtási törvény magyarázata*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.

Bibó I. (1986). *Válogatott tanulmányok*. Magvető Könyvkiadó.

Brezovszki A. L. (2024). A hosszú tartamú szabadságvesztés és a reintegráció. *Magyar Rendészet*, *24*(1), 17–32. https://doi.org/10.32577/mr.2024.1.1

Czine Á. (2024). A büntetés-végrehajtási döntések alkotmányossági értékelése, megítélése, figyelemmel a büntetés-végrehajtási kreditrendszer bevezetésére. *Belügyi Szemle*, *72*(10), 1859–1879. https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2024.v72.i10.pp1857-1877

Földvári J. (1987). *Kriminálpolitika*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.

Freud, S. (1930). *Das Unbehagen in der Kultur* [Rossz közérzet a kultúrában]. Internationaler Psychoanalytischer Verlag.

Gál I. L. (2024). *A köztársasági elnöki kegyelem jogintézményének múltja és lehetséges jövője*. https://ujbtk.hu/prof-dr-gal-istvan-laszlo-a-koztarsasagi-elnoki-kegyelem-jogintezmenyenek-multja-es-lehetseges-jovoje/

Garami L. (1999). Élő halottak? A tényleges életfogytiglani szabadságvesztés végrehajtásának fő problémái. *Börtönügyi Szemle*, *18*(2), 56–63.

Gönczi G. (2015). A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés alapjogi vonatkozásai – Alkotmányos büntetőjog és a strasbourgi joggyakorlat. *Acta Humana*, *3*(2), 7–40.

Hagymási K. (2009). Végtelen idő a rácsok mögött: avagy mennyiben van ma létjogosultsága Magyarországon a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésnek. *Börtönügyi Szemle*, *28*(2), 61–76.

Himpli L. (2023). Jog és erkölcs a büntetőjog tükrében. In Miskolczi-Bodnár P., & Jakab É. (Szerk.), *XXV. Jogász Doktoranduszok Országos Konferenciája* (pp. 137–146). Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar.

Johnson, R., & McGunigall-Smith, S. (2008). Life without parole, America's other death penalty [Tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés, Amerika másik halálbüntetése]. *The Prison Journal*, *88*(2), 328–346. https://doi.org/10.1177/0032885508319256

Juhász Zs. (2022). Az elítéléshez fűződő hátrányos jogkövetkezmények és a mentesítés. In Karsai K. (Szerk.), *Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez* (pp. 241–253). Wolters Kluwer Hungary.

Kadlót E. (2013). A jogos védelem és a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés a Btk.-ban. In Hack P. (Szerk.), *Az új Büntető Törvénykönyv. Hagyomány és megújulás a büntetőjogban* (pp. 75–88). ELTE Bibó István Szakkollégium.

Karsai D. (2014). Az Emberi Jogok Európai Bíróságának határozata a tényleges életfogytiglani szabadságvesztésről. *Jogesetek Magyarázata*, *5*(1), 70–77.

Karsai K. (Szerk.). (2022). *Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez*. Wolters Kluwer Hungary.

Kiszely P. (2013). Merre tovább, magyar életfogytiglan? *Börtönügyi Szemle*, *32*(1), 47–64.

Kónya I. (2017). Érzelmek és indulatok az életfogytig körül. *Magyar Jog*, *64*(3), 129–140.

Mészár R. (2024). A büntetés célja. In Kónya I. (Szerk.), *Magyar büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára* (4. kiad., I. köt.). ORAC Kiadó Kft.

Nagy F. (1999). A büntetőjogi szankciórendszer továbbfejlesztésének egyes elvi és gyakorlati kérdéseiről. In Tóth K. (Szerk.), *Tanulmányok Dr. Veres József egyetemi tanár 70. születésnapjára* (pp. 209–226). Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar.

Nagy F. (2005). A hosszú tartamú szabadságvesztés büntetőjogi kérdéseiről: rövid hazai áttekintés és nemzetközi kitekintés alapján. *Börtönügyi Szemle*, *24*(2), 7–18.

Nagy F. (2014). A szabadságelvonással járó szankciókról az új Btk.-ban. *Börtönügyi Szemle*, *33*(4), 1–18.

Pallagi A. (2014). A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés a büntetőpolitika szemszögéből. *Belügyi Szemle*, *62*(12), 75–98. https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2014.v62.i12.pp75-98

Papp L. (2007). Elhúzódó kivégzés. Marad-e a tényleges életfogytig tartó büntetés? *De Jure. Jogászok magazinja*, *10*(2), 20–25.

Platón. (1984). Törvények. (Kövendi D., ford.). In *Platón összes művei* (3. köt., pp. 934–957). Európa Könyvkiadó.

Polgár A. (2017). *Ad dies vitae. Az életfogytig tartó szabadságvesztés szabályozása, gyakorlata és végrehajtása*. [Doktori disszertáció, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar]. https://pea.lib.pte.hu/server/api/core/bitstreams/38a926c4-9e62-426b-8c91-f877dcc940da/content

Popper P. (1970). *A kriminális személyiségzavar kialakulása*. Akadémia Kiadó.
Robinson, G., & Crow, I. (2009). *Offender rehabilitation: Theory, research and practice* [Elítéltek rehabilitációja: elmélet, kutatás és gyakorlat]. Sage Publications Ltd. https://doi.org/10.4135/9781446216460
Szabó J. (2014). Rehabilitálható-e a rehabilitáció? *Börtönügyi Szemle*, *33*(4), 28–40.
Tóth J. Zs. (2003). Halálbüntetés: pro és kontra. *Jogelméleti Szemle*, (2). https://doi.org/10.59558/jesz.2003.2
Tóth M. (2014a). Gondolatok az életfogytig tartó szabadságvesztés lehetséges jövőjéről. https://jog.tk.hun-ren.hu/blog/2014/09/eletfogytiglan
Tóth M. (2014b). Kiszámítható döntések a kiszámíthatatlan jövőről. https://ujbtk.hu/toth-mihaly-kiszamithato-dontesek-a-kiszamithatatlan-jovorol/
Vig D. (2009). Izoláció a társadalomvédelem bűvöletében. Határozatlan ideig tartó szabadságmegvonás Európában. In Virág Gy. (Szerk.), *Kriminológiai Tanulmányok 46.* (pp. 38–51). Országos Kriminológiai Intézet.

A cikkben szereplő online hivatkozások

URL1: *T/6958. számú törvényjavaslat a Büntető Törvénykönyvről, a javaslat normaszövegével és részletes indokolásával.* https://www.parlament.hu/irom39/06958/06958.pdf
URL2: *T/13096. számú törvényjavaslat a büntetések, intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról, a normaszöveggel és indokolással (83. §).* https://www.parlament.hu/irom39/13096/13096.pdf
URL3: *B/8995 A legfőbb ügyész országgyűlési beszámolója az ügyészség 2023. évi tevékenységéről.* https://www.parlament.hu/irom42/08995/08995.pdf
URL4: *B/5010 A legfőbb ügyész országgyűlési beszámolója az ügyészség 2022. évi tevékenységéről.* https://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/2023/09/vegleges-beszamolo-alairassal.pdf
URL5: *B/950 A legfőbb ügyész országgyűlési beszámolója az ügyészség 2021. évi tevékenységéről.* https://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/2022/10/ogy_beszamolo_2021.pdf
URL6: *B/16954 A legfőbb ügyész országgyűlési beszámolója az ügyészség 2020. évi tevékenységéről.* https://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/2022/10/ogy_beszamolo_2020.pdf

Alkalmazott jogforrások

Alkotmánybírósági határozatok

23/1990. (X. 31.) AB határozat
11/1992. (III. 5.) AB határozat
31/1997. (V. 16.) AB határozat
144/2008. (XI. 26.) AB határozat

Törvények

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról

Jogegységi határozatok

3/2003. BJE határozat

3/2015. BJE határozat

3/2020. BJE határozat

Bírósági határozatok

BH 1978.111.

BH 1996.194.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Himpli L. (2026). A szankciórendszer csúcsán: életfogytig tartó szabadságvesztés a büntetési célok tükrében. *Belügyi Szemle*, *74*(1), 9–34. https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2026.v74.i1.pp9-34

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Himpli Lénárd, aki a himpli.lenard@kre.hu e-mail címen érhető el.

DOI: 10.38146/BSZ-AJIA.2026.v74.i1.pp35-59

Elektronikus bizonyítékok az időprésben

Electronic Evidence under Time Pressure

Csizner Zoltán
Dr., PhD, tanszékvezető, rendőr ezredes
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
csizner.zoltan2@uni-nke.hu

Absztrakt

Cél: Digitalizálódott életünkben a bűncselekmények felderítése és bizonyítása során megkerülhetetlen az elektronikus adatok bizonyítékként történő felhasználása. Ez különösen igaz a kibertérben vagy azzal összefüggésben elkövetett bűncselekmények esetén, melyek meghatározóvá váltak az elmúlt években. A privát életünk védelme ugyanakkor megköveteli az adatok kezelésének időbeli korlátázását, ami miatt az igazságügyi hatóságoknak rövid idő alatt kell intézkedniük ezek beszerzésére. Még nehezebb a bizonyítékok határon átnyúló beszerzése, melynek eddig alkalmazott módszerei lassúak, nehézkesek és gyakran adatvesztéseket eredményeznek. Az EU 2023-ban fogadta el azt a normacsomagot, mely az elektronikus bizonyítékok határon átnyúló beszerzését hivatott egyszerűsíteni. A 2026. augusztus 18-tól alkalmazandó rendelet és az érvényesülését elősegítő irányelv tíz napra rövidíti majd a bűnügyi adatkéréseket, de ehhez ki kell alakítani az előírt feltételrendszert. A tanulmány ezt a normacsomagot, illetve a végrehajtandó feladatokat mutatja be az eredményes felkészülés érdekében.

Módszertan: A szerző hazai és nemzetközi jogi normák alapján, gyakorlati tapasztalatok figyelembevételével vizsgálta az elektronikus bizonyítékok határon átnyúló beszerzését és az új szabályozás fontosabb pontjait. A tanulmány ismerteti a jelenleg hatályos jogszabályok nyújtotta lehetőségeket, és részletesen bemutatja a rendelet által megteremtett új szabályozási környezetet. Ismerteti az adatok megőrzésére és közlésére kötelező határozatokat, az adatok körét,

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás: 2025. 06. 22. Átdolgozás: 2025. 07. 20. Elfogadás: 2025. 07. 25.

valamint az érintett szolgáltatók és hatóságok feladatait. Értékeli a rendelet alkalmazásához szükséges feltételeket, összevetve azokat a jelenlegi hazai viszonyokkal. Végezetül felhívja a figyelmet olyan feladatokra, amelyek teljesítése szükséges a rendeletben foglaltak végrehajtásához.
Megállapítások: A jövőben bevezetendő adatkérési lehetőség várhatóan egyszerűsíti, gyorsítja és hatékonyabbá teszi a bűncselekmények nyomozását. Ugyanakkor több kérdés is felmerül, amelyek megválaszolása befolyásolja majd a rendelet hazai alkalmazását. Ezek közé tartozik a sürgős esetben történő adatkérésre való jogosultság és a nyomozó hatóságnak nem minősülő szervek adatkérési lehetősége.
Érték: A tanulmány – mely részletesen bemutatja az alkalmazásra váró új szabályozást – hasznos segédlet lehet a jogalkotók és jogalkalmazók számára, mind a felkészülés, mind a későbbi alkalmazás időszakában.

Kulcsszavak: adatmegőrzés, határon átnyúló adatkérés, elektronikus bizonyíték, kiberbűncselekmény

Abstract

Aim: In our increasingly digital lives, the use of electronic data as evidence has become indispensable in the detection and proof of crimes. This is especially true for crimes committed in or related to cyberspace, which have become increasingly prevalent in recent years. At the same time, the protection of private life requires that data processing be time-limited, necessitating rapid action by judicial authorities to obtain such data. Cross-border acquisition of evidence is even more challenging, as the methods used so far have proven to be slow and cumbersome, often resulting in data loss.
In 2023, the EU adopted a legislative package aimed at simplifying the cross-border acquisition of electronic evidence. The regulation, which will apply from August 18, 2026, and the accompanying directive intended to support its implementation, will reduce the time frame for e-evidence requests to 10 days. However, this requires the establishment of the necessary legal and procedural framework. This study presents the legislative package and outlines the tasks to be carried out to ensure effective preparation.
Methodology: The author examined the cross-border acquisition of electronic evidence and the key points of the new regulation based on domestic and international legal norms and practical experience. The study describes the opportunities provided by the currently applicable legislation and presents in detail the new regulatory environment created by the regulation. It covers the decisions mandating the preservation and disclosure of data, the scope of the data involved,

as well as the responsibilities of the relevant service providers and authorities. It also evaluates the conditions necessary for the implementation of the regulation, comparing them to the current domestic situation. Finally, it highlights tasks that must be completed for the effective implementation of the regulation. **Findings:** The forthcoming data request mechanism is expected to simplify, accelerate, and enhance the efficiency of criminal investigations. However, several questions arise that will influence the domestic application of the regulation. These include the right to request data in urgent cases and the possibility for bodies that are not classified as investigative authorities to make such requests. **Value:** This study, which provides a detailed overview of the new regulation to be implemented, can serve as a useful guide for legislators and legal practitioners, both during the preparation phase and throughout the subsequent application period.

Keywords: data disclosure, cross-border information exchange, electronic evidence, cyber-crime

Bevezetés

Az elmúlt évtizedekben soha nem látott módon változtak a köznyugalmat zavaró, fenyegető cselekmények. A múlt század végén a szervezett bűnözés és a terrorizmus által kiváltott erőszakhullámok, az ezredfordulót követően a politikai, gazdasági és környezeti válságövezetekből menekülő emberek milliói, majd legújabban az információs térben jelentkező veszélyek alakították biztonságérzetünket. A bűncselekmények kibertérbe tolódása, a digitalizált kommunikáció, az IoT-eszközök[1] térnyerése vagy a virtuális pénzügyi tranzakciók a bűnügyi nyomozás és bizonyítás rendszerét is megváltoztatták. Miközben ebben a digitális korszakban az elektronikus bizonyítékok szerepe egyre jelentősebb, addig a nyomozások során történő beszerzésük – különösen, ha erre határon átnyúló eljárások keretében kerülne sor – egyre bizonytalanabbá és nehézkesebbé válik.

A klasszikus nemzetközi bűnügyi együttműködési formák csak korlátozottan képesek az elektronikus bizonyítékok határon átnyúló beszerzésére, ami az adatmegőrzés jogi és időbeli korlátai miatt az adatok elvesztéséhez vezethet.

Az Európai Unió (a továbbiakban: EU) ezt felismerve 2023 nyarán egy normacsomagot fogadott el, mely alkalmas a tagállamok igazságügyi hatóságai és

1 Internet of things (dolgok internete): olyan hálózatban összekapcsolt fizikai eszközök, járművek, készülékek hálózata, amelyek érzékelőkkel, szoftverekkel és más technológiákkal kiegészítve lehetővé teszik az adatok gyűjtését és továbbítását, a felhasználók tájékoztatását vagy egyes műveletek automatizálását. Forrás: https://www.ibm.com/think/topics/internet-of-things

az EU-ban elérhető szolgáltatók közötti közvetlen, gyors és teljes bizonyítóerővel rendelkező adatcseréjére. A csomagnak két pillére van:

- az Európai Parlament és a Tanács által 2023. július 12-én elfogadott, a büntetőeljárás során az elektronikus bizonyítékokkal kapcsolatban, valamint a büntetőeljárást követően a szabadságvesztés-büntetések végrehajtása céljából kibocsátott, közlésre kötelező európai határozatokról és megőrzésre kötelező európai határozatokról szóló, 2023/1543 rendelet (a továbbiakban: Rendelet), mely 2026. augusztus 18-án lép hatályba;
- ennek végrehajthatóságát támogató, az Európai Parlament és a Tanács által 2023. július 12-én elfogadott, a büntetőeljárásban az elektronikus bizonyítékok gyűjtése céljából a kijelölt telephelyek kijelöléséről és a jogi képviselők kinevezéséről szóló harmonizált szabályok meghatározásáról szóló 2023/1544 (EU) irányelv (a továbbiakban: Irányelv), amit a tagállamoknak 2026. február 18-ig kell a nemzeti jogba átültetni.

A Rendelet hatékony eszköz lehet az igazságügyi szervek kezében, de annak végrehajtásához a hátralévő közel egy évben több feltételt is meg kell teremteni. Tanulmányomban a normacsomag által nyújtott lehetőségeket és a működéséhez szükséges feltételrendszert kívánom bemutatni.

Az elektronikus adat fogalma, adatmegőrzés szabályozása, az adatvesztés veszélye

A bűncselekmények felderítésének, bizonyításának egyik alapeleme az adat. Egy emberölés esetében például az áldozat által utoljára hívott telefonszám, a helyszínről elmenekülő gépkocsi rendszáma, vagy a tanúk által a tettesről adott személyleírás mind-mind a nyomozást segítő adat, amelyről később derül ki, hogy valójában releváns vagy sem, azaz, hogy bizonyítékká válhat-e. Az adatok beszerzéséhez fel kell kutatni azok forrásait, melyek közül az objektívebb kategóriába tartoznak az elektronikus adatokat tároló rendszerek, adatbázisok. Míg a tanúk felkutatása és kihallgatása jellemzően szubjektív adatokat eredményez (maga az észlelés sem tökéletes, később az emlékek is torzulnak, végül a hatóság általi megismerésük, azaz a kihallgatás is nagyban függ az abban részt vevő személyektől), addig az elektronikus adatok mindvégig objektívek maradnak. Egy telefon híváslistája független az azt megkérő személytől és a lekérdezés időpontjától, az mindvégig változatlan marad. Az már egy másik kérdés, hogy ki, milyen új ismereteket, következtetéseket tud megállapítani ezekből az adatokból a feldolgozás, elemzés eredményeként.

Az elektronikus adat a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) 205. §-a szerint *„a tények, információk vagy fogalmak minden olyan formában való megjelenése, amely információs rendszer általi feldolgozásra alkalmas, ideértve azon programot is, amely valamely funkciónak az információs rendszer által való végrehajtását biztosítja”,* amit eltérő rendelkezés hiányában tárgyi bizonyítási eszköznek kell tekinteni.

Az elektronikus adatok közös tulajdonsága, hogy fizikailag nem léteznek, nem „foghatók kézbe”. Megőrzésük, tárolásuk vagy továbbításuk csak valamilyen eszköz igénybevételével történhet (Wang, 2022). Ebből eredően vizsgálatuk sem történhet közvetlenül, ehhez valamilyen módon láthatóvá, megismerhetővé kell tenni azokat.

Digitalizált életünk egyre több, a bűnügyi nyomozásban felhasználható elektronikus adatot termel, melyek egy része bizonyítékként is felhasználható. A mobiltelefonok adatai (előfizetői adatok, hívások adatai, földrajzi adatok) mellett az internethasználattal összefüggő adatok (IP-címek, doménnevek, feljelentkezések adatai, forgalmi adatok), vagy az IoT-k technikai adatai mind-mind relevánsak lehetnek egy bűncselekmény felderítése vagy nyomozása során. Nyitra Endre ezt így fogalmazza meg: *„Az adat vonatkozásában egyre gyakrabban lehet hallani azt, hogy ez a 21. század olaja, a gazdaság egyik mozgatórugója. Így van ez a rendészet területén is, hiszen adat, információ nélkül nehezen tudjuk megismerni a múltbeli, a jelenben zajló vagy a jövőben elkövetni kívánt releváns eseményt. Az adat (információ) az e-nyomozási folyamatok alapját is képezi.”* (Nyitrai, 2025).

Az információ felértékelődésével a mindennapi életünkben egyre nagyobb szerepet tölt be a kommunikáció és a hírközlés. Emiatt az adatok jelentős része is ezekhez a szolgáltatásokhoz kapcsolódva keletkezik. Az új szabályozás is ezt a változást tükrözi.

A pénzügyi szolgáltatások – úgymint banki, hitelezési, biztosítási és viszontbiztosítási, foglalkozási vagy magánnyugdíj, értékpapír, befektetési alapokkal kapcsolatos, fizetési és befektetési tanácsadás jellegű szolgáltatások – nyújtása során keletkező elektronikus adatok megőrzésére, kezelésére és átadására külön szabályok vonatkoznak. A tanulmány ezért ezeket nem érinti, mint ahogy a bemutatásra kerülő új szabályozás sem vonatkozik ezekre.

Másik oldalról viszont pont az adatok túltermelődése nehezíti a lényeges adatok felismerését és kiválasztását, mivel sokszor egyetlen entitást (például egy hívószámot) kell tűként megtalálni a tíz- vagy százezres adatsorból álló szénakazalban. Ezért a releváns adatok elvesztésének megakadályozása érdekében a hatóságok inkább szélesebb körben szerzik be az adatokat, melyből a nyomozás során lehetőségük lesz kiválasztani a valóban lényegeseket. Ez a folyamat

hatalmas méretű adatbázisok keletkezését és adatok konkrét cél nélküli kezelését eredményezi.

A velünk kapcsolatban elérhető adatok mennyiségének és típusainak folyamatos bővülése a privát létünk sérülékenyebbé válását eredményezte. Ezért, a magánszféra védelme érdekében korlátok közé kellett szorítani ezeknek az adatoknak a beszerzését, tárolását, leginkább pedig visszaszorítani a konkrét cél nélküli, készletező adatkezelést.

Az elektronikus hírközlési adatvédelmi irányelv (2002/58/EK irányelv) és annak 2006-os módosítása (2006/24/EK irányelv) szabályozta az adatok megőrzési idejét, és fél évtől két évig terjedő időtartamban állapították meg. Az irányelv rendelkezéseit a hírközlési törvény ültette át a hazai jogba, és ennek értelmében a szolgáltatók adatmegőrzési kötelezettsége 2008. március 15-től a megvalósult hívások esetében egy évre, míg a sikertelen hívások esetében fél évre módosult [2003. évi C. tv. 159/A. §. (3) bekezdés].

Az EU Bírósága 2014-ben az uniós joggal ellentétesnek nyilvánította a 2006-os módosító irányelvet, mivel álláspontja szerint az általános jellegű adatmegőrzés sérti a magánélet tiszteletben tartásához és a személyes adatok védelméhez fűződő alapvető jogokat (URL1). A döntés hatására volt ország, ahol megszüntették az adatmegőrzést (Ausztria, Hollandia, Románia), volt, ahol az erre vonatkozó törvény végrehajtását felfüggesztették (például Németország), és volt olyan, ahol változatlanul hagyták a szabályozást, mint ahogyan Magyarországon is. A tagállamok többségében az adatokat továbbra is 6–12 hónapig köteles a szolgáltató megőrizni, és törvényben meghatározott célból az arra feljogosított hatóságnak átadni.

Az jól látszik, hogy a jelen állapot eléggé kaotikus, miután a megőrzési időt meghatározó irányelv megsemmisítése megkérdőjelezi az adatmegőrzés jogszerűségét is, ugyanakkor a terrorizmus fenyegetése, illetve a bűnözés súlypontjának kibertérbe történő áttolódása nélkülözhetetlenné teszi az elektronikus adatok rendelkezésre állását. Több ország a GDPR (2016/679 EU rendelet) konkrét tiltásának hiányára hivatkozva hagyta meg az adatmegőrzés lehetőségét, de ehhez egy felhatalmazás lenne a valódi megoldás. Az EU ugyan 2017-ben megkezdte az elektronikus hírközlési adatvédelmi irányelv kiváltását az úgy nevezett E-privacy rendelet javaslatának megfogalmazásával (URL2), de az a jogalkotási folyamat 2021-ben leállt. Végül az Európai Bizottság a 2025-ös munkatervében a közös megállapodás esélytelensége miatt vissza is vonta (URL3), és a több éves munka végeredménye csak egy megszövegezett javaslat maradt. A hírek szerint 2025 nyarán egy újabb szabályozás előkészítése kezdődik majd el az EU-ban, de egy konkrét szabályozás hatályba lépése várhatóan még hosszú időt vesz igénybe.

A jelenlegi helyzetben egy-egy bűncselekménnyel összefüggő elektronikus adat – a pénzügyi szolgáltatások során keletkező adatokat ide nem értve – korlátozott ideig, általában egy évig áll rendelkezésre. Ez idő alatt kell ezeket az adatokat kezelő szolgáltatótól megszerezni, függetlenül attól, hogy az az eljáró hatósággal azonos országban, egy EU-n belüli másik tagállamban, vagy esetleg azon kívüli (harmadik) ország területén működik. Az adatkérések hatékonyságát tovább nehezíti, hogy gyakran csak több lépcsőben lehet a valóban releváns adathoz eljutni, ami akár más-más szolgáltató, más-más országban történő, egymás utáni megkeresését jelenti. Az EU felmérése szerint a tagállamokban folytatott nyomozások 85%-ában bizonyítékká válik valamilyen elektronikus adat, amelyek közel fele csak nemzetközi együttműködés keretében szerezhető be (URL4).

Amennyiben egy releváns adatot a megőrzési időn belül nem sikerül megkérni, úgy az az adat végérvényesen elveszik, és a felderítés vagy bizonyítás során már nem számolhatunk vele. Emiatt különösen fontos az adatkérések mielőbbi célba juttatása, és a szolgáltatók válaszadási hajlandóságának fokozása.

A jelenlegi helyzetben egy tagállami hatóság egy másik állam területén lévő szolgáltatótól három módon tudja az adatokat beszerezni:

- Az EU-n kívüli állam területén lévő szolgáltató esetén a legbiztosabb – de időben leghosszabban megvalósuló – módja az adatkérésnek a bűnügyi jogsegély, melynek alapja a nemzetközi bűnügyi jogsegélyről szóló törvény (1996. évi XXXVIII. törvény).
- Egy másik EU-tagállam területén lévő szolgáltató esetén alkalmazható a tagállamok közötti, kölcsönös elismerés elvén alapuló egyszerűsített bűnügyi együttműködés (2005. évi CXVI. törvény), amit az EU Tanácsának a közös nyomozó csoportról (Joint Investigation Team, JIT) szóló 2002/465/IB. kerethatározata, majd az Európai Parlament és a Tanács 2014/41/EU számú irányelve az európai nyomozási határozat (ENYH) jogintézményével tovább egyszerűsített. Ezek az együttműködési formák ugyan egyszerűsítették a bizonyítékok határon átnyúló gyorsabb beszerzését, de az elektronikus bizonyítékok esetében még mindig körülményesek és nehézkesek maradtak.
- Egyes esetekben a szolgáltatók – egyéb tilalom hiányában – a más ország eljáró hatóságától közvetlenül hozzájuk érkezett megkeresést saját belátásuk szerint megválaszolják. Ez a fajta önkéntes teljesítés hasznos és gyors, de teljes mértékben a szolgáltató hozzáállásától függ, ami miatt nagy a bizonytalansági faktor benne.

Az elektronikus bizonyítékok nemzetközi együttműködés keretében történő beszerzését az elhúzódó eljárások mellett tovább bonyolítja a megőrzésre vonatkozó eltérő jogi szabályozás is, hiszen van olyan tagállam, ahol az adatok

egyáltalán nem kerülnek megőrzésre. Ezekben az esetekben a megkeresések eleve eredménytelenek, hiszen nem létező adatokra vonatkoznak.

A jelenlegi helyzetet a Rendelet így foglalja össze: *„A 2014/41/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv lehetővé teszi, hogy ENYH-t bocsássanak ki bizonyítékoknak egy másik tagállamban történő gyűjtése céljából. Ezen túlmenően a Tanács által az Európai Unióról szóló szerződés 34. cikkének megfelelően létrehozott, az Európai Unió tagállamai közötti kölcsönös bűnügyi jogsegélyről szóló egyezmény […] szintén lehetőséget biztosít arra, hogy egy másik tagállamtól bizonyítékot kérjenek. Előfordulhat ugyanakkor, hogy az ENYH-t létrehozó 2014/41/EU irányelvben és a kölcsönös bűnügyi jogsegélyről szóló egyezményben megadott eljárások és határidők nem megfelelőek elektronikus bizonyítékok esetén, amelyek volatilisabb természetűek, továbbá könnyebben és gyorsabban törölhetők. Az elektronikus bizonyítékok beszerzése az igazságügyi együttműködés csatornáinak igénybevételével gyakran hosszú ideig tart, ami olyan helyzeteket eredményezhet, amelyekben a későbbi nyomok már nem elérhetők. Ezenfelül nincs harmonizált jogi kerete a szolgáltatókkal való együttműködésnek, noha egyes harmadik országbeli szolgáltatók elfogadják a tartalmi adatoktól eltérő adatokra irányuló közvetlen megkereséseket az alkalmazandó nemzeti joguk által megengedett mértékben. Ennek következményeként a tagállamok egyre inkább a szolgáltatókkal kialakított közvetlen önkéntes együttműködési csatornákra támaszkodnak, ha ilyen rendelkezésre áll, és különböző nemzeti eszközöket, feltételeket és eljárásokat alkalmaznak.”* (Rendelet 8. pont).

A Rendelet tartalma

Az elektronikus bizonyítékok határon átnyúló beszerzésének nehézségeit felismerve az EU 2017-ben egy nyilvános konzultációt kezdett, melyre a tagállamok többsége érdemi állásfoglalással reagált. Ezek alapján 2019-ben kétirányú előkészítő munkáról született döntés. Az egyik az USA-val folytatandó tárgyalásokat (URL5), a másik a 2001-es Budapesti Egyezmény[2] második kiegészítő jegyzőkönyvének a megalkotását tűzte ki célul. Míg az USA-val a tárgyalások még mindig zajlanak, addig a kiegészítő jegyzőkönyv elkészült, és azt 2021. november 17-én az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága el is fogadta (URL6). A kiegészítő jegyzőkönyv eredményeként született meg 2023. július 12-én a Rendelet, és az annak végrehajtását támogató Irányelv.

2 A Budapesten, 2001. november 23-án kelt Számítástechnikai Bűnözésről szóló Egyezmény (Convention on cybercrime), amit Magyarországon a 2004. évi LXXIX. törvény hirdetett ki.

A Rendelet két lényeges – az alábbiakban résztelesen bemutatott – eljárási keretet szabályoz. Az egyik alapján a Rendelet hatálya alá tartozó szolgáltató kötelezhető bizonyos elektronikus adatok megőrzésére, míg a másik alapján pedig kötelezhető ezeknek az adatoknak az átadására. A Rendelet normál esetben tíz napos válaszadási határidőt ír elő, mely valóban alkalmas lehet a hatékony bizonyítékszerzésre. Az így beszerzett bizonyítékot vagy egy konkrét bűncselekmény miatt folytatott nyomozásban lehet felhasználni, vagy pedig egy már kiszabott, szabadságelvonással járó büntetés foganatosítása érdekében. Az új szabályozás nem érinti sem a pénzügyi tevékenységgel összefüggő adatokat, sem pedig a tagállamon belüli adatkérést. Utóbbi esetén egy eljáró hatóság továbbra is az adott állam jogrendje szerint kérheti az adatokat az országa területén letelepedett vagy képviselettel rendelkező szolgáltatótól.

A megkérhető adatok köre

A Rendelet az elektronikus bizonyítékok körébe a 2.2 pontban jelzett részletezett szolgáltatások nyújtása során keletkezett releváns adatokat sorolja, és három csoportba – előfizetői, forgalmi és tartalmi adatokra – osztja. Az előfizetői adatokkal egy elbírálás alá esnek azok a forgalmi adatok is, melyeket kizárólag a felhasználó személy azonosítása céljából kérnek meg.

Az adatok közlésére vagy megőrzésére kötelezés csak olyan adatokra irányulhat, melyeket a szolgáltató a határozat kézhezvételkor a rendszerében tárol. A határozatok nem írhatnak elő általános megőrzési kötelezettséget (azaz nem teszi lehetővé a készletező adatgyűjtést), és nem vonatkozhatnak a határozat kézhezvételét követően tárolásra kerülő adatok kifürkészésére vagy beszerzésére. A szolgáltató mentesül az alól is, hogy a titkosított formában tárolt adatokat vissza kelljen fejtenie (Rendelet 19–20. pont). Ez jelentős eltérés a hazai szabályozástól, hisz a Be. 264. § (3) bekezdése előírja a titkosított vagy más módon megismerhetetlenné tett adatok eredeti állapotba történő visszaállításának kötelezettségét.

A Rendelet annyiban korlátozza még a megkérhető adatok körét, hogy a határozatok csak az Európai Unióban nyújtott szolgáltatásokkal összefüggésben keletkezett adatokra bocsátható ki. Ebből adódóan egy EU-ban letelepedett külföldi szolgáltatótól az EU-n kívül nyújtott szolgáltatásával kapcsolatban továbbra is vagy nemzetközi bűnügyi jogsegély, vagy az önkéntes teljesítés alapján kérhető adat. A megkérhető adatok típusait a tanúsítványok részletesen felsorolják.

Az előfizetői adatok köre és a kizárólag a felhasználó azonosítását szolgáló adatok

Az előfizetői adatok köre eléggé pontosan körülírható, ebbe tartoznak az ügyfél által szolgáltatás megrendelésekor megadott személyes és kapcsolattartási adatok, illetve az igénybe vett szolgáltatás adatai:

- előfizető vagy ügyfél neve, születési ideje, postai vagy földrajzi címe, számlázási és fizetési adatok, elérhetőségei (telefonszám, e-mail cím);
- a szolgáltatás kezdete, típusa, tartalma; valamint
- a szerződés és az ahhoz bemutatott okmányok másolatai, technikai adatok (például PUK kód).

Vannak azonban olyan adatok, melyek egyaránt alkalmasak a szolgáltatást igénybe vevő személy azonosítására és a további szokások, kapcsolatok felderítésére is. Ilyenek lehetnek például az IP-címek, más azonosítókkal való hozzáférések, esetleg az ezekhez kapcsolódó további olyan adatok, mint például a forráspontok és az időbélyegzők.

A Rendelet ezekben az esetekben – bár ugyanarról az adatról van szó – különbséget tesz a felhasználás célja, és ezáltal az alapvető jogokra gyakorolt hatásuk alapján. Amennyiben az adatokra kizárólag az adott szolgáltatást használó személy azonosítása érdekében van szükség, úgy egy elbírálás alá esik az előfizetői adatokkal, és előzetes ügyészi hozzájárulással is kibocsátható a határozat. Egyéb esetben ezek az adatok a forgalmi adatok körébe tartoznak, és már előzetes bírói hozzájárulást igényel a beszerzésük.

A forgalmi adatok köre

A forgalmi adatok – az előző pontban szereplő adatok kivételével – az adott szolgáltatónál keletkező, vagy a rendszerükben kezelt olyan technikai információk, amelyek egy adott szolgáltatás nyújtásával kapcsolatban keletkezhetnek. Ilyenek például:

- ki küldte, vagy ki kapta az üzenetet,
- a használt eszköz azonosítója és helye,
- a kapcsolat időpontja, időtartama, mérete (adatforgalma), helyszíne,
- a használt technikai beállítások (például protokoll, tömörítés),
- internethasználattal kapcsolatos adatok (IP-címek, naplófájlok).

A tartalmi adatok köre

A tartalmi adatok körét a Rendelet értelmező rendelkezése nem egy taxatív felsorolással határozza meg, hanem gyakorlatilag ide tartozik minden digitális forgalmú adat, ami nem minősül előfizetői vagy forgalmi adatnak. A tanúsítványok ebben az esetben is segítenek, és a nyomtatványon felkínálnak pár kiválasztható kategóriát, mint például a *„mailbox dump, a felhasználó által előállított online tárolási dump, oldaldump, üzenetek naplója, hangüzenet-dump, szervertartalom, készülék backup, kapcsolatok”* adatokat.

Az érintett szolgáltatók

A Rendelet megfogalmazása szerint érintett szolgáltató bármely természetes vagy jogi személy, aki vagy amely – a pénzügyi szolgáltatások kivételével – a következő szolgáltatáskategóriák közül egyet vagy többet nyújt az EU egy vagy több tagállamában:

- elektronikus hírközlési szolgáltatás;
- internetes doménnév- és IP-szám szolgáltatások (például IP-címek kiosztása, doménnév-nyilvántartási szolgáltatások, doménnév-nyilvántartói szolgáltatások és doménnevekhez kapcsolódó titkosítási és proxyszolgáltatások);
- az információs társadalom bármely – általában térítés ellenében, távolról, elektronikus úton és a szolgáltatást igénybe vevő egyéni kérelmére nyújtott – szolgáltatása, ami lehető teszi:
  a) felhasználóik számára az egymással való kommunikációt, vagy
  b) adatok tárolását vagy más módon történő kezelését azon felhasználók nevében, akiknek a szolgáltatást nyújtják, feltéve, hogy az adattárolás meghatározó eleme a felhasználó részére nyújtott szolgáltatásnak (Rendelet 3. cikk 3. pontja).

Az érintett szolgáltató meghatározásánál fontos szempont lesz, hogy milyen jelentéssel bír a *„szolgáltatást nyújt az EU területén”* meghatározás. Az indokolás alapján több szempontot is vizsgálni kell majd az érintett szolgáltatói szerep megállapításához. Így nem tartozik majd a Rendelet hatálya alá, aki nem biztosítja felhasználói számára az egymás közötti kommunikációt, vagy nem nyújt lehetőséget adatok tárolására, kezelésére, illetve az adattárolás nem lesz meghatározó eleme a szolgáltatásnak (Rendelet 27. pont). Ugyanígy egy online interfész puszta elérési lehetősége (például egy szolgáltató honlapjának vagy e-mail címének a hozzáférhetősége) önmagában még nem eredményezi egyértelműen az érintettséget (Rendelet 29. pont).

Ugyancsak fontos vizsgálandó körülmény lesz ebben a témakörben, hogy van-e a szolgáltatónak érdemi kapcsolata az EU-val. A Rendelet szerint ez a kapcsolat fennáll, ha a szolgáltató az EU-ban telephellyel rendelkezik. Ennek hiányában az érdemi kapcsolatot megalapozhatja egy vagy több tagállamban található jelentős számú felhasználó, továbbá az egy vagy több tagállamot célzó tevékenység megléte (Rendelet 30. pont).

Biztos, hogy ezek a kevésbé konkrét meghatározások az egyes tagállamokban eltérő gyakorlatot eredményeznek majd, de azért a nyomozásokban felhasználásra kerülő elektronikus bizonyítékok többsége egyértelműen olyan szervezetektől származik, melyek kategorikusan besorolhatók az érintett szolgáltatói körbe.

A közlésre kötelező európai határozat és tanúsítvány (KKEHT) és a megőrzésre kötelező európai határozat és tanúsítvány (MKEHT)

A határozatoknak a szolgáltató (és szükség esetén a végrehajtó hatóság), valamint a kibocsátó és hitelesítő hatóság és ügyszámaiknak a megnevezése mellett tartalmazniuk kell az érintett felhasználó és a megőrzésre kért adatok azonosítására alkalmas adatokat (személyes adatok, egyedi technikai azonosítók), a megőrzésre kért adatok Rendelet szerinti besorolását (előfizetői, felhasználó azonosítását szolgáló, forgalmi vagy tartalmi), a megőrizni kért adatok időtartományát, a büntetőjogi hivatkozást és a megőrzés szükségessége és arányossága feltételeinek meglétét igazoló indokolást.

A szolgáltató által kezelt releváns elektronikus adatok megőrzésére kötelező határozatot – ami megtiltja az adatok eltávolítását, törlését vagy módosítását – csak az adatok átadására irányuló kölcsönös jogsegély, ENYH vagy közlésre kötelező európai határozat érdekében lehet kibocsátani. A megőrzésre irányuló határozat csak azokra az adatokra vonatkozhat, melyeket a szolgáltató a kézhezvétel időpontjában tárolt, és nem rendelkezhet később keletkező adatok megőrzéséről.

A közlésre kötelező európai határozatot a Rendelet I. melléklete szerinti *„közlésre kötelező európai határozat tanúsítvány”* (KKEHT) nyomtatvány, míg a megőrzésre kötelező európai határozatot a Rendelet II. melléklete szerinti *„megőrzésre kötelező európai határozat tanúsítvány”* (MKEHT) nyomtatvány megküldésével kell közölni. A tanúsítványokat vagy az EU, vagy a címzett szolgáltató telephelye szerinti tagállam valamely hivatalos nyelvén kell megküldeni. A fordítási költségek csökkentése, illetve a kapcsolattartás egyszerűsítése érdekében a Rendelet szorgalmazza az tanúsítványok formanyomtatványainak előre történő lefordítását és ezek alkalmazását.

Az MKEHT és a KKEHT kibocsátásának feltételei

A határozatokat csak arra jogosult kibocsátó hatóság, kizárólag a Rendeletben megállapított ügyekben és az előírt előzetes hozzájárulás megléte esetén terjesztheti elő. Ebből adódóan ennek a három feltételnek a konjunktív teljesülése szükséges.

A kibocsátásra felhatalmazott hatóságok

A Rendelet szerinti kibocsátó hatóságok:

- az adott ügyben hatáskörrel rendelkező bíró, bíróság, nyomozási bíró vagy ügyész; vagy
- ügyész vagy bíró előzetes hozzájárulásával a kibocsátó állam belső joga szerint az adott ügyben bizonyítékgyűjtés elrendelésére hatáskörrel rendelkező, nyomozó hatóságként eljáró illetékes hatóság [Rendelet 4. cikk (1) bekezdés].

Magyarországon a Be. szerint mind a Nemzeti Védelmi Szolgálat, mind a Terrorelhárítási Központ (TEK) jogosult előkészítő eljárásra, de nem minősülnek nyomozó hatóságnak. Kérdés, hogy ezek a szervezetek vajon megfelelnek-e a Rendelet szerinti kibocsátó hatóság kritériumainak. Ha a hangsúly a nyomozó hatóságon lesz, akkor nem. Azonban, ha elegendő a bizonyítékgyűjtés elrendelésére való jogosultság, akkor igen. Szerintem ez is egy olyan kérdés, melyet érdemes lenne előzetesen tisztázni. Különösen azért is, mert a határozatok kibocsátásának alapjául szolgáló bűncselekmények egy része kimondottan a terrorizmussal összefüggő, így a TEK kiemelten érdekelt lehet az adatkérésekben.

A bűncselekménnyel szemben támasztott követelmények

A Rendelet a kért intézkedés típusától és az egyes adatköröktől függően eltérő feltételeket állapít meg az eljárás alapjául szolgáló bűncselekménnyel, vagy a végrehajtásra váró ítélettel szemben.

Megőrzésre kötelező határozat kibocsátására – amennyiben a rá vonatkozó nemzeti jog szerint a kibocsátó hatóság azt egy hasonló belföldi ügyben, azonos feltételek mellett is kibocsáthatná – bármilyen bűncselekmény vonatkozásában, vagy legalább négy hónapos, nem a vádlott távollétében kiszabott szabadságvesztés-büntetés vagy szabadságelvonással járó intézkedés esetén van lehetőség. Megőrzés esetén a Rendelet nem tesz különbséget az egyes adatkörök között.

Közlésre kötelezés esetén az előfizetői adatok és kizárólag a használó azonosítását szolgáló adatok megkérésre bármilyen bűncselekmény vonatkozásában vagy legalább négy hónapos, nem a vádlott távollétében kiszabott szabadságvesztés-büntetés vagy szabadságelvonással járó intézkedés esetén van lehetőség.

Az előzőbe nem tartozó fogalmi és tartami adatok már szenzitívebbek, így a Rendelet szigorúbb feltételekhez köti a megismerhetőségüket, azaz a közlésre kötelezést. Ezek az alábbi bűncselekmények miatt indult eljárásban, vagy azok miatt kiszabott ítéletek esetében kérhetők:

- olyan bűncselekmény esetén, melynek büntetési tételének felső határa legalább három év;
- részben vagy egészben információs rendszer felhasználásával elkövetett alábbi bűncselekmények:
  a) információs rendszerekkel kapcsolatos csalás, materiális és immateriális készpénz-helyettesítő fizetési eszközök csalárd felhasználásával kapcsolatos bűncselekmények és a készpénz-helyettesítő fizetési eszközök csalárd felhasználása [(EU) 2019/713 irányelv 3–8. cikk];
  b) szexuális bántalmazással kapcsolatos bűncselekmények, szexuális kizsákmányolással kapcsolatos bűncselekmények, gyermekpornográfiával kapcsolatos bűncselekmények, gyermekkel való, szexuális céllal történő kapcsolatfelvétel bűncselekménye [(EU) 2011/92 irányelv 3–7. cikk];
  c) információs rendszerekhez való jogellenes hozzáférést, rendszert érintő jogellenes beavatkozást, adatot érintő jogellenes beavatkozást, jogellenes adatszerzést megvalósító bűncselekmény [(EU) 2013/40 irányelv 3–8. cikk];
- terrorista bűncselekmények, terrorista csoporthoz kapcsolódó bűncselekmények, terrorista bűncselekmény elkövetésére való nyilvános uszítás, terroristák toborzása, terrorista kiképzésben részesítés, terrorista kiképzésben való részvétel, terrorizmus céljából való utazás, terrorizmus céljából való utazás szervezése vagy egyéb módon történő elősegítése, a terrorizmus finanszírozása, terrorista tevékenységekhez kapcsolódó egyéb bűncselekmények [(EU) 2017/541. irányelv 4–12. és 14. cikk];
- a fenti bűncselekmények miatt kiszabott, legalább négy hónapos, nem a vádlott távollétében kiszabott szabadságvesztés-büntetés vagy szabadságelvonással járó intézkedés végrehajtása érdekében, amennyiben az elítélt szökésben van [Rendelet 5. cikk (4) bekezdés].

A bűncselekmények esetében a megőrzésre és közlésre kötelezés lehetősége kiterjed mind a bűnsegédekre és felbujtókra, mint ahogyan a kísérleti szakra is.

Az előzetes igazságügyi hitelesítés

Mind a megőrzésre, mind a közlésre kötelező határozatok kibocsátásához igazságügyi hatóság előzetes hitelesítését (jóváhagyását) követeli meg a Rendelet.

Az előfizetői és kizárólag a használó azonosítását szolgáló forgalmi adatok közlésére, vagy bármilyen típusú adat megőrzésére kötelező határozatot legalább ügyészi hozzájárulással lehet kibocsátani.

Az előzőkbe nem tartozó forgalmi és tartalmi adatok közléséhez bírósági felülvizsgálat (bírói, nyomozó bírói hozzájárulás) szükséges (Rendelet 36. pont), és ez független a kibocsátó vagy a végrehajtó hatóság tagállamában érvényes engedélyezési szintektől. Így attól függetlenül, hogy Magyarországon az elektronikus hírközlési szolgáltatás során keletkező forgalmi adatok (például egy mobiltelefon híváslistája) büntetőeljárásban történő beszerzése nem kötött bírói engedélyhez, a Rendelet szerinti beszerzésükhöz már szükség lesz hozzá.

Az előzetes hitelesítések körében két sürgősségi kivétel van az alábbi feltételek egyidejű teljesülése esetén:

- vagy előfizetői (ideértve a tényleges használó megállapítást célzó forgalmi) adatok közlésére, vagy bármilyen típusú adat megőrzésére irányul a kért intézkedés;
- a kért intézkedésre igazoltan sürgős esetben kerül sor;
- az igazságügyi hatósági (ügyészi) előzetes hitelesítés (hozzájárulás) az időben nem szerezhető be;
- a kibocsátó hatóság hasonló ügyben a rá vonatkozó nemzeti jog alapján előzetes ügyészi engedély nélkül jogosult ilyen adatok beszerzésére (Rendelet 37. pont).

Hazánkban a Be. 262. § (1) bekezdés c) pontja szerint az elektronikus hírközlési szolgáltatóktól az adatkérés – mind az előfizetői, mind a forgalmi és tartalmi adatok esetében – alapvetően ügyészi engedélyhez kötött, de az előzetes engedélyezéssel járó késedelem veszélye esetén e nélkül is kérhető. Ebben az esetben az ügyészség engedélyét utólag kell beszerezni.

Felmerülhet a kérdés, hogy ez a szabályozás vajon megfelel-e a Rendelet kritériumának, és a magyar hatóságok sürgős esetekben kérhetnek-e majd előzetes ügyészi engedély nélkül előfizetői adatokat külföldi szolgáltatótól? A kérdést két oldalról lehet megközelíteni.

Az első megközelítés szerint az a lényeg, hogy a Be. alapján az adatok nem ügyészi engedély nélkül szerezhetők be, hanem az, hogy sürgős esetben a beszerzéshez elegendő az ügyész utólagos engedélye, de az semmiképp sem mellőzhető. Így a hazai kibocsátó hatóság – a nemzeti jog szerint – ügyészi hozzájárulás nélkül nem rendelkezik felhatalmazással ilyen adatok beszerzésére.

A második megközelítésnél szó szerint olvassuk a Rendelet szövegét, miszerint: *„…az illetékes hatóságok kivételesen kibocsáthatnak közlésre kötelező európai határozatot […] vagy megőrzésre kötelező európai határozatot az érintett*

határozat előzetes hitelesítése nélkül, amennyiben a hitelesítés nem szerezhető be időben, és ha az említett hatóságok hasonló belföldi ügyben előzetes hitelesítés nélkül is kibocsáthatnak határozatot" (Rendelet 4 cikk (5) bekezdés).

Ebben az esetben az előzetes hitelesítés nélküli jogosultság a fő kérdés, ami viszont teljesül hazánkban. Mivel a Rendelet is megköveteli a 48 órán belüli utólagos ügyészi hitelesítést, úgy gondolom, hogy biztosított az igazságügyi kontroll és ezáltal érvényesülnek az alapvető jogok. Álláspontom szerint a hazai kibocsátó hatóságok ezek alapján jogosultak lesznek élni ezzel a felhatalmazással.

Határidők

A KKEHT alapján az érintett szolgáltató alapesetben 10 napon belül lesz köteles választ adni a megkeresésre [Rendelet 10. cikk (2) bekezdés], amit sürgős esetben nyolc órán belül kell teljesítenie [Rendelet 10. cikk (4) bekezdés]. A Rendelet a sürgős esetek körébe sorolja a személyek életét, testi épségét vagy biztonságát közvetlenül fenyegető veszélyhelyzeteket, illetve a kritikus infrastruktúra megzavarásából vagy megsemmisítéséből eredő közvetlen veszélyhelyzeteket (Rendelet 3. cikk 18. pont).

Egyes esetekben a kibocsátó hatóság a szolgáltatóval párhuzamosan a végrehajtó hatóságot is köteles értesíteni (Rendelet 8. cikk), aki ebben az esetben megvizsgálja a határozat teljesíthetőségét. Erre is tíz nap áll rendelkezésére, mely felfüggeszti a megkeresett szolgáltató rendelkezésére álló tíz napos határidőt [Rendelet 8. cikk (4) bekezdés], így szélsőséges esetben a teljesítésre húsz napot kell várni.

Ugyanez az adatszolgáltatás az ENYH esetében jellemzően 2–3 hónapos, míg nemzetközi bűnügyi jogsegély esetében akár tíz hónapos teljesítési idővel történik, továbbá nincs jogszabályban rögzített rövidített határidő a sürgős helyzetekre.

A megőrzésre kötelezés esetén a szolgáltatónak a MKEHT kézhezvételekor rendelkezésére álló adatokat hatvan napig kell változatlanul megőriznie. Ez idő alatt a kibocsátó hatóságnak igazolnia kell, hogy a KKEHT kibocsátásra került. Indokolt esetben a hatvan napos megőrzési határidő egy alkalommal harminc nappal meghosszabbítható, melyhez a kibocsátó hatóságnak a Rendelet VI. mellékletének szerinti nyomtatványt kell kitöltenie.

Az MKEHT és a KKEHT továbbítása

Mind a MKEHT-t, mind a KKEHT-t elsősorban az adatkezelőként eljáró szolgáltatónak, és a 8. cikkben előírt kötelező értesítés eseteiben a végrehajtó hatóság részére kell megküldeni. Amennyiben az adatkezelőként eljáró szolgáltatót

nem lehetett azonosítani, vagy értesítése a nyomozás érdekét veszélyeztetné, a tanúsítványok az adatfeldolgozónak is kézbesíthetők. Ezzel a jogalkotó kizárta annak a kényszerét, hogy egy összetett, többszereplős folyamatban a kibocsátó hatóságnak kelljen – a szerződések részletes jogi értelmezésével – megállapítani az egyes szerepköröket.

A szolgáltatók és a kibocsátó hatóságok, valamint a kibocsátó és végrehajtó hatóságok közötti írásbeli kommunikáció, illetve a válaszok és adatok megküldése egy biztonságos és megbízható decentralizált informatikai rendszeren keresztül történik [Rendelet 19. cikk (1) bekezdés].

A tanúsítványok címzettnek történő megküldése mellett a kibocsátó hatóságot az adatkéréssel, megőrzéssel érintett személyek 13. cikk szerinti értesítése is terheli még.

A jogorvoslati lehetőségek

Az adatkérésről fő szabályként tájékoztatni kell az érintett célszemélyt, mely alól a Rendelet kivételt engedélyez a nemzeti jog rendelkezésével összhangban [Rendelet 13. cikk (1) és (2) bekezdés].

A tájékoztatásnak azonban nemcsak az adatkérésről vagy megőrzésről kell szólnia, hanem a jogorvoslati lehetőségekre is ki kell terjednie. A jogorvoslati lehetőséget, mely az intézkedés jogszerűségének vitatását is magába foglalja, a kibocsátó állam bírósága előtt lehet gyakorolni, a nemzeti jog erre vonatkozó szabályainak figyelembevételével.

A hazai jogalkalmazásban az adatkéréssel kapcsolatban nem terheli semmilyen értesítési kötelezettség a felderítő vagy nyomozó szerveket, sőt a nyomozás érdekében az adatszolgáltató ezen irányú kötelezettségének a teljesítése is korlátozható [Be. 264. § (7) és (8) bekezdés].

A büntetőeljárásban egyedül a bírói engedélyhez kötött leplezett eszközökkel kapcsolatos értesítési kötelezettség gyakorlati érvényesülését lehet vizsgálni, mely jellegét tekintve sokban hasonlít az érintett tájékoztatása nélküli adatkéréshez. Mindkét intézkedés beavatkozás a magánszférába, és mindkét eljárás esetén lehetőség van az érintett értesítésének mellőzésére [Be. 251. § (1) bekezdése].

A tapasztalat azt mutatja, hogy a leplezett eszközök esetében az értesítés mellőzését engedélyező kivételes szabály a felderítő vagy nyomozó szerv diszkrecionális döntésén alapuló általános gyakorlattá vált.

A jogorvoslati lehetőségek hazai szabályozását az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) több ítéletben, így többek között a Vissy-Szabó kontra Magyarország ügy ítéletének 86. szakaszában is kritizálta (URL7). Ennek alapján az

elektronikus adatok beszerzésével kapcsolatban is olyan értesítési szabályokat kellene kialakítani, mely megfelelően garantálja hatékony jogorvoslathoz fűződő alapvető jog érvényesülését. Az 1. számú táblázat az előzőekben részletezett feltételeket összegzi.

1. számú táblázat
A feltételek összesítése

Kritériumok	Kért intézkedés	Adattípus		
		Előfizetői	Forgalmi	Tartalmi
Minimum hitelesítési szint	Megőrzés	Ügyész		
	Közlés	Ügyész	Bíró	Bíró
Bűncselekmény	Megőrzés	Bármilyen bűncselekmény		
	Közlés	Bármilyen bűncselekmény	Minimum 3 év felső határ vagy a Rendeletben nevesített bűncselekmény	
Kiszabott ítélet	Megőrzés	Minimum 4 hónapos szabadságvesztés		
	Közlés	Minimum 4 hónapos szabadságvesztés	Minimum 3 év felső határos vagy a rendeletben nevesített bűncselekmény ügyében hozták	
Végrehajtó hatóság értesítése	Megőrzés	Nem kell		
	Közlés	Nem kell	Szükséges	Szükséges
Sürgősségi kivétel	Megőrzés	Van		
	Közlés	Van	Nincs	Nincs

Forrás. A szerző saját szerkesztése a Rendelet alapján.

Az Irányelv

Az Irányelv a Rendelet végrehajthatósága érdekében kötelezi az EU területén, a Rendelet szerinti szolgáltatást nyújtó természetes vagy jogi személyeket, hogy valamely tagállamban lehetséges címzettként jelöljenek ki egy telephelyet vagy egy jogi képviselőt. Az Irányelv nem vonatkozik olyan szolgáltatókra, melyek egyetlen tagállam területén telepednek le, és kizárólag ide korlátozva nyújtanak szolgáltatást.

A szolgáltatók mellett a tagállomokra is feladatokat ró, így ki kell dolgozniuk a bejelentési kötelezettségeket elmulasztó szolgáltatókkal szemben egy kellően hatékony, arányos és visszatartó erejű szankciórendszert is.

Az Irányelv alapján egy központi hatóságot is ki kell jelölni, melynek feladata lesz ezeknek az adatoknak a nyilvántartása és hozzáférhető tétele, kiegészítve többek között az adott szolgáltató által elfogadott nyelv megjelölésével is (Irányelv 4. és 6. cikk).

Felkészülés a hatálybelépésre

A Rendelet hatálybalépésére ki kell alakítani azt a környezetet, mely egyformán alkalmas lesz a határozatok fogadására és továbbítására is. Ehhez meg kell teremteni az Irányelv által elvárt jogi környezetet, majd a Rendelet végrehajtásához meg kell teremteni a szervezeti és adminisztratív rendszert. Ehhez az alábbiakat kell megvalósítani.

A végrehajtó és a központi hatóság kijelölése

A határozatok teljesítésével összefüggésben a Rendelet értelmében tagállamomként ki kell jelölni egy végrehajtó hatóságot (enforcing authority), amely jogosult az KKEHT és MKEHT átvételére, az ezzel kapcsolatos értesítések fogadására. Az Irányelv alapján pedig egy központi hatóságot (central authority) kell kijelölni a telephelyek és jogi képviselők nyilvántartása érdekében.

A végrehajtó hatóság szerepe túlmutat egy adminisztratív közvetítő tevékenységen. A közlésre kötelező határozatok közül a kibocsátó hatóságnak – az érintett szolgáltató mellett – a végrehajtó hatóságot is köteles értesítenie, amennyiben forgalmi vagy tartalmi adatok közlését kéri. A kötelező értesítés alól kivételt képez a kizárólag a használó megállapítását célzó forgalmi adatok közlésére irányuló határozat, illetve, ha az eljárás alapjául szolgáló bűncselekményt a kibocsátó államban követték el, vagy az adatkéréssel érintett személy lakóhelye a kibocsátó államban található [Rendelet 8. cikk (1) és (2) bekezdése].

A végrehajtó hatóság a hozzá beérkezett határozatokat tíz napon – sürgős esetben 96 órán – belül értékeli, mely során a kérelmet vagy teljesíthetőnek ítéli meg, vagy annak teljesítésével kapcsolatban akadályt állapít meg.

Amennyiben a Rendelet 12. cikk (1) bekezdés a)-d) pontjában nevesített akadályt (mentesség vagy kiváltságok fennállása, a teljesítés nyilvánvalóan alapvető jog megsértésével járna, a teljesítés ellentétes lenne kétszeres eljárás alá vonás és a kétszeres büntetés tilalmával, az eljárás alapjául szolgáló cselekmény a végrehajtó állam joga szerint nem bűncselekmény) állapít meg, úgy erről a lehető leghamarabb, de legkésőbb az értesítés kézhezvételétől számított tíz napon – sürgős esetben 96 órán – belül értesíti a címzett szolgáltatót és a kibocsátó hatóságot.

A Rendelet külön említi az alábbi körülményeket, melyek megtagadási okok lehetnek:

- ha az adatszolgáltatás kérése valaki neme, faji vagy etnikai származása, vallása, szexuális irányultsága vagy nemi identitása, állampolgársága, nyelve vagy politikai véleménye miatt indított eljárásban, vagy emiatt kiszabott büntetés végrehajtása érdekében történt (Rendelet 11. pont);

- ha a kért adatokat a végrehajtó állam joga alapján biztosított mentességek vagy kiváltságok védik; vagy
- azokra a sajtószabadság vagy az egyéb médiában való véleménynyilvánítás szabadsága tekintetében speciális korlátozó szabályok vonatkoznak (Rendelet 63. pont).

Amennyiben nem látja akadályát a határozat teljesítésének, úgy erről nem köteles külön értesítést küldeni, de nem is tiltott a címzett szolgáltató erről történő értesítése sem.

A címzett szolgáltató a válaszadásra vagy a végrehajtó hatóság teljesíthetőségről kapott értesítése, vagy ennek hiányában az arra nyitva álló tíz napos határidő értesítés nélküli letelte után kötelezett. A válaszadásra rendelkezésére álló tíz napos határidő ekkor indul el [Rendelet 8. cikk (4) bekezdés].

A fentiek alapján a nemzeti végrehajtó hatóságnak folyamatosan kell majd a 25 tagállamból fogadnia és értékelnie a határozatokat, ezekről rövid határidőn belül (tíz nap, vagy sürgős esetben 96 óra) döntést hozni, melyeket megtagadás esetén a hazai szolgáltatók és a kibocsátó hatóságok felé közölni is kell. Valószínűleg erre a Nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központ lenne alkalmas. Kérdés, hogy ez milyen leterheltséggel jár, illetve milyen technikai és humán erőforrást igényel.

Az Irányelv értelmében a tagállami központi hatóság tartja majd nyilván az országában letelepedett kijelölt telephelyek és az ott lakóhellyel vagy székhellyel rendelkező jogi képviselők kapcsolattartási adatait, illetve az ezekben bekövetkezett változásokat, több kijelölt telephely vagy képviselő esetén a területi illetékességeket, valamint a megkeresésekben alkalmazható nyelveket. A nyilvántartás adataihoz egy EU szinten kialakított koordinációs és együttműködés keretében folyamatos hozzáférést kell biztosítania a többi központi hatóság és a Bizottság részére [Irányelv 4. cikk (1) bekezdés és 6. cikk (3)–(4) bekezdés].

A két norma a hatóságok tekintetében nem utal egymásra, és nem derül ki, hogy a jogalkotó szándéka szerint a két hatóság – a Rendelet szerinti végrehajtó és az Irányelv szerinti központi – feladatait azonos szervezetnek kell-e ellátnia. Azonban a két norma egymásra épülése, az erre vonatkozó egyértelmű tilalom hiánya és a feladatok összefüggése miatt célszerű lenne egy közös hatóság kijelölése.

Az előzetes hitelesítés (engedélyeztetés)

A hazai szabályozástól eltérően a Rendelet alapján minden határozat – akár előfizető vagy a tényleges használói adatok megállapítására, akár forgalmi vagy

tartalmi adatokra vonatkozik – előzetes hitelesítésére lesz szükség. A Rendelet lehetővé teszi a szükséges adatok rövid határidőn belüli beszerzését egy külföldi telephellyel rendelkező szolgáltatótól, de ehhez első lépésként az idegen nyelvű határozatot előzetesen hitelesíteni kell ügyésszel vagy bíróval. A Rendelet szellemisége és küldetése alapján olyan hitelesítési (engedélyeztetési) eljárást kell kialakítani és a Be.-ben is megjeleníteni, mely ugyanilyen rövid idő alatt lehetővé teszi a határozatok kibocsátását. Az ügyészi hitelesítés feltehetően az adott nyomozás felügyeletét ellátó ügyész, míg a bírói hitelesítés az illetékes nyomozási bíró hatáskörébe tartozik majd. Erre azonban fel kell készíteni a helyi és területi végrehajtó szervekhez rendelt ügyészi és bírói szervezeteket is, hogy ez előzetes hitelesítés nem vegyen hosszabb időt igénybe, mint maga a külföldi adatszolgáltatás.

Kérdésként merülhet fel például, hogy a Rendelet 9. cikk (4) bekezdése alapján több nyelven – az EU vagy a végrehajtó állam hivatalos nyelvein – is kibocsátható határozat nyelvét ki határozza meg? A kibocsátó hatóság, a hitelesítő ügyész vagy bíró? Kell-e majd előzetesen egyeztetni erről, vagy lesz preferált nyelv? Elegendő lesz-e az eljáró hatóság tagjának nyelvtudása, vagy hiteles fordítást kell alkalmazni, és ha igen, ennek a költsége kit terhel majd? Ezek olyan gyakorlati kérdések, melyekkel a Rendelet értelemszerűen nem foglalkozik, de a hazai viszonyok között döntést igényelnek.

Kommunikációs csatorna kiépítése

A Rendelet V. fejezete szerint az írásbeli kommunikációt egy erre dedikált, decentralizált kommunikációs rendszeren keresztül kell lebonyolítani. Ehhez nemzeti szinten úgy kell biztosítani a hozzáférést az adott államban letelepedett szolgáltatóknak és jogi képviselőknek, hogy az ne jelentsen aránytalan anyagi terhet. Ennek érdekében az elektronikus végponti hozzáférési eszközök helyett lehetőség lesz a Bizottság által kifejlesztett, webalapú interfész igénybevételére is, ami szintén biztosítja az elvárt biztonságos adatáramlást. A szolgáltatók mellett a tagállamok számára is lehetőség lesz a nemzeti informatikai rendszer helyett a Bizottság által fejlesztett szoftver használatára. A kommunikációs csatornán az adatok továbbítása mellett biztosítani kell azt is, hogy nemzeti szinten statisztikai adatokat lehessen gyűjteni.

A decentralizált informatikai rendszerrel kapcsolatos elvárásokat a Rendelet 68., 81–92. pontjai, a 3. cikk 20. pontja, valamint a 19–23. cikke részletezi, melyek kötelező alkalmazása a 25. cikk szerinti végrehajtási jogi aktusok elfogadását követő egy év elteltével lesz kötelező.

Jogalkotás

A Rendelet alkalmazása ugyan nem igényel külön jogalkotást, de az előzőekben említett okok miatt a Be.-t módosítani kell az előzetes hitelesítés érdekében az ügyész és a nyomozási bíró feladatkörét illetően, valamint biztosítani kell a hatékony jogorvoslat lehetőségét. Ezeken túl a végrehajtó és a központi hatóságot hazánkban is ki kell jelölni, valamint ezek működését szabályozni kell.

Az Irányelv nemzeti jogba történő átültetésére 2026. február 18-ig van határidő. Ehhez meg kell alkotni a telephelyek és jogi képviselők bejelentési kötelezettségeit, valamint a velük szemben alkalmazható szankciókat tartalmazó jogi normákat [Irányelv 7. cikk (1) bekezdés].

A jogalkotás területén külön kihívásként jelentkezik azon kettős szankciórendszer kialakítása, mely egyrészt a kibocsátó hatóságok adatmegőrzési vagy átadási kéréseinek – a Rendelet biztosította lehetőségeken kívüli – nem teljesítése esetén, másrészt pedig az Irányelv szerinti bejelentési és adatszolgáltatás kötelezettség elmulasztása esetén szabható majd ki a szolgáltatóra. Ezeknek arányosnak, hatékonynak és kellően elrettentőnek kell lenniük. Az Irányelv megsértése esetén kiszabható szankciók szabályozásáról 2026. február 18-ig kell értesíteni a Bizottságot (Irányelv 5. cikk).

Összefoglalás

Az EU felismerte, hogy az elektronikus bizonyítékok szerepe a bűncselekmények felderítése és bizonyítása területén egye nagyobb szerepet tölt be. Ezeknek az adatoknak a határon átnyúló beszerzése a hagyományos nemzetközi bűnügyi együttműködési csatornákon nehézkes és lassú, ami gyakran adatvesztést eredményez.

Az adatok beszerzésének egyszerűsítése érdekében kiadott Rendelet és Irányelv olyan jogi eszköz az igazságügyi hatóságok kezében, mely valóban képes segíteni a bűnügyi nyomozást.

Az elektronikus adatok megőrzésének területén érzékelhető szabályozási anomáliák és a tagállamok eltérő szabályozásai ugyanakkor egy összetett eljárási rendet eredményezett, melynek gyakorlati végrehajtása kihívásokat hordoz magában.

A Rendelet hatályba lépését követően három év állt a tagállamok rendelkezésére a szervezeti, jogi és technikai feltételek megteremtésére, melynek 2/3-a eltelt. A hazai előkészületekről nem sok információ került nyilvánosságra, de a feladatok nagy része valószínűleg a hátralévő egy évre koncentrálódik.

Felhasznált irodalom

Nyitrai E. (2025). *A digitális adatok és a modern technikai eszközök jelentősége a kriminalisztikában: A deepfake és a fake news jelenségek*. Ludovika Egyetemi Kiadó. https://doi.org/10.36250/01198_00

Wang, R. L. (2022). Information is non-physical: The rules connecting representation and meaning do not obey the laws of physics. *Journal of Information Science*, *51*(2), 455–462. https://doi.org/10.1177/01655515221141040

A cikkben szereplő online hivatkozások

URL1: *Az Európai Unió Bíróságának 54/14. számú sajtóközleménye a digitális adatkezeléssel és uniós jogértelmezéssel összefüggésben.* https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2014-04/cp140054hu.pdf

URL2: *Az Európai Bizottság rendelet-javaslata az elektronikus hírközlés során a magánélet tiszteletben tartásáról és a személyes adatok védelméről (ePrivacy Regulation).* https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52017PC0010&from=HU

URL3: *Overview and professional analysis of the European ePrivacy Regulation provided by Cyber Risk GmbH.* https://www.european-eprivacy-regulation.com/

URL4: *EUR-Lex summary page on electronic evidence in criminal proceedings within the European Union.* https://eur-lex.europa.eu/HU/legal-content/summary/electronic-evidence-in-criminal-proceedings.html

URL5: *Council Decision authorising negotiations between the European Union and the United States on cross-border access to electronic evidence in criminal matters.* https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9114-2019-INIT/en/pdf

URL6: *Második kiegészítő jegyzőkönyv a Számítástechnikai Bűnözésről szóló Egyezményhez az elektronikus bizonyítékok átadásáról és a megerősített együttműködésről.* https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:22023A0228(01)

URL7: *Judgment of the European Court of Human Rights in the case of Szabó and Vissy v. Hungary concerning secret surveillance measures.* https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-160020%22]}

Alkalmazott jogforrások

Törvények

1996. évi XXXVIII. törvény a nemzetközi bűnügyi jogsegélyről

2003. évi C. törvény az elektronikus hírközlésről

2004. évi LXXIX. törvény az Európa Tanács Budapesten, 2001. november 23-án kelt Számítástechnikai Bűnözésről szóló Egyezményének kihirdetéséről

2005. évi CXVI. törvény az Európai Unió tagállamai közötti kölcsönös bűnügyi jogsegélyről szóló, 2000. május 29-én kelt egyezmény és az egyezmény 2001. október 16-án kelt kiegészítő jegyzőkönyve kihirdetéséről
2007. évi CLXXIV. törvény az elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény módosításáról
2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról

Nemzetközi normák

A Számítástechnikai Bűnözésről szóló Egyezményhez csatolt második kiegészítő jegyzőkönyv a megerősített együttműködésről és az elektronikus bizonyítékok átadásáról. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:22023A0228(01)
A Tanács kerethatározata (2002. június 13.) a közös nyomozócsoportokról (2002/465/IB) https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32002F0465
Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2011/92 irányelve (2011. december 13.) a gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről, valamint a 2004/68/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0093
Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2013/40 irányelve (2013. augusztus 12.) az információs rendszerek elleni támadásokról és a 2005/222/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013L0040&from=DA
Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2017/541. irányelve (2017. március 15.) a terrorizmus elleni küzdelemről, a 2002/475/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról, valamint a 2005/671/IB tanácsi határozat módosításáról. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017L0541
Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/713 irányelve (2019. április 17.) a készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel elkövetett csalás és a készpénz-helyettesítő fizetési eszközök hamisítása elleni küzdelemről, valamint a 2001/413/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019L0713
Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2023/1543 rendelete (2023. július 12.) a büntetőeljárás során az elektronikus bizonyítékokkal kapcsolatban, valamint a büntetőeljárást követően a szabadságvesztés-büntetések végrehajtása céljából kibocsátott, közlésre kötelező európai határozatokról és megőrzésre kötelező európai határozatokról. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1543
Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2023/1544 irányelve (2023. július 12.) a büntetőeljárásban az elektronikus bizonyítékok gyűjtése céljából a kijelölt telephelyek kijelöléséről és a jogi képviselők kinevezéséről szóló harmonizált szabályok meghatározásáról. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023L1544
Az Európai Parlament és a Tanács 2002/58/EK irányelve (2002. július 12.) az elektronikus hírközlési ágazatban a személyes adatok kezeléséről, feldolgozásáról és a magánélet védelméről. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32002L0058

Az Európai Parlament és a Tanács 2006/24/EK irányelve (2006. március 15.) a nyilvánosan elérhető elektronikus hírközlési szolgáltatások nyújtása, illetve a nyilvános hírközlő hálózatok szolgáltatása keretében előállított vagy feldolgozott adatok megőrzéséről és a 2002/58/EK irányelv módosításáról. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006L0024

Az Európai Parlament és a Tanács 2014/41/EU irányelve (2014. április 3.) a büntetőügyekben kibocsátott európai nyomozási határozatról. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0041

Az Európai Parlament és a Tanács 2016. április 27-i (EU) 2016/679 Rendelete a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről (általános adatvédelmi rendelet, GDPR) https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1600679.eup

Egyezmény a Tanács által az Európai Unióról szóló szerződés 34. cikkének megfelelően létrehozott, az Európai Unió tagállamai közötti kölcsönös bűnügyi jogsegélyről (2000/C 197/01) https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:42000A0712(01)

Számítástechnikai Bűnözésről Szóló Egyezmény. (Budapest, 2001.11.23.) https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/179163/20090225ATT50418EN.pdf

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Csizner Z. (2026). Elektronikus bizonyítékok az időprésben. *Belügyi Szemle*, *74*(1), 35–59. https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2026.v74.i1.pp35-59

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Csizner Zoltán, aki a csizner.zoltan2@uni-nke.hu e-mail címen érhető el.

DOI: 10.38146/BSZ-AJIA.2026.v74.i1.pp61-77

A biztonsági, magánbiztonsági igények tükröződése a német felsőoktatásban

Reflection of security and private safety needs in German higher education

Fórizs Sándor
Prof. emeritus, egyetemi tanár,
ny. rendőr dandártábornok
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
drforizs@gmail.com

Lippai Zsolt
Dr., PhD, adjunktus, rendőr alezredes
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
lippai.zsolt@uni-nke.hu

Absztrakt

Cél: A tanulmány elkészítésének célja a biztonsági, magánbiztonsági kérdésekkel összefüggő németországi felsőoktatási szakok vizsgálata, párhuzamot vonva egyes magyarországi sajátosságokkal.

Módszertan: A publikáció a biztonsági, magánbiztonsági kérdésekkel összefüggő németországi felsőoktatási szakokat vizsgálja, párhuzamot vonva egyes magyarországi sajátosságokkal. A szerzők bemutatják a német képzés felépítését, a fontosabb meghirdetett szakokat, egyes felvételi követelményeket.

Megállapítások: Az olvasó betekintést nyer a felkészítések általános rendszerébe, a fontosabb modulokba, a számonkérés módszereibe, óra- és kreditszámokba, mintaként megismerheti egy külföldi egyetem tipikus felkészítési helyzetét ezen a szakmai területen.

Érték: A tanulmány szerzői a magánbiztonság átfogó tudományos kutatásához, a nemzetközi gyakorlatok feltérképezéséhez kíván hozzájárulni, felismerve annak tényét, hogy a kutatott téma a rendőri működés folyamatosan időszerű kérdése, ugyanis a rendőrség működésében az elmúlt két évtized számos, addig nem tapasztalt helyzetet eredményezett. A feladatok és elvárások mennyiségi és minőségi átalakulása a biztonság megteremtésének és fenntartásának állami és nem állami szereplői közötti kapcsolat átértékelését is szükségessé teszi. A tanulmány ezen tevékenység tanulmányozásához nyújt segítséget.

A szerzők a kéziratot magyar nyelven nyújtották be. Benyújtás: 2025. 02. 18. Átdolgozás: 2025. 05. 29. Elfogadás: 2025. 06. 03.

Kulcsszavak: biztonsági felkészítés, biztonsági szak, magánbiztonság, felsőoktatási képzés

Abstract

Aim: The aim of the study is to examine the higher education courses in Germany related to security and private security issues, drawing parallels with some of the specificities in Hungary.

Methodology: The publication examines higher education courses in Germany related to security and private security issues, drawing parallels with some of the specificities in Hungary. The authors describe the structure of German education, the main courses offered and some of the admission requirements.

Findings: The reader will gain insight into the general system of preparation, the main modules, the methods of assessment, the number of hours and credits, and will be able to see a typical preparation situation in a foreign university in this professional field.

Value: The authors of the study wish to contribute to the comprehensive scientific research of private security, to the mapping of international practices, recognizing the fact that the topic under research is a continuously topical issue of police operation, as the last two decades have brought about a number of unprecedented situations in the operation of the police. The quantitative and qualitative transformation of tasks and expectations also calls for a reassessment of the relationship between public and non-public actors in the creation and maintenance of security. This study will help to explore this activity.

Keywords: security training, security studies specialisation, private safety, higher education

Bevezetés

Az elmúlt harminc évben a társadalmak és az egyes emberek értékrendjében fokozatosan lépett előrébb a biztonság kérdése. A folyamat ebben az irányban tart továbbra is, amely jól tükröződik a magánbiztonsági vállalkozások helyzetének változásában. Németországban a magánbiztonsági vállalkozások szakmai szövetsége (Bundesverband der Sicherheitswirtschaft, BDSW) és a Szövetségi Statisztikai Hivatal adatai szerint 1950–2017 között a magánbiztonsági üzleti forgalom 60 év alatt 20 millió euróról 6,9 milliárdra nőtt. Míg 1980-ban 31 000 személy dolgozott ezen a területen, 2015-ben már 245 000. Ez a növekedés nemzetközi téren sem példátlan. Az biztos, hogy Németországban különösen nagy

volt a konjunktúra emelkedése az elmúlt években. A 2015-ös menekülthullám 100 000 fővel növelte a foglalkoztatási igényt biztonsági területen. A publikáció azt kívánja vizsgálni, milyen szakmailag kapcsolódó felsőoktatási háttér, főiskolai és egyetemi képzési szakok tükrözik vissza ezt a társadalmi mozgást? Milyen megnevezéssel és részben milyen tartalommal találunk ilyen vonatkozású felkészítést? A következő adatokból azonnal látni fogjuk, egy publikáció keretében várhatóan nem is lehet teljes körű választ adni. Vajon a magánbiztonsági tevékenység, a magánbiztonsági vállalkozások vezetői állománnyal kapcsolatos igényei lecsapódtak-e a biztonsági szakok alapítása és művelése terén?

Egy, a felsőoktatási képzéssel foglalkozó szervezet honlapja (URL1) 583 tanintézetet dolgoz fel. Igaz ezek között találunk osztrák intézményeket is. A „biztonsági menedzsment" (URL2) címszónál a szerkesztők 21 felsőoktatási szakot és 16 szakfőiskolát, valamint három egyetemet neveznek meg, ahol ilyen profilú Bachelor of Arts (továbbiakban: BA) és Master of Arts (továbbiakban: MA) felkészítés folyik. A számok további pontosításra szorulnak, amennyiben ezek a főiskolák is nagy számban egyetemi szakokat indítottak. Azonos elnevezéssel, például: „biztonsági menedzsment" három BA és két MA szak fut öt tanintézetben. De a listán találunk egy-egy „integrált biztonsági menedzsment" BA és „stratégiai biztonsági menedzsment" megnevezésű MA képzést, amelyek lényegesen nem térnek el egymástól. Amennyiben figyelmesen átszámoljuk a kimutatást, látszik, hogy azon 13 BA és 31 MA szak került meghirdetésre. Az arányok azt is mutatják, az egyetemi szintű vezetői felkészítésre Németországban ma nagyobb igény jelentkezik, mint a főiskolaira, mutatva a vezetői tevékenység fontosságát.

Az egyes szakok között nyilvánvaló „rokonság", átfedés található. Ezt tükrözik a nevek is, néhány példa:

- Hibrid veszélyelhárítás, nyolc szemeszteres BA szak.
- Biztonsági- és katasztrófamenedzsment, négy szemeszteres MA szak három tanintézetben.
- Menedzsment a veszélyelhárításban, hét szemeszteres BA szak.
- Kiber- és IT-biztonság, négy-nyolc szemeszteres MA szak.
- Rizikó és biztonsági menedzsment, hat szemeszteres BA szak.
- Funkcionális biztonság, három szemeszteres MA szak.

Jellemzőek a meghirdetett angol nyelvű felkészítések is, két példa:

- Integrated Safety and Security Management, négy szemeszteres mester szak a Bremerhaven Főiskolán.
- Intelligence and Security Studie, négy szemeszteres mester szak a Müncheni Egyetemen.

Természetesen nem tekinthetünk át ilyen nagyszámú szakot és tanintézetet, de néhány sajátosság bemutatása bizonyára lehetséges.

Berlin, főiskolai és egyetemi szintű magánbiztonsági felkészítés

A német fővárosban található állami fenntartású Gazdasági és Jogi Főiskolán (Hochschule für Technik und Wirtschaft Berlin/Berlin School of Economics and Law, HWR Berlin) már hosszú ideje folyik főiskolai és egyetemi szintű magánbiztonsági felkészítés. A 2009-ben alapított tanintézet méretét mutatja a 14 000 fő hallgató, 500 fő alkalmazott, az oktatott 70 szak. Ez Berlin legnagyobb államilag fenntartott szakfőiskolája a technika, gazdaság, kultúra, informatika és építészet területén. A magánbiztonsági tanulmányok az 5. számú fakultáshoz (URL3), *Rendőrség és biztonsági menedzsment* (Polizei und Sicherheitsmanagement) nevűhez kapcsolódnak. A fakultás négy szakot gondoz, kettőt a rendőrség, kettőt pedig a magánbiztonság számára.
Rendőrség számára:

- magasabb rendőr végrehajtó szolgálat (gehobener Polizeivollzugsdienst) BA,
- közigazgatás–rendőr menedzsment (öffenliche Verwaltung – Polizeimanagement) MA.

A magánbiztonság számára:

- biztonsági management (Sicherheitsmanagement) BA,
- nemzetközi biztonsági menedzsment (International Security Management) MA.

A biztonsági management hét szemeszteres, teljes idejű nappali BA felkészítés téli féléve január 10-én kezdődött. 210 kreditpont a tanulmányok befejezésekor a követelmény, az oktatási nyelv német és angol. A diploma főiskolai és a másik felkészítésen egyetemi szintű (BA, illetve MA). A magánbiztonsági képzésre vonatkozó pályázati felhívás a honlapon közvetlenül a rendőri jelentkezés mellett található.

A szak 21 kötelező és hat szabadon választható modult tartalmaz. Súlyponti területek a jog, vállalkozások gazdasági működtetése, személyzeti munka, rizikómenedzsment, társadalomtudományi ismeretek, IT (információs technológia vagy információtechnológia, angolul Information Technology) felkészítés, angol szakmai nyelv. Egy modul oktatása angol nyelven történik.

A BA tanulmányokon az ötödik szemeszter szakmai gyakorlat, hat hónap 30 kreditponttal. Teljesíteni egy vállalkozásnál, hatósági hivatalnál vagy szervezetnél

szükséges, amelyeknél biztonsági jellegű tevékenység folyik. A hallgatóknak a fakultás hazai és külföldi kapcsolatokat biztosít.

A szakra külföldiek is jelentkezhetnek. A jelentkezés feltétele a középiskolai végzettség. Az elfogadott nem német okmányokról külön kimutatást tartalmaz az iskola honlapja, közöttük a magyarországi dokumentumokról is (URL4). A német nyelvtudás C1/C2 szinten szükséges. A képzés nyelve német és angol. Szemeszterenként a heti óraszám 20, a hatodik szemeszterben 18, a hetedik szemeszterben 11. Egy szemeszterhez 30 kredit kapcsolódik.

A Tanulmányi és Vizsgaszabályzat (URL5) megfogalmazza a képzés célját. Ezek szerint a BA szak, *Biztonsági menedzsment* a hallgatókat biztonsági vonatkozású vezetői munkakörök ellátására készíti fel a magán, a közigazgatási vagy a nonprofit szektorok számára. Olyan vezetői képességeket alakít ki, amelyeket a gyakorlati területeken eredményesen alkalmazhatnak. Szakmai, módszertani és társadalmi kompetenciákat egymással összekapcsolva fejlesztenek, és ezáltal egységes szakmai tevékenységképességeket alakítanak ki.

Számonkérések:

- egy modul esetében 3–4000 szó terjedelmű házidolgozat, melyet digitális és írásos formában szükséges leadni, kidolgozási igénye nem haladhatja meg a tíz hetet;
- hét modul záró gyakorlattal;
- 12 modul kombinált vizsgával;
- 10 modul írásos dolgozattal;
- szakdolgozat;
- szóbeli záróvizsga.

Szakdolgozattal (10 kredit) és szóbeli záróvizsgával (2 kredit, 30–60 perc), fejezik be a képzést. Az írásos diplomamunka mellékletek, borító és irodalomjegyzék nélkül 9000–12 000 szó terjedelmű. Két hallgató közösen is készíthet diplomamunkát, de azok részeinek egymástól jól elkülöníthetőnek és külön-külön értékelhetőnek kell lennie. A benyújtott munkát hat héten belül írásban minősítik.

A mesterdiplomát nyújtó szak, *Nemzetközi biztonsági menedzsment* négy féléves, teljes idejű, azaz nappali oktatás 120 kreditponttal, oktatási nyelve angol. A felkészítés interdiszciplináris megközelítéssel nyújt betekintést biztonsági aspektusú témákba, súlyponttal a politikatudományok, nemzetközi kapcsolatok, kriminológia, jog, pszichológia, rizikó- és krízismenedzselés, rendőrségi tanulmányok, IT-biztonság, valamint gazdasági területen. A felkészítés összekapcsolja a nemzetközi biztonsági jellegű kutatások elméleti eredményeit azok gyakorlati alkalmazásával, mint például krízismenedzselés, kritikus infrastruktúrák védelme, és színvonalas vezetésirányítás a biztonsági szektorban.

A felkészítésen történő részvétel kötelező. A szak nyitott minden BA diplomás számára. Előnyt élveznek a korábban szerzett biztonsági, nemzetközi kapcsolatok, nemzetközi jog, közigazgatási, kriminológiai, rendőri, IT-biztonsági felkészítéssel, illetve a biztonsági munka területén gyakorlati tapasztalatokkal rendelkezők. Feltétlenül szükséges a jó szintű angol nyelvtudás, akadémiai szövegek megértése, illetve írásukra vonatkozó képesség.

A végzett hallgatók nemzetközileg elismert MA diplomát kapnak. A megszerzett tudás menedzser/vezetői feladatok ellátására készít fel az üzleti élet, a közigazgatási-biztonsági feladatok területén. Potenciális munkaadók lehetnek a hazai és nemzetközi területen működő vállalkozók, hatóságok, nem kormányzati és segélyszervezetek. A végzettség megnyitja a lehetőséget a közigazgatás magasabb munkakörei betöltéséhez, amelyet támogat a belügy- és kultuszminiszterek konferenciájának ezzel kapcsolatos döntése.

A tanulmányok négy egymásra épülő szakaszban zajlanak. Az első két szemeszter alapozó, illetve elméleti ismereteket feldolgozó. A harmadik félév teljes egészében a megszerzett ismeretek gyakorlati alkalmazásával kapcsolatos praktikum, vezetői feladatok átvételének előkészítése. Ez a hat hónapos gyakorlati szemeszter kérelemre elengedhető, ha az addigi megelőző képzésben a hallgató már megszerzett 210 kreditpontot, amelyből 30 pont egy integrált gyakorlati felkészítéshez kapcsolódik. A negyedik, úgynevezett kutatási szemeszter a mesterdolgozat és egy esettanulmány kidolgozása.

Az elsajátítandó ismeretanyag 11 modulra tagozódik:

- M1: Tudományos kutatás és módszertan.
- M2: Nemzetközi és globális kihívások.
- M3: Rizikómenedzsment és biztonsági szabályozások.
- M4: Etika és normatív szabályok a nemzetközi biztonsági menedzsmentben.
- M5: Információbiztonság, kiberbiztonság, adatvédelem.
- M6: Bűnügyi ellenőrzés globális környezetben.
- M7: Gazdasági megközelítés és vezetői fogások a nemzetközi biztonságban.
- M8: Nemzetközi konfliktusmenedzselés.
- M9: Emberi jogok és büntethetőség a nemzetközi biztonságban.
- M10: Jelenlegi helyzetek a nemzetközi biztonsági menedzsment területén.
- M11: Fakultáció A és B évenkénti felajánlással.

A mesterfelkészítés államilag finanszírozott, a hallgatók számára ingyenes. Szemeszterenként bizonyos illetékek kapcsolódnak hozzá:

- igazgatási díj 50 euró;
- tanulmányi működési hozzájárulás – a hallgatók automatikusan a hallgatói szövetséghez tartoznak, ez hozzájárulás annak működéséhez – 85 euró;

- tanulmányi illeték, a menzák és hallgatói szállások fenntartásához történő hozzájárulás, 24,24 euró;
- szemeszterjegy – tulajdonképpen egy utazási igazolvány, egy szemeszter idejére érvényes, a beiratkozással lép hatályba, a közösségi közlekedés ingyenes igénybevételét teszi lehetővé, Berlin város (állam) szenátusa a jegy igénybevételét törvényben szabályozza – 176,40 euró.
- Összesen: 335,64 euró.
- Késedelmi díjjal 19,40 euró, mindösszesen 355,94 euró.

Az egyetemi szakra történő jelentkezés feltételei:
- eredményes megelőző BA tanulmányok megszerzett diplomával, minimum180 kreditponttal;
- angol nyelvtudás igazolása, legalább B2 szint, az Európa Tanács által ajánlott közös európai nyelvi referenciakeret szerint, minimum 6,5 pont minden kategóriában;
- német és külföldi főiskolai végzettséggel egyaránt lehet pályázni.

A főiskola képzési rendszerének egyik érdekessége, hogy magánbiztonsági felkészítést egyetemi szinten nem csupán az ötödik fakultás, hanem az intézmény Továbbképző Intézete (URL6) is végez *Távoktatásos biztonsági menedzsment* néven magánbiztonsági, valamint *Kriminológia* és *Bűnügyi prevenció* megnevezésű mesterfelkészítéseket. Az intézet 25 éve folytat távoktatást, 30 éve nemzetközi menedzserképzést. Eddig 4900 hallgató végzett náluk, és jelenleg 560-an folytatják falai között tanulmányukat.

A szakon a programok célszemélyei olyan jelentkezők, akik valamilyen biztonsági területen magánvállalkozásban, hivatalnál, szervezetnél dolgoznak, vagy esetleg ezen a területen kívánják kvalifikáltatni magukat és pályát kívánnak módosítani. Az intézet összesen hét egyetemi szakkal rendelkezik részben nappali, részben távoktatásos, levelező rendszerben.

Ezen távoktatásos biztonsági menedzsment (angol nyelvű megnevezése *Master Security Management*) képzés jelentős mértékben eltér az ötödik fakultás államilag finanszírozott programjától. Szintén az MA diplomát biztosítja. 120 kreditpontos, német nyelvű, négy szemeszteres, önköltséges program 9800 eurós tanulmányi költséggel. Évfolyamonként 35 helyet hirdetnek meg. Belépő feltétel a meglévő főiskolai diploma és minimum egy éves biztonsági vonatkozású szakmai gyakorlat. A hallgatók részére egyéni tanulmányi rendet állítanak össze, jelenléti szemináriumok félévenként négy-öt esetben pénteken és szombaton zajlanak. A tananyagok feldolgozása online a *Moodle* platformon keresztül történik. A feladatok elvégzéséhez szükséges heti becsült munkaóra 20–30

óra között van. Az MA képzés 2023. évi tanrendje az intézet honlapján megtalálható (URL7).

A felkészítés 13 kötelező és két választható modulban folyik. A választható programok, összesen négy darab, hat-hat kreditesek, kettőt szükséges közülük teljesíteni. Valamennyi tantárgy elvégzése esetén a hallgató összesen 132 kreditet szerezhet, 12-vel többet a kötelező 120 kreditnél. A diplomamunka 15, a képzést záró szóbeli vizsga három kredites. Összesen kilenc modul előadásain kötelező részt venni. A felkészítés struktúrája itt is olyan, mint több más főiskolai és egyetemi szintű programban, az első modulban a tudományos értékű írásművek kidolgozására, kutatómunka végzésére irányul. Az oktatás egy bevezető szakaszból (M2-M5 modulok, 29 kredit), egy ismereteket elmélyítő szakaszból (M6-M13 modulok, 56 kredit), és egy profilválasztó szakaszból (a szabadon választható M14-M15 modulok, 12–24 kredit) épül fel.

A választható témák:

- M14: külföldön történő alkalmazás, vagy nemzetközi krízismenedzsment.
- M15: kiber- és IT-biztonság, vagy felderítő tevékenység.

Néhány a modulok témáiból:

- gazdasági és menedzsment összefüggések biztonsági vállalkozók esetében;
- nemzetközi fenyegetettség, angol nyelvű modul;
- vezetési feladatok ellátása, két modul;
- krízis- és vészhelyzeteseti menedzsment;
- integrált biztonsági tervezés, biztonsági koncepciók összeállítása, bűnügyi ellenőrzések;
- alapjogvédelem, vállalkozói jog a biztonsági ágazatban.

A vizsgák rendje:

- szóbeli vizsga a képzés folyamán, négy darab;
- szóbeli záróvizsga, egy darab;
- zárthelyi dolgozat, kettő darab;
- házidolgozat öt darab, ezekből kettőt kell személyesen bemutatni;
- projektjelentés kettő darab, írásban és szóban bemutatva;
- szituációs játék, egy darab.

Néhány egyéb felsőoktatási intézmény és szak

A nagyszámú tanintézet és szak az átlagos biztonsági képzéstől eltérő lehetőségeket is nyújt. Igyekeztünk néhány sajátos, jelentősebb profilt is bemutatni.

Magdeburg-Stendal Főiskola (URL8) *„biztonság és veszélyelhárítás” (Sicherheit und Gefahrenabwehr) bachelor szak*

A hét szemeszteres, Bachelor of Science diplomát biztosító képzést egy egyetem (Magdeburg, Otto-von Gueriche Egyetem) akkreditálta. Biztonsági mérnökképzés a felkészítés célja.

A fontosabb felkészítési témák: nagykiterjedésű tüzek, balesetek, havária, árvizek, repülőszerencsétlenség, egyéb katasztrófák, polgári védelem, környezetvédelem, biztonsági menedzsment, munka- és üzembiztonság, tűzvizsgálat, rizikóelemzés, immisszióvédelem. A tanulmányi költségek szemeszterenként 276,40 euró. Külön jelentkezési feltételek nincsenek, a felvétel írásbeli alkalmassági vizsgához kötött (matematika, fizika, kémia). Azok számára, akik nem rendelkeznek középiskolai végzettséggel, próbatanulmányok lehetőségét biztosítják egy későbbi véglegesítés céljából. Ebben az esetben hároméves, a főiskolai felkészítés témáihoz kapcsolódó szakképzés és azt követő szintén hároméves teljes idejű, főállású szakmai munka szükséges. A megoldás nem egyedülálló, több tanintézetnél is alkalmazzák.

Az általános mérnöktechnikai szempontok mellett a vezetés, menedzsment, szükséghelyzeti tervezés, pszichológia és jog jelentős szerepet kapnak a felkészítésben. Biztosítják a kérdéskörhöz kapcsolódó kutatói ismeretek, módszertan megszerzését.

A tananyag, mint mindenütt, kötelező és választható modulokra tagozódik (URL9). Természetesen a szak jellegének megfelelően az átlagos biztonsági felkészítésektől jelentősen eltérő tantárgyszerkezettel dolgoznak, mint matematika, fizika, informatika, kémia, elektrotechnika, szenzorok és vezénylés, termodinamika, káros anyagok, technikai veszélyek. A képzés szerkezete, felépítése a korábbi tanintézetekhez hasonló.

FOM Főiskola „menedzsment veszélyelhárítás során” (Management in der Gefahrrenabwehr) bachelor szak (URL10)

Az iskola jelszavai – védelem, mentés, biztonság – részben meghatározzák a tanulmányok belső tartalmát. A képzés négy helyszínen (Neuss, München, Berlin és Frankfurt am Main) zajlik, Bachelor of Science diplomával záródik. Nappali és esti rendszerben zajló duális felkészítés. A tanulmány önköltséges, 14 490 euró 42 havi részletben, havonta 345 euró, ezen felül 500 euró vizsgadíj.

A szak a következő ismeretek közvetítésére koncentrál:

- geoinformációs rendszerek és szimulációstechnika alkalmazása,
- csoportmenedzselés, különös tekintettel menekültekre,

- pszichoszociális krízismenedzsment,
- vezetési pontokon (operatív törzseken) keresztül végzett kommunikáció és koordináció, krízistörzsek (operatív törzsek) munkájában történő részvétel, annak vezetése,
- információs és kiberbiztonság,
- személyzeti munka,
- hatékony szervezeti struktúrák kialakítása,
- veszélyelhárítási folyamatok személyzeti munkán alapuló koordinálása és vezetése.

Lehetőség van résztanulmányokat folytatni külföldön. Ehhez az intézménynek kilenc oktatási szervezettel van kapcsolata a következő országokban: Egyesült Államok, Ausztrália, Dél-afrikai Köztársaság, Malajzia, Namíbia, Egyesült Királyság, Magyarország stb. A főiskola további három mesterképzést is kínál, de ezeknek nincs biztonsági vonatkozása.

A szakon belül három specializáció is választható, természeti veszélyek, tűzvédelem, mentőszolgálat területtel.

Fresenius Főiskola (URL11) *(University of Applied Sciences) „hibrid veszélyelhárítás" BA szak*

Az intézmény két szervezettel, a Lakosság és Katasztrófavédelmi Szövetségi Hivatallal és a Német Légi és Űrutazási Centrummal közösen végez felkészítést, amelyhez ezek a hivatalok tananyagokkal, előadókkal, gyakorlási lehetőségekkel kapcsolódnak. A felkészítés nyolc szemeszteres, 180 kreditpontos, havi 520 euró költségű. Munka melletti tanulmányok, havi egy péntek-szombati összevonással, szemináriummal.

A jelentkezést azoknak javasolják, akik az egészségügyben, kritikus infrastruktúrájú szervezeteknél (például repülőterek, ipariparkok), vagy biztonsági szervezeteknél szeretnének elhelyezkedni.

A képzés krízisszituációk megoldására készít fel beállított helyzetek kidolgozásával és megoldásával. Külön oktatásra kerül az együttműködő szervekkel folytatott közös munka, kiemelten a fegyveres testületek vonatkozásában. Feldolgozzák a tevékenységek, az alkalmazások gazdasági, politikai, szociális és jogi keretei kérdését a megelőzés és a reagálás időszakában. Vizsgálják a vállalkozói döntési szituációkat.

Fő tanulmányi területek:

- katasztrófavédelem alapjai,
- természettudományok és műszaki kockázatok,

- vezetéstaktikai alapok,
- kommunikáció és információmenedzsment,
- eredményes tevékenységi képességek,
- vezetési pontok irányítása,
- tudományos munkák kidolgozása.

Választható témák:
- hibrid háborús eljárások,
- katasztrófa- és polgári védelem,
- alkalmazott pedagógia krízis- és szükségállapoti helyzetekben,
- közegészségügy és kockázati menedzsment.

Egyes témákat csak fegyveres szervezetek tagjainak javasolnak, ez pedig azt mutatja, hogy az intézmény számít és specializálódott ilyen előéletű jelentkezőkre.

Magánbiztonsági igények tükröződése a magyar rendészeti felsőoktatásban (Christián & Lippai, 2021)

A tanulmányunkban bemutatott német magánbiztonsági fókuszú felsőoktatás példája azonban korántsem egyedülálló az Európai Unióban (továbbiakban: EU). Gondoljunk például hazánkra, ahol 2010. július 6-án vezetői értekezlet munkaanyaga foglalkozott a Magyar Közigazgatási Egyetem – az EU-ban addig példa nélküli – intézményi létrehozásának koncepciójával, amely a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, a Rendőrtiszti Főiskola (továbbiakban: RTF), valamint a Budapesti Corvinus Egyetem Közigazgatástudományi Kara közötti együttműködésen alapult (Blaskó, 2021). [Az RTF megalapítására 1971-ben a 39. számú törvényerejű rendelettel került sor, amelynek részletszabályait a 4/1971. (X. 19.) BM rendelet, illetve a 010/1971. BM parancs tartalmazta. 2012 óta az NKE Rendészettudományi Karon (RTK) folyik a rendészeti felsőoktatás.]

A Nemzeti Közszolgálati Egyetem (URL12) (továbbiakban: NKE) létrehozásáról szóló 1278/2010. (XII. 15.) számú kormányhatározat 2010. december 15-én lépett hatályba; lásd e tárgyban még a 2011. március 28-án kihirdetett 2011. évi XXXVI. törvényt (az NKE létesítéséről), valamint a 2011. október 17-én kihirdetett 2011. évi CXXXII. törvényt (az NKE-ről, valamint a közigazgatási, rendészeti és katonai felsőoktatásról). Felismerve hogy „*a közszolgálaton belül a polgári közigazgatás, a rendvédelem, a honvédelem és a nemzetbiztonsági szolgálatok személyi állományában a hivatástudat és a szakértelem erősítése összehangolt és tervezett utánpótlásképzést tesz szükségessé, továbbá a pályaelhagyás*

helyett a társadalom számára hatékony munkavégzés biztosítására és a nyugdíjazás utáni életszakaszra a közszolgálati pályaorientációt támogató továbbképzési rendszert kell működtetni, a közszolgálati felsőfokú szakemberképzést egységes intézményi alapokra kívánja helyezni" [1278/2010. (XII. 15.) Korm. hat.]. A három intézmény hagyományainak megőrzésével, azok önálló karonkénti jogutódjaként, a szorosabb oktatási és kutatási együttműködés, valamint a hatékonyabb működtetés érdekében a felsőfokú közszolgálati szakemberképzés bázisintézményeként, 2012. január 1-jén kezdte meg működését az NKE, melyhez 2017-ben a bajai Eötvös József Főiskola vízügyi képzései átvételével a Víztudományi Kar, majd 2024-ben a Nemeskürty István Tanárképző Kar is csatlakozott. Az NKE jelenleg már öt karral (Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok, Hadtudományi és Honvédtisztképző, Rendészettudományi, Víztudományi és Pedagógusképző Kar), valamint négy doktori iskolával, több egyetemi campussal, köztük a megújult Ludovikával (URL12) büszkélkedhet. Az universitas erősítéséhez lépést tart a 21. század dinamikus oktatástechnikai fejlődésével, valamint az élen járó nyugati egyetemek infrastrukturális adottságaival (Christián & Lippai, 2021), otthont adva az állami és nem állami szereplőjű rendészeti paletta szinte valamennyi szereplője képzésének.

Napjainkra ugyanis prioritássá vált annak megalapozott, felelős megválasztása, hogy a rendőrség mely feladataira összpontosítja erőit, és melyeket engedhet át a civil, komplementer rendészeti szereplőknek. *„A komplementer rendészet küldetésének teljesítése, a biztonság megteremtése, a társadalmi komplementer kooperáció és kollektív munka eredményeként előálló, egymás munkáját kiegészítő célirányos tevékenységekkel. Ebben a tevékenységegyüttesben a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek mellett fontos szerepet kapnak az önkormányzatok, a magánbiztonsági vállalkozások, a civil önvédelmi szervezetek is, mivel az állami szervek tevékenységét piaci és civil szerveződések egészítik ki, támogatják, segítik"* (Boda, 2019). Ebből következően kérdés, hogy mely területeken erősíti a rendőrség az együttműködését velük, így biztosítva az állami feladatok racionalizálását, a hatékonyabb és költségtakarékosabb szervezeti működést, ami nemzetgazdasági szempontból elengedhetetlenül fontos.

A komplementer rendészeti szereplők képzése a magyar rendészeti felsőoktatásban 2004-ben jelent meg. Ekkor ugyanis a rendfenntartás pluralizálódásának eredményeként, a bűnmegelőzés közös társadalmi ügyként történő felismerése jegyében nyitotta meg az RTF addig zárt kapuit a bűnmegelőzési felsőfokú szakirányú továbbképzés (URL13) civil hallgatói előtt. Ennek során számos ügyész, bíró, gyermek-, ifjúságvédelmi és bűnmegelőzési szakember szerezhetett szakirányú végzettséget. A nyitás előre jelezte, hogy a magánbiztonsági szektor szereplőinek a jövőben tudományos tér nyílik, a rendészeti szerveket

tehermentesítő erőket pedig elismeri az állam a közbiztonság közös küldetéséhez hozzáadott értékek miatt.

Az úttörő jellegű nyitást követően 2006-ban, a magánbiztonsági szakma igényeit észlelve, önálló biztonsági alapszakirány jött létre a jövő biztonsági vezetőinek felkészítésére. A honi rendőrtisztképzés felsőoktatási intézményén létrejött civil biztonsági szakirány életre hívóinak kezdetben számos nehézséggel kellett szembenézniük, amíg a szakirány önálló és elismert egyetemi tanszékként foglalhatta el jelenlegi helyét az RTK-n. A teljesség igényére tekintettel itt kell megemlítenünk a magánbiztonsági tevékenységet érintő felsőoktatás két, egymással nem konkuráló típusát, az Óbudai Egyetem két karán folyó biztonságtechnikai mérnökképzést és az NKE RTK Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék (továbbiakban: MÖRT) által gondozott – a 2024/2025-ös tanévtől kezdve önálló –magánbiztonsági szakot (URL13). (Az NKE RTK MÖRT magánbiztonsági szak tevékenységével, annak részletes bemutatásával egy további tanulmányunkban kívánunk foglalkozni.)

Tény, hogy a magánbiztonsági szak alap-, valamint a biztonsági szervező mesterképzéshez hasonló felsőoktatási képzés a magánbiztonsági és önkormányzati rendészeti területen korábban nem folyt Magyarországon. A szakirány, majd későbbiekben a MÖRT tanszék életre hívása – a német példához hasonlóan – feltételezi azt, hogy a magánbiztonsági és önkormányzati rendészeti szakemberek, a speciális rendészeti szereplők, illetve a vezetői utánpótlás egyetemi szintű állami képzése a közbiztonság fenntartásába befektetett hosszú távú és megtérülő állami befektetés, az állami felelősségvállalás megnyilvánulása. Ugyanitt, az állami felelősségvállalás további elemeként gondolunk arra, hogy a szakma szakszerűség irányába történő elmozdítása érdekében jelentős előrelépés lehetne, ha a magánbiztonsági cégek és az önkormányzati szervek vezetői beosztást betöltő tagjai részére előírásként jelentkezne a szakirányú felsőfokú – NKE magánbiztonsági – végzettség megszerzésének jogszabályi kötelezettsége.

Befejezés

Publikációnk anyagának gyűjtésekor a „biztonság”, „magánbiztonság” címszóval futó német felsőoktatási BA és MA – illetőleg a későbbiekben, az ahhoz hasonló magyar képzési – szakokat kerestük. A két nyelv ezen fogalmakat alkalmazó eltérő megközelítése miatt egyes kérdéseket pontosítani szükséges.

A „biztonság” német kifejezés messze túllépi a magyar szó tartalmát, lényegesen több mint a rendészet, és talán a rendészettudomány igen összetett tartalmi elemein is túlnyúlik. Talán igazolja ezt a mentőszolgálat, az egészségügyi

mentés, a munkavédelem kérdésköre, amelyet szintén idesorolnak. Nem véletlen, hogy a keresőprogram 21 kapcsolódó szakot és 19 tanintézetet sorolt fel. Ezt az adatot annyiban nem tartjuk teljesnek, hogy egyes szakokat ugyanaz a főiskola több városban, más kampuszokon is meghirdet, a listán viszont egy adatként szerepel. Németország természetesen nagyságából, 82 milliós lakosságából kifolyólag jelentősebb képzési struktúrával kell, hogy rendelkezzen a hazainál. A szakok eltérő típusai, a biztonság egy-egy kisebb szegmensének szélesebb körű és mélyebb feldolgozása színvonalas felkészítést tesz lehetővé.

Arról sem szabad elfeledkeznünk, a képzés az országban tartományi ügy. A 16 tartomány illetékes miniszterei azt önállóan irányítják, természetesen szövetségi ajánlások mellett. Ezeket az elvi irányokat viszont a miniszterek konferenciái fogalmazzák meg.

A biztonsági, magánbiztonsági felkészítésre sok példát találhatunk. Ez történik részben államilag finanszírozva a tartományok vagy a szövetség által, részben pedig önköltségesen. A meghirdetett mesterszakok száma szinte háromszorosan haladja meg a főiskolai felkészítéseket. Ebből levonhatjuk azt a következtetést, hogy a biztonság piacán jelentős igény van a vezetői képzettséggel rendelkező munkavállalókra. Ezen adatokban nem szerepel a közel húsz rendőri tanintézet.

A tananyagok belső tartalma a képzés megfogalmazott célja szerint jelentősen eltérhet, sajátos kérdésekre fókuszál. Az oktatási módszertan, a kettő-négy éves szerkezet közel hasonló. Mindenütt uralkodik a moduláris és a duális felkészítés, a gyakorlati élet szereplőivel történő szoros együttműködés.

Szemmel látható az angol szakmai nyelv előtérbe kerülése. Több szakon kizárólag ezen a nyelven oktatnak, máshol bizonyos modulokat tartanak így, illetve a curriculumba is beépítik a konkrét nyelvoktatást. Ez tükrözi a külföldi, nemzetközi alkalmazás előtérbe kerülését, amely Németország esetében messze meghaladja a magyarországit. A jelentkezők esetében várják a külföldi hallgatókat.

A felvételi feltételeknél érdekességet is találunk. Többfajta középiskolai végzettség is feljogosít a felsőoktatási tanulmányokra. A német nyelv ezt az állapotot a „főiskolai érettség" (Hochschulreife) kifejezéssel jelzi. Több tanintézet igyekszik felsőoktatási tanulmányi lehetőséget biztosítani azoknak, akik csupán hároméves szakmai képzésben részesültek, nem rendelkeznek az előírt középiskolai végzettséggel. A probléma megkerülésének eltérő útjai vannak. Ilyen a nulladik évfolyam, egy év alatt pótolhatják a hiányokat, vagy hároméves szakmai gyakorlatot követően próbatanulmányokra felveszik a jelentkezőt stb.

A német példához hasonlóan a magyar felsőoktatásban is teret nyert a magánbiztonság képzési igénye, rámutatva arra, hogy jelenkorunk megkérdőjelezhetetlen valóságává vált a magánbiztonsági és az állami rendészeti szektor együttműködése. A közös tevékenység fő eredményeként említve annak

hatékony bűnmegelőzési szerepét, a korábban „klasszikusnak" tekintett rendőri szerepek magánbiztonsági tevékenységgé válását. Bizonyítva, hogy az állami erőszak-monopólium alkotmányos rendje fenntartható a hatósági jogkörrel felruházott hivatalok, valamint a civiljogi önvédelem közötti harmonikus együttműködéssel, amennyiben az a közbiztonság megerősítését szolgálja. A biztonsági szereplők együttműködésének hatékonysága kulcsfontosságú kérdés a különböző ágazatok és intézmények közötti, rendkívül összetett tulajdonságokkal bíró interakciókban. A magánbiztonság, a biztonságipar működése, működtetése pedig szakmává vált. Olyan hivatássá, amely megköveteli az állami rendészeti szereplők tevékenységét kiegészítő, azt tehermentesíteni, velük hatékonyan együttműködni képes, megfelelően felkészített magánbiztonsági szakemberek, vezetők rendelkezésre állását.

Mindezekkel együtt azonban hangsúlyoznunk kell azt is, hogy a magánbiztonsági ágazat jelentősége alapvetően függ attól, hogy az állami rendészeti szervek (elsődlegesen a rendőrség) mennyire hajlandóak elismerni a közösségi önvédelem biztonság megteremtésében betöltött szerepét. További lényeges alkotóelemként jelölve a szektor társadalmi elfogadottságát és a tevékenység megfelelő mértékű jogi szabályozását.

Felhasznált irodalom

Blaskó B. (2021). A rendészeti felsőoktatás fejlődése a rendszerváltástól az egyetemi karrá válásig. In Christián L., Lippai Zs., & Németh Zs. (Szerk.), *A rendszerváltás hatása a rendészetre* (pp. 224–224). Ludovika Egyetemi Kiadó.

Boda J. (Szerk.) (2019). *Rendészettudományi szaklexikon*. Dialóg Campus.

Christián L., & Lippai Zs. (2021). Kakukktojás vagy új rendészeti alappillér? In *„Tehetség, szorgalom, hivatás". Tanulmánykötet* (pp. 17–30). Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozat. https://doi.org/10.37372/mrttvpt.2021.1.1

A cikkben szereplő online hivatkozások

URL1: *A StudyCheck honlapja a Sicherheitsmanagement (biztonsági menedzsment) képzési terület bemutatásával, értékelésekkel és általános információkkal.* https://www.studycheck.de/studium/sicherheitsmanagement

URL2: *A StudyCheck oldala, amely a Sicherheitsmanagement területhez tartozó szakokat és intézményeket sorolja fel.* https://www.studycheck.de/studium/sicherheitsmanagement/studiengaenge

URL3: *A berlini Hochschule für Wirtschaft und Recht Berlin 5. számú karának (Polizei und Sicherheitsmanagement) hivatalos honlapja.* https://www.hwr-berlin.de/hwr-berlin/fachbereiche-und-bps/fb-5-polizei-und-sicherheitsmanagement/

URL4: *Az anabin adatbázis oldala a külföldi, nem német középiskolai bizonyítványok felsőoktatási besorolásáról.* https://anabin.kmk.org/db/schulabschluesse-mit-hochschulzugang

URL5: *A Hochschule für Wirtschaft und Recht Berlin biztonsági menedzsment alapszakjára vonatkozó tanulmányi és vizsgaszabályzat hivatalos közleménye (Mitteilungsblatt 30/2021).* https://www.hwr-berlin.de/fileadmin/portal/Dokumente/HWR-Berlin/Mitteilungsbl%C3%A4tter/2021/Mitteilungsblatt_30-2021_FB_5_StuPro_B.A._SiMa_2022.pdf

URL6: *A Berlin Professional School hivatalos honlapja, amely továbbképzési és posztgraduális képzéseket mutat be.* https://www.berlin-professional-school.de/en/

URL7: *A Berlin Professional School Sicherheitsmanagement mesterszakának hivatalos tanterve és tantárgyi struktúrája.* https://www.berlin-professional-school.de/fileadmin/portal/Dokumente/Studienpl%C3%A4ne/Master_Sicherheitsmanagement_2023_1.pdf

URL8: *A Hochschule Magdeburg–Stendal biztonság és veszélyelhárítás alapszakának hivatalos képzési oldala.* https://studieren.h2.de/studiengaenge/bachelor/sicherheit-und-gefahrenabwehr

URL9: *A Sicherheit und Gefahrenabwehr alapszak hivatalos modulkézikönyve és moduláttekintése a Hochschule Magdeburg–Stendalon.* https://studieren.h2.de/fileadmin/user_upload/Dokumente/Modulhandbuecher/Modulhandbuch_Sicherheit_und_Gefahrenabwehr.pdf

URL10: *A FOM Hochschule honlapja a „Management in der Gefahrenabwehr" Bachelor of Science képzés bemutatásával.* https://www.fom.de/de/hochschulbereiche/gesundheit-und-soziales/management-in-der-gefahrenabwehr-ba.html?utm_source=studycheck&utm_medium=m_DB_StP&utm_campaign=Manuelle_Datenbank_FOM&utm_content=studiengangsprofil

URL11: *A Hochschule Fresenius honlapja a „Hybride Gefahrenabwehr" levelező munkarendű alapképzés bemutatásával.* https://bzgk.de/studium/gefahrenabwehr/?crmid=aBcZabOcCaCaBhzAaA

URL12: *A Nemzeti Közszolgálati Egyetem hivatalos honlapja intézményi és képzési információkkal.* https://www.uni-nke.hu

URL13: *Az Orczy-park történetét bemutató oldal a Ludovika Campus hivatalos honlapján.* https://ludovika-campus.uni-nke.hu/ludovikas-emlekeink/park-tortenete

Alkalmazott jogszabályok

1970. évi 39. törvényerejű rendelet a Rendőrtiszti Főiskola létesítéséről

010/1971. BM parancs

1278/2010. (XII. 15.) számú kormányhatározat. 1. pont.

2011. évi XXXVI. törvény a Nemzeti Közszolgálati Egyetem létesítéséről

2011. évi CXXXII. törvény a Nemzeti Közszolgálati Egyetemről, valamint a közigazgatási, rendészeti és katonai felsőoktatásról

4/1971. (X. 19.) BM-MM együttes rendelet a Rendőrtiszti Főiskola létesítéséről szóló 1970. évi 39. számú törvényerejű rendelet végrehajtásáról

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Fórizs S., & Lippai Zs. (2026). A biztonsági, magánbiztonsági igények tükröződése a német felsőoktatásban. *Belügyi Szemle*, *74*(1), 61–77. https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2026.v74.i1.pp61-77

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerzők nem jelentettek összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerzők nem kaptak pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Lippai Zsolt, aki a lippai.zsolt@uni-nke.hu e-mail címen érhető el.

BELÜGYI SZEMLE
BELÜGYMINISZTÉRIUM

DOI: 10.38146/BSZ-AJIA.2026.v74.i1.pp79-101

Az oktatás és a bűnelkövetés összefüggései a tanulási zavarok tükrében

Fiatalkorú bűnelkövetők szövegértési képességeinek vizsgálata egy magyarországi javítóintézetben

The relationship between education and delinquency in the context of learning disabilities. An investigation of the text comprehension skills of juvenile offenders in a Hungarian correctional institution

Bereczki Zsolt László
Dr., PhD, mesteroktató
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
Bereczki.Zsolt@uni-nke.hu

Tóth Katalin
Dr., egyéni kutató
Meixner Alapítvány
katyka7813@gmail.com

Miklósi Márta
Dr., PhD, egyetemi adjunktus
Debreceni Egyetem,
Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet
miklosimarta@unideb.hu

Absztrakt

Cél: A tanulmány célja annak vizsgálata, milyen összefüggés mutatható ki az oktatási háttér, tanulási zavarok, anómia és bűnelkövetés között. Ezért a szerzők szövegértés-vizsgálatokat végeztek egy hazai javítóintézetben.

Módszertan: Az empirikus kutatás keretein belül a Budapesti Javítóintézetben 35 fő fiatalkorú előzetesen letartóztatott fiú szövegértési és olvasástechnikai képességét vizsgálták meg. Két pedagógiai mérőeszközt alkalmaztak: a Meixner olvasás vizsgálati tesztet és a Mill Hill-szókincsteszt, továbbá minden fiatalkorú a bizonyítványában szereplő iskolai végzettségének megfelelő szövegértési feladatot töltött ki.

Megállapítások: A vizsgálat során kapott eredmények alapján beigazolódott a szerzők előfeltevése; az alacsony végzettségű emberek nagyobb valószínűséggel élnek rossz anyagi körülmények között, ami jelentősen növeli az anómiát, a frusztrációt, a bűnözéshez vezető kockázati tényezőket.

Érték: A tanulmány felhívja a figyelmet arra, hogy az egyenlő esélyek biztosítása az oktatásban csökkentheti a társadalmi különbségeket, a bűnözési hajlamot,

A szerzők a kéziratot magyar nyelven nyújtották be. Benyújtás: 2025. 02. 13. Átdolgozás: 2025. 06. 20. Elfogadás: 2025. 07. 18.

s kiemelten fontos szerepet töltenek be a veszélyeztetett tanulói csoportokkal foglalkozó szakemberek, a gyógypedagógusok, valamint a hátrányos helyzetű csoporttal való foglalkozást munkájuk középpontjába helyező civil szervezetek.

Kulcsszavak: hátrányos helyzet, javítóintézet, tanulási zavar, szövegértés vizsgálat

Abstract

Aim: The aim of our study is to investigate the relationship between educational background, learning disabilities, anomie and delinquency, and to examine this, we conducted a text comprehension study in a Hungarian correctional institution.
Methodology: In the framework of our empirical research, we examined the reading and reading comprehension skills of 35 juvenile pre-trial detainees in a correctional institution in Budapest. We used two pedagogical measures, the Meixner Reading Test and the Mill Hill Vocabulary Test, and each juvenile completed a reading comprehension task corresponding to the level of education indicated on his school report card.
Findings: our findings confirmed our hypothesis that people with low educational attainment are more likely to live in poor financial circumstances, which significantly increases anaemia, frustration and risk factors for delinquency.
Value: The study draws attention to the fact that ensuring equal opportunities in education can reduce social inequalities and the propensity to crime, and the role of professionals working with vulnerable groups, special needs teachers and NGOs that focus on working with disadvantaged groups is of particular importance.

Keywords: disadvantages, correctional institution, learning disability, reading comprehension test

Bevezetés

Az elmúlt évtizedekben a társadalomtudósok gyakran használják a bűncselekmények számának és a börtönökben fogva tartottak 100 ezer lakosra vetített arányának adatait egy adott ország társadalmi fejlettségének és mentális állapotának leírására. Így van ez Magyarországon is, bár meg kell jegyezni, hogy hazánkban egy sor olyan alapkutatás hiányzik, ami elősegítené a hatékony beavatkozást az állam számára a bűnmegelőzés, illetve a bűnismétlés megelőzése tárgyában.

Mivel a cikk írói együttesen több évtizednyi tapasztalattal rendelkeznek hátrányos helyzetű, illetve bűnelkövető személyek kezelésében, pályájuk során

tapasztalhatták, hogy a hátrányos szociális helyzetű, gyenge oktatásban és fejlesztésben részesülő emberek felülreprezentáltak a börtönökben. Az anómiás állapotot ezeknél a személyeknél maga a készség, képesség hiánya okozza (Durkheim, 2001; Merton, 1974). Saját tapasztalat az is, hogy a rendszerváltás óta nem javult a bűnelkövetők tudásszintje, és az elmúlt évtizedben az is megfigyelhető, hogy a fogvatartotti létszám jelentősen emelkedett annak ellenére, hogy számos új alternatív büntetési nem került bevezetésre, például reintegrációs őrizet jogintézménye, vagy az elektronikus nyomkövető használata.

A bűnözés gyakoriságát az iskolai végzettség is befolyásolja (Vavró, 1999), így a kriminalitás (főleg a fiatalkorúakra vonatkozó) okait vizsgálva kiemelten fontos terület az oktatás. A kérdéskör vizsgálata során foglalkozni kell az iskola felelősségével, mert nem mindegy, hogy milyen élményeket szerzett az adott személy az iskolában (Hegedűs & Fekete, 2014). Az iskolás évek alatt szerzett tapasztalatok jelentős mértékben befolyásolják azt, hogy mennyire lesz motivált az illető személy a tanulás iránt, milyen attitűddel fordul az iskola, a társadalom felé (Hegedűs & Fekete, 2014). Kutatások rámutattak, hogy az iskolázottsági szint és a bűnelkövetés között szoros kapcsolat mutatható ki (Egwakhe & Osabuohien, 2009; Sabates, 2008). Lochner és Moretti (2004) megállapítja, hogy minden egyes plusz év az oktatásban akár 10–15%-kal is csökkentheti a bűnözés valószínűségét. Az oktatás különösen a vagyon elleni bűncselekmények esetében mutat jelentős hatást, hiszen az egyének stabilabb gazdasági helyzetet érhetnek el a jobb iskolai eredmények révén (Levitt & Dubner, 2005). Oktatási rendszerünk ma jellemzően a „problémamentes" gyermekek számára teremti meg a továbbtanulás lehetőségét, a valamilyen okból „lemaradók" jó eséllyel növelni fogják a deviáns magatartásúak számát. Véleményünk szerint a megfelelő fejlesztés és oktatás kulcsfontosságú a társadalmi integráció és/vagy reintegráció során.

Tanulmányunkban az oktatás és a bűnözés összefüggéseinek feltárását tűztük ki célul, emellett bemutatjuk javítóintézetben lévő fiatalok szövegértési képességeinek vizsgálatára irányuló empirikus kutatásunk első eredményeit, írásunkkal is felhívva a figyelmet erre a problémára.

A tanulási hátrányok, az iskolai kudarc és a fiatalkori bűnelkövetés összefüggései a kutatások tükrében

A kutatások szerint az iskolai kudarc és a deviáns viselkedés között szoros kapcsolat áll fenn, a nemzetközi statisztikák azt mutatják, hogy az alacsony olvasási szint nagyjából két-háromszorosára növeli a börtönbüntetés valószínűségét

(Bryan et al., 2007; National Center for Education Statistics, n.d.). Az olvasási és szövegértési készségek elmaradása alapvető tanulási nehézséget okoz, ami hosszú távon az oktatásból való lemorzsolódáshoz és társadalmi kirekesztettséghez vezethet; a gyenge szövegértési készségek és az általános tanulási hátrányok szoros összefüggésben állnak a fiatalkori bűnelkövetéssel (Lindgren et al., 2002). Az amerikai Igazságügyi Minisztérium szerint „*a tanulmányi kudarc és a bűnözés közötti kapcsolatot az olvasási gyengeségek kovácsolják össze. Az amerikai fogvatartottak több mint 70%-a nem tud negyedik osztály fölötti szinten olvasni*" (Haigler et al., 1994). Egy másik amerikai kutatás megállapításai szerint a negyedik osztály végére nem kellően olvasni tudó diákok kétharmada később börtönbe kerül vagy szociális ellátásban részesül (National Center for Education Statistics, n.d.). Ezek az eredmények arra utalnak, hogy a korai szövegértési elmaradás akut rizikófaktorrá válhat a fiatalkori bűnözővé válásban.

A szakirodalom számos belső kockázati tényezőt említ, amelyek összefüggésben állnak a gyenge tanulmányi eredményekkel és a devianciával. Empirikus vizsgálatok alapján ide tartozik az alacsony intelligencia és iskolai teljesítmény (Bolyky & Sárik, 2023), a figyelemzavar/impulzivitás, illetve a tanulási nehézségek – különösen az olvasási zavarok (diszlexia) (Sárik, 2001). A belső tényezők mellé több kutatás a külső (családi és szociális) kockázatokat is sorolja, de jelen elemzésben a tanulási zavarokra fókuszálunk. A szakirodalom szerint tehát a tanulmányi elmaradás, amelynek fő forrása lehet a gyenge szövegértés, kiemelt rizikófaktor a későbbi bűnözésben.

Empirikus kutatások

A nemzetközi kutatások egyértelműen kimutatják, hogy a fiatalkorú bűnelkövetők között rendkívül gyakoriak a tanulási problémák és az alacsony olvasási-szövegértési szint. Egy Nagy-Britanniában végzett vizsgálatban a fiatalkorú elítélteket nyelvi tesztekkel szűrve megállapították, hogy 66–90%-uk átlagon aluli verbális készségekkel rendelkezik, és az alanyok 62%-a nem érte el az alapfokú írás-olvasás szintjét (Bryan, Freer & Furlong, 2007).

Ehhez hasonlóan az amerikai intézetekben folyó oktatás tapasztalatai is azt mutatják, hogy a fiatalkorú fogvatartottak olvasási teljesítménye jellemzően 5–9. osztályos szint között mozog. Harris és munkatársai (2009) például azt találták, hogy a vizsgált 9. osztályos fiatalkorúak többsége valójában csak 4. osztályos szinten tud olvasni (Foley, 2001).

Magyarországi statisztikák szerint a fiatalkorú bűnelkövetők közel ötöde nem rendelkezik általános iskolai végzettséggel, a tanköteles kor 16 év, a fiatalok

12–13%-a iskolaelhagyóvá válik, arányuk magasabb a bűncselekményt elkövető fiatalok körében (Baráth, 2023).

A hazai szakirodalomban említik továbbá, hogy a fiatal fogvatartottak többsége alacsony tanulással kapcsolatos motivációval és gyenge felkészültséggel érkezik a büntetés-végrehajtási intézményekbe (Miklósi & Kovács, 2025).

Ez összecseng azzal a megfigyeléssel, hogy a tanulási nehézségek gyakran társulnak a halmozott szociális hátrányokkal. Sárik Eszter (2001) több forrásra támaszkodva olvasási és koncentrációs zavarokat jelöl meg a fiatalkori bűnelkövetés kockázati tényezőjeként.

A gyenge szövegértési készség gyakran más tanulási zavarokkal – elsősorban diszlexiával és figyelemzavarral – jár együtt. A diszlexiás fiatalok körében a bűnelkövetés kockázata jóval magasabb, mint az általános populációban. Korábbi kutatások mind azt igazolják, hogy a fiatal elítéltek körében a diszlexia előfordulása többszöröse az átlagosnak (Morken et al., 2021).

Lindgren és munkatársai (2002) rámutattak, hogy az ADHD és a diszlexia gyakran együtt jelentkezik. A fiatalkorú fogvatartottak mintegy fele diszlexiás, és több mint fele ADHD-s volt. Arra is felhívták a figyelmet, hogy az ADHD-s fiatalok között szignifikánsan gyakoribb a súlyos olvasási nehézség; a szerzők rámutatnak, hogy az ADHD önmagában vagy diszlexiával együtt az iskolai kudarc elsődleges oka lehet (Lindgren et al., 2002).

Magyar kontextusban a SNI-státuszú (sajátos nevelési igényű) diákok nagy része tartozik ebbe a körbe: náluk diszlexia, ADHD vagy egyéb tanulási probléma állhat fenn. Bár a hazai kutatások nem vizsgálták, a nemzetközi tapasztalat alapján összességében megállapítható, hogy az SNI-s fiataloknál a gyenge szövegértés és az ebből fakadó tanulási lemaradás megnöveli a deviáns életpálya esélyét. Vagyis a diszlexia és a figyelemzavar nemcsak önmagukban hátráltatják a tanulást, hanem más magatartási problémákkal együtt – például alacsony önbecsüléssel, frusztrációval –jelentősen emelik a bűnelkövetés kockázatát (Lindgren et al., 2002).

A korai iskolaelhagyás és a bűnözés összefüggései

Az oktatási rendszer, az iskola kulcsfontosságú, s hozzájárul a tudás átörökítéséhez, elősegíti a társadalmi mobilitást. Fejes (2020) megfogalmazásában az az előnyös benne, ami a legfőbb hátránya is egyben, hogy uniform módon, egységesen képezi a tanulókat, a jövő munkaerejét, mégpedig szociális, gazdasági és kulturális háttérre tekintet nélkül. Tagadhatatlan, hogy az iskola intézménye ebből kifolyólag reprodukálja az egyenlőtlenségeket, mivel *„ugyanaz*

a bánásmód és követelményrendszer kevesebb szociális, gazdasági, kulturális erőforrással rendelkező tanulónak hátrány" (Fejes, 2020). Ebben a meglévő társadalmi különbségeket felerősítő oktatási rendszerben komoly kihívásként jelentkezik a korai iskolaelhagyás. Ezt az a tény is jól mutatja, hogy az Európai Unió Oktatási Tanácsa 2011-ben ajánlást fogadott el a korai iskolaelhagyás csökkentését célzó szakpolitikákról (Európai Unió Tanácsa, 2011), ugyanis ez kiemelten fontos problémaként jelenik meg, mind az egyén, mind a társadalom szemszögéből vizsgálva, s hosszú távú negatív hatásai megkérdőjelezhetetlenek.

A korai iskolaelhagyás visszaszorításának célja az egyén szempontjából az, hogy intézményesült keretek között meg tudja szerezni azon szükséges ismereteket, készségeket, amelyek elengedhetetlenek ahhoz, hogy további tanulmányokat folytathasson, illetve a későbbiekben megállja a helyét a munkaerőpiacon. Az állam szempontjából a korai elhagyás csökkentése hozzájárul a hosszú távú gazdasági növekedéshez, hiszen ezáltal emelkedik a képzett munkaerő aránya és egyértelműen alacsonyabb munkanélküliségről beszélhetünk, mivel a kvalifikált munkaerő nagyobb eséllyel tud elhelyezkedni (Glowacz, 2020).

A korai iskolaelhagyás egy összetett problémakör, a kiváltó okok közül több is az oktatási rendszeren kívül eső társadalmi tényezőkhöz köthető. A jelenség gyakran szorosan összefonódó személyes, társadalmi, gazdasági, oktatási és családi tényezők következménye, amely halmozódó hátrányokhoz vezet (Európai Bizottság, 2015). Befolyásoló tényezői közül Glowacz (2020) három fontos területet emel ki: a tanulmányi eredménnyel összefüggő okokat (például rossz tanulmányi eredmény, bukás), a tanulók és családjaik társadalmi-gazdasági hátterét (például a szülők társadalmi-gazdasági státusza és iskolai végzettsége) és az iskolai környezetet (például a családdal történő kapcsolattartás). A korai iskolaelhagyás veszélyének fokozottan kitett tanulói csoporthoz elsődlegesen azok a halmozottan hátrányos helyzetű fiatalok tartoznak, akik gyengén teljesítenek az iskolában, és az alacsony iskolai teljesítményük mellett hátrányos társadalmi-gazdasági hátterű családokból érkeznek (Glowacz, 2020).

További nehezítő körülmény, hogy mivel az oktatás kulturális és erkölcsi nevelést is megvalósít, a korai iskolaelhagyó gyerekek ebben is kevésbé részesülnek. Az iskolák nemcsak tudást adnak át, hanem értékrendet is formálnak, például az együttműködés, az empátia és a törvénytisztelet fontosságát, ugyanakkor tény, hogy „*a pedagógiai tevékenység különböző aspektusai közül éppen az erkölcsi nevelés az, amelynek eredményességét a legkevésbé vagyunk képesek megbecsülni*" (Hoffmann, 2004). A kognitív készségek fejlesztése ugyanakkor bűnmegelőzési szempontból is fontos, mivel az oktatás hozzájárul a problémamegoldó készségek fejlődéséhez, amelyek révén az egyének hatékonyabban tudnak megbirkózni a nehéz helyzetekkel, anélkül, hogy bűnözéshez folyamodnának.

A magasabb iskolai végzettség javítja az egyén gazdasági helyzetét, előnyösebb foglalkoztatási feltételeket, magasabb fizetést, jobb életminőséget, kevesebb stresszel járó életformát, kiegyensúlyozott családi és közösségi életet von maga után (Edgerton et al., 2011; Keller & Mártonfi, 2009; Levin, 2003). Az iskola befejezése, a magasabb végzettség megszerzése csökkenti a bűnözést és annak szükségességét, hogy valaki illegális tevékenységekből próbáljon megélni. Ugyanakkor a korai iskolaelhagyás, a hátrányos helyzet, a veszélyeztetettség, a gyermekkori szocializációs zavarok és a későbbi kriminalitás között egyértelmű összefüggés mutatható ki (Dallmann, 2020; Kisida, 2002).

Kulcsfontosságú lenne a minőségi oktatás megszervezése és annak biztosítása, hogy minden tanuló − családi hátterétől függetlenül − hozzáférhessen a méltányos és színvonalas oktatáshoz (Glowacz, 2020; Európai Bizottság, 2015). Az innovatív pedagógiai módszerek és a támogató tanulási környezet segíthetnek a potenciálisan veszélyeztetett fiatalok integrálásában, ezzel csökkentve a deviáns viselkedés kockázatát, erre nagyon jó például szolgálnak a tanoda programok (Nagy, 2020).

A szegénység és kilátástalanság az anómiás helyzetet alakító legfontosabb tényező. Az alacsony végzettségű emberek nagyobb valószínűséggel élnek szegénységben, ami növeli a bűnözéshez vezető kockázati tényezőket, például a frusztrációt vagy a bűnszervezetekhez való csatlakozást. Gönczöl (1994) szerint a társadalmi periférián elhelyezkedők körében a deviáns viselkedések reprodukciós folyamatai a rendszerváltás időszakától kezdve felgyorsultak. Ennek hátterében az a körülmény áll, hogy a rendszerváltozás utáni új politikai rendszer sok mással együtt „*a deviáns jelenségek szinte példátlan tömegét is örökül kapta elődjétől, miközben újszerű deviációkeltő tényezők is beépültek a mai magyar társadalomba (nemzetközi migráció s a vele járó bűnözés és drogpiac, munkanélküliség […] társadalmi differenciálódás és jelentős számú rétegek lecsúszása […] tömeges bizonytalanságérzet és perspektívátlanság stb.)* (Pataki, 1994). Az alapvető probléma és társadalmi feszültség abban rejlik, hogy a magyar társadalom egyre anómiásabbá válik (Andorka, 1994), az egzisztenciális bizonytalanság, a csökkenő életszínvonal, a társadalmi rétegek közötti egyre nagyobb szakadék *„nem teszi az egész társadalom számára lehetővé azt az életszínvonalat, amely megakadályozná a megélhetéssel összefüggő bűncselekmények nagyszámú növekedését”* (Szabó, 2013). Tovább nehezíti a helyzetet a regionális egyenlőtlenségekből fakadó hátrányok jelenléte is, széles körben ismert az úúgynevezett nyugat-keleti lejtő – azaz az ország nyugati és keleti része között meglévő jövedelmi, gazdasági és fejlettségbeli különbségek – társadalmi hatása (Kerülő 2000). Az észak-alföldi régió munkanélküliségi rátája, amely mindvégig az országos átlagot magasan meghaladta, csak Észak-Magyarországénál volt valamivel kedvezőbb (Központi Statisztikai Hivatal, 2022).

A regionális különbségektől függetlenül megkérdőjelezhetetlen a családi háttér szerepe a kriminalizálódásban, a szegényes családi környezet gyakran összefüggésbe hozható a bűnözéssel, ezt az oktatási rendszer önmagában nem tudja kompenzálni. Ezt a kialakult helyzetet súlyosítja az a körülmény, hogy igen gyakran találkozunk a korai iskolaelhagyó gyerekek esetében tanulási zavarral. Ennek vizsgálatával a következő fejezetben foglalkozunk részletesen.

A tanulási zavar fogalma

A tanulási zavarok definíciója sajátos módon országonként változó. *„Magyarországon tanulási zavarnak tekintjük azt az – intelligencia szint alapján az elvárhatónál lényegesen – alacsonyabb tanulási teljesítményt, amely gyakran neurológiai deficit vagy funkciózavar talaján jön létre, sajátos kognitív tünetegyüttessel. Ezek a részképesség zavarok alapvetően nehezítik az iskolai tanulás során az olvasás, az írás és/vagy matematika elsajátítását"* (Sarkady & Zsoldos, 1992).

A tanulási zavar nem felnőttkorban alakul ki, nyomai már csecsemő-, illetve kisgyermekkorban tetten érhetők. A tanulási zavar nem múlik el varázsütésre, nem növi ki senki, örökre az emberrel marad, és hátráltatja a mindennapi élet legegyszerűbb szituációs helyzeteiben is.

Magyarországon soha nem készült felmérés arra vonatkozóan, hogy a fogvatartottak hány százaléka küzd tanulási zavarral. Ha a külföldi szakirodalmat vizsgáljuk, nagyon kevés tanulmányt találunk ebben a témában. Az USA-ban a börtönpopuláció 30–50%-a tanulási zavarral küzd a kutatók szerint (Tolbert, 2002). Az Egyesült Királyságban végzett vizsgálatok szerint a fogvatartottak körében akár 60%-os is lehet a tanulási zavarral, s akár 40–50%-os a diszlexiával küzdők aránya (Ministry of Justice, 2022).

Az adatok arra utalnak, hogy az iskolai kudarcok és a bűnözés közötti kapcsolat erős lehet azoknál, akiknek tanulási nehézségeik vannak. Feltételezésünk az volt, hogy Magyarországon a fiatalkorú fogvatartottak körében ma ez az arány ennél rosszabb. A szabadságvesztés-büntetés egyik célja, hogy eltántorítsa a büntetését töltő személyt az újabb bűncselekmény elkövetésétől, illetve a társadalomba történő visszailleszkedést elősegítse. Azonban hogyan illeszkedhetne be valaki, ha semmi nem változott a képességstruktúrájában, mennyit javulhatnának az esélyei, hogy elhelyezkedhessen, hogy egyáltalán sikeres állásinterjún részt vehessen? Egyetlen válasz létezik: sehogy.

A börtönpopuláció jelentős százaléka sajnos nem kerül a szociális ellátórendszer látókörébe, és ebből következik, hogy a gyógypedagógusok legelőször – jó esetben – az iskolában látják a gyermeket. Amennyiben a célirányos fejlesztés

kisgyermekkorban elmarad, a tanulási zavar tünetei súlyosbodhatnak és egy idő után már behozhatatlan hátrányt jelentenek. Ahhoz, hogy hatékony tanítási módszert alkalmazhasson a fogva tartást végző intézet, minél hamarabb el kell kezdeni az elítéltek felmérését és kifejezetten személyre szabni a fejlesztésüket, hiszen ez az ismételt bűnelkövetés lehetőségét csökkenti (Davis, 2013).

A szövegértési képesség vizsgálata és összefüggései

A szövegértési képesség vizsgálata összetett folyamat, alapvetően két fő összetevője van: a szilárd olvasástechnika és a megfelelő szókincs.

1. A szilárd olvasástechnika azt jelenti, hogy az olvasó képes a graféma-fonéma egyeztetésre, azaz tudja azonosítani a hangot a betűvel, össze tudja olvasni a szavakat, még akkor is, ha számára az ismeretlen. Számos egyéb tényező befolyásolja még a jó olvasástechnikát, mint a szemfixáció, a megfelelő látás, a figyelem összpontosítása, de ezeket ebben a tanulmányban nem vizsgáljuk.

Azonban az elemi alapkészségek iskolába lépéskor mérhető fejlettsége meghatározza az olvasási képesség fejlődését, melyet Csapó Benő vezetésével longitudinális kutatási programmal vizsgáltak. Ötezer gyermek fejlődését követték nyomon első osztálytól (Csapó, 2007; Józsa, 2004). Az elemi alapkészségek közé sorolták a beszédhanghallást, az írásmozgás-koordinációt, relációszókincset, elemi számolási készséget, tapasztalati következtetést és a társas kapcsolatok kezelésének fejlettségét. A vizsgálat során arra a következtetésre jutottak, hogy a kevéssé fejlett elemi alapkészséggel iskolát kezdő gyerekek kudarcra vannak ítélve az olvasástanulásban, és ezt a fejlődéshez köthető elmaradást, már nem tudja az iskola behozni.

Továbbá úgy találták, hogy a szülő iskolai végzettsége szintén meghatározó erővel bír az olvasási képesség kialakulásában (Józsa, 2007; Molnár et al., 2007), illetve azt is sikerült megállapítaniuk, hogy egyes tanulók elveszítik előnyeiket, mellyel az iskolába lépéskor rendelkeztek, azonban vannak olyan gyermekek, akik jobban teljesítettek, mint ami elvárható lett volna. Ez arra utal, hogy az olvasás tanulásának kezdeti szakaszában a pedagógus és az alkalmazott módszerek jelentős hatással vannak az olvasástanítás sikerességére (Józsa, 2007; Molnár et al., 2007).

2. A másik sarkalatos pont a megfelelő szókincs, mégpedig mennyiségi és minőségi értelemben egyaránt.

A szókincsvizsgálat a pedagógusok számára is kulcsfontosságú, mert segít feltérképezni, hogy az általuk oktatott diákok mekkora szókinccsel rendelkeznek, és a tanításuk eredményességét is befolyásolja. Ez meghatározó előrejelzője a szövegértési képességnek (Stahl & Fairbanks, 1986), valamint a tanulási

képességnek és a teljesítménynek is. A szókincs „*önmagában ugyan még nem garantálja egy szöveg megértését, annak hiánya viszont garantálja ennek sikertelenségét*" (Biemiller, 2005). Azaz a szövegértési képesség fejlesztésének egyik tényezője a megfelelő szókincs kialakítása. Ha tisztában vagyunk azokkal a szavakkal, amelyek az adott életkorban jellemzőek a tipikus fejlődésű gyerekekre, akkor hatékonyabban tudjuk fejleszteni azokat a gyerekeket, akiknek szegényesebb a szókincsük (Neuberger, 2017). Ezeknél a gyerekeknél fontos, hogy az életkoruknak megfelelő szókincset alakítsunk ki. Ennek egyik lépcsője, hogy össze kell hasonlítani a tipikus fejlődésű gyerekek szókincsét a tankönyvek szóhasználatával. A kettő közötti eltérés segít a megfelelő fejlesztési forma kiválasztásában. Ha javítani akarjuk a gyengébb szókinccsel rendelkező gyerekek tanulmányi eredményeit, folyamatosan figyelnünk kell a szókincsüket. Az iskolai tankönyvek szókincsének tudatos tervezése fontos a megfelelő kognitív terheléshez (Juhász & Radics, 2019).

Ma már köztudott, hogy a szocioökonómiai háttér (SES) fontos szerepet tölt be a tanulási folyamatban. A viselkedéses vizsgálatok (Tóth & Csépe, 2008) bebizonyították, hogy a jó szocioökonómiai háttér védőfaktorként szolgál még akkor is, ha gyengébb kognitív képességekkel rendelkezik a gyermek (Noble et al., 2006). Egy újabb kutatás kimutatta, hogy a magasabb szocioökonómiai státusszal rendelkező gyerekek már az olvasás elsajátítása előtt előnyben vannak társaikhoz képest, és ez az előny az idegrendszer szintjén is megfigyelhető (Raizada & Kishiyama, 2010).

A Rosa Parks Alapítvány vizsgálata (2024) megerősíti az általunk fent vázoltakat, hiszen a hátrányos helyzetű térségekben élő (elsősorban roma) gyerekek szókincse eltér az iskolában használt szavaktól. Más kultúrából jönnek, alacsony szocioökonómiai háttérrel rendelkező szüleik vannak, és egy olyan oktatási rendszerbe kell integrálódniuk, ami nincs erre felkészülve. Ahhoz, hogy ezeken a területeken nyomon követhető változást érhessünk el, a hátrányos helyzetű régiók felzárkóztatása szükséges. Az oktatás minőségének javítása, megfelelő számú pedagógus, gyógypedagógus, szociális munkás és kifejezetten erre a szegmensre kidolgozott oktatáspolitikai stratégia kell. Jó gyakorlatok már léteznek, amelyek valamelyest képesek a szociális és ökonómiai státuszból eredő hátrányokat behozni, példaként említhetjük a Van Helyed! Alapítvány (2024) tevékenységét.

Empirikus kutatás bemutatása

A szövegértési és olvasástechnikai vizsgálatok elvégzésének legideálisabb helyszínének a büntetés-végrehajtás legkorábbi színterét, a javítóintézeteket tartjuk,

ezért vizsgálatunkban erre fókuszáltunk. Magyarországon 12-től 21 éves korig tölthetik büntetésüket javítóintézetben a bűnelkövetők. Ez a kamaszkor kezdete és kiteljesedése is egyben, amikor az érzelmi szabályozás felfokozott állapotba kerül. Kutatásunkban azt feltételeztük, hogy az oktatás és a bűnözés között negatív korreláció áll fent.

Kutatási kérdéseink az alábbiak:

1) Mi jellemzi a vizsgált mintát bűnelkövetés, szociális körülmények, kábítószer-használat szempontjából?
2) Mi jellemzi a vizsgált fiatalkorú bűnelkövetők olvasási készségét a Meixner-teszt tükrében?
3) Mi jellemzi a vizsgált fiatalkorú bűnelkövetők szókincsét a Mill Hill teszt tükrében?

Vizsgálatunkban 35 fő fiatalkorú (előzetesen) letartóztatott fiú fogvatartott vett részt. A vizsgálatot 2024 augusztusában végeztük, aktuálisan akkor ez a létszám az összes magyarországi fiatalkorú letartóztatott nagyjából 1/3-át jelentette. A vizsgálatban részt vevő valamennyi személy büntetőjogi szempontból fiatalkorú volt (14–18 év közötti). (A jogszabály megengedi a fiatalkorú intézményben való elhelyezést 21 éves korig.)

A kutatás nem tekinthető reprezentatívnak, mert nem a teljes javítóintézeti nevelt fiatalkorú állományra, csak a letartóztatásban lévő személyekre vonatkozik. A mintavétel random (véletlenszerű mintán), szisztematikus mintavételi eljárással történt az alábbi rendszer szerint:

- Summa (összpopuláció): 95 (N).
- Elemszám: 35 (n).
- $k = N/m = 3$.

A kutatás során a következő konkrét területek vizsgálatára fókuszáltunk:

- tanulási zavarok, olvasás, szövegértés, szókincs,
- elkövetett bűncselekmény jellege,
- családi háttér,
- kábítószerhasználat,
- jövőkép/vízió.

A kutatás helyszíne a Budapesti Javítóintézet (Szőlő utca) volt, s ezen intézet standard befogadási kérdőíve alapján folytattuk az elemzést, az anonimitás betartásával. Informális beszélgetést folytattunk az itt büntetésüket töltő fiatalokkal, s ezen beszélgetések során elsődlegesen az elkövetett bűncselekmény jellegére, a családi háttérre, esetleges szerhasználatra és jövőképükre voltunk kíváncsiak.

Két pedagógiai mérőeszközt alkalmaztunk, amelyeket Magyarországon a felső tagozatos és felnőtt populáció körében használnak tanulási zavarok vizsgálata során, a Meixner-féle olvasásvizsgálati tesztet és a Mill Hill Szókincstesztet, továbbá minden fiatalkorú a bizonyítványában szereplő iskolai végzettségének megfelelő szövegértési feladatot töltött ki. A pedagógiai teszteket a szakmai protokollnak megfelelően gyógypedagógus, logopédus vette fel. (A Meixner-féle olvasásvizsgálati tesztnél ez a validitás feltétele is.)

A Meixner-teszt célja az olvasási készség, azon belül is az olvasástechnika (pontosság, sebesség, hibák típusa) és az olvasott szöveg megértésének vizsgálata. A tesztben a gyermeknek egy szöveget kell felolvasnia, majd kérdésekre válaszolnia a szöveg alapján. Célcsoportját tekintve megállapítható, hogy leginkább 1–4. osztályos gyerekeknél alkalmazzák, de kiterjeszthető felsőbb évfolyamokra is, ha az olvasási nehézség fennáll. Diagnosztikai célját vizsgálva elsődlegesen diszlexia gyanúja esetén alkalmazzák, de általános olvasási problémák feltérképezésére is alkalmas (Kuncz, 2007).

A teszt validitását vizsgálva az alábbiak állapíthatóak meg a tartalmi, konstruktum és kritérium validitás vonatkozásában. A tartalmi validitást tekintve a Meixner-teszt jól lefedi az olvasás szempontjából kritikus készségeket, így a dekódolást, a pontosságot, a tempót és a hibaelemzést. A teszt elemei közvetlenül kapcsolódnak az olvasásfejlesztéshez és a diszlexia diagnosztikájához. Konstruktum validitást vizsgálva megállapíthatjuk, hogy megfelelően méri azokat a kognitív és nyelvi készségeket, amelyek az olvasási zavarok hátterében állnak. A teszt a diszlexia-specifikus jellemzőkre (például betűkihagyás, betűtévesztés, lassú olvasás) fókuszál. Kritérium validitás vonatkozásában elmondható, hogy összehasonlító vizsgálatok alapján a Meixner-teszt eredményei jól korrelálnak más olvasási képességeket mérő tesztek eredményeivel (például DIFER, iskolaérettségi vizsgálatok, logopédiai szűrések) (Oktatási Hivatal, 2025).

A teszt megbízhatóságát vizsgálva az interrater és teszt-reteszt megbízhatóság alapján megállapíthatóak az alábbiak. Az interrater megbízhatóság vonatkozásában elmondható, hogy mivel az értékelés részben szubjektív (például hibatípusok elemzése), fontos a tesztet végző szakember tapasztalata. A jól képzett gyógypedagógusok vagy logopédusok között viszonylag magas egyezést mutat. A teszt-reteszt megbízhatóságot tekintve hangsúlyos megállapítani, hogy a gyerek olvasási teljesítménye rövid időn belül nem változik jelentősen, így a teszt megismétlése hasonló eredményt hoz, különösen, ha nem történik közben célzott fejlesztés. A Meixner-tesztet Magyarországon 2016-ban standardizálták (Kuncz, 2007).

A Meixner-féle olvasásvizsgálati teszt alkalmazásának kiindulópontja az, hogy az olvasásvizsgálat során a betűk szintjétől indulva jutunk el a szövegolvasásig, az olvasott szöveg értelmezéséig. Az olvasásvizsgálatban mind az olvasás

ideje, mind a vétett hibák száma és minősége, mind az értési hibák mérvadók az eredmények kiértékelése során. A vizsgálat elsősorban nem a diszlexia megerősítését vagy kizárását szolgálja, hanem irányt mutat az esetleges további felmérésekhez és a fejlesztési folyamathoz, rávilágít a gyermek már megalapozott képességeire és nehézségeire.

Az olvasólapok hat részből állnak, felépítésük a következő:

- I. 50 különálló magánhangzó.
- II. 50 különálló mássalhangzó.
- III. 100 értelmetlen szótag függőlegesen elolvasva.IV. 100 különálló szó szintén függőlegesen elolvasva.
- V. 100 szóból álló szöveg.
- VI. Kérdések, melyek az V. szövegrész értésére vonatkoznak.

A Mill Hill Szókincsteszt (Mill Hill Vocabulary Scale, MHVS) egy nyelvi intelligenciát mérő teszt, amelyet Raymond Cattell dolgozott ki, és leggyakrabban a Cattell Kulturfüggetlen Intelligenciateszt (Culture Fair Intelligence Test, Cattell CFIT) kiegészítéseként alkalmazzák. A Mill Hill célja a „kristályos intelligencia" mérésére szolgál, azaz azt a fajta tudást méri, amely a tapasztalatokon és a nyelvi tanuláson alapul (Raven, 1983). A teszt jellemzői a tartalom, formátum és alkalmazás vonatkozásában az alábbiak. Tipikusan szókincsismereti kérdésekből áll, ahol a vizsgált személynek egy szóhoz a jelentését kell párosítani (például többválasztós formában). Formátumát tekintve létezik rövidített, illetve hosszabb verziója is, a hosszabb változat akár 88 kérdést is tartalmazhat. Egyéni vagy csoportos tesztelésben is használható (Raven, 1983).

Alkalmazási köre az alábbi területekre terjed ki:

- Kristályos intelligencia mérése (ellentétben a Cattell CFIT-tel, amely a fluid – problémamegoldó – intelligenciát méri).
- Iskolai teljesítmény, szövegértés vagy nyelvi képességek felmérése.
- Intellektuális képességek differenciálása idősek és fiatalok között (mivel a kristályos intelligencia életkorral általában nem csökken) (Raven, 1983).

Validitását vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a Mill Hill-teszt jó konstrukciós validitással rendelkezik, mivel összhangban van a Cattell-féle intelligenciaelmélettel (különbség fluid és kristályos intelligencia között). Kritérium validitását tekintve elmondhatjuk, hogy a teszt eredményei gyakran jól korrelálnak más nyelvi intelligenciatesztekkel, például WAIS verbális skáláival. Prediktív validitását vizsgálva megállapítható, hogy a szókincsteszt eredményei előre jelezhetik az iskolai vagy munkahelyi teljesítményt, különösen olyan területeken, ahol a nyelvi készség kulcsfontosságú (Nemzeti Tehetség Központ, 2021).

Megbízhatóság (reliabilitás) vonatkozásában elmondható, hogy a teszt általában magas belső megbízhatóságot mutat, azaz a kérdések jól együttműködnek egy közös képesség (szókincs) mérésében. Teszt-reteszt megbízhatósága is kielégítő, ha ugyanazt a személyt újra tesztelik, hasonló eredményt ad (Nemzeti Tehetség Központ, 2021).

A Mill Hill Szókincsteszt egy kamaszkortól alkalmazható papír-ceruza teszt, körülbelül húsz perc alatt tölthető ki. Az eljárás 75, többszörös választásos írásos feladatból, míg a hosszabb változat 154 feladatból áll. A teszt használatára nincs végzettségbeli korlátozás. A felvétel során a vizsgált személynek hívószavak alapján nyolc adott lehetőség közül kell megjelölni azok szinonimáját. Minden csoportban csak egy helyes válasz van. Ha valamelyik hívószó jelentését nem ismeri, akkor nem kötelező választ adni rá. A teszt eredménye alapján következtethetünk a vizsgált személy kommunikációs szintjére és műveltségére is.

A minta jellemzése: szociológiai és pedagógiai jellegű megállapítások

Szociológiai jellegű megállapítások

Megvizsgáltuk, mi jellemzi a mintát bűnelkövetés, szociális körülmények, kábítószer-használat, tanulmányi előmenetel, jövőbeli célok vonatkozásában, ezen megállapításainkat foglaljuk össze ebben a fejezetben.

Az elkövetett bűncselekmények jellegét vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a fiatalok zöme vagyon elleni bűntettet követett el, a megkérdezett 35 fiatal közül 22 fő ilyen jellegű bűncselekmény miatt került letartóztatásra. Ezek jellemzően erőszakosan elkövetett cselekmények (rablás, kifosztás 15 fő), lopást hét fő követett el. A rablások áldozatai főként fiatalkorúak, idős nyugdíjasok, vagy ittas állapotban lévő személyek voltak. A rablásokat minden esetben többen követték el, jellemzően csoportosan. Az összes elkövetett bűncselekménnyel kapcsolatban megállapítható, hogy jellemző rájuk az agresszió, mivel a fennmaradó 13 elkövető fiatalkorú közül hét fő szexuális jellegű, két fő súlyos testi sértéssel járó, két fő pedig terrorcselekménnyel kapcsolatos bűnt követett el. További két fő az iskolában bántalmazta az oktató pedagógust tanóra alatt.

A fiatalkorúak szociális helyzetéről megállapítottuk, hogy egy fő kivételével (terrorcselekmény előkészítése a vád ellene) valamennyi személy rossz szociális helyzetből került letartóztatásba; 13-an gyermekotthonban és/vagy több nevelőszülőnél nevelkedtek. A 35 vizsgált fiatalkorúból 26-an négynél több gyermekes családokban nevelkedtek, de nem volt ritka a hét-, nyolc-, kilencgyermekes

család sem. A fiatalkorúak itt jellemzően féltestvérek, az apák személye többnyire változó.

A szülők – egy kivétellel – valamennyi esetben rossz anyagi körülmények között élnek, a létminimum határán, vagy az alatt. Alacsony iskolázottságúak, többnyire munka nélkül. A családban élő gyerekeknél jellemzően az anya dolgozott (főként segédmunkát), az apa (nevelőapa) otthon tartózkodott. Az apák szinte valamennyi esetben büntetett előéletűek.

A fiatalkorúak nagyrésze (27 fő a 35-ből) bevallottan és rendszeresen alkalmaz tudatmódosító szereket. Két fő hetente többször fogyaszt alkoholt, négy fő hetente többször használ kábítószereket. 21 fő napi szinten fogyasztott kábítószert. A használt anyag jellemzően az olcsó, szintetikus és változó hatóanyag tartalmú, úgynevezett dizájner drogok közé tartozó herbál, illetve kristály (szintetikus THC-t, illetve metamfetamint változó, de általában nagy mennyiségben tartalmazó veszélyes szerek, melyek súlyos idegrendszeri károsodást okozhatnak). A vagyon elleni bűncselekmények (rablás, kifosztás, lopás) elkövetői három fő kivételével valamennyien rendszeres droghasználók, és indoklásuk szerint a bűntett fő okaként a kábítószer vásárlásához szükséges pénz előteremtése szolgált motivációul.

Szinte valamennyi fiatal vidéki, falvakból vagy kis vidéki városokból származik. Jellemzően Nógrád, Borsod-Abaúj-Zemplén, Bács-Kiskun vármegyeiek, illetve Budapest környékiek.

A velük folytatott beszélgetésekből egyértelműnek tűnik, hogy valamennyien lemaradtak a tanulásban, aminek egyenes következménye volt a szégyenérzet, a kiközösítettség. A fiatalkorúak jellemzően „lógtak” az iskolából, és kisebb-nagyobb társaságokba verődve a dohányzás-alkoholfogyasztás-drogozás „szentháromságán” keresztül jutottak el a különböző – jellemzően vagyon elleni, de erőszakos – bűncselekmények elkövetéséig. Ez saját érzetük szerint segített nekik a kortárscsoportuk megbecsülésének helyreállításában: tisztelték őket és féltek tőlük.

A fentiek tükrében nagyon meglepő, hogy a megkérdezett 35 fiatalkorúakból 29-en viszonylag reális célokat tűznek ki maguk elé a jövőre nézve. 27 fiatal kétkezi – és nem túl kvalifikált – szakmát szeretne tanulni, egy fő diszkont áruházi csomagfeltöltőként szeretne dolgozni, egy fő pedig válogatott atléta szeretne lenni (ez is reális cél, mivel már most élsportoló).

Pedagógiai jellegű megállapítások

A megvizsgált 35 fiatalkorúból tíz fő tud szilárd olvasástechnikával olvasni (1. számú ábra). 25 fiatal a gyengén olvasók körébe sorolódik. Ők azok, akik nem

tudnak hangot és betűt megfelelően egyeztetni, akik keverik a betűket, akik nem megfelelő olvasástechnikával rendelkeznek. Ezek a fiatalok az olvasáskor rengeteg energiát fordítanak arra, hogy dekódolják a betűket így nagy valószínűséggel a szöveg értelmezésére már nem marad kapacitásuk.

1. számú ábra
Olvasástechnikai vizsgálat eredménye

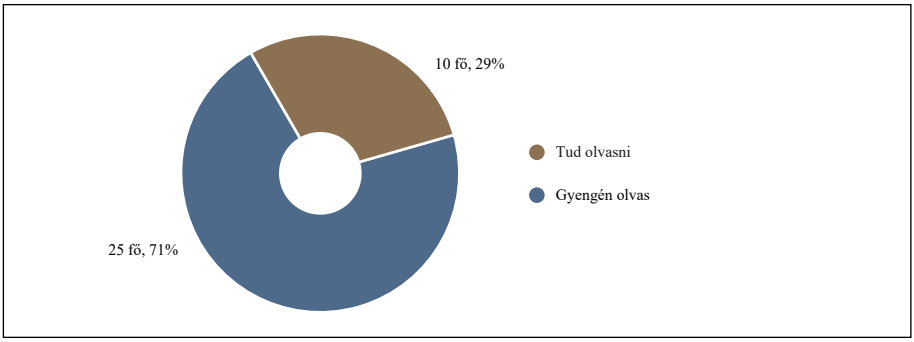

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

Az iskolai végzettségüknek megfelelően összeállított szövegértési feladatlap is ezt bizonyítja, hiszen öt fiatalnak sikerült megválaszolnia a kérdéseket. Azt láthatjuk, hogy a jó olvasástechnika nem volt elég a szövegértéshez, mert a tíz szilárd olvasástechnikával rendelkező fiatalból további öt fő morzsolódott le. Mindezek eredményeképpen megállapíthatjuk, hogy a 35 fiatalból összesen öt fő volt az, aki megfelelő szövegértéssel és olvasástechnikával rendelkezik (2. számú ábra).

2. számú ábra
Szövegértési vizsgálat eredménye

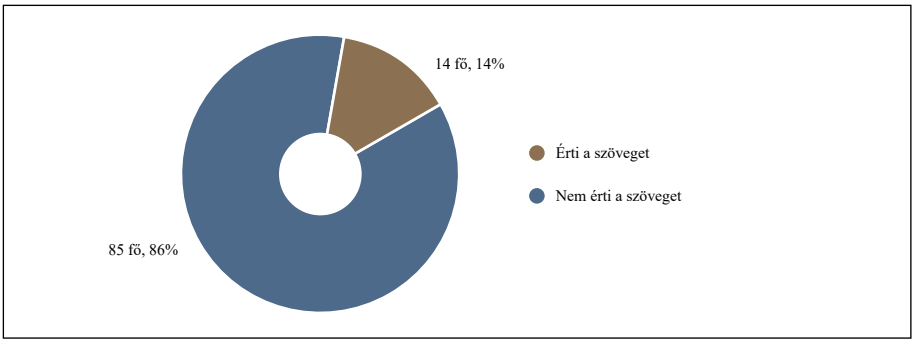

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

A szókincsvizsgálat minden fiatalkorúnál gyenge teljesítményt jelzett, tehát 100%-a a vizsgált személyeknek az életkori elvárások alatt teljesített.

További megállapításaink még, hogy a megvizsgálat tanulók jelentős része magántanulói státuszban volt, mely előrevetíti a tanulási képességeik jelentős romlását. Amint a gyermek kikerül a napi rutinból, az iskolai környezetből, jelentősen lecsökken az esélye arra, hogy szakmát tanuljon, esetleg továbbtanuljon.

Az élete valamelyik periódusában 16 fiatallal foglalkozott gyógypedagógus, s 14 fiatal rendelkezik SNI (sajátos nevelési igény) vagy BTMN (beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézség) státusszal, holott mindenkinél fellelhető a tanulási nehézség valamilyen foka, amely súlyosabb esetben a tanulási zavar vagy tanulásban akadályozottság szintjéig juthat.

Összegzés

Az oktatás növeli a foglalkoztathatóság esélyeit, és így javítja az egyén gazdasági helyzetét, ami csökkenti a kriminális magatartást. Azok, akik idő előtt elhagyják az iskolát, gyakrabban kerülnek hátrányos helyzetbe a munkaerőpiacon, ami emeli a bűnelkövetés valószínűségét. Az alacsony végzettségű emberek nagyobb valószínűséggel élnek mélyszegénységben, ami növelheti a bűnözéshez vezető kockázati tényezőket, az anómiát, a frusztrációt. Az egyenlő esélyek biztosítása az oktatásban csökkentheti a társadalmi különbségeket és a bűnözési hajlamot. Vizsgálatunk során kapott eredményeink alapján beigazolódott előfeltevésünk: az alacsony végzettségű emberek jellemzően nagyobb valószínűséggel élnek rossz anyagi körülmények között, ami jelentősen növelheti a bűnözéshez vezető kockázati tényezőket.

Első kutatási kérdésünk a vizsgált minta bűnelkövetés, szociális körülmények, kábítószer-használat szempontjából történő jellemzésére irányult. Az elkövetett bűncselekmények jellegét vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a fiatalok zöme vagyon elleni bűntettet követett el, jellemzően annak erőszakos formáját (rablás, kifosztás). A vizsgált fiatalkorúak szociális helyzetének vizsgálata azt mutatta, hogy egy fő kivételével valamennyien rossz szociális körülmények között éltek letartóztatásuk előtt. Kábítószer-használatra vonatkozó kérdéseinkre adott válaszaikból kiderült, hogy nagy részük (77%) bevallottan és rendszeresen alkalmaz tudatmódosító szereket.

A második és harmadik kutatási kérdésünk a vizsgált populáció szövegértési képességére és szókincsére vonatkozott. Ezen kérdésekhez kapcsolódóan a kutatás során megállapíthattuk, hogy a 35 bűnelkövető fiatalkorú fogvatartottból:

- 30 fő szövegértési zavarral küzd (≈ 86%),
- 5 főnek normál szövegértése van (≈ 14%),
- 35 fő szókincsvizsgálatának eredmény gyenge teljesítményt jelzett, tehát 100%-a a vizsgált személyeknek az életkori elvárások alatt teljesített.

A szövegértési zavarral küzdők 86%-os aránya kiemelkedően magas, még a nemzetközi átlaghoz képest is. A kutatások általában 60–70%-os előfordulást jeleznek a fiatalkorú elkövetők körében, például Angliában ez az arány 66–90% (Bryan et al., 2007). A mintánk még a szokásosnál is markánsabb kapcsolatot mutat a szövegértési nehézségek és a bűnelkövetés között. Mindezek alapján a szövegértési zavar úgy tűnik nem pusztán egy rizikófaktor, hanem az egyik központi, domináns tényező a deviancia kialakulásában.

A 35 fő bűnelkövető fiatalkorú fogvatartottból:

- 16 fő gyógypedagógiai ellátásban részesült (≈ 46%),
- 14 fő sajátos nevelési igényű (SNI) (≈ 40%).

A 46%-os gyógypedagógiai ellátás és 40%-os SNI-arány összhangban van azzal, amit más kutatások is mutatnak. A tanulási nehézségekkel küzdő fiatalok hajlamosabbak az iskolai kudarcokra, lemorzsolódásra, ami társadalmi marginalizálódáshoz és bűnelkövetővé váláshoz vezethet. Ezek az arányok felvetik a halmozott rizikófaktorok jelenlétét (például szövegértési zavar + ADHD/diszlexia + szegénység vagy családi diszfunkció), amelyek együttesen fokozzák a kriminalizálódás kockázatát, vagyis a tanulási problémák nem izoláltan, hanem egy komplex rendszer részeként jelennek meg.

A „normál szövegértésű” fiatalok alacsony száma arra utal, hogy a bűnelkövetés ebben a populációban ritkán jelentkezik jól működő nyelvi-szövegértési képességek mellett. Ez az összefüggés megerősíti, hogy a szövegértési képesség védőfaktorként működhet, így, akinek nincs ezzel gondja, annál csökken a kriminalizálódás valószínűsége.

Az innovatív pedagógiai módszerek és a támogató tanulási környezet segíthetnek a potenciálisan veszélyeztetett fiatalok integrálásában, ezzel csökkentve a deviáns viselkedés kockázatát. Az oktatási rendszer önmagában nem tudja kompenzálni a szegényes családi környezetet, amely gyakran összefüggésbe hozható a bűnözéssel, ugyanakkor az iskolák támogathatják azokat a fiatalokat, akik szociálisan hátrányos környezetből érkeznek.

Kulcsfontosságú beazonosítani a korai iskolaelhagyást előidéző társadalmi, gazdasági, oktatási tényezőket, a prevenciós jelzőrendszer működtetése ebben nyújthat segítséget. Az azonosítást követően a célzott, helyi igényekre reagáló intézkedések a leginkább célravezetőek, így például a tanoda program és

a szakszolgálatok tevékenysége (Glowacz, 2020). A korai iskolaelhagyás szempontjából veszélyeztetett tanulói csoportok számára a nevelő-oktató munkát végző szakemberek, gyógypedagógusok munkája kiemelten fontos, valamint azon civil szervezetek is hiánypótló funkciót töltenek be, amelyek ezzel a hátrányos helyzetű csoporttal való foglalkozást helyezik munkájuk középpontjába (például Van Helyed! Alapítvány, Rosa Parks Alapítvány). Eszközként szolgál még a lemaradó rétegek oktatási hiányosságainak pótlására a felnőttképzés, amely a társadalmon belüli különbségek csökkentésének támogatása mellett esélyt ad a leszakadóknak a társadalomba történő (re)integrálódásra, támogatva őket abban, hogy ne váljanak bűnelkövetővé.

Felhasznált irodalom

Andorka R. (1994). Deviáns viselkedések Magyarországon: Általános értelmezési keret az elidegenedés és az anómia fogalmak segítségével. In Münnich I. (szerk.), *Devianciák Magyarországon* (pp. 32–77). Közélet Kiadó.

Baráth, N. E. (2023). Trends in juvenile delinquency from a criminal psychology and criminology perspective. *Magyar Rendészet*, 23(1), 125–139.

Biemiller, A. (2005). Size and sequence in vocabulary development: Implications for choosing words for primary grade vocabulary instruction. In E. H. Hiebert & M. L. Kamil (Eds.), *Teaching and learning vocabulary: Bringing research to practice* (pp. 223–242). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

Bolyky O., & Sárik E. (2023). Sorstalanság?! Erőszakos bűncselekményeket elkövető fiatalkorúak – egy aktavizsgálat eredményei. *Kriminológiai Tanulmányok*, 60, 183–211.

Bryan, K., Freer, J., & Furlong, C. (2007). Language and communication difficulties in juvenile offenders. *International Journal of Language & Communication Disorders*, *42*(5), 505–520.

Csapó B. (2007). Hosszmetszeti felmérések iskolai kontextusban: Az első átfogó magyar iskolai longitudinális kutatási program elméleti és módszertani keretei. *Magyar Pedagógia*, *107*(4), 321–355.

Dallman, K. (2020). A korai iskolaelhagyás lélektani háttere: Interjú Varró-Horváth Diána gyermek- és ifjúsági mentálhigiénés és klinikai szakpszichológussal. *Új Köznevelés*, *76*(9–10), 8–11.

Davis, L. M. (2013). *Evaluating the effectiveness of correctional education: A meta-analysis of programs that provide education to incarcerated adults*. RAND Corporation. https://bja.ojp.gov/sites/g/files/xyckuh186/files/Publications/RAND_Correctional-Education-Meta-Analysis.pdf

Durkheim, E. (2001). *Az öngyilkosság*. Osiris Kiadó.

Edgerton, J. D., Roberts, L. W., & von Below, S. (2011). Education and quality of life. In *Handbook of social indicators and quality of life research* (pp. 265–296). Education.

Egwakhe, J., & Osabuohien, E. (2009). Educational backgrounds and youth criminality in Nigeria. *International Forum Journal*, *12*(1), 65–79.

Európai Bizottság. (2015). *Átfogó iskolai megközelítés a korai iskolaelhagyás megelőzésére: Szakpolitikai üzenetek*. https://ofi.oh.gov.hu/sites/default/files/attachments/atfogo_iskolai_megkozelites.pdf

Európai Unió Tanácsa. (2011). *A Tanács ajánlása (2011. június 28.) a korai iskolaelhagyás csökkentését célzó szakpolitikákról*. https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:191:0001:0006:HU:PDF

Fejes I. (2020). Bűnmegelőzés az iskolában – a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia kihívása. *Kriminológiai Közlemények*, 80, 223–232.

Foley, R. M. (2001). Academic characteristics of incarcerated youth and correctional educational programs: A literature review. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, *9*(4), 248–259.

Glowacz, M. (2020). Aki lemarad, az kimarad: Mit tesz a kormányzat a korai iskolaelhagyás ellen? *Új Köznevelés*, *76*(9–10), 20–26.

Gönczöl K. (1994). Anómia és bűnözés növekedése Magyarországon. *Társadalmi Beilleszkedési Zavarok*. TBZ-t Ellenőrző Munkacsoport.

Haigler, K. O., Harlow, C., O'Connor, P., & Campbell, A. (1994). *Literacy behind prison walls: Profiles of the prison population from the National Adult Literacy Survey* (NCES 1994–102). U.S. Department of Education, Office of Educational Research and Improvement.

Hegedűs J., & Fekete M. (2014). *Korai iskolaelhagyás és a kriminalitás kapcsolata, kezelésének lehetőségei.* https://oktataskepzes.tka.hu/content/documents/Projektek/2013/QALL/a_korai_iskolaelhagys_s_a_kriminalits_kapcsolata.pdf

Hoffmann R. (2004). Az erkölcsi nevelés értékelméleti és pedagógiai dimenziói. *Mester és tanítvány*, 67–81.

Józsa K. (2004). Az első osztályos tanulók elemi alapkészségeinek fejlettsége: Egy longitudinális kutatás első mérési pontja. *Iskolakultúra*, *14*(11), 3–16.

Józsa K. (2007). Az elemi alapkészségek szerepe az olvasási képesség fejlődésében: Egy longitudinális vizsgálat tapasztalatai [szimpóziumi előadás absztraktja]. In Korom E. (szerk.), *PÉK 2007 – V. Pedagógiai Értékelési Konferencia: Program – Tartalmi összefoglalók*. SZTE Neveléstudományi Doktori Iskola.

Juhász V., & Radics M. (2019). Hazánkban használt szókincsmérő eljárások I. *Anyanyelv-pedagógia*, *12*(1), 44–59.

Keller J., & Mártonfi Gy. (2009). *Oktatási egyenlőtlenségek és speciális igények.* https://ofi.oh.gov.hu/keller-judit-martonfi-gyorgy-9-oktatasi-egyenlotlensegek-es-specialis-igenyek

Kerülő J. (2000). *Hátrányos helyzetű csoportok és a felnőttoktatás* [konferencia-előadás]. Esély 2000 konferencia.

Kisida E. (2002). A fiatalkorúak deviáns magatartását befolyásoló tényezők. *Iskolakultúra*, *12*(1), 90–94.

Központi Statisztikai Hivatal. (2022). *Munkaerőpiaci folyamatok*. https://www.ksh.hu/s/kiadvanyok/munkaeropiaci-folyamatok-2022-i-nev/index.html

Kuncz E. (2007). *A Meixner-féle szókincs-, szótanulás-vizsgálat bemutatása, alkalmazásának lehetőségei*. Fogyatékos Gyermekek, Tanulók Felzárkóztatásáért Országos Közalapítvány.

Levin, B. (2003). *Approaches to equity in policy for lifelong learning*. Education and Training Policy Division, OECD.

Levitt, S. D., & Dubner, S. J. (2005). *A rogue economist explores the hidden side of everything*. Penguin.

Lindgren, M., Jensen, J., Dalteg, A., Meurling, A. W., Ingvar, D. H., & Levander, S. (2002). Dyslexia and AD/HD among Swedish prison inmates. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, *3*(1), 84–95.

Lochner, L., & Moretti, E. (2004). The effect of education on crime: Evidence from prison inmates, arrests, and self-reports. *American Economic Review*, *94*(1), 155–189.

Merton, R. K. (1974). Társadalmi struktúra és anómia. In Rudolf A., & Cseh-Szombathy L. (szerk.), *A deviáns viselkedés szociológiája* (pp. 54–55). Gondolat.

Miklósi, M., & Kovács, K. E. (2025). Factors influencing school bonding among juvenile offenders – The experience of a systematic review. *International Journal of Educational Research Open*, *8*, 100441.

Ministry of Justice. (2022). *Prison education statistics and accredited programmes in custody April 2021 to March 2022*. https://assets.publishing.service.gov.uk/media/63347ae3d3bf7f34f5e5d7fd/Prisoner_Education_2021_22.pdf

Molnár, E. K., Józsa, K., Molnár, É., & B. Németh, M. (2007). What makes a difference for beginning readers? Results from a longitudinal study [konferencia-előadás]. *12th Biennial Conference for Research on Learning and Instruction*.

Morken, F., Jones, L. Ø., & Helland, W. A. (2021). Disorders of language and literacy in the prison population: A scoping review. *Education Sciences*, *11*(2), 77.

Nagy M. (2020). Gyakorlati eszközök az iskolai lemorzsolódás csökkentéséhez: Bemutatkozik a gyöngyösi Hatáspont Tanoda. *Új Köznevelés*, *76*(9–10), 39–43.

National Center for Education Statistics. (n.d.). *Adult literacy*. https://nces.ed.gov/fastfacts/display.asp?id=69

Nemzeti Tehetség Központ. (2021). *Eszköztár tehetségazonosításhoz: A Nemzeti Tehetség Központ mérőeszközeinek áttekintése.* https://tudasbazis.ntk.hu/wp-content/uploads/2021/06/Eszkoztar-tehetsegazonositashoz-vegleges_0624.pdf

Neuberger T. (2017). A szókincs alakulása a beszédfejlődésben. In Bóna J. (Szerk.), *Új utak a gyermeknyelvi kutatásokban* (pp. 121–140). Eötvös Kiadó.

Noble, K. G., Farah, M. J., & McCandliss, B. D. (2006). Socioeconomic background modulates cognitive achievement in reading. *Cognitive Development*, *21*(3), 349–368. https://doi.org/10.1016/j.cogdev.2006.01.007

Oktatási Hivatal. (2025). *A diagnosztikus fejlődésvizsgáló rendszerről*. https://www.oktatas.hu/kozneveles/meresek/difer/difer_leiras

Pataki F. (1994). A deviáns jelenségek értelmezésének és kezelésének kulcskérdései. In Münnich I. (szerk.), *Devianciák Magyarországon* (pp. 78–101). Közélet Kiadó.

Raizada, R. D., & Kishiyama, M. M. (2010). Effects of socioeconomic status on brain development, and how cognitive neuroscience may contribute to leveling the playing field. *Frontiers in Human Neuroscience*, *4*, 1075.

Raven, J. C. (1983). *Manual for Raven's progressive matrices and vocabulary scales: Standard progressive matrices*.

Rosa Parks Alapítvány. (2024). *Szegregáció a speciális oktatásban – Kutatási jelentés*. https://www.rosaparks.hu/aktualis/2024/11/kutatasi-eredmenyeink/

Sabates, R. (2008). Educational attainment and juvenile crime: Area-level evidence using three cohorts of young people. *The British Journal of Criminology*, *48*(3), 395–409.

Sárik E. (2001). Az iskola betegei, avagy betegít-e az iskola? *Új Pedagógiai Szemle*, *51*(6), 15-24. https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-pedagogiai-szemle/az-iskola-betegei-avagy-beteg-e-az-iskola

Sarkady K., & Zsoldos M. (1992). Koncepcionális kérdések a tanulási zavar körül. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 3–4, 259–270.

Stahl, S. A., & Fairbanks, M. M. (1986). The effects of vocabulary instruction: A model-based meta-analysis. *Review of Educational Research*, *56*(1), 72–110. https://psycnet.apa.org/record/1987-32733-001

Szabó A. (2013). Megélhetési bűnelkövetések – a szegénység és a bűnelkövetés kapcsolata. *Metszetek*, *4*(2), 101–112.

Tolbert, M. (2002). *State correctional education programs: State policy update*. https://perma.cc/KUX7-PXM2

Tóth D., & Csépe V. (2008). Az olvasás fejlődése kognitív pszichológiai nézőpontból. *Pszichológia*, *28*(1), 35–52. https://doi.org/10.1556/pszi.28.2008.1.3

Van Helyed! Alapítvány. (2024). *Van Helyed Rendszer*. https://vanhelyed.org/

Vavró I. (1999). Bűnözés és áldozattá válás. In Pongrácz T.né, & Tóth I. Gy. (Szerk.), *Szerepváltozások. Jelentés a nők és férfiak helyzetéről*.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Bereczki Zs. L., Tóth K., & Miklósi M. (2026). Az oktatás és a bűnelkövetés összefüggései a tanulási zavarok tükrében. Fiatalkorú bűnelkövetők szövegértési képességeinek vizsgálata egy magyarországi javítóintézetben. *Belügyi Szemle*, *74*(1), 79–101. https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2026.v74.i1.pp79-101

Nyilatkozatok

A szerzők köszönetet mondanak a Budapesti Javítóintézet (Szőlő utca) gyógypedagógusainak, Gálicz Viviennek, Hábencius Lizának és Eördögh Liánának a vizsgálatokban történő közreműködésükért.

Összeférhetetlenség

A szerzők nem jelentettek összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A tanulmány a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj (azonosítószám: BO/00099/24/2) támogatásával készült.

Etikai nyilatkozat

Az adatokat kérésre rendelkezésre bocsátják.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Miklósi Márta, aki a miklosimarta@unideb.hu e-mail címen érhető el.

BELÜGYI SZEMLE
BELÜGYMINISZTÉRIUM

DOI: 10.38146/BSZ-AJIA.2026.v74.i1.pp103-119

Segédrendészeti program New Yorkban

Auxiliary Policing Program in New York

Kardos Pál
mesteroktató, elnökségi tag, doktorandusz
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
Országos Polgárőr Szövetség
kardos.pal@uni-nke.hu

Őszi Arnold
Dr., PhD, egyetemi adjunktus
Óbudai Egyetem,
Bánki Donát Gépész és Biztonságtechnikai Mérnöki Kar
oszi.arnold@bgk.uni-obuda.hu

Absztrakt

Cél: Az Egyesült Államokban működő, önkéntesekből álló rendészeti szervezet, a New York-i segédrendőrség bemutatása, működése, összetétele, a rá vonatkozó szabályozások megismertetése.
Módszertan: A tanulmány a New York államban és New York városában létrejött önkéntes szervezetet érintő fontosabb kérdéseket vázolja fel a New York államban és New York városában létrejött önkéntes szervezetet érintő fontosabb kérdéseket, ezek között az összetételt, a működést, a tisztségeket, a hatásköröket, a tagságra vonatkozó legfontosabb jellemzőket, néhány párhuzamot vonva a hazai és például a brit önkéntesek szerepvállalásával.
Megállapítások: A szerzők a segédrendészeti program jelentős szerepét világítják meg a közrend, közbiztonság megteremtésében és fenntartásában, rámutatva, hogy a „szemek és fülek” milyen fontos összetevői a lakosság szubjektív biztonságérzete erősítésének.
Érték: A tanulmány szerzői az önkéntes szervezeti működés átfogó tudományos kutatásához, feltérképezéséhez kívánnak hozzájárulni, felismerve annak tényét, hogy a kutatott téma a bűnmegelőzés, a közrend, a közbiztonság fenntartásában való önkéntesi közreműködés folyamatosan időszerű kérdés, az önkéntesek szerepvállalása fontos és jelentős segítség a rendőrség számára.

Kulcsszavak: önkéntes rendőrség, önkéntes rendőr, közrend, közbiztonság

A szerzők a kéziratot magyar nyelven nyújtották be. Benyújtás: 2025. 09. 02. Átdolgozás: 2025. 09. 23. Elfogadás: 2025. 10. 01.

Abstract

Aim: A detailed presentation of the legislation affecting the operation of the auxiliary police, which contributes to the establishment and maintenance of public order and public safety, and a tangential presentation of other legislation, highlighting the process and the most important stages of legal development.
Methodology: the author of the study, as a practising law enforcement professional and a practising vigilante, summarises the development of the legislation affecting the operation of the vigilante service, the main provisions of the existing norms and their significance, focusing primarily on the Vigilante Act and other related regulations.
Findings: The author draws attention to the essence of operating within a regulated framework in order to contribute effectively and lawfully to the creation and maintenance of public safety, shedding light on the need for regulation, its detail and adequacy, and providing an insight into the everyday workings of the Auxiliary police.
Value: The author of the study wishes to contribute to the comprehensive scientific research and mapping of the operation of vigilance, recognizing the fact that the researched topic is the prevention of crime, civil participation in the maintenance of public order and public safety, and therefore the cooperation of law enforcement is a constantly topical issue, because in the current circumstances the role of the auxiliary police is an indispensable aid to the police.

Keywords: auxiliary police, auxiliary police officer, public order, public safety

Az önkéntesség fejlődése az Amerikai Egyesült Államokban

Az önkéntesség a rendvédelmi szervek munkája mellett meglehetősen régre nyúlik vissza. A rendőrök munkáját önkéntes, nem hivatásos szervek szinte minden országban támogatják, bár ezek felhatalmazási köre és gyakorlataik eltérőek egymástól. Tekintve, hogy minden országban más a bevett gyakorlat, így ezen önkéntes szervezetek többféle formában és elnevezéssel működnek. Közös céljuk azonban, hogy segítsék a hivatásos szervek munkáját elsősorban a közrend fenntartásában és a bűncselekmények megelőzésében.

Országunkban a civil bűnmegelőzési szerv szerepét a polgárőrség tölti be, mely törvényi felhatalmazás alapján a rendőrség fontos stratégiai partnereként végzi tevékenységét. A magyar példával ellentétben számos olyan nemzetközi szervezettel találkozhatunk, melyek bár önkéntes alapon szerveződtek, feladataikat és felhatalmazásukat tekintve szinte megegyező teendőket látnak el a hivatásos

rendőrség mellett. Ilyen példaként említhető az Egyesült Királyságban a brit rendőrség *Special Constabulary* elnevezésű speciális önkéntes állománya, vagy a dolgozatom alapját adó New York-i Segédrendészeti Program (Kardos, 2025).

Az önkéntesség számos formájával találkozhatunk az Amerikai Egyesült Államok területén, ahol nagy számban működnek civil önvédelmi és a közbiztonságot segítő szervezetek. Az Egyesült Államok jogi rendszerét tekintve fontos kiemelni, hogy bár egy központi kormány fogja össze az ország működését, az ötven állam saját jogszabályokat alkothat, és ezek szerint államonként eltérő szabályok vonatkoznak a lakosokra. Ez a föderatív berendezkedés ezek alapján a civil önvédelmi szervezetekre is érvényes, melyet szemlétet az a tény, hogy államonként más elnevezéssel illetik az önkénteseket. Az önkéntesekre használhatják a reserve (tartalékos), máshol auxiliary (segédrendőr) kifejezést, mely államonként eltérő (Christián & Kardos, 2019). Ahogyan megnevezésükben, úgy működésükben és tevékenységi körükben is államonként eltérőek ezek a szervezetek, melyek nem kizárólag a rendőrséggel, hanem a sajátos közigazgatási viszonyoknak köszönhetően a helyi seriffhivatalokkal is szoros együttműködésben dolgoznak.

Az Egyesült Államokban az önkéntes rendszer kialakulása egészen a II. világháború idejére nyúlik vissza. Ekkor alakultak meg ugyanis az első olyan civil védelmi szervezetek, melyek a rendőrség és a tűzoltóság munkáját segítették. A civil bűnmegelőzési tevékenységgel kapcsolatos jogszabály 1950-ben lépett életbe, amikor a Kongresszus létrehozott egy országos programot, mely elsődleges feladatának a közbiztonság védelmét, a baleset-megelőzést és a civil kontroll erősítését tűzte ki. Ezek mellett szerepelt az is, hogy az önkénteseknek lehetőséget biztosítottak elsősegélynyújtási tevékenységekben való részvételre (Christián & Kardos, 2019).

A következő fontos lépésre 1967-ben került sor, amikor New York város önkormányzata a New York-i Rendőr-főkapitánysággal (továbbiakban: NYDP) közösen létrehozta az *Auxiliary Police* programot (a polgárőrség amerikai megfelelőjét). Ez a civil szerveződés nem volt újkeletű, ugyanis már korábban is működött, csupán nem közvetlenül az NYDP felügyelete alá tartozott, hanem a régi Polgári Védelmi Hivatal irányítása alá. Ezzel amellett, hogy hivatalosan is az NYDP közvetlen irányítása alá került a szervezet, formalizálták is szerepüket. Ettől kezdve ahhoz, hogy valaki a program tagja lehessen kötelezővé tettek egy 16 héten át tartó, heti 48 órás kiképzést, ahol a tanulók olyan ismereteket sajátíthattak el, mint a jog, az elsősegélynyújtás, az intézkedéstaktika, valamint a rádióhasználat. Az NYDP égisze alatt a segédrendőrök számára bevezetésre került az egységes egyenruha is. Miután a segédrendőrök elvégezték a kötelező alapkiképzést, utána megkapták ezeket az egyenruhákat, majd ezt követően

megkezdhették munkájukat. Munkájuk során elsősorban arra törekedtek, hogy minél biztonságosabbá tehessék a közlekedést, ennek keretein belül a metró vonalakon, valamint kikötőkben járőröztek, mindezek mellett pedig a *Szomszédok egymásért mozgalom* fejlesztésében is részt vettek (Greenberg, 1978).

Az 1980-as évek végére és az 1990-es évek elejére New Yorkban ugrásszerűen megnőtt a bűncselekmények száma. Különösen a metróban és más tömegközlekedési eszközökön szaporodtak a vagyon elleni bűnesetek, mellyel párhuzamosan a kábítószer birtoklással és árulással kapcsolatos bűncselekmények is egyre elszaporodtak. 1990-ben William Bratton került a New York-i Közlekedési Rendőrség élére, aki egy, már a hetvenes években bevált módszert vetett be. Ez nem volt más, mint a civil ruhás rendőrök utaztatása és bevetése a problémás körzetekben és közlekedési vonalakon. Ennek a módszernek az alkalmazásával három év alatt egyharmadával csökkentette a bűncselekmények számát az 1300 km-es metróhálózaton. Ez összecsengett Rudolph Giuliani 1993-as New York-i polgármesteri kampányának központi ígéretével, miszerint újra biztonságossá és élhetővé teszi New Yorkot. Giuliani (aki korábban Dél-New York ügyészeként tevékenykedett) pontosan tudta, milyen lépések szükségesek a bűnözés visszaszorításához, és megválasztását követően azonnal rendőrfőkapitánnyá nevezte ki Brattont, aki lendületes reformokba kezdett. Hétezer fővel növelte a rendőrség létszámát és átszervezte a szervezetet. Az ekkorra kialakult aggasztó biztonsági helyzetben mindenkire szüksége volt az NYPD-nek, így különösen felértékelődött a segédrendőrök szerepe és jelenléte is. Mivel a segédrendőrök egyenruhát viseltek, már puszta jelenlétük is növelte az emberek biztonságérzetét (Christián, 2011).

E változások a híres zéró tolerancia elvben csúcsosodtak ki, amelynek lényege szerint minden mértékű jogsértést fel kell számolni, mert ha egy szabályszegést megtorlatlanul hagynak, az gyorsan további jogsértésekhez vezet, és az aláássa a törvények iránti közbizalmat. Ennek értelmében olyan bűncselekmények sem maradhattak megtorlás nélkül, mint egy bliccelés, egy betört ablak, vagy akár egy utca elhanyagolása. A bűnözés elleni harcot tehát alulról kell kezdeni, a „pitiáner" bűncselekmények következetes üldözésével, amely harcban mindenkire szükség van. New Yorkban egy új jelszó is megfogalmazódott ebben az időben: *Courtesy, Professionalism, Respect* (udvariasság, szakmaiság, tisztelet) (Christián, 2011).

A tragikus 2001. szeptember 11-i terrortámadás alapjaiban rengette meg nem csak a nemzetközi, de különösen az amerikai biztonsági szektort. Ezt követően a biztonság és annak garantálása még inkább felerősödött. Ennek értelmében még nagyobb jelentőséget kaptak a segédrendőrök jelzései is, amelyek érdemi segítséget nyújtottak a New York-i Rendőr-főkapitányságnak a bűncselekmények felderítésében.

Ezen növekvő biztonságpolitikai nyomás hatására született meg a 2002-ben indított *Volunteers in Police Service* (VIPS – önkéntesek a rendészetben) elnevezésű program. A 2001. szeptember 11-i terrortámadás az Egyesült Államok biztonsági berendezkedését jóformán alapjaiban rengette meg, és azt követően számos, a biztonság elősegítését célzó program született. Ezek között a programok között indult el George W. Bush elnöksége idején a VIPS is. A program egyfajta esernyő-szervezetként működik, amely a hálózatába tartozó szervezetek összefogásán és koordinálásán dolgozik. Amellett, hogy pénzügyileg támogatja azokat a civil, önkéntes szervezeteket, melyek célja a bűnüldözés elleni harc és a biztonság garantálása, amellett információkat és erőforrásokat oszt meg a részes szervezetekkel (URL1).

A hálózat sikerességét és az önkéntes rendszer nemzeti fontosságát igazolja, hogy 2012-re közel 2180 szervezet, mintegy 244 000 fős létszámmal tartozott a VIPS alá (Albrecht, 2017). A VI PS programon belül külön említést érdemel a jelen tanulmány fókuszában álló New York-i Segédrendőri Program, amely az egyik legjelentősebb és legismertebb példa az amerikai önkéntes rendészeti kooperációra.

Egy tragikus esemény nyomán 2007-ben a segédrendőrök alapképzését kiegészítették a fegyveres támadások elleni védekezés témakörével, majd 2008-ban az önvédelmi képzés részévé tették a terrorelhárítási felkészítést is. A segédrendőrök számára meghatározták a kötelezően teljesítendő havi szolgálati órák számát, és deklarálták, hogy a program létszámát 4500 főről 8000 főre kell emelni (Christián & Kardos, 2019).

Segédrendőrnek csak az jelentkezhetett, aki bizonyos sztenderd, előre rögzített elvárásoknak megfelelt. Ennek az értelmében minden olyan feddhetetlen előéletű amerikai állampolgár, vagy hivatalosan az országban tartózkodó külföldi állampolgár jelentkezhetett önkéntesnek, aki elmúlt 17 éves, de nem töltötte be a 64. életévét, New Yorkban élt vagy dolgozott, megfelelően tudott angol nyelven kommunikálni szóban és írásban is, illetve megfelelő egészségügyi állapotban volt. Ha ezen kritériumoknak megfelelt a jelentkező, akkor ezt követően adhatta be jelentkezését a szervezethez, melynek sikeres elbírálását követően részt kellett vennie az alapkiképzésen (Christián, 2011).

Az ekkor újoncként belépő segédrendőrök a kötelező alapképzés elvégzését követően jellemzően járőr szolgálatokat láttak el, minden esetben a hivatásos rendőrség szigorú szakmai felügyelete mellett. Munkájuk teljesítése során olyan szabályok vonatkoztak rájuk, mint hogy nem tarthattak maguknál fegyvert vagy az élet kioltására alkalmas eszközt, és csak hivatásos rendőr kíséretében járőrözhettek, illetve állíthattak meg igazolási célzattal gépjárművet. Ahhoz is elvárás volt a külön vizsga letétele, hogy a rendőrség tulajdonát képző kerékpárokkal vagy rendőrautókkal járőrözzenek (Christián, 2011).

A megnövelt önkéntes rendőrök száma meghozta a várt eredményeket. Annak köszönhetően, hogy a civil állampolgárok egyre több egyenruhással találkoztak az utcákon, az egyre inkább elharapódzó bűncselekmények kezdtek csökkenni, ezzel párhuzamosan pedig a kollektív biztonságérzet növekedett.

New York-i Auxiliary Police Program

New York városában az önkéntes rendőrök munkáját összefogó és koordináló program, az úgynevezett New York-i Segédrendészeti Program (Auxiliary Police Program), mely az Egyesült Államok legnagyobb önkéntességen alapuló programja, több ezer segédrendőrrel, akik évente több mint egymillió órányi közszolgálatot teljesítenek. Az Auxiliary, azaz segédrendőr ebben a formában egyszerre jelenti magát a programot, illetve azokat a segédrendőröket, akik ezen belül önkéntesen támogatják a helyi rendőrőrsöt, az egyes rendőrségi területeket és a közlekedési körzeteket, azzal, hogy *„a közösség szemei és fülei”* szerepét töltik be (URL2).

2010-ben az NYDP kiadta az *Auxiliary Police Guide* című kézikönyvét (NYPD, 2010), mely a segédrendőrség hivatalos szolgálati és viselkedési kézikönyve. Dolgozatom fennmaradó részében e dokumentum felhasználásával igyekszem minél részletesebben bemutatni a Segédrendészeti Programot és annak működését.

Auxiliary Police Program

Az Auxiliary Police Program, avagy a New York-i Segédrendészeti Program az Amerikai Egyesült Államok legnagyobb és egyik legelismertebb önkéntes bűnmegelőzési kezdeményezése és szervezete.

Ahogyan a *Auxiliary Police Guide* című kézikönyv is megjegyzi, a programban való részvétel lehetőséget kínál az állampolgároknak, hogy megismerkedjenek a rendőri munka alapjaival, megértsék a rendőrség célkitűzéseit és működését, valamint aktívan támogassák a város közrendjének és közbiztonságának fenntartását.

A kezdeményezés egyik legfőbb célja és küldetése nem más, minthogy erősítse a rendőrség és a közösség közötti kölcsönös tiszteletet és megértést. Ennek fontossága abban rejlik, hogy így kialakul egy közös bizalmon alapuló kapcsolat, amely segíthet elmélyíteni a kooperációt a hivatásos szervek és a civil lakosság között. Ez a széles körű együttműködés pedig összességében hozzájárulhat ahhoz, hogy maga a rendőri munka is effektívebb lehessen.

A programnak alapjáraton három célja és küldetése van. Az első célja természetesen az, hogy hozzájáruljon a törvények betartatáshoz. Emellett a program

aktívan támogatja az NYPD közösségi kapcsolatokra irányuló törekvéseit is, mellyel hangsúlyozza a rendőrség és a közösség kölcsönös függőségét és partnerségét a közrend megőrzésében és a bűnmegelőzésben. Végül, de nem utolsó sorban pedig harmadik célja nem más, mint hogy a segédrendőröket felkészítse és bevonja a rendészeti feladatok ellátásába, például azzal, hogy vészhelyzetek során a segédrendőrök a hivatásos állománnyal együttműködve tevékenykednek (NYPD, 2010).

A Segédrendészeti Osztály felépítése és működése

A programban több ezer elkötelezett segédrendőr vesz részt, akik fáradhatatlan munkájukkal hozzájárulnak ahhoz, hogy a város közbiztonságát javítani tudják. Az segédrendőröket úgy is nevezhetjük, mint az NYDP szemei és fülei, akik megfigyeléseikkel, járőrszolgálatukkal és jelentéseikkel támogatják a hivatásos állomány munkáját.

A program jogszabályi alapjai egészen 1951-ig nyúlnak vissza, a *New York State Defense Emergency Act*-ig, amely keretet szabott az állami és helyi polgári védelemnek. Ez a törvény lehetővé tette, hogy a hivatásos rendőrségi szervek önkénteseket toborozzanak, kiképezzenek és felszereljenek a rendőrség támogatására vészhelyzetek és természeti katasztrófák idején (Defense Emergency Act, 1951). Ezt később az 1967. évi 51. számú és az 1975. évi 38. számú végrehajtási rendelet egészítette ki, amelyek pontosan meghatározták a város felelősségét a segédrendészeti program irányításában és működtetésében (NYPD, 2010).

A program legfőbb irányítását az NYDP rendőrfőkapitánya látja el, ő felel ugyanis a segédrendészeti rendszer működéséért és felügyeletéért, valamint a város politikai vezetése által megfogalmazott irányvonalak megvalósulásáért. A működéssel kapcsolatos napi operatív, adminisztratív és koordinációs, felügyeleti feladatok ellátása pedig az úgynevezett Segédrendészeti Osztály parancsnokának vezetése alá tartozik.

Annak érdekében, hogy a program egyes területi egységei is effektíven működjenek, azt a kerületi és tranzitparancsnokok, valamint a kijelölt felügyelő tisztek irányítják. Az ő legfontosabb feladatuk, hogy biztosítsák a megfelelő számú és jól képzett segédrendőr jelenlétét, akik vészhelyzet vagy természeti katasztrófa esetén képesek hatékonyan támogatni a hivatásos rendőrség munkáját, mindemellett pedig járőrszolgálataikkal aktívan hozzájárulnak a bűnmegelőzéshez és a közrend fenntartásához.

A segédrendőrök státuszát tekintve fontos kiemelni, hogy ők nem minősülnek hivatásos rendőrnek, ezáltal nincs joguk kényszerítő erő alkalmazására vagy letartóztatásra. Ugyanakkor polgári védelmi vészhelyzet esetén a rendőrbiztos

külön engedéllyel olyan státuszt adhat számukra, amely ideiglenesen kiterjesztett jogosultságokkal ruházza fel a őket (NYPD, 2010).

A segédrendészet, mint tevékenység, annak alapelvei

A kézikönyv alapán a segédrendőr legalapvetőbb feladata, hogy munkavégzése során szeme előtt tartsa az NYDP-vel való együttműködést. A programban szolgálatot teljesítő segédrendőrök célja, hogy hitelesen képviseljék az NYPD értékeit, miközben közvetlenül is hozzájárulnak a közbiztonság erősítéséhez.

Munkájuk során elvárás, hogy a kézikönyvben foglaltak mellett New York állam és város szabályait is betartsák. Minden körülmények között megőrzik személyes integritásukat, professzionális megjelenésüket és viselkedésüket.

A közösséggel együttműködve törekszenek arra, hogy az emberi élet és méltóság tisztelete vezérelje minden cselekedetüket. A szolgálat során udvariasságot, fegyelmezettséget és tiszteletet tanúsítanak, ezzel is erősítve a lakosság bizalmát a rendőrség iránt.

A segédrendőrök önkéntes alapon végzik feladataikat, anyagi juttatás nélkül, kizárólag a közösség szolgálatának elhivatottságával.

A kézikönyv szigorúan tiltja bármilyen ajándék, hálapénz vagy anyagi ellenszolgáltatás elfogadását, mivel az ellentétes lenne a program szellemiségével és veszélyeztetné annak magas szintű szakmai és erkölcsi integritását (NYPD, 2010).

A vezetői feladatok rendszere

Az NYDP rendőrfőkapitányának közvetlen felügyelete alatt a Segédrendészeti Osztály parancsnoka felelős a program teljes körű irányításáért és szervezéséért.

Feladatai közé tartozik a személyi állomány működésének felügyelete, a toborzás, képzés és felszerelés biztosítása, valamint a program mindennapi működésének koordinálása.

A Segédrendészeti Osztály parancsnoka a kijelölt koordinátorok segítségével olyan adminisztratív feladatok ellátásáért is felelős, mint például a szolgálati órák (APS[1] #36 – Monthly Activity Report) és az azok alatt szerzett információk (APS #44 – Information/Observation Report) összegzése, a szolgálathoz szükséges felszerelések és egyéb eszközök nyilvántartása (például golyóálló mellények, rádiók), vészhelyzeti bevetési listák (mobilization rosters), valamint a segédrendőrök képzéseinek nyilvántartása és frissítése, végül, de nem utolsó sorban pedig a fegyelmi eljárásokról és előléptetésekről szóló nyilvántartások vezetése.

1 APS = Auxiliary Police Section (Segédrendészeti Osztály belső adminisztratív jelölése).

A parancsnok dönt a fegyelmi ügyekben, irányelveket ad ki a részleg működésére vonatkozóan, valamint a különböző szintű képzési programok folyamatos fejlesztésén dolgozik.

Feladata továbbá a segédrendőrök felszerelésének nyilvántartása és ellenőrzése, valamint a helyszíni ellenőrzések és vizsgálatok lefolytatása is.

Kapcsolatot tart a Városi Sürgősségi Kezelőirodával (Emergency Management Office), javaslatot tesz előléptetésekre és elismerésekre, és általános felügyeletet gyakorol a program működése felett.

A kerületi és helyi parancsnokok a program hatékony megvalósításáért felelősek, amely keretein belül gondoskodnak a szükséges létszámról, a szolgálatok szervezéséről és a szabályzat betartásáról.

Ezzel biztosítják, hogy a segédrendőrség egységei megbízható támogatást nyújtsanak az NYPD számára, különösen vészhelyzetek, illetve tömegrendezvények idején (NYPD, 2010).

A segédrendőrség szervezete, illetékessége

A New York-i Segédrendészeti Program szervezeti felépítését is részletesen taglalja a kézikönyv. A segédrendőrség összesen nyolc alegységből épül fel, melyeket funkcionális vagy földrajzi szempontok alapján alkottak meg.

Az első fő egységet a Segédrendészeti Központ (Auxiliary Police Headquarters Section) adja. Ez az egység felel a városi szintű felügyeletért, a napi adminisztratív és személyügyekkel kapcsolatos feladatokért, avagy a képzésekért, nyilvántartásokért, fegyelmi eljárásokért és toborzással kapcsolatos feladatokért.

A következő fő egységek az úgynevezett kerületi egységek (Patrol Borough Units), amelyek New York öt nagy kerületében (Manhattan, Bronx, Brooklyn, Queens, Staten Island) működnek, és az ezekhez tartozó kerületi rendőrkapitányságok munkáját segítik. Legfőbb feladataik között az általános bűnmegelőzési tevékenységen túlmenően kiemelkedően fontos a járőrözés.

Ezeken a kerületi egységeken belül működnek továbbá a kisebb őrjárati kerületi egységek (Patrol Precinct Units). Ezek a járőröző csoportok felelősek a közösségi bűnmegelőzés és rendfenntartás támogatásáért.

Szintén meghatározó egységek az úgynevezett lakásügyi egységek (Housing Units). Ezek olyan, a rendőrség által kijelölt szűkebb területeken (Public Service Areas) segítik a hivatásos rendőrség munkáját, mint például a lakóövezetek.

A program keretében külön alegységek működnek, melyek kimondottan a közlekedés területén dolgoznak. A tranzit egységek (Transit Units) jellemzően a metróvonalak és zsúfolt közlekedési csomópontok környezetében felelősek a rend és az utasbiztonság biztosításáért.

Szintén külön egység működik a kikötők biztosítására. Ezek az úgynevezett kikötői egységek (Harbor Units) a vízi útvonalakon, kikötőkben és part menti területeken látják el feladataikat.

A gépjármű forgalom irányítás területén még két további alegység működését érdemes kiemelni. Ezek közül az egyik alegységtípus az autópályák ellenőrzéséért felelős egységek (Highway Units), melyek a városi gyorsforgalmi útvonalakon (Highway Districts 1, 2, 3 és 5) teljesítenek szolgálatot. Mellettük külön alegységként működik a Manhattani Forgalmi Egység (Manhattan Traffic Task Force), amely főként Manhattanben végzi tevékenységét, támogatva a közlekedés irányítását és tömegrendezvények biztosítását (NYPD, 2010).

A segédrendőrség hierarchiájának bemutatása

Az előző fejezetben bemutatásra került a nyolc alegység, melyek megadják a segédrendőrség szervezeti struktúráját. A segédrendőrségben azonban – a hivatásos rendvédelmi szervekhez hasonlóan – szigorú hierarchia uralkodik, melyet ebben a fejezetben részletesen vizsgálok.

A Segédrendészeti Program félkatonai jellegű, amely azt jelenti, hogy tagjai az NYPD kötelékébe tartozó hivatásos rendőrök és a segédrendészeti felügyelők felügyelete alatt tevékenykednek.

Egy olyan szituáció esetén, amely mind a segédrendőr, mind a hivatásos rendőr beavatkozását igényli, akkor a szolgálatban jelen lévő hivatásos rendőr a helyszínen átveszi a parancsnokságot az osztályvezető megérkezéséig. A segédrendőrség tagja rangtól függetlenül semmilyen körülmények között nem adhat, illetve nem is próbálhat parancsokat vagy utasításokat adni a New York-i rendőrség bármely hivatásos alkalmazottjának.

Minden segédrendőrnek besorolástól függetlenül követnie kell és be kell tartania a parancsnoki lánc minden szabályát az osztályt érintő ügyekben.

Ahogyan korábban említettem, a segédrendőrök az NYPD „szemei és fülei", akik elsődleges feladata a járőrözés, a megfigyelés és a jelentés. Tekintve, hogy nem minősülnek hivatásos rendőrnek, így hatásköreik a magánszemélyi jogosultságokkal esnek egybe, kivéve különleges polgári védelmi szükséghelyzet esetén, amikor plusz jogkörökkel ruházhatja fel őket az NYPD (NYPD, 2010).

A segédrendőrségi szervezet hierarchikus felépítésű, feladatai a parancsnoki szinteken keresztül világosan meghatározottak. A rendszer célja, hogy biztosítsa az egységes irányítást, a fegyelmet, valamint a segédrendőrök hatékony támogatását a rendfenntartásban. A vezetői szintek a kerületi (borough/bureau), illetve helyi parancsnoksági (precinct/command) szinteken működnek, mindkét esetben meghatározott tiszti és felügyelői beosztásokkal.

Kerületi szint (borough/bureau)

Ennek a szintnek a feladatait és munkáját a legegyszerűbben úgy lehetne összefoglalni, hogy a segédrendőrségi egységek tevékenységét koordinálja, az előzetesen meghatározott irányelvek végrehajtását ellenőrzi, valamint a rendőrségi és közösségi kapcsolatok fenntartásán és erősítésén dolgozik.

Ezen a szinten a segédrendőrségi kerületi parancsnok (Auxiliary Borough Commander) felel a kerületéhez tartozó egységek irányításáért és működéséért. Olyan feladatok tartoznak munkájához, mint a személyi állomány vezetése, ellenőrzése, az egységek közötti együttműködés elősegítése, a toborzási és képzési tevékenységek felügyelete, havi értekezletek és éves értékelések lebonyolítása, a fegyelmi és jutalmazási javaslatok felülvizsgálata, valamint a rendkívüli események (például tömegrendezvények, vészhelyzetek) kezelése. Mindezek mellett jelentésekkel látja el a felsőbb rendőri vezetést a szervezet munkájáról.

A rangsorban a következő szinten a segédrendőrségi kerületi ügyvezető tiszt (Auxiliary Borough Executive Officer) áll, aki a parancsnok helyettese, és annak távollétében teljes jogkörrel irányítja a kerületi egységet. Legfőbb feladata az operatív és adminisztratív működés biztosítása, a toborzási kampányok és közösségi programok megszervezése, valamint az eseményekre való személyi felkészültség ellenőrzése.

A következő szinten a segédrendőrségi kerületi adjutáns (Auxiliary Borough Adjutant), avagy a fegyelmi és adminisztratív ügyek irányítója áll. Ő az, aki a szervezeten belül ügyel a teljes dokumentáció meglétére, előkészíti és lefolytatja a fegyelmi vizsgálatokat, értékeli a személyi állományt, valamint tanácsadással segíti feletteseit arra vonatkozólag hogyan lehetne javítani a szervezet működésén.

Az adjutáns alatti szinten végül a műveleti és adminisztratív vezetők állnak. A műveleti parancsnokok (Operations Commander) a terepen zajló (például rendezvénybiztosítás) feladatok felügyeletéért felelősek. A kerületi adminisztrátor pedig gondoskodik a jelentések, nyilvántartások, védőfelszerelések és azonosítók pontos kezeléséről. Végül, de nem utolsó sorban pedig a tervezési és speciális projektekért felelős tiszt az új kezdeményezések, programok és kommunikációs anyagok kidolgozásáért felel (NYPD, 2010).

Segédrendőrségi vezetés parancsnoksági szinten

Míg a kerületi egységek nagyobb földrajzi területhez tartozó egységek munkáját koordinálják, addig a helyi, jóval kisebb területet koordináló egységek felelősek a szervezet napi működéséért és a járőrszolgálatok szervezéséért. Ez

az a szint, ahol a közvetlen kapcsolat a segédrendőrök és a rendőrség között a gyakorlatban megvalósul.

A helyi egység napi munkáját a parancsnok tiszt (Auxiliary Commanding Officer) vezeti. Az ő felelőssége, hogy biztosítsa az egység hatékony és fegyelmezett működését, megszervezze, majd később értékelje a járőrszolgálatot, felügyelje, hogy a felszerelések karbantartása előírások szerint megtörténik-e. Mindemellett havi állománygyűlések és megbeszélések keretein belül tájékoztatja az egységhez tartozó személyeket, részt vesz mind a közösségi, mind a rendőrséggel közösen szervezett egyeztetéseken, valamint biztosítja és megszervezi az állomány képzéseit.

Az adminisztratív és személyzeti kérdésekért a parancsnok helyettese, az ügyvezető tiszt (Auxiliary Executive Officer) felel. A képzések és toborzások koordinálása mellett az ő feladata továbbá az egység működésének elemzése és fejlesztési javaslatok kidolgozása.

A következő szinten szolgál az adminisztratív felügyelő, aki a nyilvántartások, jegyzőkönyvek és időadatok pontos vezetéséért felel. Vele azonos szinten dolgozik a műveleti felügyelő, aki a terepi tevékenységet, a járőrszolgálatok összehangolását és az aktuális parancsok végrehajtását irányítja. Szintén ehhez a hierarchikus szinthez tartozik a szakaszfelügyelő, aki azt biztosítja, hogy a járőrcsoportok megfelelő egyenruhában és felkészültségben jelenjenek meg szolgálatukra, tagjaik egységes megjelenésűek és felkészültek legyenek.

Végül, de nem utolsó sorban pedig a hierarchikus rendszer alsó szintjén járőrfelügyelő és segédrendőr tiszt (Auxiliary Patrol Supervisor / Officer) helyezkedik el. A járőrfelügyelő irányítja a terepen dolgozó segédrendőröket, ellenőrzi a szolgálat ellátását, jelentést készít a napi eseményekről, és jelzi az esetleges szabálytalanságokat.

A segédrendőr tiszt pedig a parancsok szerint látja el járőrözési feladatát, jelenti a gyanús eseményeket, valamint kapcsolatot tart a kommunikációs központtal.

A segédrendőrök alkalmazása, toborzása, kiválasztása

A Segédrendészeti Programba történő felvétel, a jelentkezők alkalmasságának vizsgálata és a döntéshozatal érdekében egy úgynevezett Felülvizsgáló Testületet (Board of Review) hoztak létre. Ennek elsődleges feladata, hogy megbizonyosodjon a jelöltek szakmai, fizikai és erkölcsi alkalmasságáról, valamint a szükséges alapképzettségek meglétéről.

Mielőtt megkezdik a segédrendőrök az alapképzést, azt megelőzően legalább egy héttel bizonyos dokumentumokat előzetesen be kell nyújtaniuk

a segédrendőrség számára. Ha ez a feltétel teljesül, akkor kerülhet sor a meghallgatásra, melyet az irodai koordinátor szervez meg, egyúttal összehívja a Felülvizsgáló Testületet.

A meghallgatás részeként tíz sztenderd kérdés közül ötöt kiválasztanak a testület tagjai, és az azokra kapott válaszokat egy 1–5 között terjedő skálán értékelik. Ennek a metódusnak a lényege, hogy a döntés átlátható és összehasonlítható legyen a különböző jelentkezők között. A koordinátor a meghallgatás után összesíti a testület tagjai által adott pontszámokat, és az eredményt a jelölt pontozólapján rögzíti.

Ahhoz, hogy valaki felvételt nyerhessen, ahhoz minimum 75 pontot el kell érnie, melyet a koordinátor továbbít a segédrendészeti személyzeti tisztnek, valamint a rendőrségi osztály illetékes egységének, majd ezt követően a végső döntést a Segédrendészeti Osztály parancsnoka hozza meg.

A sikeres felvételt követően a jelölt hivatalosan is bekerül a segédrendőrségi állomány-nyilvántartásba. Ezt követi az alapképzés teljesítése, ami előtt ismételten igazolnia kell, hogy megfelel az egészségügyi és erkölcsi követelményeknek. Ezzel válik a jelölt jogosulttá a segédrendőrségi szolgálat megkezdésére (NYPD, 2010).

A segédrendőrségre vonatkozó általános szabályok

Ahogyan korábba is elhangzott, abban az esetben, ha olyan körülmény adódik, hogy mindkét rendfenntartó szervezet beavatkozására szükség van, tehát a segédrendőrségre és a hivatásos rendőrségre egyaránt, akkor szolgálatban jelen lévő hivatásos rendőrtiszt az adott helyzetben az osztályvezető megérkezéséig parancsnokká lép elő. A segédrendőrség tagjai semmilyen körülmények között nem adhatnak sem parancsokat, sem utasításokat az NYDP hivatásos tisztjeinek.

Az egységek rang struktúráját tekintve az alsó szinten állnak a segédrendőrök (Auxiliary Police Officer), akik minimum 10 fős egysége fölött egy segédőrmester (Auxiliary Sergeant) áll. Ha a segédrendőrök száma egy egységen belül eléri a 20–30 főt, abban az esetben az egység élére hadnagyot (Auxiliary Lieutenant) kell kijelölni.

Az 1. számú ábra jelöli, hogy bizonyos létszámú segédrendőrből álló egység (APO) mellé hány segédőrmestert (A/Sgt) és hány segédhadnagyot kell rendelni (A/Lt). Ha az egység eléri a 20 fős segédrendőri létszámot, akkor kérvényezhetik, hogy az egység élére egy segéd kapitányt (Auxiliary Captain) nevezzenek ki, aki fölött a ranglétrán csupán a Segédrendészeti Osztály parancsnoka áll.

1. számú táblázat
A segédrendőrség létszámviszonya

APO	A/Sgt	A/Lt
5-10	1	0
11-19	2	1
20-29	3	1
30-39	4	2
40-49	5	3
50-59	6	3
60-69	7	4

Forrás. NYPD, 2010.

E rendfokozati rendszer alapvető célja, hogy a segédrendőrség szervezetében egységes parancsnoki struktúrát biztosítson, amely lehetővé teszi a feladatok hatékony végrehajtását, a fegyelem fenntartását és a hivatásos rendőri erőkkel való zökkenőmentes együttműködést. Fontos kiemelni azonban, hogy bármilyen magas rangot tölt be a programban valaki, soha, semmilyen esetben nem írhatja felül egy hivatásos egyenruhás tagjának utasítását.

A kézikönyv előírja az önkéntesekre vonatkozó szabályokat és kötelezettségeket, melyeket kötelesek betartani tevékenységük során. Az egyik legalapvetőbb kötelesség nem más, minthogy az önkéntesnek a kiadott parancsnak megfelelően kötelessége cselekedni. Ennek értelmében tisztában kell lennie a kézikönyv tartalmával, be kell tartania feletteseitől kapott utasításokat és parancsokat, és különösen fontos, hogy időben jelenjen meg, amikor szolgálatra jelentkezik.

Az önkénteseknek általánosságban a szolgálati időben kötelességük minden kiszabott feladatot úgy elvégezni, ahogyan azt az illetékes hatóság, illetve a felettesek megszabták, és külön figyelmet kell fordítani arra, hogy a szolgálati idő alatt begyűjtött információkat és feljegyzéseket időrendi sorban határidőre bemutassa felettese számára. A kézikönyvben az is pontosan meg van határozva, hogy az osztályi jelentéseket és nyomtatványokat hogyan és milyen módon kell helyesen kitölteni.

Az egyéb, általános elvárások közé tartoznak az olyan kritériumok is, minthogy a telefonhívásra azonnal válaszolni kell szolgálat idején, udvariasan kimondva, hogy „parancsoljon”, megjelölve segédfokozatát vagy címét, közölve vezetéknevét és feltéve a „Segíthetek?” kérdést. Az egymás iránti kölcsönös tisztelet és udvariasság a szervezet oly fontos alapköve, hogy azt a kézikönyv több esetben hangsúlyozza.

Az önkénteseknek az osztály tulajdonát képező eszközöket körültekintően kell alkalmazniuk és használniuk, melyekért felelősséggel tartoznak a szolgálat ideje alatt. Különösen igaz ez a járművekre, amiket egy önkéntes csak akkor használhat, ha arra kijelölték, és az osztály rendelkezik is képesítéssel az ilyen jármű üzemeltetésére (NYPD, 2010).

A kézikönyv részletesen szabályozza azokat a magatartási formákat is, melyektől tartózkodniuk kell az önkénteseknek. E szabályokat olyan megfontolásból határozták meg, hogy ezek betartásával és betartatásával szolgálják a rendőri fegyelmet és a közbizalom megőrzését. Ezek között a szabályok között olyan tilalmak is szerepelnek, mint például az alkohol tartalmú és bódítószerek fogyasztása, ilyen szerek tulajdonlása. Abban az esetben, ha a segédrendőr hordja az egyenruháját, akkor tilos számára olyan helyiségbe belépni, ahol ilyen szerek lehetnek.

Továbbá szolgálat közben a személyes holmikat csak abban az esetben tarthatják maguknál, ha az aktuális feladat elvégzéséhez szükség van rájuk. Minden egyéb esetben a saját szekrényükben kell ezeket tárolni a szolgálati idő teljesítése alatt. Ez szintúgy érvényes az elektronikai eszközökre is, melyek közül a telefon használata is csak kizárólag hivatalos ügyintézés használatára engedélyezett.

Szigorúan tilos bármilyen kereskedelmi vagy üzleti célú reklámtevékenység folytatása, valamint bármilyen anyagi ellenszolgáltatás elfogadása a rendőri tevékenységgel kapcsolatban. A segédrendőr nem fogadhat el hálapénzt, jutalmat vagy bármilyen kompenzációt elveszett vagy ellopott tárgyak visszaszolgáltatásáért.

Az illedelmes és udvarias viselkedés nem csupán társaik és feletteseik irányában elvárás, hanem a civil lakosság felé is. A segédrendőröknek szigorúan tilos diszkriminatív magatartást tanúsítani, vagy etnikai, faji, vallási, nemi vagy szexuális orientáció alapján előítéletes megjegyzéseket tenni (NYPD, 2010).

Az általánosan szabályozott területek között megjelenik az egyenruhára és egyéb felszerelésekre vonatkozó szabályrendszer is. Az egyenruhát minden esetben a segédrendőr saját felelőssége beszerezni, melyet módosítani csak a parancsnokság külön engedélyével lehet.

A szolgálat teljesítésekor az időjárásnak megfelelő, hivatalosan előírt öltözetet kell viselni. Az egyenruhán a névtáblát és a segédrendőri pajzsot mindig jól láthatóan, a legkülső ruhadarabon kell elhelyezni, és szigorúan tilos egyszerre viselni az egyenruhát és a civil ruhát, hiszen ennek következtében az azonosíthatóság nem történhet meg maradéktalanul.

A segédrendőr köteles bármikor igazolni magát azonosító kártyájával és pajzsával, ha azt a rendőri azonosítás céljából kérik. Az egyenruha viselésével kapcsolatos előírásokat a parancsnokság időszakosan módosíthatja, melyek betartása minden tag számára kötelező (NYPD, 2010).

Összegzés

A New York-i Segédrendészeti Program ékes példája annak, hogy a hivatásos rendőrség és egy jól megszervezett önkéntességen alapuló szervezet milyen effektíven tud együtt dolgozni. Ezen együttműködés sikeresen ötvözi a rendészeti fegyelmet és az önkéntességet, hiszen nem hivatásos rendőrökből épül fel a szervezet, ennek ellenére mégis ténylegesen alkalmazza napi működésében a hivatásos hierarchiát és szigorú szervezeti és működési elveit. A program történeti fejlődése meglehetősen jól szemlélteti, hogy a civil társadalom bevonása nem pusztán erőforrás-kiegészítés és információ szerzés miatt fontos, hanem a rendőri munka társadalmi elfogadottságának alapvető pillére is. A kezdeményezés fő ereje abban rejlik, hogy képes hidat képezni a hivatásos rendőrség és a civil lakosság között, ezzel elősegítve a kölcsönös bizalmat, tiszteletet és partnerséget.

A Segédrendészeti Program félkatonai szervezeti felépítése, szabályozottsága és a parancsnoki lánc szigorú betartása biztosítja a szervezet működésének fegyelmét és hatékonyságát. A részletesen kidolgozott képzési, toborzási és felügyeleti rendszer hozzájárul ahhoz, hogy a szolgálatot teljesítő önkéntesek professzionális módon támogathassák a hivatásos rendőri tevékenységet, miközben megőrzik civil státuszukból fakadó hitelességüket.

A program egyik legnagyobb értéke nem más, minthogy a városi közbiztonságot nem kizárólag a rendfenntartó erők, hanem a társadalom közös felelősségeként kezeli. Az önkéntes segédrendőrök jelenléte az utcákon, a közösségi rendezvényeken és a vészhelyzeti műveletekben azt az üzenetet közvetíti, hogy a rendőrség és a lakosság ugyanazon célért dolgozik, méghozzá egy biztonságosabb, együttműködőbb és egymást támogató városért.

Ezek alapján kijelenthetjük, hogy amellett, hogy a Segédrendészeti Program egy példaértékű program a rendfenntartásban, de egy becsülendő társadalmi modell is, ahol a rendfenntartó szervek és a civil önkéntesség nem csupán hatékonyan tud együtt dolgozni a közös cél érdekében, de egy olyan közösségépítő erő is, amely a modern városi biztonságpolitika egyik legfontosabb alapköve.

Felhasznált irodalom

Albrecht, J. F. (2017). *Police reserves and volunteers: Enhancing organisational effectiveness and public trust*. CRC Press. https://doi.org/10.4324/9781315367460

Christián L. (2011). *A rendészet alapvonalai: Önkormányzati rendőrség*. UNIVERSITAS–GYŐR Nonprofit Kft.

Christián L., & Kardos P. (2019). Sokszínű polgárőrség: New Yorktól az NKE egyetemi polgárőrségig. *Magyar Rendészet*, *19*(2), 33–51. https://doi.org/10.32577/mr.2019.4.2

Greenberg, M. A. (1978). Auxiliary civilian police – The New York City experience. *Journal of Police Science and Administration*, *6*(1), 86–97.
Kardos P. (2025). Speciális önkéntes rendőrség az Egyesült Királyságban. *Magyar Rendészet*, *25*(2), 215–230. https://doi.org/10.32577/MR.2025.2.15
NYPD – Police Department, City of New York. (2010). *Auxiliary police guide* (Rev. 07/2010).

A cikkben szereplő online hivatkozások

URL1: *The International Association of Chiefs of Police. Volunteers in Police Service (VIPS).* https://www.theiacp.org/projects/volunteers-in-police-service-vips
URL2: *NYDP Auxiliary Police Officer.* https://www.nyc.gov/site/nypd/careers/human-resources-info/auxiliary-police.page

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Kardos P., & Őszi A. (2026). Segédrendészeti program New Yorkban. *Belügyi Szemle*, *74*(1), 103–119. https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2026.v74.i1.pp103-119

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség
A szerzők nem jelentettek összeférhetetlenséget.
Finanszírozás
A szerzők nem kaptak pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.
Etikai nyilatkozat
Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Levelező szerző
A cikk levelező szerzője Kardos Pál, aki a kardos.pal@uni-nke.hu e-mail címen érhető el.

BELÜGYI SZEMLE
BELÜGYMINISZTÉRIUM

DOI: 10.38146/BSZ-AJIA.2026.v74.i1.pp121-143

Kiberbiztonság a felhőiparban

Jogi kötelezettségek és felelősség az európai szabályozás és a technológiai fejlődés tükrében

Cybersecurity in Cloud Industry: Legal Obligations and Liabilities under European Regulations & Technological Advancements

Khraisha Wasim
Dr., jogász, doktorandusz
Károli Gáspár Református Egyetem,
Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola
wasimkhraisha@gmail.com

Absztrakt

Cél: A tanulmány a felhőalapú számítástechnika (cloud computing) alkalmazásával összefüggő kiberbiztonsági sebezhetőségeket, valamint az ezek kezelésére irányuló európai uniós jogi szabályozásokat vizsgálja. Az írás áttekinti a felhőalapú környezetben felmerülő felelősségi és jogi kérdéseket, bemutatja a felhőszolgáltatásban részt vevő szereplők – különösen az adatkezelők és adatfeldolgozók – szerepét, továbbá elemzi, hogy a szerződéses eszközök, így különösen a szolgáltatási szintmegállapodások (Service Level Agreements, SLA) miként járulhatnak hozzá a kiberbiztonsági kockázatok mérsékléséhez. A tanulmány kitér a felhőbiztonságot alakító aktuális technológiai trendekre, így a mesterséges intelligencia és a blokklánc-technológia szerepére.

Módszertan: A kutatás doktrinális jogelemzési módszert alkalmaz, amelynek keretében szisztematikusan elemzi a releváns európai uniós jogszabályokat (különösen az általános adatvédelmi rendeletet – GDPR, a NIS2 irányelvet és a kiberbiztonsági rendeletet), a kapcsolódó szerződéses keretrendszereket, valamint a vonatkozó tudományos szakirodalmat. A források kiválasztása azok szakmai tekintélye, relevanciája és időszerűsége alapján történt, kifejezetten

Magyar nyelvű utánközlés. Jelen cikk angol változata megjelent a Belügyi Szemle 2026. évi 1. számában.
DOI link: https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2026.v74.i1.pp193-210

a kiberbiztonsági kötelezettségekre, a felelősségi kérdésekre és az olyan feltörekvő technológiákra összpontosítva, mint a mesterséges intelligencia és a blokklánc. Az összehasonlító elemzés és a szintézis révén a tanulmány feltárja a felhőalapú kiberbiztonságot érintő kulcsfontosságú jogértelmezési kérdéseket és technológiai hatásokat.
Megállapítások: A felhőalapú környezetben a kiberbiztonság biztosítása megvalósítható, ugyanakkor rendkívül összetett feladat. A biztonság fenntartása a felhőszolgáltatásban részt vevő felek megosztott felelőssége, miközben számos jogi és gyakorlati kihívás, illetve szabályozási hiányosság továbbra is fennáll. Éppen ezért a technológiai innovációk alkalmazása – az általuk kínált lehetőségek révén – jelentősen hozzájárulhat a felhőbiztonság szintjének növeléséhez. Megfelelő alkalmazás esetén e megoldások összességében erősítik a felhőkörnyezet biztonságát, ami meghatározó jogi és gazdasági következményekkel jár a piaci szereplők számára.
Érték: Az utóbbi években a felhőalapú számítástechnika általános célú technológiává vált, amelynek hatása és elterjedtsége a gazdaság valamennyi ágazatára kiterjed. Ennek fényében a felhőkörnyezet átfogó kiberbiztonsága kiemelt jelentőséggel bír. Bár a jogszabályi keretek és az új technológiák ígéretes lehetőségeket kínálnak a kiberbiztonsági fenyegetések és rosszindulatú magatartások észlelésére és bizonyítására a felhőökoszisztémában, alkalmazásuk új jogi és technikai kérdéseket is felvet. A tanulmány rámutat több kulcsfontosságú felhőbiztonsági követelmény szükségességére, így különösen az előzetes szerződéskötési kockázatértékelésekre, a szabályozás hatékonyságának javítására, valamint megbízható kiberbiztonsági tanúsítási rendszerek kialakítására. Mindez összességében hozzájárul a felhőkörnyezet biztonságának erősítéséhez.

Kulcsszavak: felhőalapú számítástechnika, kiberbiztonság, adatvédelem, GDPR

Abstract

Aim: This article examines the cybersecurity weaknesses associated with cloud computing and the relevant legal regulations within the European Union that address these issues. The topic looks into the responsibilities and legal issues surrounding cloud cybersecurity. It explains the roles of cloud actors, such as controllers and processors, and how contracts – such as Service Level Agreements (SLAs) – can help mitigate cybersecurity threats. Finally, the paper addresses the contemporary trends shaping cloud security, such as artificial intelligence (AI) and blockchain technology.
Methodology: This article utilizes a doctrinal legal analysis method, systematically reviewing relevant European regulations (GDPR, NIS2 Directive,

Cybersecurity Act), contractual frameworks, and academic literature. Sources were selected based on their authority, relevance, and currency, focusing specifically on cybersecurity obligations, liability issues, and emerging technologies like AI and Blockchain. Through comparative analysis and synthesis, the research identifies key legal interpretations and technological impacts on cloud cybersecurity.
Findings: Ensuring cybersecurity in the cloud environment is possible, but it remains a complex task. It is a shared responsibility of the cloud parties. However, many gaps and challenges may still exist. That is why employing technological innovations would enhance the security levels in the cloud thanks to the capabilities they offer. Generally, when applied properly, these measures and techniques would improve the overall security of the cloud environment, leading to crucial legal and economic outcomes for the cloud stakeholders in the market.
Value: Recently, cloud-computing technology has been evolving as a general-purpose technology whose impact and adoption spans all sectors of the economy. Crucially, its overall cybersecurity is a pivotal concern. While regulations and technologies offer exciting potential pathways for detecting and proving cybersecurity threats and malicious behaviors in the cloud ecosystem, their deployment raises new legal and technical concerns. This article calls attention to the need for several cloud security requirements, such as pre-contractual risk assessments, improved regulatory effectiveness, and the establishment of credible cybersecurity certification systems. Ultimately, this contributes to enhancing the overall security of the cloud environment.

Keywords: Cloud Computing, Cybersecurity, Data Protection, GDPR

Bevezetés

Napjainkban a felhőipar – az általa kínált előnyök és szolgáltatások következtében – egyre nagyobb jelentőséggel bír mind a vállalatok, mind az egyének számára. A vállalati szektor számára a felhő alapvető eszközzé vált, mivel lehetővé teszi különféle szolgáltatások – így számítási kapacitás, adattárolás és adatbázisok – igény szerinti elérését olyan ismert felhőszolgáltatóktól, mint az Amazon Web Services, a Microsoft Azure vagy az Alibaba, anélkül, hogy a szervezeteknek saját fizikai adatközpontokat és szervereket kellene vásárolniuk, birtokolniuk és fenntartaniuk (McGillivray, 2022).

A felhőalapú technológia a számítástechnikai szolgáltatások interneten keresztüli nyújtását jelenti, amely magában foglalja a szoftvereket, adatbázisokat, szervereket,

adattárolást és egyéb informatikai erőforrásokat, igény szerinti hozzáféréssel és használatarányos díjazással. Ezáltal megszűnik a fájlok és szolgáltatások helyi adathordozókon történő kezelésének szükségessége, ami költséghatékony alternatívát kínál (Dagostino, 2019). Ennek alapján a felhőtechnológia olyan számítástechnikai modellként írható le, amelyben az egyes vállalkozások harmadik félre bízzák adataik és számítási folyamataik kezelését az interneten keresztül.

A felhőszolgáltatók (Cloud Service Providers – CSP) olyan vállalatok, amelyek biztonságos, megbízható és skálázható számítási kapacitást biztosítanak megosztott adatközpontokon keresztül, amelyekhez a felhasználók távoli hozzáféréssel csatlakozhatnak (Millard, 2021). A felhőtechnológia bevezetése jelentős mértékben arra kényszerítette a különböző intézményeket, hogy újraértékeljék kiberbiztonsági szintjüket, mivel az adatok és alkalmazások gyakran egyidejűleg helyi és távoli rendszerek között oszlanak meg, ami új kihívásokat és lehetőségeket teremt az adatvédelem és a bizalom területén (Lynn, et al., 2021).

A rendszerek és az adatok folyamatosan elérhetők az internet révén; például az olyan szolgáltatásokon keresztül, mint a Google Docs, okostelefonon elért adatok a világ különböző pontjain található helyszíneken kerülhetnek tárolásra. Ennek következtében az adatok védelmének biztosítása lényegesen összetettebbé vált, mint amikor pusztán a jogosulatlan hálózati hozzáférés megakadályozásáról volt szó (Millard, 2021).

A felhőszolgáltatások kiberbiztonsága két alapvető okból vált különösen kritikus jelentőségűvé. Egyrészt a felhőipar exponenciális növekedést mutat, és mind a személyes, mind a vállalati szintű alkalmazások domináns platformjává vált. Az innováció lehetővé tette, hogy az új technológiák gyorsabban fejlődjenek, mint az iparági szintű biztonsági szabványok, ami fokozott felelősséget ró a felhasználókra a hozzáféréssel kapcsolatos biztonsági kockázatok értékelése terén. Másrészt a központosított, több bérlőt kiszolgáló adattárolási rendszerek lehetővé teszik, hogy az alapvető infrastruktúrától kezdve az egyéni szintű adatokig – például e-mailekig és dokumentumokig – minden távolról, webalapú kapcsolatokon keresztül, a nap 24 órájában elérhető legyen. Az adatok ilyen mértékű koncentrációja néhány nagy szolgáltató szerverein jelentős kockázatot hordoz, mivel a fenyegetést jelentő szereplők nagyméretű, több vállalat adatait kezelő adatközpontokat célozhatnak meg, ami súlyos adatvédelmi incidensekhez vezethet (Rittinghouse & Ransome, 2010).

A tanulmány azt vizsgálja, miként hatnak egymásra a jogi keretrendszerek és a technológiai fejlődés az adatvédelmi kötelezettségek kialakításában, hogyan oszlanak meg a kiberbiztonsági felelősségek a felhőszolgáltatók és az ügyfelek között, valamint milyen felelősségi következményekkel járhatnak az adatvédelmi incidensek.

Áttekintés: a felhőbiztonsági kockázatok tájképe és a jogi biztosítékok szerepe

Az adatok egészének vagy egy részének felhőbe történő áthelyezése azzal jár, hogy az ügyfél elveszíti kizárólagos ellenőrzését az adatok felett, ami szükségessé teszi hatékony intézkedések alkalmazását azok integritásának és bizalmasságának biztosítása érdekében, illetve annak ellenőrzésére, hogy az adatkezelés és az adattárolás megfelelő módon történik-e (McGillivray, 2022). A megosztott környezetekben – így különösen a felhőalapú számítástechnikában – kiemelt jelentőséggel bír az erőforrások megfelelő elkülönítése, az adatok kategorizálása, valamint az erős biztonsági intézkedések alkalmazása (Eryurek et al., 2021).

A felhőben alkalmazott gyenge biztonsági intézkedések a felhasználókat számos kiberbiztonsági fenyegetésnek tehetik ki. A leggyakoribb kockázatok közé tartoznak a felhőalapú infrastruktúrát érintő veszélyek, mint például az elavult vagy nem kompatibilis informatikai keretrendszerek, illetve a harmadik fél által nyújtott adattárolási szolgáltatások kiesései. A belső fenyegetések gyakran emberi hibából erednek, például a felhasználói hozzáférési jogosultságok helytelen konfigurálásából, míg a külső fenyegetések szinte kizárólag hackerek tevékenységéhez köthetők, ide értve a rosszindulatú szoftvereket és vírusokat is (Lynn et al., 2021).

A rosszindulatú szereplők és hackerek gyakran gyenge hitelesítési adatok kihasználásával jutnak be a hálózatokba. Amint hozzáférést szereznek, a nem megfelelően védett felhőinterfészek révén tovább bővíthetik tevékenységi körüket, és különböző adatbázisokban tárolt adatokat lokalizálhatnak. Előfordulhat továbbá, hogy a felhőszervereket a jogellenesen megszerzett adatok tárolására és továbbítására használják (Dagostino, 2019).

Az adatok harmadik felek általi, online környezetben történő tárolása és elérése további kockázatokat is magában hordoz. Amennyiben ezek a szolgáltatások bármilyen okból megszakadnak, a felhasználók elveszíthetik az adataikhoz való hozzáférést. Például egy távközlési hálózat kiesése akadályozhatja a felhőszolgáltatásokhoz való időben történő hozzáférést, vagy egy áramkimaradás érintheti azt az adatközpontot, ahol az adatok tárolásra kerülnek, ami akár végleges adatvesztéshez is vezethet (Rittinghouse & Ransome, 2010).

E kockázatok és kihívások kezelése és mérséklése érdekében a felhőszolgáltatásban részt vevő szereplőkre számos jogi kötelezettség hárul, amelyek célja a felhőkörnyezetben tárolt adatok kiberbiztonságának biztosítása.

A felhőalapú kiberbiztonság jogi keretei: kötelezettségek és a felelősség megosztása

Az Európai Unió Általános Adatvédelmi Rendelete (GDPR)

Az általános adatvédelmi rendelet (GDPR) az Európai Unió adatvédelmi és magánéletvédelmi szabályozása, amely 2018 májusától alkalmazandó, és célja az egyének személyes adataik feletti ellenőrzésének megerősítése, valamint szigorú megfelelési kötelezettségek előírása a személyes adatokat kezelő szervezetek számára (Voigt & von dem Bussche, 2017). A rendelet jelentős rendelkezéseket tartalmaz a biztonsági hiányosságokkal, adatvédelmi incidensekkel és a digitális környezet általános biztonságával kapcsolatban.

A felhőszolgáltatást igénybe vevő fél – például egy felhőszolgáltatásokat használó intézmény – adatkezelőnek minősül, mivel ő határozza meg az adatkezelés célját, módját és jogalapját (GDPR 4. cikk 7. pont). Ennek megfelelően az adatkezelő felelősséggel tartozik a rendelet megsértéséből, a megfelelési kötelezettségek elmulasztásából vagy nem megfelelő teljesítéséből eredő jogsértésekért (Millard, 2021). A másik szereplő az adatfeldolgozó, amely a felhőkörnyezetben jellemzően a felhőszolgáltató (CSP). Az adatfeldolgozóval szemben szintén több biztonsági kötelezettséget ír elő a GDPR, amelyek célja az adatkezelés jogszerűségének és biztonságának biztosítása (Dagostino, 2019).

Az adatbiztonság erősítését szolgáló kötelezettségek elsősorban abból az alapelvből fakadnak, hogy az adatkezelőknek és adatfeldolgozóknak *„megfelelő technikai és szervezési intézkedéseket kell végrehajtaniuk annak biztosítása és igazolása érdekében, hogy az adatkezelés e rendeletnek megfelelően történik”* [GDPR 32. cikk (1) bekezdés]. Következésképpen e követelmények figyelmen kívül hagyása vagy elmulasztása az adatkezelő, az adatfeldolgozó vagy mindkét fél felelősségét megalapozhatja (GDPR 4–5. cikk).

A személyes adatok harmadik országokba vagy nemzetközi szervezetekhez történő továbbítása a felhőkörnyezetben jelentős kiberbiztonsági kockázatokat hordozhat. Mivel a felhőszolgáltatások tipikusan magukban foglalják az adatok több földrajzi helyszínen és több felhőn keresztül történő továbbítását, feldolgozását és tárolását, az adatok e folyamatok során különféle fenyegetéseknek lehetnek kitéve (Lynn et al., 2021). A GDPR a 44–50. cikkeiben gyakorlati szabályozási keretet biztosít az ilyen adattovábbításokra. A felhőszolgáltatásban részt vevő szereplők kötelesek e rendelkezések betartására annak érdekében, hogy megfelelő kiberbiztonsági szintet biztosítsanak. Ugyanakkor számos kihívás merül fel, mivel a GDPR nem határozza meg pontosan az „adattovábbítás” fogalmát, ami megnehezítheti a megfelelést a felhőszereplők számára. További

bizonytalanságot okoz, hogy e szabályok alkalmazandók-e akkor, amikor az adatfeldolgozó nem uniós adatkezelő nevében jár el, ami a felhőalapú tranzakciókban gyakori jelenség. Ezenfelül az ilyen szigorú kötelezettségek akadályozhatják a felhőszolgáltatók működési hatékonyságát is (Millard, 2021).

Kiemelt jelentőségű kötelezettség továbbá a felhőben tárolt adatokat érintő adatvédelmi incidensek kezelése. A GDPR e körben kulcsfontosságú rendelkezéseket vezetett be. Az adatkezelő köteles a tudomásszerzést követően indokolatlan késedelem nélkül, de legkésőbb 72 órán belül értesíteni a felügyeleti hatóságot az adatvédelmi incidensről. Hasonlóképpen az adatfeldolgozó – illetve a felhőszolgáltató – köteles az incidensről indokolatlan késedelem nélkül tájékoztatni az adatkezelőt attól az időponttól kezdve, amikor arról tudomást szerez (GDPR 33–34. cikk).

A GDPR-t az Európai Unió adatvédelmi és kiberbiztonsági szabályozásának egyik alappilléreként tartják számon. Ugyanakkor a szakirodalomban eltérő vélemények fogalmazódnak meg arra vonatkozóan, hogy a rendelet mennyire egyértelmű és mennyire alkalmazható a felhőalapú számítástechnika sajátosságaira. A támogatók szerint a GDPR erős és rugalmas keretet biztosít a felhőkörnyezet adatbiztonságának megőrzésére, különösen a 24., 28., 32. és 82. cikkek révén, amelyek világosan meghatározzák az adatkezelők és adatfeldolgozók kötelezettségeit és felelősségét. E megközelítés ösztönzi a felhőszolgáltatásokat igénybe vevőket és a szolgáltatókat a legjobb biztonsági gyakorlatok alkalmazására, kockázatelemzések elvégzésére, valamint arra, hogy szerződéses eszközök – például adatfeldolgozási megállapodások (Data Processing Agreements, DPA) – útján biztosítsák az elszámoltathatóságot. Az incidensbejelentési kötelezettségek (33–34. cikk) bevezetése szintén jelentős előrelépésnek tekinthető a kockázatokra adott válaszok terén (Dagostino, 2019).

Ezzel szemben a kritikus álláspontok szerint a GDPR egyes fogalmi meghatározásai – különösen a nemzetközi adattovábbítás és a közös adatkezelők szerepe – továbbra is homályosak a felhőalapú környezetben. Ez nehézségeket okoz a megfelelés kikényszerítésében és a felelősség pontos meghatározásában. Például a 44. cikk szerinti „adattovábbítás" fogalmának hiányos meghatározása megnehezíti a több joghatóságban működő felhőszolgáltatók számára a szabályozási követelmények teljesítését. Millard (2021) szerint ez a bizonytalanság az extraterritoriális alkalmazást is veszélyezteti, mivel kiszámíthatatlanságot teremt a nem uniós felhőszereplők – különösen a nem uniós adatkezelők nevében eljáró adatfeldolgozók – számára (Kuner, 2020). Továbbá bár a GDPR rögzíti az elszámoltathatóság elvét, kevés gyakorlati útmutatást ad arra vonatkozóan, hogy a felhőszereplők miként alkalmazzák azt több bérlős felhőkörnyezetben (Carey, 2018).

A Marriott International, a British Airways és a Capital One ügyei valós példákként szolgálnak arra, miként alkalmazzák a hatóságok a GDPR egyes rendelkezéseit – különösen a 32. cikket – a személyes adatok megfelelő védelmének megkövetelése érdekében. Bár e döntések a rendelet érvényesíthetőségét igazolják, egyúttal azt is mutatják, hogy a felelősség jellemzően az adatkezelőt terheli, még összetett felhőalapú konstrukciók esetén is. A kritikusok szerint ez a felelősségi allokáció nem minden esetben áll összhangban azzal a technikai valósággal, amelyben a felhőszolgáltatók jelentős operatív ellenőrzéssel rendelkeznek (URL1).

Összességében a kiberbiztonsági incidensekért fennálló felelősség meghatározása a felhőkörnyezetben kiemelten összetett és problémás kérdés, tekintettel a felhőműködés komplexitására és az ökoszisztémában részt vevő számos szereplőre. A GDPR ugyanakkor hasznos rendelkezéseket tartalmaz a felelősség megállapítására. Alapvetően az adatkezelő felelős minden olyan kárért, amely a GDPR-ral ellentétes adatkezelési műveletek következtében keletkezik. Az adatfeldolgozó kizárólag akkor vonható felelősségre, ha nem tartotta be a rendelet rá vonatkozó kötelezettségeit, vagy az adatkezelő utasításait túllépve, illetve azokkal ellentétesen járt el. Mind az adatkezelő, mind az adatfeldolgozó mentesül a felelősség alól, ha bizonyítani tudja, hogy a kárt okozó eseményben nem vett részt. Amennyiben ugyanazon jogellenes adatkezelés több adatkezelő vagy adatfeldolgozó – vagy mindkettő – közreműködésével okoz kárt, valamennyi érintett fél egyetemlegesen felel a teljes kárért. Az a fél, amely a kártérítés egészét vagy egy részét megfizette, jogosult a többi érintett adatkezelővel vagy adatfeldolgozóval szemben regressz igényt érvényesíteni a felelősségük arányában (GDPR 82. cikk).

Mindazonáltal, bár a GDPR megalapozta a felhőalapú kiberbiztonság jogi keretrendszerét, a tudományos diskurzus rámutat arra, hogy további pontosításra van szükség, különösen a közös adatkezelés, a nemzetközi adattovábbítás és az adatkezelő–adatfeldolgozó viszony tekintetében. A felhőalapú számítástechnika folyamatos fejlődésével elengedhetetlenek lesznek a további jogalkotási és szakpolitikai fejlemények e kérdések kezeléséhez, és a GDPR felhőkörnyezetben történő alkalmazásának finomításához.

A hálózati és információs rendszerek biztonságáról szóló irányelv (NIS2)

A NIS2 irányelv az Európai Unió egyik legjelentősebb jogszabálya a digitális környezetek kiberbiztonságának szabályozása terén. Elsődleges célja az uniós kiberbiztonsági szint emelése. Az irányelv a 2016-ban elfogadott eredeti NIS irányelvet váltotta fel, amely számos joghézagot tartalmazott, és jelentős végrehajtási nehézségeket okozott. E hiányosságok, valamint a kiberbiztonsági

kockázatok és incidensek számának növekedése indokolttá tették egy korszerűsített szabályozás megalkotását. A NIS2 irányelvet hivatalosan 2022-ben fogadták el, célja az ellenálló képesség növelése és az uniós kiberbiztonsági feltételek megerősítése (URL2).

Az irányelv egyik legfontosabb jogi újítása, amely közvetlenül hozzájárul a felhőkörnyezetben történő megfelelés javításához, hogy a felhőszolgáltatókat (CSP-ket) „lényeges szervezetekként" határozza meg, és ennek megfelelően szigorúbb, részletesebb biztonsági kötelezettségeket ír elő számukra. E kötelezettségek közé tartozik a kockázatértékelési kötelezettség, az incidensek megfelelő formában történő jelentése, valamint átfogó kiberbiztonsági programok alkalmazása (Hon, 2018).

A NIS2 különös hangsúlyt fektet az ellátási lánc biztonságára, amely a felhőökoszisztémában kiemelt jelentőségű, mivel az adatfeldolgozás és adattárolás gyakran több, földrajzilag eltérő helyen található szerveren történik. A felhőszolgáltatások jellemzően összetett hálózatokon működnek, amelyek számos szolgáltatót, infrastruktúra-beszállítót, különböző értékesítőket és alvállalkozókat foglalnak magukban a biztonságos szolgáltatásnyújtás érdekében (Millard, 2021). Következésképpen e hálózatok bármely gyenge pontja vagy sebezhetősége súlyos kiberbiztonsági kockázatokhoz és incidensekhez vezethet, valamint hátrányosan befolyásolhatja a felhőszolgáltatók piaci hatékonyságát és megbízhatóságát. A NIS2 rendelkezései értelmében a felhőszolgáltatók kötelesek olyan megfelelő kockázatértékeléseket alkalmazni, amelyek elősegítik a teljes felhőszolgáltatási hálózat elszámoltathatóságát és ellenálló képességét (Hon, 2018).

A NIS2 további jelentős előrelépése, hogy megerősített megfelelési követelményeket vezet be a több joghatóságban működő felhőszolgáltatók számára (Vandezande, 2023). Tekintettel arra, hogy a CSP-k jellemzően globális vállalatok, amelyek számos piacon és földrajzi térségben nyújtanak szolgáltatásokat, az egységes szabályok alkalmazása jelentős költségmegtakarítást eredményezhet, valamint hozzájárulhat a megfelelő intézkedések végrehajtásával kapcsolatos nehézségek leküzdéséhez, elősegítve az optimális kiberbiztonsági szint elérését a felhőfelhasználók számára (NIS2 5., 7. és 18. cikk).

Az irányelv továbbá ösztönzi a felhőszolgáltatók és az érintett érdekelt felek közötti együttműködést olyan kulcsfontosságú területeken, mint az incidensbejelentési kötelezettségek és az információmegosztási mechanizmusok (NIS2 21. és 23. cikk). Az ilyen együttműködés elősegítheti a kiberbiztonsági incidensek következményeinek mérséklését, a szolgáltatásfolytonosság fenntartását, valamint a felhasználói bizalom erősítését a felhőalapú rendszerek iránt (Hon, 2018).

A NIS2 előírja, hogy a lényeges szervezetnek minősülő felhőszolgáltatók kötelesek a súlyos kiberbiztonsági incidensekről 24 órán belül értesíteni az illetékes

hatóságokat, továbbá 72 órán belül részletes jelentést benyújtani. Emellett megfelelő módon tájékoztatniuk kell ügyfeleiket az esetleges fenyegetésekről és az azok kezeléséhez szükséges intézkedésekről. Határokon átnyúló incidensek esetén az érintett tagállamokat is értesíteni kell (NIS2 23. cikk). Összességében a NIS2 irányelv olyan meghatározó jogszabály, amely jelentősen hozzájárul a felhőszolgáltatások biztonságának megerősítéséhez az egyre összetettebb kiberfenyegetések kezelése révén (Millard, 2021).

Ugyanakkor a NIS2 irányelv jelentős jogtudományi viták tárgya. Bár széles körben szükséges és indokolt előrelépésként értékelik az eredeti NIS irányelvhez képest, a jogtudósok eltérően ítélik meg annak hatókörét és gyakorlati alkalmazhatóságát. Egyes álláspontok szerint a NIS2 lényeges javulást hoz, különösen a szabályozott szervezetek körének bővítése és a felhőszolgáltatók lényeges szervezetként való formális elismerése révén, ami fokozza a határokon átnyúló kiberbiztonsági kormányzás harmonizációját és ellenálló képességét (Vandezande, 2023).

Ezzel szemben a kritikusok az irányelv működési komplexitását hangsúlyozzák, különösen a nemzeti végrehajtási mechanizmusok bizonytalanságát és a kisebb szereplők megfelelési képességének korlátait illetően. A kis- és középvállalkozásokra, valamint a decentralizált szereplőkre háruló megfelelési teher aránytalanul magas lehet, ami egyenlőtlen végrehajtást eredményezhet a tagállamok között. Ezt a gyakorlati szakirodalom is megerősíti, amely figyelmeztet a kulcsfontosságú kötelezettségek – például a bejelentési határidők vagy a kockázatkezelési protokollok – töredezett értelmezésére (Hon, 2018).

A tudományos vita kiterjed a NIS2 ellátási láncra vonatkozó biztonsági követelményeinek megvalósíthatóságára is. Míg egyes szerzők szerint e rendelkezések összhangban állnak a felhőszolgáltatások megosztott jellegével (Millard, 2021), mások megkérdőjelezik azok tényleges érvényesíthetőségét a globális alvállalkozókat is magában foglaló nagyléptékű felhőökoszisztémákban. A kritikusok szerint a mélyreható ellátásilánc-átvilágítás kikényszerítése szűk működési keresztmetszetekhez vagy túlzott jogi beavatkozáshoz vezethet.

A NIS2 irányelv gyakorlati jelentőségét jól szemlélteti a 2021-es „OVH felhőincidens”, amikor egy súlyos tűzeset több adatközpontot megsemmisített Strasbourgban, ami világszerte több ezer ügyfél számára okozott szolgáltatáskimaradást. Az esemény rávilágított a felhőellátási lánc kezelésének és az ellenálló képesség tervezésének kritikus hiányosságaira. A NIS2 hatálya alatt az OVHcloud mint lényeges szervezet egyértelműbb és szigorúbb kötelezettségekkel rendelkezett volna a kockázatértékelés, az incidensjelentés és az ellenállóképességi intézkedések terén, ami potenciálisan csökkenthette volna az esemény hatását és a helyreállítási időt (URL3).

Összességében az akadémiai diskurzus egyaránt tartalmaz támogató és kritikus álláspontokat a NIS2 irányelv felhőkörnyezetre gyakorolt hatásáról. Bár az irányelv egységes kiberbiztonsági intézkedések és együttműködésen alapuló kormányzás kialakítására irányuló céljai széles körű támogatást élveznek, a határokon átnyúló végrehajthatóság és az adminisztratív terhek továbbra is olyan kihívások, amelyek a szabályozás további finomítását teszik szükségessé.

A kiberbiztonsági rendelet (Cybersecurity Act) és az ENISA szerepe

A GDPR és a NIS2 mellett a 2019-ben elfogadott kiberbiztonsági rendelet (Cybersecurity Act – CSA) az uniós jog egyik alapvető pillére a magas szintű kiberbiztonság, ellenálló képesség és bizalom megteremtése érdekében, elősegítve ezzel a belső piac megfelelő működését (Montagnani & Cavallo, 2018). A rendelet a 2. cikkben a kiberbiztonságot úgy határozza meg, mint *„a hálózati és információs rendszerek, e rendszerek felhasználói, valamint a kiberfenyegetések által érintett egyéb személyek védelméhez szükséges tevékenységek összességét."*

A CSA számos olyan lényeges fogalmat és kötelezettséget vezetett be, amelyeket a digitális környezetben működő szolgáltatóknak alkalmazniuk kell, és amelyek elősegítik a legjobb biztonsági gyakorlatok érvényesülését, valamint erősítik az ügyfelek bizalmát (Millard, 2021). A rendelet célja az egységes kiberbiztonsági standardok kialakítása az uniós belső piacon a digitális gazdaság megerősítése érdekében (CSA 1. cikk).

A CSA egyik legjelentősebb újítása az uniós kiberbiztonsági tanúsítási keretrendszer létrehozása. E keretrendszer olyan tanúsítási rendszereket határoz meg, amelyek igazolják, hogy az információs és kommunikációs technológiák (IKT) termékei, szolgáltatásai és folyamatai meghatározott biztonsági követelményeknek felelnek meg. Az IKT fogalma széles értelemben magában foglalja a kommunikációs, számítástechnikai, hálózati és adatkezelési technológiákat, ideértve a hardvert, a szoftvert, az internetes szolgáltatásokat és a távközlési infrastruktúrát (Roztocki et al., 2019). A tanúsítás célja az adatok bizalmasságának, sértetlenségének, hitelességének és rendelkezésre állásának biztosítása az adatok teljes életciklusa során a felhőökoszisztémában (CSA 46. cikk).

E tanúsítási rendszerek elsődleges biztonsági céljai közé tartozik az adatok védelme minden véletlen vagy jogosulatlan tevékenységgel szemben, valamint annak biztosítása, hogy kizárólag felhatalmazott szereplők férhessenek hozzá az adatokhoz (Tsvilii, 2021). A tanúsítási rendszerek kidolgozásának és irányításának koordinálására a CSA az Európai Unió Kiberbiztonsági Ügynökségét (ENISA) jelöli ki, amelynek feladata az együttműködés elősegítése a nemzeti

hatóságokkal és az Európai Bizottsággal a vonatkozó uniós szabályokkal összhangban álló tanúsítási rendszerek kialakítása érdekében (CSA 4. cikk).

Ugyanakkor aggályok merültek fel a tanúsítási rendszerek önkéntes jellegével kapcsolatban. Kötelező alkalmazás hiányában fennáll annak kockázata, hogy a CSA egy kétszintű rendszert hoz létre, amelyben kizárólag a jelentős erőforrásokkal rendelkező felhőszolgáltatók törekednek tanúsítás megszerzésére, miközben a kis- és középvállalkozások kiszolgáltatottabbá válnak, és kevésbé megfelelők maradnak. Ez a kritika rámutat a rugalmasság és a kötelező jelleg közötti megfelelő szabályozási egyensúly szükségességére.

A rendelet ENISA-ra támaszkodó végrehajtási modellje szintén vitákat váltott ki. Míg egyes szakértők elismerik az ügynökség magas szintű technikai szakértelmét és független szerepét a tanúsítási folyamat irányításában, mások kétségbe vonják, hogy az ENISA rendelkezik-e elegendő végrehajtási jogosítvánnyal és erőforrással az uniós szintű tanúsítás hatékony felügyeletéhez (Montagnani & Cavallo, 2018).

A CSA tanúsítási célkitűzéseivel összhangban álló kezdeményezés a Gaia-X projekt, amely az európai adatinfrastruktúra feletti ellenőrzés megerősítését, valamint az adatszuverenitás és a szabványosított biztonsági protokollok elvének érvényesítését hangsúlyozza. A szakirodalom gyakran hivatkozik a Gaia-X-re mint a CSA elveinek gyakorlati megvalósítását elősegítő modellre. Ugyanakkor kritikus hangok szerint jogilag kikényszeríthető kötelezettségek hiányában az ilyen kezdeményezések piaci elfogadottsága korlátozott maradhat (URL4).

Hasonló tanulságokkal szolgál a 2022-es Vodafone Portugal elleni kibertámadás is, amely rávilágított arra, hogy a szabványosítás és a tanúsítás miért kulcsfontosságú. Bár a CSA célja az ilyen kockázatok mérséklése, egyes szakértők szerint a tanúsítás önmagában nem elegendő világos incidenskezelési mechanizmusok és egyértelmű elszámoltathatósági struktúrák nélkül (URL5).

A CSA által létrehozott Európai Kiberbiztonsági Tanúsítási Rendszer a Felhőszolgáltatásokra (EUCS) átalakító jelentőségű lépésnek tekinthető. A szakirodalom szerint az EUCS harmonizált kiberbiztonsági tanúsítási szintet biztosít, amely különösen fontos a széttagolt szabályozási környezetben. Emellett az a tény, hogy olyan meghatározó felhőszolgáltatók, mint a Microsoft Azure, a Google Cloud és az Amazon Web Services (AWS) gyakorlataikat az EUCS követelményeihez igazítják, erős iparági támogatottságot jelez az egységes szabványok iránt (Tsvilii, 2021).

Ezt jól példázza az AWS által megszerzett ISO-tanúsítványok – így az ISO 27001, az ISO 27017 és az ISO 27018 –, amelyek a CSA-ban is megjelenő biztonsági elveknek való megfelelést tükrözik (AWS, 2023). Ezek a tanúsítások a jövőbeni EUCS-rendszer előképeiként szolgálnak, és szemléltetik, miként

járulhatnak hozzá az önkéntes tanúsítási rendszerek a bizalom, az átláthatóság és a magas szintű kiberbiztonsági gyakorlatok megerősítéséhez a digitális környezetekben, így különösen a felhőiparban (URL6).

Kiberbiztonsági hiányosságok a felhőben: a szerződéses megállapodások szerepe

A felhőkörnyezetben a szerződések és megállapodások elengedhetetlen eszközök a kiberbiztonsági incidensekért fennálló felelősség igazolására és allokálására. A felhőszolgáltató és az ügyfelei közötti jogviszony többféle dokumentumon alapulhat, így különösen felhőszolgáltatási szerződéseken (Cloud Service Agreements – CSA), szolgáltatási szintmegállapodásokon (Service Level Agreements – SLA), valamint a megosztott felelősségi modellen (Shared Responsibility Model) (Radu, 2016). E megállapodások alapvetően a felek kölcsönös jogait, kötelezettségeit és felelősségi körét rögzítik a felhőszolgáltatási tranzakciókban, továbbá a kockázatok megosztását is szolgálják: a kockázatokat a felek között a kontroll mértékéhez igazodva osztják meg, összhangban az alkalmazott szolgáltatási modellel (SaaS, PaaS vagy IaaS) (URL7).

A felhőalapú számítástechnika három alapvető szolgáltatási modellje eltérő kontroll- és rugalmassági szinteket biztosít. A SaaS (Software as a Service – szoftver mint szolgáltatás) lehetővé teszi, hogy a felhasználó online, helyi telepítés nélkül használjon szoftveralkalmazásokat; tipikus példák a Google Workspace és a Microsoft 365, amelyek webes hozzáféréssel biztosítanak produktivitási eszközöket. A PaaS (Platform as a Service – platform mint szolgáltatás) felhőalapú fejlesztői környezetet nyújt, amelyben az alkalmazások létrehozása, tesztelése és telepítése infrastruktúra-kezelés nélkül végezhető; erre példa a Google App Engine. Az IaaS (Infrastructure as a Service – infrastruktúra mint szolgáltatás) virtuális informatikai erőforrásokat, így szervereket és tárhelyet biztosít interneten keresztül, amely felett a felhasználó rendelkezik a legnagyobb kontrollal; ide sorolhatók például az Amazon és a Microsoft Azure virtuálisgép-szolgáltatásai. E modellek alkotják a felhőszolgáltatások gerincét, és eltérő felhasználói igényeket elégítenek ki az egyszerű szoftverhasználattól a fejlesztői, illetve összetett IT-rendszereket üzemeltető igényekig (Geradin et al., 2022).

A felhőszolgáltatási szerződésekben az SLA-k fontos eszközként szolgálhatnak a kiberbiztonsági incidensekből eredő felelősség megállapításában és megosztásában, különösen akkor, ha a biztonságmenedzsmentet kifejezett indikátorként integrálják a kiberbiztonsági hiányosságok kezelésére (Millard, 2021). Az SLA meghatározza, hogy az ügyfél milyen szolgáltatási szintet vár

el a szolgáltatótól, rögzíti a teljesítménymutatókat, amelyek alapján a szolgáltatást mérni lehet, továbbá (adott esetben) a jogkövetkezményeket vagy szankciókat arra az esetre, ha a szolgáltatási szintek nem teljesülnek. Az SLA-k jellemzően vállalatok és külső beszállítók között jönnek létre, de előfordulhatnak szervezeten belüli egységek között is (URL8).

Az SLA-k rendszerint olyan szolgáltatási metrikákat tartalmaznak, amelyek az incidensekkel kapcsolatos kérdéseket kezelik – például az első reagálási időtől a végső megoldásig terjedő határidőket –, továbbá rögzítik a szolgáltatóval szemben alkalmazandó szankciókat nemteljesítés esetére (URL9). Indokolt, hogy adatvédelmi incidensek vagy titoktartási kötelezettség megsértése esetén az SLA-k egyértelmű rendelkezéseket tartalmazzanak a szolgáltató felelősségéről és kártalanítási (indemnity) kötelezettségéről. Emellett különösen fontosak a biztonságos adatmigrációra és adattörlésre vonatkozó garanciák, amelyek az adatok „kitettségi" kockázatának csökkentését szolgálják. Az ilyen, biztonságos adatkezelést előíró szerződéses klauzulák hozzájárulhatnak a jogosulatlan hozzáférés vagy adatvesztés kockázatának és következményeinek kontrollálásához, ami a felhőben való megfelelés egyik kulcstényezője (URL10).

Kiemelendő az úgynevezett kártalanítási klauzula (indemnification clause) szerepe: e rendelkezés alapján a szolgáltató vállalja, hogy megtéríti az ügyfél azon költségeit, amelyek harmadik felek jogi igényeiből (például peres eljárásokból) erednek, amennyiben a szolgáltató megsérti a saját szavatossági vagy jótállási nyilatkozatait. Ez magában foglalhatja a peres költségek viselését is. A standard SLA-k gyakran kizárják vagy korlátozzák az ilyen rendelkezéseket, ezért célszerű, hogy az ügyfél jogi tanácsadó bevonásával alakítsa ki a megfelelő klauzulát. A felhőszolgáltató azonban jellemzően további tárgyalásokat igényelhet az ilyen feltételek elfogadása érdekében (URL11).

A megosztott felelősségi modell a felhőtranzakciók másik gyakori keretrendszere a kölcsönös felelősségek rögzítésére. Eszerint a kiberbiztonsági intézkedésekért viselt felelősség nem kizárólag a felhőszolgáltatót terheli: a felhőszolgáltatást igénybe vevő félnek is több lépést kell megtennie, és a felhőben tárolt adatokat érintő incidensek, illetve adatvédelmi jogsértések esetén a felelősség egy része őt is terhelheti (URL12). A megosztott felelősségi modell olyan keretrendszer, amely meghatározza a biztonság különböző aspektusaihoz kapcsolódó kölcsönös felelősségi köröket a szolgáltatók és az ügyfelek között (URL13). A gyakorlatban a kiberbiztonsági felelősségek rendszerint úgy oszlanak meg, hogy az ügyfél felelősségi körébe tartozik többek között a végpontok (eszközök) biztonsága, a felhasználói fiókok kezelése, valamint az identitás- és hozzáférésmenedzsment; míg a szolgáltató felelőssége jellemzően a fizikai infrastruktúrára, a hálózatra és az adatközpontokra terjed ki (URL14).

Összességében a felhőszolgáltatási szerződések meghatározó eszközök a felelősség allokálásában és a különböző feladat- és kockázati körök elhatárolásában a felhőökoszisztémában. Elősegítik az elszámoltathatóságot olyan biztonsági követelmények szerződéses rögzítésével, mint az adattitkosítás vagy az incidensjelentési eljárások, ami a felhőtranzakciók során a kiberbiztonsági gyakorlatok javulásához vezethet. Tekintettel a felhőökoszisztéma rétegeinek és szereplőinek összetettségére, valamint a dinamikusan változó kockázatokra, nélkülözhetetlen megfelelően strukturált felhőszolgáltatási megállapodások alkalmazása a kiberbiztonsági ellenálló képesség növeléséhez és a kiberbiztonsági hibákból eredő felelősség méltányos megosztásához (Millard, 2021).

A fejlődő technológiák hatása a felhőkörnyezet kiberbiztonságára

Mesterséges intelligencia: lehetőségek, képességek és megfelelési kihívások

Bár – amint azt a tanulmány bemutatta – a kiberbiztonsági kötelezettségek több uniós szabályozásban is részletesen megjelennek, a technológiai innováció felhőbiztonsági alkalmazása napjainkban gyors ütemben terjed (URL15). Ez érthető a mesterséges intelligencia (MI) előnyeinek fényében, mivel az képes nagy mennyiségű adat elemzésére, fenyegetések azonosítására és kezelésére, valamint valós idejű döntések támogatására (URL16).

A mesterséges intelligencia több funkciója közvetlenül javíthatja a felhőkörnyezetek biztonságát. Ilyen például a fenyegetésészlelés, amely során gépi tanulási modellek alkalmazhatók az anomáliák és kockázatok azonosítására. A felhőben deep learning technikák is alkalmazhatók – például konvolúciós neurális hálózatok (CNN) és rekurzív neurális hálózatok (RNN) –, amelyek különösen alkalmasak nagy adatmennyiségek feldolgozására és kockázati mintázatok felismerésére. Emellett az MI kiemelkedő előnyöket kínál az incidenskezelés terén is: képes a támadás súlyosságának értékelésére és az ennek megfelelő, gyorsabb és erőforrás-hatékonyabb reagálás támogatására (URL17).

Az MI a felhőökoszisztémában trendek elemzésére is használható – például a felhasználói viselkedés, a hálózati forgalom és az erőforrás-kihasználtság vizsgálatára –, és előre jelezheti a lehetséges fenyegetéseket vagy az infrastruktúra sérülékeny pontjait, ami hozzájárulhat a kockázatok és azok várható hatásainak mérsékléséhez (URL18). Összességében az MI-alapú megoldások ígéretes irányt jelentenek a felhő kiberbiztonságának erősítésében.

Mindazonáltal több kihívás is fennáll. Ilyenek elsősorban az adatvédelmi aggályok, mivel az MI rendszerint nagy mennyiségű adatot kezel, ami feszültséget

teremthet az adatbiztonság maximalizálása és az olyan adatvédelmi jogszabályoknak való megfelelés között, mint a GDPR. További probléma a meglévő (gyakran elavult) infrastruktúrával való integráció: a vállalatok számára nehézséget okozhat MI-alapú rendszerek bevezetése a régi rendszerek mellé, ami korszerűsítést tehet szükségessé, jelentős költségek és erőforrás-ráfordítás mellett – különösen a fejlődő vállalkozások esetében. Végül a mesterséges intelligenciára épülő biztonsági megoldások alkalmazása megfelelő szaktudást igényel, és az informatikai szakemberek iránti szükséglet további költségterhet jelenthet, különösen kisebb vállalkozások számára (URL19).

Blokklánc: a bizalom erősítése és a jogi–technikai korlátok kezelése

A blokklánc-technológia felhőalapú számítástechnikában történő alkalmazása jelentős mértékben átalakíthatja a kiberbiztonságot, mivel képes kezelni a hagyományos felhőinfrastruktúrák több strukturális gyengeségét. A blokklánc decentralizált és megváltoztathatatlan (immutábilis) jellege biztonságos és átlátható adattranzakciókat tesz lehetővé, és jelentősen javítja az adatintegritást, valamint az incidensekkel szembeni ellenálló képességet. A központosított adatbázisokkal szemben – amelyek egyetlen hibapontja (single point of failure) kompromittálható – a blokklánc titkosított információt oszt el számos csomópont (node) között, ami a jogosulatlan hozzáférést lényegesen megnehezíti. Emellett a blokklánc ellenőrizhető tranzakciós nyilvántartást biztosító képessége erősítheti a felhasználók és a felhőszolgáltatók közötti bizalmat azáltal, hogy átláthatóságot nyújt az adattárolással és adatfeldolgozással kapcsolatban. A blokklánc ezért a biztonságosabb digitális környezet kialakítását támogató technológiaként jelentős szerepet tölthet be a növekvő kiberfenyegetések mellett is (URL20).

A blokklánc kiberbiztonsági előnyei a felhőben többek között az integrált kriptográfiai eljárásokból és a központi hatóság hiányából fakadnak. Megbízható eszközt nyújt az adatintegritás biztosítására, valamint a jogosulatlan módosításokkal szembeni védelemre. A jogosulatlan változtatások kockázata jelentősen csökken azáltal, hogy a módosításokhoz konszenzusmechanizmusok – például Proof of Work vagy Proof of Stake – szükségesek, és ezzel párhuzamosan megbízható auditnyomvonal (audit trail) keletkezik. A blokklánc továbbá erősítheti az identitás- és hozzáférésmenedzsmentet is a decentralizált adattárolás révén, csökkentve a jogellenes hozzáférések és személyazonosság-lopások valószínűségét. Elosztott struktúrája ellenállóbbá teheti a rendszert bizonyos fenyegetésekkel – például elosztott szolgáltatásmegtagadásos (DDoS) támadásokkal – szemben, mivel a hálózat működőképessége részben akkor is fennmaradhat,

ha egyes csomópontok kompromittálódnak, ami hasznos eszközzé teszi a blokkláncot a felhőkiberbiztonságban (URL21).

A blokklánc felhőkörnyezetben történő alkalmazása ugyanakkor számos kihívással jár. Előfordulhat, hogy egyedi fejlesztések vagy testreszabott funkciók új sebezhetőségeket eredményeznek; továbbá bár a blokklánc decentralizáció és kriptográfia révén jelentős biztonsági előnyöket kínál, nem mentes saját korlátaitól. A lánc adatállományának növekedése kedvezőtlenül befolyásolhatja a teljesítményt és a skálázhatóságot, különösen gyors tranzakciókat igénylő felhasználási esetekben. Szolgáltatási és üzemeltetési aggályok is visszatarthatják a piaci szereplőket, mivel a szolgáltatóknak stabil szolgáltatások és megfelelő szerződéses garanciák révén kell bizalmat építeniük. Végül a blokklánc több joghatóságot érintő és decentralizált jellege miatt a releváns és alkalmazandó jog kiválasztása is kritikus kérdéssé válhat. E problémák kezelése nélkülözhetetlen ahhoz, hogy a blokklánc-technológia előnyei teljes mértékben kiaknázhatók legyenek a felhőtranzakciókban (URL22).

Összegzés

A felhőtechnológia alapvetően átalakította az adatkezelés és a szolgáltatásnyújtás módját, ugyanakkor összetett kiberbiztonsági és jogi kihívásokat is eredményezett. A tanulmány a felhőalapú kiberbiztonság összefüggésében vizsgálta a szabályozási keretrendszerek – így a GDPR, a NIS2 irányelv és a kiberbiztonsági rendelet – valamint a feltörekvő technológiák, nevezetesen a mesterséges intelligencia és a blokklánc közötti kapcsolatot. A doktrinális jogelemzés alapján több kulcsfontosságú megállapítás fogalmazható meg.

Elsőként megállapítható, hogy a felhőkörnyezet kiberbiztonsága megosztott felelősség. Mind a felhőszolgáltatóknak, mind a felhőszolgáltatásokat igénybe vevő ügyfeleknek együtt kell működniük a jogszabályi kötelezettségek teljesítése és a megfelelő technikai védelmi intézkedések bevezetése érdekében. Bár az európai uniós szabályozás szilárd alapot biztosít, annak gyakorlati alkalmazása továbbra is számos kihívással jár. Különösen fennmaradnak a bizonytalanságok a határokon átnyúló adattovábbítás, a közös adatkezelés, valamint az adatkezelők és adatfeldolgozók közötti felelősség megosztása tekintetében, különösen több joghatóságot érintő helyzetekben.

A szerződéses eszközök – különösen a szolgáltatási szintmegállapodások (SLA-k) és a megosztott felelősségi modellek – kulcsszerepet játszanak a kötelezettségek és a felelősség meghatározásában. Ugyanakkor a gyakorlatban alkalmazott SLA-k többsége nem tartalmaz kellően részletes, kifejezetten

kiberbiztonságra vonatkozó rendelkezéseket, ami jogbizonytalanságot és fokozott kockázatot teremt mindkét fél számára. Emellett a mesterséges intelligencia és a blokklánc-technológia integrációja lehetőséget kínál a fenyegetések észlelésének, az incidenskezelésnek és az adatintegritás biztosításának javítására, ugyanakkor új jogi és működési kihívásokat is felvet. Ezek közé tartozik az adatvédelmi jogszabályoknak való megfelelés, az interoperabilitási problémák, valamint a megnövekedett költségek, amelyek különösen a kisebb vállalkozások számára jelentenek jelentős terhet.

A kiberbiztonsági rendelet által bevezetett tanúsítási keretrendszerek alkalmas eszközt kínálnak a bizalom erősítésére és a szabványosítás előmozdítására az Európai Unión belül. Ugyanakkor e rendszerek önkéntes jellege egyenlőtlen alkalmazáshoz vezethet, különösen a kisebb szolgáltatók körében, ami megfelelési hiányosságokat eredményezhet a piacon. A valós események – így az OVHcloud adatközponti tűzesete vagy a Vodafone Portugal elleni kibertámadás – egyértelműen rámutatnak az ellátási lánc biztonságának, az ellenálló képesség tervezésének és az egyértelmű incidensbejelentési protokollok fontosságára.

A fenti megállapítások alapján a jövőbeli kutatásoknak indokolt a szerződéses normák uniós szintű standardizálására összpontosítaniuk annak érdekében, hogy a felhőszolgáltatások kiberbiztonsága egységesebb keretek között valósuljon meg. Emellett szükséges a nemzetközi adattovábbításra vonatkozó kötelezettségek, valamint a nem uniós adatfeldolgozók GDPR szerinti felelősségének pontosítása. Empirikus kutatásokra van szükség a kiberbiztonsági tanúsítási rendszerek – különösen az európai felhőszolgáltatásokra vonatkozó kiberbiztonsági tanúsítási rendszer (EUCS) – hatékonyságának értékeléséhez. Végül a jogi keretrendszerek további fejlődése elengedhetetlen a mesterséges intelligencia és a blokklánc alkalmazásából fakadó kérdések kezeléséhez, különös tekintettel az elszámoltathatóságra, az átláthatóságra és a felelősség kérdésére az egyre automatizáltabb vagy decentralizált rendszerekben.

Összegzésként megállapítható, hogy a biztonságos felhőkörnyezet megteremtése összehangolt szabályozási megközelítéseket, erős szerződéses kormányzást és felelős innovációt igényel. A szabályozó hatóságoknak, a szolgáltatóknak, a jogászoknak és a technológiai szakembereknek egyaránt együtt kell működniük annak érdekében, hogy a jogi és szakpolitikai keretek hatékonyan alkalmazkodjanak a digitális világ kihívásaihoz.

Felhasznált irodalom

Carey, P. (2018). *Data protection: A practical guide to UK and EU law* [Adatvédelem: Gyakorlati útmutató az Egyesült Királyság és az Európai Unió jogához] (5th ed.). Oxford University Press.

Dagostino, G. (2019). *Data security in cloud computing* [Adatbiztonság a felhőalapú számítástechnikában] (1st ed.). Momentum Press.

Eryurek, E., Vladimirov, A., Kalyanasundaram, S., & Gupta, P. (2021). *Data governance: The definitive guide* [Adatkormányzás: Az átfogó kézikönyv]. O'Reilly Media.

Geradin, D., Bania, K., Katsifis, D., & Circiumaru, A. (2022). *The regulation of cloud computing: Getting it right* [A felhőalapú számítástechnika szabályozása: A megfelelő megközelítés]. SSRN. https://doi.org/10.2139/ssrn.4285731

Hon, W. K. (2018). *Cloud service providers under the NIS Directive: The UK's implementation (with GDPR comparisons)* [Felhőszolgáltatók a NIS irányelv alatt: Az Egyesült Királyság végrehajtása (GDPR-összehasonlítással)]. SSRN Electronic Journal. https://doi.org/10.2139/ssrn.3200149

Lynn, T., Mooney, J. G., van der Werff, L., & Fox, G. (szerk.). (2021). *Data privacy and trust in cloud computing: Building trust in the cloud through assurance and accountability* [Adatvédelem és bizalom a felhőalapú számítástechnikában: Bizalomépítés a felhőben a biztosítékok és elszámoltathatóság révén]. Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-030-54660-1

McGillivray, K. (2022). *Government cloud procurement* [Állami felhőbeszerzés]. Cambridge University Press.

Millard, C. (2021). *Cloud computing law* [A felhőalapú számítástechnika joga]. Oxford University Press.

Montagnani, M. L., & Cavallo, M. A. (2018). *Cybersecurity and liability in a big data world* [Kiberbiztonság és felelősség a big data világában]. SSRN Electronic Journal. https://doi.org/10.2139/ssrn.3220475

Radu, B. (2015). Key aspects of cloud-computing services-related contracts [A felhőalapú szolgáltatásokhoz kapcsolódó szerződések kulcskérdései]. *National Strategies Observer*, *1*(2). https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2787620

Rittinghouse, J. W., & Ransome, J. F. (2010). *Cloud computing implementation, management, and security* [Felhőalapú számítástechnika: megvalósítás, menedzsment és biztonság]. CRC Press.

Roztocki, N., Soja, P., & Weistroffer, H. R. (2019). The role of information and communication technologies in socioeconomic development: Towards a multidimensional framework [Az információs és kommunikációs technológiák szerepe a társadalmi-gazdasági fejlődésben: egy multidimenzionális keret felé]. *Information Technology for Development*, *25*(2), 171–183. https://doi.org/10.1080/02681102.2019.1596654

Tsvilii, O. (2021). Cybersecurity regulation: Cybersecurity certification of operational technologies [Kiberbiztonsági szabályozás: az operatív technológiák kiberbiztonsági tanúsítása]. *Technology Audit and Production Reserves*, *1*(2(57)), 54–60. https://doi.org/10.15587/2706-5448.2021.225271

Vandezande, N. (2023). *Cybersecurity in the EU: How the NIS2 Directive stacks up against its predecessor* [Kiberbiztonság az Európai Unióban: a NIS2 irányelv összevetése elődjével]. SSRN. https://doi.org/10.2139/ssrn.4383118

Voigt, P., & von dem Bussche, A. (2017). *The EU General Data Protection Regulation (GDPR): A practical guide* [Az Európai Unió általános adatvédelmi rendelete (GDPR): gyakorlati útmutató]. Springer.

A cikkben szereplő online hivatkozások

URL1: *News analysis on how the UK Information Commissioner's Office adjusted its GDPR enforcement strategy by reducing fines imposed on major companies.* [Hírelemzés arról, miként módosította az Egyesült Királyság adatvédelmi hatósága a GDPR-érvényesítési gyakorlatát a nagyvállalatokra kiszabott bírságok csökkentésével.] https://ion-analytics-acuris-law-report-group-cslr-staging.staging.services.acuris.com/8063891/ico-hones-gdpr-enforcement-approach-with-reduced-fines-for-british-airways-marriott-and-ticketmaster.thtml

URL2: *European Parliamentary Research Service briefing on the NIS2 Directive and its role in strengthening cybersecurity across the European Union.* [Az Európai Parlament Kutatószolgálatának háttéranyaga a NIS2 irányelvről és annak szerepéről az uniós kiberbiztonság megerősítésében.] https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/689333/EPRS_BRI(2021)689333_EN.pdf

URL3: *Professional commentary examining lessons learned from the OVHcloud data center fire, with a focus on resilience and fire suppression.* [Szakmai elemzés az OVHcloud adatközponti tűzeset tanulságairól, különös tekintettel az ellenálló képességre és a tűzoltási megoldásokra.] https://journal.uptimeinstitute.com/tag/fire-suppression/

URL4: *Policy brief analyzing Europe's strategic challenges and policy options in achieving cloud sovereignty.* [Szakpolitikai elemzés Európa felhőszuverenitással kapcsolatos stratégiai kihívásairól és szakpolitikai lehetőségeiről.] https://www.clingendael.org/sites/default/files/2024-02/Policy_brief_Cloud_sovereignty.pdf

URL5: *Cybersecurity awareness article analyzing the Vodafone cyber incident as part of the "Behind the Hack" series.* [Kiberbiztonsági ismeretterjesztő cikk a Vodafone elleni kibertámadás elemzéséről a „Behind the Hack" sorozat részeként.] https://ninjio.com/2022/03/behind-the-hack-vodafone/

URL6: *Official Amazon Web Services documentation detailing certifications, compliance programs, and attestations applicable to AWS services.* [Az Amazon Web Services hivatalos dokumentációja az AWS-szolgáltatásokhoz kapcsolódó tanúsítványokról, megfelelőségi programokról és igazolásokról.] https://docs.aws.amazon.com/whitepapers/latest/gxp-systems-on-aws/aws-certifications-and-attestations.html

URL7: *UNCITRAL secretariat notes outlining key legal and liability issues related to cloud computing contracts.* [Az UNCITRAL titkárságának feljegyzései a felhőszolgáltatási szerződésekkel kapcsolatos főbb jogi és felelősségi kérdésekről.] https://uncitral.un.org/en/cloud/liability

URL8: *Overview of service-level agreements, including definitions, best practices, and practical guidance for outsourcing and IT services.* [Áttekintés a szolgáltatási szintmegállapodásokról, fogalmi meghatározásokkal, bevált gyakorlatokkal és gyakorlati útmutatással a kiszervezés és az IT-szolgáltatások területén.] https://www.cio.com/article/274740/outsourcing-sla-definitions-and-solutions.html

URL9: *Academic paper discussing security service level agreements as a framework for quantifiable enterprise security.* [Tudományos tanulmány a biztonsági szolgáltatási szintmegállapodásokról mint a vállalati biztonság mérhető keretrendszeréről.] https://www.nspw.org/papers/1999/nspw1999-henning.pdf

URL10: *Legal guidance on negotiating cloud services agreements, focusing on contractual risk allocation and compliance considerations.* [Jogi útmutató a felhőszolgáltatási szerződések tárgyalásához, különös tekintettel a szerződéses kockázatmegosztásra és a megfelelési szempontokra.] https://parrbrown.com/negotiating-a-cloud-services-agreement/

URL11: *Overview of service-level agreements, including definitions, best practices, and practical guidance for outsourcing and IT services.* [Áttekintés a szolgáltatási szintmegállapodásokról, fogalmi meghatározásokkal, bevált gyakorlatokkal és gyakorlati útmutatással a kiszervezés és az IT-szolgáltatások területén.] https://www.cio.com/article/274740/outsourcing-sla-definitions-and-solutions.html

URL12: *Industry article clarifying the shared responsibility model in cloud computing environments.* [Iparági cikk a felhőalapú környezetekben alkalmazott megosztott felelősségi modell értelmezéséről.] https://www.informationweek.com/it-infrastructure/clearing-the-clouds-around-the-shared-responsibility-model

URL13: *Educational resource explaining the shared responsibility model and its implications for cloud security.* [Oktatási anyag a megosztott felelősségi modellről és annak felhőbiztonsági következményeiről.] https://www.wiz.io/academy/shared-responsibility-model

URL14: *Microsoft documentation describing shared responsibility for security and compliance in cloud services.* [A Microsoft dokumentációja a felhőszolgáltatások biztonsági és megfelelési felelősségének megosztásáról.] https://learn.microsoft.com/en-us/azure/security/fundamentals/shared-responsibility

URL15: *Industry article examining emerging technologies in cloud security and their role in mitigating cyber threats.* [Iparági elemzés a felhőbiztonság területén megjelenő új technológiákról és azok szerepéről a kiberfenyegetések mérséklésében.] https://informationsecuritybuzz.com/emerging-technologies-in-cloud-security/

URL16: *Academic article analyzing the role of artificial intelligence in enhancing cloud security within the Indian IT industry.* [Tudományos tanulmány a mesterséges intelligencia szerepéről a felhőbiztonság erősítésében az indiai IT-iparban.] https://ijisae.org/index.php/IJISAE/article/view/6709/5576

URL17: *Research article exploring AI-driven solutions for improving cloud security mechanisms.* [Kutatási cikk az MI-alapú megoldásokról a felhőbiztonsági mechanizmusok fejlesztésére.] https://ijisae.org/index.php/IJISAE/article/download/6653/5513/11833

URL18: *Research study on the integration of artificial intelligence and machine learning for advanced cloud threat detection and prevention.* [Kutatási tanulmány a mesterséges intelligencia és a gépi tanulás integrációjáról a fejlett felhőalapú fenyegetésészlelés és -megelőzés érdekében.] https://www.researchgate.net/publication/383095008_ai-powered_cloud_security_a_study_on_the_integration_of_artificial_intelligence_and_machine_learning_for_improved_threat_detection_and_prevention

URL19: *Scholarly article discussing the application of AI techniques to enhance data security in cloud environments, including challenges and future prospects.* [Tudományos cikk az MI-technikák alkalmazásáról a felhőkörnyezetek adatbiztonságának növelése érdekében, bemutatva a kihívásokat és a jövőbeli kilátásokat.] https://ijcjournal.org/index.php/InternationalJournalOfComputer/article/view/2262/833

URL20: *Exploratory article examining the impact of blockchain technology on cloud computing architectures and services.* [Elemző cikk a blokklánc-technológia hatásáról a felhőalapú számítástechnikai architektúrákra és szolgáltatásokra.] https://medium.com/zee-palm/understanding-the-impact-of-blockchain-technology-on-cloud-computing-ec231aa46d8d

URL21: *Analytical article discussing how decentralization through blockchain can enhance cybersecurity.* [Elemző cikk arról, miként járulhat hozzá a blokklánc-alapú decentralizáció a kiberbiztonság erősítéséhez.] https://cybermagazine.com/articles/blockchain-what-decentralisation-can-bring-to-cybersecurity

URL22: *Policy paper analyzing regulatory and governance challenges related to the deployment of blockchain technologies.* [Szakpolitikai tanulmány a blokklánc-technológiák bevezetésével összefüggő szabályozási és kormányzási kihívásokról.] https://www.diplomacy.edu/wp-content/uploads/2021/06/111220181248_Boujemi.pdf

Alkalmazott jogszabályok

Általános adatvédelmi rendelet (General Data Protection Regulation – GDPR)

A hálózati és információs rendszerek biztonságáról szóló irányelv (Network and Information Systems Directive – NIS2)

Kiberbiztonsági rendelet és az Európai Unió Kiberbiztonsági Ügynöksége (Cybersecurity Act and ENISA – CSA)

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Khraisha W. (2026). Kiberbiztonság a felhőiparban. Jogi kötelezettségek és felelősség az európai szabályozás és a technológiai fejlődés tükrében. *Belügyi Szemle*, *74*(1), 121–143. https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2026.v74.i1.pp121-143

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Khraisha Wasim, aki a wasimkhraisha@gmail.com e-mail címen érhető el.

BELÜGYI SZEMLE
BELÜGYMINISZTÉRIUM

DOI: 10.38146/BSZ-AJIA.2026.v74.i1.pp145-164

Az erőszakos eltűnések az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlatában

Forced Disappearances in the European Court of Human Rights

Kaliman Sabrina Judith
doktorandusz
Szegedi Tudományegyetem,
Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola
kalimansabrina@gmail.com

Absztrakt

Cél: A tanulmány célja az erőszakos eltűnés bűncselekmény lényegi jellemzőinek vizsgálata az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlatában, valamint a bíróság releváns ítéleteinek bemutatása és elemzése.
Módszertan: Dokumentumelemzés és esettanulmány.
Megállapítások: A tanulmány elméleti fogalommeghatározásokat rögzít, és arra törekszik, hogy bemutassa, miként bírálja el az Emberi Jogok Európai Bírósága az erőszakos eltűnésekkel kapcsolatos ügyeket. Az erőszakos eltűnés e bíróság alapvető ítélkezési gyakorlatának részét képezi.
Érték: A tanulmány három bírósági ítélet elemzésén keresztül határozza meg az erőszakos eltűnések jellemzőit annak érdekében, hogy feltárja, miként kerül sor e bűncselekmény szankcionálására az egyes ügyek sajátos körülményei és változói alapján.

Kulcsszavak: Emberi Jogok Európai Bírósága, erőszakos eltűnések, élethez való jog, biztonsági erők.

Abstract

Aim: To examine the essential characteristics of the crime of forced disappearances in the European Court of Human Rights. Establish and analyse key cases of this court.

Magyar nyelvű utánközlés. Jelen cikk angol változata megjelent a Belügyi Szemle 2026. évi 1. számában.
DOI link: https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2026.v74.i1.pp233-250

Methodology: Documental Analysis and Case Study.
Findings: This text establishes theoretical definitions and aims to demonstrate how this court judges cases of forced disappearances. This crime is part of this court's fundamental case law.
Value: Determine the characteristics of forced disappearances from three court judgments to understand how this crime is punished according to the variables and circumstances of the cases.

Keywords: European Court of Human Rights**,** forced disappearances, Right to Life, security forces.

Az erőszakos eltűnések jellemzői az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlatában

Az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: EJEB) 1998 óta számos erőszakos eltűnéssel kapcsolatos ügyben hozott ítéletet, elsősorban Törökország és Oroszország vonatkozásában.

Fontos kiemelni, hogy 1998-ban jelentős reform ment végbe a bíróság működésében, amely alapvetően átalakította annak intézményi rendszerét, többek között az Emberi Jogok Európai Bizottságának (továbbiakban: Bizottság) megszüntetésével. A jelen tanulmányban bemutatott ügyek közül kettőt még e reform előtt terjesztettek elő, így azok a Bizottság megállapításait is tükrözik.

A tanulmány négy, az Emberi Jogok Európai Egyezményében (továbbiakban: Egyezmény) rögzített cikket azonosít, amelyek az EJEB által alkalmazott mércék alapját képezik az erőszakos eltűnésekkel kapcsolatos ügyek elbírálása során: a 2. cikket (az élethez való jog), a 3. cikket (a kínzás tilalma), az 5. cikket (a szabadsághoz és biztonsághoz való jog), valamint a 6. cikket (a tisztességes eljáráshoz való jog). E rendelkezések célja az erőszakos eltűnés által sértett alapvető jogok védelme.

Ophelia Claude szerint az EJEB az erőszakos eltűnések bűncselekményével összefüggésben három, az államot terhelő kötelezettséget határoz meg:

1) 1) az állam köteles tartózkodni a jogellenes életkioltástól;
2) 2) az államot pozitív kötelezettség terheli az elkerülhető életvesztés megelőzése érdekében;
3) 3) az állam köteles kivizsgálni a gyanús haláleseteket (Claude, 2010).

Az első két kötelezettség az élethez való jog anyagi jogi (szubsztantív) aspektusához kapcsolódik, míg a harmadik az eljárási aspektushoz (European Court of

Human Rights [ECtHR], 1998). Az anyagi jogi oldal az emberi élet elvesztésére vonatkozik, míg az eljárási elem az élethez való jog megsértésének kivizsgálására irányuló kötelezettséget jelenti, amelynek célja az elkövetők azonosítása, felelősségre vonása, megbüntetése, valamint az áldozatok és/vagy hozzátartozóik számára megfelelő jóvátétel biztosítása.

Lényeges hangsúlyozni, hogy bár az erőszakos eltűnések során a jogsértő cselekményeket jellemzően az állami biztonsági erők tagjai követik el, az élethez való jog megsértéséért fennálló felelősség az államot terheli. Az Emberi Jogok Európai Egyezményének részes államai, valamint maga a bíróság is felelősséggel tartoznak a felügyeletük alatt álló biztonsági erők tevékenységéért.

López Guerra szerint az EJEB elé kerülő, erőszakos eltűnésekkel kapcsolatos ügyek négy fő csoportba sorolhatók: 1) a török–kurd konfliktushoz kapcsolódó esetek; 2) a görög–ciprusi összecsapásokkal összefüggő ügyek; 3) a Kaukázus térségében az orosz fegyveres erők és más nemzetiségek közötti konfliktusok; 4) a volt Jugoszlávia felbomlásával összefüggő fegyveres konfliktusok (López Guerra, 2020).

Encarnación Fernández megállapítja, hogy az EJEB-nek 1990 óta jelentős számú olyan keresettel kellett foglalkoznia, amelyek fegyveres konfliktusok vagy súlyos belső instabilitás helyzetében elkövetett biztonsági erőkhöz köthető jogsértésekre vonatkoztak, így többek között bíróságon kívüli kivégzésekre, kínzásra, jogellenes fogva tartásokra és erőszakos eltűnésekre. Ezek az ügyek kezdetben elsősorban Törökország délkeleti részéhez, később pedig Csecsenföldhöz kapcsolódtak. Az „Erőszakos eltűnések valamennyi személy védelméről szóló nemzetközi egyezmény" arra törekszik, hogy egységes keretbe foglalja az erőszakos eltűnések jelenségének valamennyi összetettségét, és kötelezettséget ró a részes államokra e cselekmény önálló bűncselekményként történő meghatározására (Fernández, 2009). Az egyezmény az erőszakos eltűnést az alábbiak szerint határozza meg: „*Jelen egyezmény alkalmazásában »erőszakos eltűnésnek« minősül az állam képviselői, illetve az állam felhatalmazásával, támogatásával vagy hallgatólagos beleegyezésével eljáró személyek vagy csoportok által végrehajtott letartóztatás, fogva tartás, elrablás vagy a szabadságtól való megfosztás bármely más formája, amelyet a szabadságelvonás elismerésének megtagadása, illetve az eltűnt személy sorsára vagy tartózkodási helyére vonatkozó információk eltitkolása követ, ezáltal a személyt kivonva a jog védelme alól."* (United Nations General Assembly, 2006). Az Európa Tanács mintegy hetven évvel ezelőtt a béke és az emberi jogok tiszteletben tartásának céljával jött létre, azonban hosszú évtizedeken keresztül csupán néhány európai államot tömörített. Csak a berlini fal 1989-es leomlását követően, a közép- és kelet-európai államok csatlakozásával vált valóban páneurópai szervezetté, és nyílt

lehetősége arra, hogy az emberi jogok elsődlegességén alapuló egységes Európa megteremtésére törekedjen. Ez az érv döntő szerepet játszott Oroszország felvételében is, annak ellenére, hogy az ország nem felelt meg maradéktalanul a csatlakozási feltételeknek, és ekkorra már kirobbant a csecsenföldi konfliktus (Chatzivassiliou, 2007). Az idő és a tapasztalat azonban rávilágított e törekvés megvalósításának súlyos nehézségeire (Jägers & Zwaak, 2008). Fontos megjegyezni, hogy Oroszország 2022 óta nem tagja az Európa Tanácsnak, és nem részes állama az Emberi Jogok Európai Bíróságának.

Az erőszakos eltűnés bűncselekménye során az állam teljes apparátusa érintett, beleértve az igazságszolgáltatási hatalmat is. Amennyiben az áldozatot kivonják a jog védelme alól, ez több alapvető jog sérelméhez vezet, így különösen a jogalanyiság elismeréséhez való jog, a személyi szabadsághoz és biztonsághoz való jog, valamint a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés tilalmának megsértéséhez. Mindezeken túl az erőszakos eltűnés sérti az élethez való jogot, vagy azt súlyos veszélynek teszi ki (United Nations General Assembly, 1992). Kiemelendő, hogy az erőszakos eltűnések az egymással szorosan összefüggő személyi integritáshoz, személyes szabadsághoz (az Egyezmény 3. és 5. cikke), valamint az élethez való joghoz (2. cikk) fűződő jogok együttes megsértését valósítják meg. Ezen túlmenően az erőszakos eltűnések sértik a tisztességes eljáráshoz való jogot is (6. cikk), ideértve többek között az ártatlanság vélelmét, a bíró előtti meghallgatáshoz való jogot, valamint a védelemhez való jogot. Az erőszakos eltűnésekkel kapcsolatos első ügyeket az 1990-es években terjesztették az Emberi Jogok Európai Bizottsága elé, amelyeket az EJEB az évtized végén bírált el. A bíróság elé került ügyek két fő csoportba sorolhatók. Az első csoport a török állam és a Kurdisztáni Munkáspárt (PKK) közötti, Törökország délkeleti részén zajló kurd konfliktushoz kapcsolódik. A második csoportot a csecsen ügyek alkotják, amelyek az Emberi Jogok Európai Egyezményének Oroszországban történt 1998-as hatálybalépését és az egyéni kérelmek benyújtásának lehetőségét követően jelentek meg. Ezek az ügyek a második csecsen háború időszakához kapcsolódnak, amely során nagyszabású erőszakos eltűnésekre került sor (Fernández, 2009).

Fernández rámutat arra, hogy az erőszakos eltűnésekkel kapcsolatos ügyek elbírálása döntően a tényállástól függ, és a bizonyítás rendkívül nehéz. Végső soron egy hozzátartozó fogva tartásával és eltűnésével kapcsolatos eljárás kimenetele nem összetett jogi kérdéseken, hanem az elérhető bizonyítékokon múlik (Leach, 2008).

Az erőszakos eltűnés sajátossága, hogy rendszerint nincs holttest, az áldozatok eltűntek, az elkövetők gyakran azonosíthatatlanok, és súlyos bizonyítékhiány áll fenn. Az EJEB által vizsgált ügyekben az állami hatóságok tipikus reakciója az volt, hogy tagadták az állam biztonsági erőinek felelősségét. Amennyiben nincs

holttest, az állam rendszerint azt is tagadja, hogy az érintett személy meghalt volna, illetve hogy halála vélelmezhető lenne (Fernández, 2009). Ugyanakkor ezekben az esetekben az elkövetők éppen a büntetlenség biztosítása érdekében rejtik el a holttestet.

Az EJEB első, erőszakos eltűnéssel kapcsolatos ítélete a Kurt kontra Törökország ügyben született 1998. május 25-én. Ebben az ügyben a bíróság még nem volt hajlandó elfogadni a halál vélelmét (European Court of Human Rights [ECtHR], 1998). Az ügy jelentőségét növelte, hogy az Amnesty International nemzetközi jogvédő szervezet fellépett az áldozat jogainak védelmében, és az esetet világszerte ismertté tette. A Timurtaş kontra Törökország ügyben 2000. június 13-án hozott ítélet ugyanakkor mérföldkőnek tekinthető, mivel alapvetően megváltoztatta a bíróság erőszakos eltűnésekkel kapcsolatos megközelítését. Ez az ítélet az EJEB 2000 óta követett gyakorlatának egyik sarokköve. A bíróság kimondta, hogy *„amennyiben az állam nem szolgáltat ésszerű magyarázatot az eltűnés körülményeire, és elegendő közvetett bizonyíték áll rendelkezésre, a bíróság megállapíthatja, hogy az érintett személy állami őrizetben hunyt el."* (European Court of Human Rights [ECtHR], 2000). A Timurtaş ügyet követő ítéletekben az EJEB egyre nagyobb hajlandóságot mutatott arra, hogy az erőszakos eltűnéseket az Egyezmény 2. cikke alapján vizsgálja, fokozatosan elfogadva a halál vélelmét (Fernández, 2009.

Fernández szerint az EJEB kiforrott ítélkezési gyakorlatában az Egyezmény 2. cikke (1) bekezdésének első mondata, miszerint *„a törvény védi minden személy élethez való jogát"*, egyrészt negatív kötelezettséget ró az államra, vagyis tartózkodnia kell az élet szándékos vagy jogellenes kioltásától, másrészt pozitív kötelezettséget is keletkeztet, amely szerint az állam köteles megfelelő intézkedéseket hozni a joghatósága alá tartozó személyek életének védelme érdekében (European Court of Human Rights [ECtHR], 1998).

Fernández – más szerzőkhöz hasonlóan – kiemeli a McCann és mások kontra Egyesült Királyság ügy jelentőségét (European Court of Human Rights [ECtHR], 1995). A bíróság első ízben vizsgálta az élethez való jog anyagi jogi és eljárási aspektusait az állami biztonsági erők által alkalmazott erőszak összefüggésében. Az Egyezmény 2. cikkéből fakadó életvédelmi kötelezettség magában foglalja azt a követelményt is, hogy az állam hivatalos és hatékony vizsgálatot folytasson le minden olyan esetben, amikor a haláleset az állami erőszak alkalmazásának következménye (Fernández, 2009). Bár e vizsgálati kötelezettség nem szerepel kifejezetten a 2. cikk szövegében, az EJEB kiterjedt ítélkezési gyakorlatából egyértelműen levezethető. Az élethez való jog ezen eljárási aspektusa a bíróság gyakorlatában alapvető jelentőségű, és az Egyezmény 2. cikkének értelmezéséből fakad.

A Törökország délkeleti részén kialakult helyzettel összefüggésben az EJEB részletesen meghatározta, hogy az élethez való jog hatékony védelméhez szükséges vizsgálatnak milyen követelményeknek kell megfelelnie. Ezek a követelmények elengedhetetlenek a belső jog gyakorlati érvényesülésének biztosításához. Amennyiben állami szervek vagy ügynökök érintettek, garantálni kell, hogy felelősségre vonhatók legyenek a felügyeletük alatt bekövetkezett halálesetekért. A hatóságoknak hivatalból, saját kezdeményezésükre kell eljárniuk, amint tudomást szereznek az ügyről, és a vizsgálatot független és pártatlan szerveknek kell lefolytatniuk (Fernández, 215. pont).

Fernández hangsúlyozza továbbá, hogy a hatóságoknak minden észszerű eszközt igénybe kell venniük az eseménnyel kapcsolatos bizonyítékok beszerzése érdekében. Minden olyan hiányosság vagy szabálytalanság, amely csökkenti a halál okának megállapítására vagy a felelős személy azonosítására való képességet, az Egyezmény 2. cikkéből fakadó eljárási kötelezettség megsértését eredményezheti (Fernández, 215. pont).

A szerző rámutat arra is, hogy számos eltűnéses ügyben a kérelmezők azt állítják, hogy az áldozat a halálát megelőzően bántalmazásnak volt kitéve. Az ilyen állításokat azonban a bizonyítékok hiánya miatt rendszerint elutasítják, mivel a holttest hiányában rendkívül nehéz a bántalmazás vagy a kínzás bizonyítása (Fernández, 218–219. pont). Ennek ellenére számos erőszakos eltűnéses ügyben az EJEB megállapította az Egyezmény 3. cikkének megsértését az áldozatok hozzátartozói vonatkozásában, tekintettel arra a tartós lelki gyötrelemre és szenvedésre, amelyet az eltűnt személy sorsának és tartózkodási helyének ismeretlensége okozott.

Az erőszakos eltűnések az emberi jogok széles körének kirívó megsértését jelentik, amelyeket a nemzetközi emberi jogi egyezmények – így különösen az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, valamint az Emberi Jogok Európai Egyezménye – is védelemben részesítenek. E jogsértések elsősorban az élethez való jogot, a személyi szabadsághoz és biztonsághoz való jogot, az önkényes letartóztatás és fogva tartás tilalmát, valamint a tisztességes és nyilvános tárgyaláshoz való jogot érintik (Esteve Moltó, 2016).

Fernández rámutat arra, hogy az EJEB az erőszakos eltűnések problémáját egyéni kérelmek alapján vizsgálta, ezért nem globális jelenségként, hanem esetről esetre elemezte e jogsértéseket. Ennek keretében a bíróság különböző eszközöket dolgozott ki az igazságszolgáltatás biztosítása érdekében, figyelembe véve többek között az állami együttműködés hiányát – amely gyakran döntő jelentőségű az állami felelősség megállapításában –, a halál vélelmét, valamint az élet és a személyi szabadság védelmére irányuló pozitív állami kötelezettségeket (Fernández, 2009).

Végül megállapítható, hogy különbségek figyelhetők meg az erőszakos eltűnésekkel kapcsolatos ügyekben az EJEB és az Amerika-közi Emberi Jogi Bíróság (Inter-American Court of Human Rights, IACtHR) ítélkezési gyakorlata között. Ez utóbbi bíróság kiterjedt joggyakorlattal rendelkezik e bűncselekmény tekintetében, és ítéleteiben Latin-Amerika államainak többségét elmarasztalta. Az erőszakos eltűnésekkel kapcsolatos első ítéletet (Velásquez Rodríguez kontra Honduras – Inter-American Court of Human Rights [IACtHR], 1988) az IACtHR 1988-ban hozta meg, tíz évvel megelőzve az EJEB első ilyen tárgyú döntését. Ez az ügy meghatározó szerepet játszott az erőszakos eltűnésekre vonatkozó joggyakorlat kialakulásában, és hivatkozási alapként szolgált a későbbi ítéletekben, így az EJEB gyakorlatában is. Latin-Amerikában az 1960-as, 1970-es és 1980-as évek diktatúrái alatt rendszerszintű erőszakos eltűnések zajlottak. A Velásquez Rodríguez ügy óta az IACtHR több mint nyolcvan ítéletében marasztalta el e bűncselekményt. Bár Európában is hosszú ideig léteztek diktatórikus rendszerek, viszonylag kevés erőszakos eltűnéses ügy jutott el az EJEB elé; az ilyen ügyek többségét Oroszország és Törökország ellen indították.

Az erőszakos eltűnésekkel kapcsolatos kiemelt esetek az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlatában

A Kurt kontra Törökország ügyben (1998. május 25-i ítélet) a kérelmező Koçeri Kurt asszony, török állampolgár volt (European Court of Human Rights [ECtHR], 1998). Kérelmét saját nevében, valamint fia, Üzeyir Kurt nevében terjesztette elő, aki állítása szerint olyan körülmények között tűnt el, amelyek az alperes állam felelősségét vetik fel (Kurt kontra Törökország, 8–9. pont). A kérelmező fiának eltűnésével kapcsolatos tényállás a felek között vitatott volt (Kurt kontra Törökország, 8–9. pont). 1993. november 23. és 25. között a biztonsági erők, csendőrök és több falusi őr részvételével műveleteket hajtottak végre Ağıllı faluban. 1993. november 23-án, hírszerzési értesülések alapján, amelyek szerint három terrorista látogatását várták a településre, a biztonsági erők körülzárták a falut. Ezt követően két fegyveres összecsapásra került sor (Kurt kontra Törökország, 14. pont). A kérelmező előadása szerint 1993. november 24-én, dél körül, amikor a katonák az iskola udvarán összegyűjtötték a falubelieket, fiát, Üzeyirt keresték, azonban ő nem volt jelen, mivel nagynénje, Mevlüde házában rejtőzött el. A katonák Davut Kurt – a kérelmező másik fia – kíséretében Mevlüde házához mentek, és onnan elvitték Üzeyirt. Üzeyir Kurt az 1993. november 24-ről 25-re virradó éjszakát katonák társaságában Hasan Kılıç házában töltötte. A kérelmező állítása szerint 1993. november 25-én látta fiát utoljára, és

ezt követően nincs arra utaló bizonyíték, hogy bárki máshol látta volna őt (Kurt kontra Törökország, 15. pont). 1993 november 30-ána kérelmező választ kapott İzzet Cural századostól, a tartományi csendőrparancsnokságtól, amelyben azt közölték vele, hogy feltételezhetően fiát a PKK, azaz a Kurdisztáni Munkáspárt rabolta el (Kurt kontra Törökország, 16. pont). A török kormány azzal érvelt, hogy megalapozott okok álltak fenn annak feltételezésére, miszerint Üzeyir Kurt csatlakozott a PKK-hoz, vagy a szervezet rabolta el. Hivatkoztak arra, hogy a család szerint Üzeyir egyik testvére évekkel korábban csendőrségi őrizetben hunyt el, arra a körülményre, hogy a kérelmező állítása szerint Üzeyir elrejtőzött, amikor a biztonsági erők megérkeztek a faluba, valamint arra, hogy az összecsapást követően a család házát felégették. Ezen túlmenően a kormány előadta, hogy a család több tagja már korábban csatlakozott a PKK-hoz, és néhány hónappal a faluban végrehajtott műveletet követően a település közelében egy menedékhelyet találtak, amelyet állításuk szerint Üzeyir Kurt használt a PKK-val való kapcsolattartás során (Kurt kontra Törökország, 28. pont).

Az eljárás során az Amnesty International nemzetközi jogvédő szervezet beavatkozóként vett részt, és írásbeli észrevételeket terjesztett a bíróság elé (Kurt kontra Törökország, 68–69. pont). Beadványaiban az Amnesty International a releváns nemzetközi jogi dokumentumok elemzése alapján az „eltűnés" bűncselekményének az alábbi elemeit azonosította: a) a szabadságtól való megfosztás; b) állami ügynökök által, vagy azok beleegyezésével, támogatásával, illetve hallgatólagos hozzájárulásával; c) a szabadságelvonás elismerésének megtagadása, illetve az érintett személy sorsára vagy tartózkodási helyére vonatkozó információk visszatartása; d) amelynek következtében az érintett személy a jog védelmén kívülre kerül.

Az Amnesty International álláspontja szerint bár az „eltűnések" gyakran rendszerszintű gyakorlat formájában jelennek meg, nem szükségszerű, hogy minden esetben ilyen mintázatot mutassanak. Egy eltűnés ugyanakkor nem csupán az egyén szabadsághoz és biztonsághoz való jogát sérti, hanem más alapvető jogok megsértését is magában foglalja (Kurt kontra Törökország, 68–69. pont).

A szervezet hivatkozott az Amerika-közi Emberi Jogi Bíróság Velásquez Rodríguez kontra Honduras ügyben 1988. július 29-én hozott ítéletére is, amelyben a bíróság kimondta, hogy *„az eltűnések jelensége az emberi jogok megsértésének olyan összetett formája, amelyet átfogó módon kell értelmezni és kezelni."* (Inter-American Court of Human Rights [IACtHR], 1988). E jogsértések összessége magában foglalja az élethez való jog és a bántalmazás tilalmának megsértését is (European Court of Human Rights [ECtHR], 1998). Az eltűnésekhez kapcsolódó jogsértések súlyossága arra késztette az ENSZ Emberi Jogi Bizottságát, hogy megállapítsa: a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi

Egyezségokmányának 6. cikke kötelezi a részes államokat arra, hogy konkrét és hatékony intézkedéseket tegyenek az eltűnések megelőzése érdekében, valamint megfelelő intézményeket és eljárásokat hozzanak létre az eltűnt személyek ügyeinek alapos kivizsgálására, amelyek az élethez való jog megsértését is felvethetik (Kurt kontra Törökország, 68–69. pont).[1]

A kérelmező állítása szerint több tényező együttesen arra utalt, hogy fia az Egyezmény 2. cikkének megsértése áldozatává vált (European Court of Human Rights [ECtHR], 1998). Hangsúlyozta, hogy fia eltűnése életveszélyes környezetben történt (Kurt kontra Törökország, 100–101. pont). Alternatív érvelésében arra is hivatkozott, hogy Törökország délkeleti részén dokumentáltan magas volt a kínzás, a magyarázat nélküli fogva tartás során bekövetkezett halálesetek, valamint az „eltűnések" előfordulási aránya. Mindez nemcsak azt támasztotta volna alá, hogy a hatóságok megsértették az Egyezmény 2. cikkéből fakadó, fia életének védelmére irányuló kötelezettségüket, hanem arra is utalt, hogy az eltűnések rendszerszintű gyakorlatot képeztek, ami megalapozhatta volna az Egyezmény e rendelkezésének súlyosabb megsértését is (Kurt kontra Törökország, 102., 106–108. pont).

Az EJEB mindenekelőtt emlékeztet arra, hogy elfogadta a Bizottság ténymegállapításait a kérelmező fiának 1993. november 25-én katonák és falusi őrök általi fogva tartására vonatkozóan, továbbá arra, hogy az ítélet meghozataláig közel négy és fél év telt el anélkül, hogy bármilyen információ állt volna rendelkezésre a fiatalember további hollétéről vagy sorsáról. Ilyen körülmények között a kérelmező attól tartott, hogy fia el nem ismert fogva tartás során, fogvatartói keze által vesztette életét. Az EJEB rámutatott arra, hogy azokban az

1 United Nations. International Covenant on Civil and Political Rights. Adopted 16 December 1966 by General Assembly resolution 2200A (XXI). Article 6:
Egyesült Nemzetek Szervezete. Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya. Az ENSZ Közgyűlése 1966. december 16-án, a 2200A (XXI) számú határozatával elfogadta. 6. cikk: 1. Minden embernek veleszületett joga van az élethez. E jogot a törvény védi. Senkit sem lehet önkényesen megfosztani életétől. 2. Azokban az országokban, amelyek nem törölték el a halálbüntetést, halálbüntetés csak a legsúlyosabb bűncselekmények esetén szabható ki, a bűncselekmény elkövetésekor hatályban lévő jogszabályokkal összhangban, és nem lehet ellentétes sem a jelen Egyezségokmány rendelkezéseivel, sem a népirtás bűntettének megelőzéséről és megbüntetéséről szóló egyezménnyel. E büntetés kizárólag az illetékes bíróság által hozott jogerős ítélet alapján hajtható végre. 3. Amennyiben az élet megfosztása a népirtás bűntettét valósítja meg, e cikk egyetlen rendelkezése sem értelmezhető úgy, hogy az felhatalmazná a jelen Egyezségokmányban részes bármely államot arra, hogy a népirtás bűntettének megelőzéséről és megbüntetéséről szóló egyezmény rendelkezéseiből eredő kötelezettségeit bármilyen módon korlátozza vagy azoktól eltérjen. 4. Minden halálbüntetésre ítélt személynek joga van kegyelem vagy a büntetés enyhítése iránti kérelem benyújtására. Amnesztia, kegyelem vagy a halálbüntetés enyhítése valamennyi esetben megadható. 5. Halálbüntetés nem szabható ki tizennyolcadik életévüket be nem töltött személyek által elkövetett bűncselekmények miatt, és nem hajtható végre terhes nőkkel szemben. 6. E cikk egyetlen rendelkezésére sem lehet hivatkozni abból a célból, hogy bármely, a jelen Egyezségokmányban részes állam késleltesse vagy megakadályozza a halálbüntetés eltörlését.

esetekben, amikor megállapította valamely részes állam Egyezmény 2. cikkéből fakadó pozitív kötelezettségét egy állami ügynökök által elkövetett feltételezett jogellenes emberölés körülményeinek hatékony kivizsgálására, konkrét bizonyíték állt rendelkezésre egy halálos kimenetelű lövésről, amely e kötelezettség alkalmazását indokolta. E tekintetben megállapítható, hogy a kérelmező ügye teljes egészében vélelmeken alapult, amelyek fia kezdeti fogva tartásának körülményeiből, valamint az alperes államban állítólagosan hivatalosan eltűrt eltűnési gyakorlatról, továbbá az ahhoz kapcsolódó bántalmazásról és bíróságon kívüli kivégzésekről szóló általános elemzésekből voltak levezethetők. Az EJEB álláspontja szerint ezek az érvek önmagukban nem elegendők annak hiányát pótolni, hogy meggyőzőbb bizonyíték utaljon arra, miszerint a kérelmező fia ténylegesen állami őrizetben vesztette életét. Ami a kérelmező azon érvét illeti, miszerint az Egyezmény 2. cikkének megsértésére irányuló gyakorlat áll fenn, az EJEB úgy ítélte meg, hogy az általa előterjesztett bizonyítékok nem támasztják alá ez állítást (Kurt kontra Törökország, 106., 108. pont).

Ez az ügy több szempontból is kiemelkedő jelentőségű. Egyrészt az Amnesty International az eljárás során a kérelmező érdekében beavatkozott, és pontosan meghatározta, hogy mi minősül erőszakos eltűnésnek. Másrészt a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának 6. cikke is hivatkozásra került mint olyan nemzetközi emberi jogi norma, amely megalapozza az erőszakos eltűnés tilalmát. Harmadrészt a kérelmező arra hivatkozott, hogy Törökország délkeleti részén az erőszakos eltűnések rendszerszintű gyakorlata állt fenn, amelyet az EJEB bizonyítottság hiányában elutasított. Végül e döntés az EJEB első, erőszakos eltűnéssel kapcsolatos ügye volt. Az ügy sajátossága ugyanakkor abban áll, hogy az EJEB ekkor még nem látta bizonyítottnak, hogy az áldozat az állami hatóságok kezében tűnt el, ez a megközelítés azonban a későbbi ítéletekben megváltozott.

Az Ertak kontra Törökország ügyben (2000. május 9-i ítélet) a kérelmező Ismail Ertak török állampolgár volt, aki saját maga és fia, Mehmet Ertak nevében nyújtott be kérelmet a Bizottsághoz. Állítása szerint fia olyan körülmények között tűnt el, amelyek az állam felelősségét vetik fel (European Court of Human Rights [ECtHR], 2000).

A kérelmező fiának eltűnésével kapcsolatos tényállás ebben az ügyben is vitatott volt (Ertak kontra Törökország, 14–15. pont). A kérelmező által előadott tények szerint 1992. augusztus 18. és 20. között Şırnak városában (Törökország délkeleti részén) összecsapások zajlottak, amelyek nyomán 1992. augusztus 21-én több személyt vettek rendőri őrizetbe a şırnaki csendőrparancsnokságon és a biztonsági rendőrség épületében. Az események idején a kérelmező fia, Mehmet Ertak egy szénbányában dolgozott. A Bakımevi ellenőrzőponton

rendőrök megállították azt a taxit, amellyel Mehmet Ertak három másik személlyel együtt munkából hazafelé tartott. A rendőrök elkérték az utasok személyazonosító okmányait, majd megkérdezték, melyik igazolvány tartozik Mehmet Ertakhoz. Miután azonosította magát, a rendőrök elvitték őt (Ertak kontra Törökország, 14–15. pont).

Abdurrahim Demir ügyvéd – akit 1992. augusztus 22-én vettek őrizetbe, majd 1992. szeptember 15-én bocsátottak szabadon – a kérelmezőnek elmondta, hogy öt-hat napig egy helyiségben tartották fogva Mehmet Ertakkal együtt (Ertak kontra Törökország, 17. pont). Előadása szerint Mehmet Ertakot súlyosan megkínozták, és amikor visszavitték a cellájába, eszméletlen volt, életjelet nem mutatott. Néhány perccel később a lábánál fogva vonszolták ki a helyiségből (Ertak kontra Törökország, 17. pont).

A kormány ezzel szemben arra hivatkozott, hogy bár igaz, hogy az 1992. augusztus 18. és 20. közötti összecsapásokat követően műveletet hajtottak végre Şırnak városában, és közel száz személyt vettek őrizetbe, a biztonsági erők Mehmet Ertakot nem tartóztatták le. A nemzeti rendőrfőkapitányság 1994. december 21-én kelt levelére hivatkozva előadták, hogy az őrizeti nyilvántartás szerint Mehmet Ertakot soha nem vették őrizetbe, és nem is tartották fogva.

A kérelmező azt állította, hogy fia, Mehmet Ertak, akit rendőri őrizetbe vettek, az őrizet során eltűnt, és nagy valószínűséggel a rendőrségi kihallgatás alatt vesztette életét. E körben arra hivatkozott, hogy megsértették az Egyezmény 2. cikkét (Ertak kontra Törökország, 18–19. pont).

Az EJEB elfogadta a Bizottság ténymegállapításait. Nem volt vitás, hogy 1992. augusztus 18. és 20. között Şırnak városában összecsapások zajlottak, és hogy a biztonsági erők tagjainak tanúvallomásai szerint több mint száz személyt tartóztattak le, a város bejáratánál személyazonosság-ellenőrzést végeztek, valamint a „gyorsreagálású egységek” a terrorista tevékenységgel gyanúsított személyeket közvetlenül a rendőrkapitányságra vitték. E körülmények alapján az EJEB megállapította, hogy elegendő bizonyíték áll rendelkezésre annak kétséget kizáró megállapításához, miszerint Mehmet Ertakot letartóztatását és őrizetbe vételét követően súlyos és el nem ismert bántalmazásnak vetették alá, és a biztonsági erők őrizetében hunyt el. Az EJEB ezért megkülönböztette ez ügyet a Kurt kontra Törökország ügytől, amelyben a kérelmező fia eltűnésével kapcsolatos panaszokat az Egyezmény 5. cikke alapján vizsgálta. A Kurt ügyben ugyan a kérelmező fiát őrizetbe vették, azonban nem állt rendelkezésre további bizonyíték arra vonatkozóan, hogy milyen bánásmódban részesült ezt követően, illetve mi lett a sorsa. Az EJEB hangsúlyozta, hogy a hatóságok kötelesek elszámolni a felügyeletük alatt álló személyekkel kapcsolatban, és megállapította, hogy Mehmet Ertak letartóztatását követően semmilyen magyarázatot nem

adtak arra, hogy mi történt vele. Ennek megfelelően arra a következtetésre jutott, hogy az ügy körülményei között a kormány viseli a felelősséget Mehmet Ertak haláláért, amelyet az állam ügynökei a letartóztatását követően okoztak; ebből következően az Egyezmény 2. cikkének megsértése megállapítható (Ertak kontra Törökország, 18–19. pont).

Az EJEB ismételten hangsúlyozza, hogy az Egyezmény 2. cikke a legfontosabb rendelkezések közé tartozik, és a 3. cikkel együtt az Európa Tanács tagállamai által alkotott demokratikus társadalmak egyik alapvető értékét fejezi ki. Az ebből fakadó kötelezettség nem kizárólag az állami ügynökök által alkalmazott erőszak következtében bekövetkező szándékos emberölésekre terjed ki. A 2. cikk (1) bekezdésének első mondata az államok számára pozitív kötelezettséget is megállapít, nevezetesen azt, hogy jogi eszközökkel biztosítsák az élethez való jog védelmét. Ebből szükségképpen következik, hogy amennyiben személyek az erőszak alkalmazásának következtében életüket vesztik, valamely megfelelő és hatékony hivatalos vizsgálat lefolytatása is szükséges. Az Egyezmény 2. cikkében rejlő, az élethez való jog eljárási védelme magában foglalja azt a kötelezettséget, hogy az állami ügynökök számot adjanak a halálos erő alkalmazásáról. Ennek keretében cselekményüket a független és nyilvános ellenőrzés valamely formájának kell alávetni, amely képes megállapítani, hogy az adott körülmények között az erő alkalmazása indokolt volt-e vagy sem (Ertak kontra Törökország, 134. pont).

Tekintettel arra, hogy az EJEB elfogadta a Bizottság megállapításait a kérelmező fiának el nem ismert fogva tartásáról, az őt ért bántalmazásról, valamint arról, hogy olyan körülmények között tűnt el, amelyek alapján halála vélelmezhető, a fenti megfontolásokat mutatis mutandis alkalmazni kell a jelen ügyre is. Ebből következik, hogy a hatóságokat hatékony és alapos vizsgálati kötelezettség terhelte a kérelmező fiának eltűnésével kapcsolatban. Az EJEB arra a következtetésre jutott, hogy az alperes állam nem tett eleget annak a kötelezettségének, hogy megfelelő és hatékony vizsgálatot folytasson le a kérelmező fiának eltűnéséhez vezető körülmények feltárására. Ennek megfelelően az Egyezmény 2. cikkének megsértése e vonatkozásban is megállapítható (Ertak kontra Törökország, 134. pont). Ezen ügyben tehát az élethez való jog anyagi jogi és eljárási aspektusai egyaránt sérültek.

A kérelmező kérte az EJEB-et annak megállapítására is, hogy Törökország délkeleti részén az „eltűnések" olyan gyakorlata alakult ki, amely az Egyezmény 2. cikkének súlyosabb megsértését valósítja meg. Ezen túlmenően azt is állította, hogy a térségben az állam hivatalosan eltűrt módon hatástalan jogorvoslatokat biztosított. Állításának alátámasztására arra hivatkozott, hogy meggyőző bizonyítékok támasztják alá az olyan esetek rendszerszerű tagadásának politikáját,

amelyek emberöléseket, fogvatartottak kínzását és eltűnését érintik, továbbá hogy a hatóságok következetesen megtagadták vagy elmulasztották az áldozatok panaszainak kivizsgálását. A kormány vitatta a kérelmező állításait. Az EJEB a jelen ügyben beszerzett bizonyítékokat és az iratanyagban foglaltakat mérlegelve rámutatott: ahhoz, hogy megállapítható legyen, a török hatóságok az Egyezmény 2. cikkét sértő gyakorlatot alakítottak ki, megfelelően meggyőző bizonyítékok szükségesek (Ertak kontra Törökország, 134. pont). Az EJEB e konkrét ügy alapján nem látta bizonyítottnak, hogy Törökországban az erőszakos eltűnések rendszerszerű gyakorlata fennállt.

Ezen ügyben az EJEB – eltérően a Kurt kontra Törökország ügyben követett megközelítéstől – úgy ítélte meg, hogy elegendő bizonyíték áll rendelkezésre annak alátámasztására, hogy az áldozat állami őrizetben tűnt el. Bizonyítékok szóltak amellett is, hogy a kérelmező fiát megkínozták, illetve bántalmazásnak vetették alá, ami az Emberi Jogok Európai Egyezményének 3. cikkét (a kínzás tilalma) és 5. cikkét (a szabadsághoz és biztonsághoz való jog) is sértette, az Egyezmény 2. cikkének (az élethez való jog) megsértésén túl. Az ügy további érdekessége, hogy – a Kurt kontra Törökország ügyhöz hasonlóan – a kérelmező itt is rendszerszintű erőszakos eltűnési gyakorlatra hivatkozott Törökország délkeleti részén, amelyet az EJEB bizonyítottság hiányában elutasított. Amint az e bíróság Törökországgal szemben indult, erőszakos eltűnésekkel kapcsolatos három ügyéből is kitűnik, egyfajta mintázat figyelhető meg.

A Timurtaş kontra Törökország ügyben (2000. június 13-i ítélet) a kérelmező Mehmet Timurtaş török állampolgár volt (European Court of Human Rights [ECtHR], 2000). Kérelmét saját maga, valamint fia, Abdulvahap Timurtaş nevében terjesztette elő a Bizottság előtt. Állítása szerint fia olyan körülmények között tűnt el, amelyek az alperes állam felelősségét vetik fel (Timurtaş kontra Törökország, 1., 9. pont).

A kérelmező fiának eltűnésével kapcsolatos tényállás vitatott volt. 1993. augusztus 14-én a kérelmező telefonhívást kapott egy ismeretlen személytől, aki nem azonosította magát. A hívó közölte, hogy a kérelmező fiát, Abdulvahapot azon a napon Yeniköy falu közelében, Şırnak tartomány Silopi járásában fogták el, ahol a katonák Silopi központi csendőrparancsnokságán állomásoznak. Abdulvahapot egy barátjával együtt fogták el – akiről azt állították, hogy szíriai –, továbbá a muhtarral (Törökországban választott falusi elöljáró) és annak fiával, a falubeliek szeme láttára. A muhtart röviddel ezután szabadon engedték. A kérelmező később úgy értesült, hogy fiát és barátját több faluba is elvitték annak megállapítására, hogy a helyiek felismerik-e őket (Timurtaş kontra Törökország, 10., 15. pont). A kérelmező beadványokat nyújtott be a silopi ügyészséghez, amelyeket nyilvántartásba vettek. A silopi csendőrparancsnokságon

azonban azt közölték vele, hogy fia nincs őrizetben (Timurtaş kontra Törökország, 10., 15. pont).

A kormány ezzel szemben azt állította, hogy – a kérelmező saját előadása szerint – fia, Abdulvahap két évvel korábban elhagyta a családi otthont Cizrében, és azóta a kérelmező nem hallott felőle. A kormány szerint egyetlen nyilatkozat sem támasztotta alá a kérelmező azon állítását, hogy a biztonsági erők elfogták Abdulvahap Timurtaşt. 1993. augusztus 14-én őt további időre őrizetben tartották (Timurtaş kontra Törökország, 22. pont).

A kérelmező azt állította, hogy fia el nem ismert fogva tartás során hunyt el, és előadta, hogy az alperes állam felelősséggel tartozik azért, mert elmulasztotta megvédeni fia élethez való jogát, megsértve ezzel az Egyezmény 2. cikkét. Az EJEB emlékeztetett arra, hogy Abdulvahap Timurtaşt 1993. augusztus 14-én a silopi járási csendőrparancsnoksághoz tartozó csendőrök fogták el. Őt Silopiban tartották fogva, majd Şırnakban egy fogvatartási létesítménybe szállították. Az ítélet meghozataláig több mint hat és fél év telt el úgy, hogy semmilyen információ nem állt rendelkezésre további hollétéről vagy sorsáról (Timurtaş kontra Törökország, 73., 81. pont).

Az EJEB korábban már kimondta: ha valakit jó egészségi állapotban vesznek őrizetbe, de szabadon bocsátásakor sérülten kerül elő, az állam köteles észszerű magyarázatot adni a sérülések keletkezésének okára; ennek hiányában az Egyezmény 3. cikke alapján jogsértés merül fel. Annak megítélése pedig, hogy a holttest hiányában a hatóságok mulasztása – tudniillik hogy nem adnak észszerű magyarázatot a fogvatartott sorsára vonatkozóan – felvetheti-e az Egyezmény 2. cikkének sérelmét is, az ügy valamennyi körülményétől függ, különösen attól, hogy rendelkezésre áll-e elegendő, konkrét tényeken alapuló közvetett bizonyíték, amelyből a megkívánt bizonyítási mérce szerint arra lehet következtetni, hogy a fogvatartott halála állami őrizetben vélelmezhető (Timurtaş kontra Törökország, 10., 15. pont). Ez különösen jelentős annak fényében, hogy az Amerika-közi Emberi Jogi Bíróság gyakorlata szerint holttest hiányában nehéz bizonyítani a bűncselekmény megtörténtét; ezzel szemben jelen ügyben az EJEB azt rögzítette, hogy amennyiben valaki a biztonsági erők őrizetében tűnik el, és hosszabb idő telik el, megállapítható, hogy az érintett személy állami őrizetben hunyt el.

E körben a fogva tartás óta eltelt idő – bár nem döntő jellegű – releváns tényező. El kell fogadni, hogy minél több idő telik el a fogvatartottról szóló híradás nélkül, annál nagyobb a valószínűsége annak, hogy elhunyt. Így az idő múlása befolyásolhatja azt is, milyen súllyal esik latba a többi közvetett bizonyíték, mielőtt arra a következtetésre lehet jutni, hogy az érintett személy halála vélelmezhető (Timurtaş kontra Törökország, 84. pont).

Az EJEB rámutatott, hogy több körülmény is megkülönbözteti a jelen ügyet a Kurt ügytől, amelyben úgy találta, hogy nem állt rendelkezésre elegendően meggyőző jel arra, hogy a kérelmező fia állami őrizetben hunyt volna el. Mindenekelőtt Abdulvahap Timurtaş elfogása és fogva tartása óta – az ítélet meghozataláig – hat és fél év telt el, amely időtartam számottevően hosszabb, mint a Kurt ügyben az őrizetbe vétel és az ítélet között eltelt közel négy és fél év. Továbbá míg Üzeyir Kurtot utoljára falujában, katonák körében látták, a jelen ügyben megállapítást nyert, hogy Abdulvahap Timurtaşt az állam felelősségi körébe tartozó hatóságok fogvatartási helyre vitték: előbb Silopiba, majd Şırnakba. Végül a Kurt ügy iratanyagában több elem is arra utalt, hogy Üzeyir Kurt a hatóságok gyanúja alatt állt; ezzel szemben a jelen ügy tényállása alapján nem kétséges, hogy a hatóságok Abdulvahap Timurtaşt a feltételezett PKK-tevékenysége miatt keresték. Az 1993-as délkelet-törökországi helyzet általános kontextusában nem zárható ki, hogy egy ilyen személy el nem ismert fogva tartása életveszélyes volt (Timurtaş kontra Törökország, 85. pont). Ezen okok alapján az EJEB meggyőződése szerint Abdulvahap Timurtaş halála az el nem ismert, biztonsági erők általi fogva tartást követően vélelmezhető. Következésképpen az alperes állam felelőssége az ő haláláért megállapítható, tekintettel arra, hogy a hatóságok semmilyen magyarázatot nem adtak arra, mi történt Abdulvahap Timurtaş elfogását követően, és a halálos erő alkalmazásának esetleges jogszerű indokára sem hivatkoztak; mindezek alapján a felelősség az alperes államot terheli. Ennek megfelelően az Egyezmény 2. cikkének megsértése megállapítható (Timurtaş kontra Törökország, 86. pont). Az EJEB e körben ismételten hangsúlyozta: az Egyezmény 2. cikkéből fakadó életvédelmi kötelezettség – összefüggésben az Egyezmény 1. cikkében rögzített általános állami kötelezettséggel, miszerint a részes államok kötelesek joghatóságuk alatt mindenkinek biztosítani az Egyezményben meghatározott jogokat és szabadságokat – hallgatólagosan megköveteli valamely hatékony hivatalos vizsgálat lefolytatását, amikor személyek az erőszak alkalmazásának következtében életüket vesztik.

Az EJEB-et különösen megdöbbentette, hogy csak két évvel a kérelmező fiának őrizetbe vétele után került sor arra, hogy Şırnakban a csendőröknél érdeklődjenek. Ezen túlmenően semmilyen bizonyíték nem utalt arra, hogy az ügyészek megkísérelték volna saját maguk ellenőrizni az őrizeti nyilvántartásokat vagy a fogvatartási helyeket, illetve hogy a silopi járási csendőrparancsnokságot felszólították volna arra, hogy számoljon be az 1993. augusztus 14-i intézkedéseiről. A fentiekre tekintettel az EJEB megállapította, hogy a kérelmező fia eltűnésével kapcsolatos vizsgálat ténylegesen soha nem valósult meg, az elégtelen volt, és ezért sértette az államnak az élethez való jog eljárási védelméből

fakadó kötelezettségeit. Ezen okból az Egyezmény 2. cikkének megsértése szintén megállapítható (Timurtaş kontra Törökország, 89–90. pont).

A kérelmező azt is sérelmezte, hogy fia eltűnése az Egyezmény 3. cikkébe ütköző embertelen és megalázó bánásmódot valósított meg. Az EJEB megjegyezte, hogy nemcsak a kérelmező állításainak kivizsgálása szenvedett hiányt sürgősség és hatékonyság tekintetében, hanem a biztonsági erők egyes tagjai érzéketlen közönnyel viszonyultak a kérelmező aggodalmaihoz, amikor a kérelmező szemébe – a valósággal ellentétesen – azt állították, hogy fiát nem vették őrizetbe. Végül, figyelembe véve, hogy a kérelmező fia sorsával kapcsolatos gyötrelme mind a mai napig fennáll, az EJEB úgy ítélte meg, hogy a kérelmező fia eltűnése a kérelmező vonatkozásában az Egyezmény 3. cikkébe ütköző embertelen és megalázó bánásmódot valósít meg (Timurtaş kontra Törökország, 91., 97–98. pont).

Ezen ügy több lényeges megállapítást hordoz. Elsőként rögzíti annak jelentőségét, hogy mennyi idő telt el azóta, hogy az érintett személyt utoljára látták, és e tényezőt relevánsnak tekinti annak megállapításakor, hogy – sajnálatos módon – halála vélelmezhető. Másodszor, az EJEB részletesen megkülönböztette a jelen ügyet a Kurt kontra Törökország ügytől azzal, hogy a Timurtaş ügyben lényegesen több idő telt el az eltűnés óta. Harmadrészt – míg a Kurt ügyben az érintettet utoljára katonák körében látták, de nem igazoltan őrizetben –, a jelen ügyben Abdulvahap Timurtaşt kifejezetten hatóságok vitték fogvatartási helyre. Negyedrészt az EJEB figyelembe vette az 1993-as délkelet-törökországi helyzetet és az ott elkövetett bűncselekményeket, és úgy ítélte meg, hogy az eltűnés e térségben életveszélyes körülmények között történt. Ötödrészt az EJEB rögzítette, hogy a kérelmező beadványai nem kaptak érdemi figyelmet, és a vizsgálat elégtelen és hatástalan volt, holott a pártatlanság és a haladéktalanság követelményeit érvényesíteni kellett volna. Mindezek alapján a 2. cikk megsértése mellett megállapításra került a 3. cikk sérelme is a kérelmező vonatkozásában, tekintettel arra a szenvedésre és gyötrelemre, amelyet fia hollétének ismeretlensége okozott. Ez azért is meghatározó, mert az EJEB elismeri a közvetett áldozatok – azaz az áldozat közvetlen hozzátartozói – jogainak védelmét is. A Timurtaş ügy fordulópontnak tekinthető, amely a későbbiekben érdemben befolyásolta az EJEB erőszakos eltűnésekkel kapcsolatos megközelítését.

Összegzés

Az erőszakos eltűnések EJEB általi értelmezésének fejlődése e három ügy összefüggésében különösen releváns. Az első ügyben, a Kurt kontra Törökország

esetében az EJEB arra a következtetésre jutott, hogy nem áll rendelkezésre kétséget kizáró bizonyíték arra vonatkozóan, hogy az áldozat állami őrizetben hunyt volna el. A második ügyben az EJEB elemzése már változást mutatott, mivel megállapította, hogy a biztonsági erők az áldozatot őrizetbe vették, és holléte azóta is ismeretlen maradt.

Kiemelendő, hogy két ügyben a kérelmezők arra hivatkoztak, miszerint Törökország délkeleti részén az erőszakos eltűnések rendszerszintű mintázata állt fenn. Az EJEB ezt az érvelést elutasította, arra hivatkozva, hogy nem állt rendelkezésre elegendő bizonyíték e gyakorlat alátámasztására. Ugyanakkor a későbbi ítéletek – így különösen a Timurtaş kontra Törökország ügy – már egyértelműen rámutattak arra, hogy Törökország délkeleti részén az állami hatóságok részéről az erőszakos eltűnések rendszerszerű és folyamatos gyakorlatot mutattak, amely számos személy elrablásához és állami őrizetben bekövetkezett halálához vezetett.

Továbbá megállapítható, hogy az Amerika-közi Emberi Jogi Bíróság 2024-ig több mint nyolcvan erőszakos eltűnéses ügyet bírált el, míg az EJEB esetében ez a szám huszonhat volt. Ez részben azzal magyarázható, hogy az EJEB első, erőszakos eltűnéssel kapcsolatos ügye csak 1998-ban született, és az ügyek túlnyomó többsége Törökországgal és Oroszországgal szemben indult. Ez azonban nem jelenti azt, hogy Európában kizárólag ezekben az államokban fordultak volna elő erőszakos eltűnések; számos ilyen bűncselekmény – például a volt Jugoszlávia felbomlását követően – nem jutott el az EJEB elé.

Az EJEB előtt megjelenő erőszakos eltűnéses ügyek sajátos jellemzőkkel bírtak. Ezek többsége Törökország délkeleti részén, illetve Oroszországban, elsősorban a csecsen konfliktushoz kapcsolódva történt. Az áldozatok jellemzően olyan személyek voltak, akiket katonák fogtak el, bántalmaztak, megkínoztak, majd megöltek. Az EJEB e körben hangsúlyt helyezett az áldozatok hozzátartozóinak jogaira is, akiket közvetett áldozatként ismert el.

Az EJEB megállapította, hogy e bűncselekmények elkövetésében az állam teljes apparátusa érintett volt, különösen azáltal, hogy a hatóságok nem szolgáltattak iratokat, bizonyítékokat titkoltak el, és nem működtek együtt a vizsgálatok során. Az igazságszolgáltatási hatalom szintén hatástalannak bizonyult az eltűnt személyek sorsának feltárásában.

A tanulmány három, Törökországgal szemben hozott kulcsfontosságú ítéletre összpontosít, amelyek szemléletesen bemutatják az EJEB erőszakos eltűnésekkel kapcsolatos mércéinek kialakulását és fejlődését.

Alapvető megállapítás, hogy az erőszakos eltűnések esetei időmúlástól függetlenül nem tekinthetők lezártnak, azaz vizsgálatuk nem évül el. Ezzel összefüggésben az immunitásra vagy kegyelemre vonatkozó jogszabályokat figyelmen

kívül kell hagyni, mivel azok akadályozzák az áldozatok számára biztosítandó igazságszolgáltatást. E bűncselekmény rendkívüli súlyossága, valamint a vizsgálat hiánya ius cogens[2] jellegű kötelezettségeket von maga után, ezért az ilyen jogsértések soha nem évülhetnek el. Az EJEB-nek következetesen fenn kell tartania e gyakorlatot, és kötelezniе kell az államokat a vizsgálatok folytatására, valamint az elkövetők felkutatására és megbüntetésére. Ez biztosíthatja az Emberi Jogok Európai Egyezményének rendelkezései és a jogállamiság elvének érvényesülését.

Felhasznált irodalom

Bom Costa Rodríguez, R. C. (2005). El nuevo concepto del derecho a la vida en la jurisprudencia de la Corte Interamericana de Derechos Humanos [Az élethez való jog új fogalma az Amerikaközi Emberi Jogi Bíróság ítélkezési gyakorlatában]. *Revista del Foro Constitucional Iberoamericano*, 9, 74–112.

Claude, O. (2010). A comparative approach to enforced disappearances in the Inter-American Court of Human Rights and the European Court of Human Rights [Az erőszakos eltüntetések összehasonlító elemzése az Amerikaközi Emberi Jogi Bíróság és az Emberi Jogok Európai Bírósága gyakorlatában]. *Intercultural Human Rights Law Review*, 5, 407–461.

Chatzivassiliou, D. (2007). L'adhésion de la Russie au Conseil de l'Europe [Oroszország csatlakozása az Európa Tanácshoz]. In C. Schneider (Ed.), *Le Conseil de l'Europe acteur de la recomposition du territoire européen* [Az Európa Tanács mint az európai térség újrarendeződésének szereplője] (pp. 27–59). CESIDE.

Esteve Moltó, J. E. (2016). La desaparición forzada de personas en la jurisprudencia del Tribunal Europeo de Derechos Humanos: Entre avances y limitaciones [A személyek erőszakos eltüntetése az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlatában: előrelépések és korlátok]. In L. E. Ríos Vega & I. Spino (Eds.), *Estudios de casos líderes interamericanos y europeos* [Vezető amerikai és európai esetek tanulmányai] (pp. 203–237). Tirant lo Blanch.

Fernández, E. (2009). Nuevos retos para el Tribunal Europeo de Derechos Humanos: La jurisprudencia sobre desapariciones forzadas [Új kihívások az Emberi Jogok Európai Bírósága számára: az erőszakos eltüntetésekkel kapcsolatos ítélkezési gyakorlat]. *Persona y Derecho*, 61, 195–226.

2 United Nations, Done at Vienna on 23 May 1969. Entered into force on 27 January 1980. Vienna Convention on the Law of Treaties 1969. Article 53. Treaties conflicting with a peremptory norm of general international law ("jus cogens"). Egyesült Nemzetek Szervezete, kelt Bécsben 1969. május 23-án. Hatályba lépett 1980. január 27-én. Az 1969. évi Bécsi Egyezmény a szerződések jogáról. 53. cikk. A nemzetközi jog általános, kógens normájával („jus cogens") ellentétes szerződések. Egy szerződés semmis, ha megkötésének időpontjában ellentétes a nemzetközi jog valamely általános, kógens normájával. A jelen Egyezmény alkalmazásában a nemzetközi jog általános, kógens normája olyan norma, amelyet az államok nemzetközi közössége egésze elfogad és elismer olyanként, amelytől eltérés nem megengedett, és amely kizárólag azonos jellegű, későbbi nemzetközi jogi általános norma által módosítható.

Jägers, N., & Zwaak, L. (2008). The Russian Federation and human rights: How should the Council of Europe deal with the problems posed by its largest member state? [Az Orosz Föderáció és az emberi jogok: hogyan kezelje az Európa Tanács a legnagyobb tagállama által felvetett problémákat?]. *Netherlands Quarterly of Human Rights*, 26, 3–7.

Leach, P. (2008). The Chechen conflict: Analysing the oversight of the European Court of Human Rights [A csecsen konfliktus: az Emberi Jogok Európai Bíróságának ellenőrző szerepe]. *European Human Rights Law Review*, 6, 736–748.

López Guerra, L. (2020). Desapariciones forzadas en la jurisprudencia del Tribunal Europeo de Derechos Humanos [Az erőszakos eltüntetések az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlatában]. Biblioteca Jurídica Virtual del Instituto de Investigaciones Jurídicas de la UNAM, Instituto de Estudios Constitucionales del Estado de Querétaro, 431–452.

Alkalmazott jogszabályok és bírósági döntések

Council of Europe. (1950). *European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*.

European Court of Human Rights. (1995). *Case of McCann and Others v. United Kingdom* (Application No. 18984/91). Judgment of 27 September 1995.

European Court of Human Rights. (1998). *Case of Kurt v. Turkey* (Application No. 24276/94). Judgment of 25 May 1998.

European Court of Human Rights. (2000). *Case of Ertak v. Turkey* (Application No. 20764/92). Judgment of 9 May 2000.

European Court of Human Rights. (2000). *Case of Timurtas v. Turkey* (Application No. 23531/94). Judgment of 13 June 2000.

Inter-American Court of Human Rights. (1988). *Case of Velásquez Rodríguez v. Honduras* (Merits, reparations and costs). Judgment of 29 July 1988. Series C No. 4.

Organisation of American States. (1969). *American Convention on Human Rights*.

United Nations General Assembly. (1966). *International Covenant on Civil and Political Rights* (Resolution 2200A [XXI]).

United Nations General Assembly. (1992). *Declaration on the Protection of All Persons from Enforced Disappearance* (Resolution 47/133).

United Nations General Assembly. (2006). *International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearances* (Resolution 61/177).

United Nations. (1969). *Vienna Convention on the Law of Treaties*.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Kaliman S. J. (2026). Az erőszakos eltűnések az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlatában. *Belügyi Szemle*, *74*(1), 145–164. https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2026.v74.i1.pp145-164

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Kaliman Sabrina Judith, aki a kalimansabrina@gmail.com e-mail címen érhető el.

DOI: 10.38146/BSZ-AJIA.2026.v74.i1.pp165-182

Cybersecurity in Cloud Industry: Legal Obligations and Liabilities under European Regulations & Technological Advancements

Wasim Khraisha
PhD Student
Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary,
Doctoral School of Law and Political Sciences
wasimkhraisha@gmail.com

Abstract

Aim: This article examines the cybersecurity weaknesses associated with cloud computing and the relevant legal regulations within the European Union that address these issues. The topic looks into the responsibilities and legal issues surrounding cloud cybersecurity. It explains the roles of cloud actors, such as controllers and processors, and how contracts–such as Service Level Agreements (SLAs)–can help mitigate cybersecurity threats. Finally, the paper addresses the contemporary trends shaping cloud security, such as artificial intelligence (AI) and blockchain technology.

Methodology: This article utilizes a doctrinal legal analysis method, systematically reviewing relevant European regulations (GDPR, NIS2 Directive, Cybersecurity Act), contractual frameworks, and academic literature. Sources were selected based on their authority, relevance, and currency, focusing specifically on cybersecurity obligations, liability issues, and emerging technologies like AI and Blockchain. Through comparative analysis and synthesis, the research identifies key legal interpretations and technological impacts on cloud cybersecurity.

Findings: Ensuring cybersecurity in the cloud environment is possible, but it remains a complex task. It is a shared responsibility of the cloud parties. However, many gaps and challenges may still exist. That is why employing technological innovations would enhance the security levels in the cloud thanks to the capabilities they offer. Generally, when applied properly, these measures and

The manuscript was submitted in English. Received: 1 February 2025. Revised: 31 March 2025
Accepted: 11 August 2025.

techniques would improve the overall security of the cloud environment, leading to crucial legal and economic outcomes for the cloud stakeholders in the market. **Value:** Recently, cloud-computing technology has been evolving as a general-purpose technology whose impact and adoption spans all sectors of the economy. Crucially, its overall cybersecurity is a pivotal concern. While regulations and technologies offer exciting potential pathways for detecting and proving cybersecurity threats and malicious behaviors in the cloud ecosystem, their deployment raises new legal and technical concerns. This article calls attention to the need for several cloud security requirements, such as pre-contractual risk assessments, improved regulatory effectiveness, and the establishment of credible cybersecurity certification systems. Ultimately, this contributes to enhancing the overall security of the cloud environment.

Keywords: Cloud Computing, Cybersecurity, Data Protection, GDPR

Introduction

Nowadays, the Cloud industry has become increasingly important for both corporations and individuals due to the benefits and services it offers. For corporations, the cloud is an essential tool; it enables them to access multiple services such as computing power, storage, and databases on an as-needed basis from well-known cloud services providers like Amazon Web Services, Microsoft Azure, and Alibaba, among others, instead of buying, owning, and maintaining physical data centers and servers (McGillivray, 2022). Cloud computing involves the delivery of computing services over the Internet, including software, databases, servers, storage, and other IT resources delivered on demand via the Internet with pay-as-you-go pricing; this eliminates the need for managing files and services on local storage devices, offering a cost-efficient alternative (Dagostino, 2019). Based on that, cloud technology can be described as a type of computing where individual businesses depend on a third party to manage their data and computer processing via the Internet. Cloud service providers (CSPs) are companies that supply secure, reliable, and scalable computing through shared data centers that users can access remotely (Millard, 2021). Notably, the introduction of cloud technology has substantially forced different institutions to reassess cybersecurity levels, as data and applications are often distributed across both local and remote systems, presenting new challenges and opportunities in data privacy and trust (Lynn et al., 2021). Systems and data can always be accessed online; for example, data accessed via services like Google

Docs on a smartphone may be stored in various global locations. Consequently, ensuring its protection has become increasingly complex compared to when it was merely a matter of preventing unwanted users from accessing a network. (Millard, 2021) Cybersecurity for cloud services has become increasingly critical for two primary reasons:

Firstly, the cloud industry is growing exponentially as a dominant platform for both personal and enterprise-level applications. Innovation has allowed new technologies to outpace the development of industry-wide security standards, shifting more responsibility onto users to assess accessibility-related security risks. Secondly, centralized, multi-tenant storage systems now allow everything from basic infrastructure to individual-level data such as emails and documents, to be located and accessed remotely via web-based connections 24/7. This aggregation of data in the servers of a few major service providers poses risks, as threat actors can target large, multi-enterprise data centers and cause massive data breaches. (Rittinghouse & Ransome, 2010) This paper examines the interplay between legal frameworks and technological advancements in shaping data protection obligations, the allocation of cybersecurity responsibilities between cloud service providers and customers, and the implications for liability in the event of data breaches.

Overview: Cloud Security Risks Landscape and the Role of Legal Safeguards

The transfer of all or part of the data to the cloud results in the customer losing exclusive control over that data, thus creating a need to adopt effective measures to ensure its integrity and confidentiality or to verify that the data processing and retention are carried out appropriately (McGillivray, 2022). Proper isolation of resources, data categorization, and strong security measures are especially critical in shared environments like cloud computing (Eryurek et al., 2021). Crucially, weak security measures in the cloud can expose users to various cybersecurity threats. Some common cloud security threats include cloud-based infrastructure risks, such as outdated, incompatible IT frameworks and third-party data storage service outages, internal threats are often caused by human error, such as the misconfiguration of user access controls, while external threats are almost exclusively caused by hackers, including malware and viruses (Lynn et al., 2021). Malicious actors and hackers frequently infiltrate networks by exploiting weak authentication credentials. Once a hacker gains access, they can extend their reach by exploiting poorly protected cloud interfaces to locate

data across different databases. They may even use cloud servers as repositories for storing and transmitting stolen data (Dagostino, 2019). The storage and access of data by third parties online also introduce additional threats. For instance, if these services are interrupted for any reason, users may lose access to their data. For example, a telephone network outage could prevent timely access to cloud services, or a power outage could affect the data center where the data is stored, potentially resulting in permanent data loss (Rittinghouse & Ransome, 2010). Subsequently, to tackle and mitigate these risks and challenges, several legal requirements are imposed on the cloud actors to follow to ensure cybersecurity for data stored in cloud environments.

Legal Framework for Cybersecurity in the Cloud: Obligations and Assigning Liabilities

The EU General Data Protection Regulation (GDPR)

The GDPR is an EU regulation (effective from May 2018) that governs data protection and privacy, enhancing individuals' control over their personal data and imposing strict compliance obligations on organizations processing such data (Voigt & von dem Bussche, 2017). It specified significant provisions about security failures, breaches, and the overall safety of a digital environment. The cloud customer -for instance, an institution using cloud services- is the controller since it is the party that determines what, how, and why the data is processed (GDPR 2016, Art 4/7). Therefore, it bears liability in case of any violations, failures, or lack of commitment to the compliance requirements (Millard, 2021). The other party is the processor, which is usually the CSP. Similarly, several security measures are required from the processor to conduct according to the GDPR (Dagostino, 2019). Various duties and policies enhancing data security are imposed on the controllers and processors mainly by the obligation of 'Implementing appropriate technical and organizational measures to ensure and to be able to demonstrate that processing is performed in accordance with this Regulation' (GDPR 2016, Art 32/1). Subsequently, any negligence or failure to consider these precautions may result in liability for the controller, the processor, or both (GDPR 2016, Art 4 & 5).

Data transfer to third countries or international organizations can present significant cybersecurity risks in the cloud. Since cloud services typically involve the transfer, processing, and storage of data across various locations and multiple clouds globally, this data is vulnerable to a range of threats during these

processes. (Lynn et al., 2021) The GDPR provides a practical regulatory framework for such transfer in Articles 44-50. Crucially, the cloud actors have to follow these obligations to contribute to sufficient cybersecurity levels. However, several challenges might arise since the GDPR did not provide a definition of what data transfer means, which could complicate compliance efforts for cloud actors. Additionally, it is not clear if these rules should apply when the processor acts on behalf of a non-EU controller since this is very common in cloud transactions. Moreover, such strict obligations may hinder CSPs' operational efficiency. (Millard, 2021). The last important obligation to point out concerns the cybersecurity breaches or incidents occurring to data in the cloud. The GDPR introduced key provisions related to this obligation. The cloud customer as controller has to notify the supervisory authority about any breach within 72 hours of becoming aware of it and without undue delay. Similarly, the processor or CSP shall also notify the controller about any breach without undue delay from the time of knowing it. (GDPR, Articles 33-34).

The GDPR is seen as a cornerstone of data protection and cybersecurity regulation in the EU. However, researchers who study this have different views on how clear and useful it is for cloud computing. On one side, supporters say that the GDPR gives a strong and flexible framework for keeping data secure in the cloud, where Articles 24, 28, 32, and 82 give a clear split of duties and demands for data controllers and processors. This rule is seen to encourage cloud customers and providers to choose best security practices, conduct risk checks, and make sure they are responsible through contract terms like Data Processing Agreements (DPAs). Also, the addition of breach alerts under Articles 33-34 is thought to be a significant advancement in responding to different risks. (Dagostino, 2019).

Nonetheless, opposing opinions argue that the GDPR's definitions, especially for international data transfers and joint controllers' roles, continue to be vague in cloud-related situations. This has caused issues in the enforcement of compliance and liability assignment. For example, the lack of a definite definition of what exactly is a 'data transfer' under Article 44 makes it difficult to comply with regulatory requirements for cloud providers operating across jurisdictions. This ambiguity, as noted by Millard (2021), also threatens the extraterritorial application of the GDPR by creating uncertainty for non-EU cloud parties, particularly processors acting on behalf of non-EU controllers. (Kuner 2020) Additionally, while the GDPR establishes the principle of accountability, it does not have much useful guidance on how cloud actors are to apply it in multi-tenant clouds. (Carey, 2018) Marriott International, British Airways, and Capital One are real examples of how the provisions of the GDPR, such as

Article 32, call for appropriate measures to protect personal data have been used by regulators. While these cases demonstrate enforceability under the GDPR, they also demonstrate that liability typically rests with the controller, even in complex cloud arrangements. Critics argue that this assignment of liability is not always compatible with the technical reality where CSPs have significant operational control (URL1).

Fundamentally, assigning the liabilities of any cybersecurity breaches or incidents might be a critical and challenging issue in the cloud. This must be considered in light of the complexity of cloud operations and the multiple actors that may interact in the cloud ecosystem. The GDPR provided provisions that are useful for assigning liabilities. Initially, the cloud customer who was involved in the processing will be responsible for any damage caused by processing activities conducted in a way contrary to the GDPR rules. The processor will be liable only if it has not complied with the GDPR or if it acted beyond or opposite to the controller's instructions. However, both the controller and processor shall be free of any liability for the damage if they can prove they were not involved in the alleged damage. Additionally, if one controller, processor, or both, or even multiple parties are involved in the same damage that occurred due to illegal data processing, they are to be held all responsible for the whole damage occurred. Also, if one or both of them covered the entire compensation of the damage, they can go back to the other controllers or processors of the expenses proportionally according to each one's responsibility. (GDPR, Article 82).

Overall, while the GDPR has established a foundational legal framework for cloud cybersecurity, the academic discourse underscores the need for further clarity, especially in joint controllership, international data transfers, and processor-controller dynamics. As cloud computing continues to evolve, ongoing legal and policy developments will be crucial in addressing these concerns and refining GDPR's application in the cloud context.

Network and Information Systems Directive (NIS2)

The NIS2 directive is one of the most important EU pieces of legislation dealing with cybersecurity in digital environments. One of its main objectives is to improve cybersecurity levels within the EU. It replaced the previous original NIS directive for the year 2016. The original directive contained many legal gaps and posed several challenges in implementation. That was the reason for the need for an updated version to overcome the increased number of cybersecurity risks and incidents. The NIS2 directive was officially adopted in 2022, enhancing resilience and promoting EU cybersecurity conditions (URL2).

A key legal advancement introduced by this directive that helps improve cybersecurity compliance in the cloud is presenting the CSPs as essential entities and the consequent stricter and more precise security compliance requirements on them. Such measures include risk assessment obligations, incident reporting in proper style, and applying inclusive cybersecurity programs. (Hon, 2018) The NIS2 highlights the importance of supply chain security, a crucial concept in the cloud ecosystem, since data is often processed and stored across multiple servers located in various locations around the world, also cloud services typically operate over intricate networks that involve numerous service providers, infrastructure suppliers, various vendors, and subcontractors to guarantee secure service delivery. (Millard, 2021). Subsequently, any loopholes or vulnerabilities in these networks may cause serious cybersecurity risks and incidents as well as affect and restrict the efficiency and authenticity of CSPs in the market. Therefore, under the NIS2 provisions, they now have to make sure to apply proper risk assessments that promote the accountability and resilience of the entire network of the cloud services. (Hon, 2018) A further crucial advance of the NIS2 is applying stronger compliance requirements for CSPs operating in different jurisdictions. (Vandezande, 2023) Typically, CSPs are international corporations covering various markets in multiple places around the world; thus, offering integrated rules for them to follow may contribute significantly to cost savings and overcome the challenges of implementing accurate measures, helping achieve optimal cybersecurity levels for cloud customers. (NIS2, Articles 5, 7, 18) This directive encouraged collaboration among CSPs and the involved stakeholders in essential domains like incident reporting obligations and information-sharing mechanisms. (NIS2, Articles 21, 23) Such cooperation may help in mitigating the consequences of cybersecurity breaches to maintain service continuity and enhance user confidence in cloud-based systems. (Hon, 2018) The directive requires CSPs as essential entities to inform the competent authorities about serious cybersecurity incidents within 24 hours and to submit a comprehensive report about it in 72 hours, in addition to proper notification for customers about any possible threats and the needed measures to be taken to confront them. *In case of cross-border incidents, the concerned Member State should be informed.* (NIS2, Article 23) Overall, the NIS2 directive is a significant piece of legislation that leads to strengthening the security of the cloud by mitigating the evolving cyber threats in cloud services. (Millard, 2021).

However, various legal debate surrounds the NIS2 Directive. While widely praised as a necessary upgrade from its predecessor (NIS), legal scholars offer contrasting views on its scope and practical implementation. Some argue that NIS2 brings essential improvements, especially by broadening the scope of

regulated entities and formalizing the role of CSPs as essential entities. These developments are seen as increasing harmonization and resilience in cross-border cybersecurity governance. (Vandezande, 2023)

On the other hand, critics attack the directive's operational complexity, especially regarding the ambiguity in national implementation mechanisms and the capacity of smaller entities to comply. The compliance burden placed on SMEs and decentralized actors may be too high, potentially creating uneven enforcement across Member States. This concern is echoed in practitioner commentaries that warn about fragmented interpretations of key obligations, such as reporting timelines or risk management protocols. (Hon, 2018) Scholars also debate the feasibility of NIS2's supply chain security provisions. While some support these efforts, stating they align with the distributed nature of cloud services (Millard, 2021), others question whether such requirements are realistically enforceable in large-scale cloud ecosystems involving global subcontractors. Critics argue that enforcing deep due diligence in supply chains could pose operational bottlenecks or legal overreach. A good case example to significantly illustrate the practical implications and importance of the NIS2 Directive in improving cybersecurity within cloud computing environments is the 'OVH cloud incident' of 2021, when a major fire destroyed several data centers in Strasbourg, France, resulting in the widespread disruption of cloud services for thousands of customers globally. This event highlighted critical vulnerabilities in cloud supply chain management and resilience planning. Under the NIS2 Directive, OVHcloud, as an essential entity, would have clearer and stricter obligations regarding risk assessment, incident reporting, and resilience measures, potentially reducing the impact and recovery time from such incidents (URL3).

The academic debate offers both support and criticism regarding the implications of the NIS2 directive on the cloud. The directive's intent to promote uniform cybersecurity measures and collaborative governance is widely supported. Yet, ongoing challenges such as the enforceability of cross-border requirements and administrative burdens on SMEs suggest continued refinement in regulatory design and practical application.

Cybersecurity Act and ENISA

In addition to the GDPR and NIS2, the Cybersecurity Act 2019 (CSA) stands as a fundamental piece of legislation establishing a high level of cybersecurity, resilience, and trust within the EU, contributing to the proper functioning of the internal market. (Montagnani & Cavallo, 2018) The CSA in Article 2 defines cybersecurity as '*The activities necessary to protect network and information*

systems, the users of such systems, and other persons affected by cyber threats'. It is to be noted that the act addressed several significant concepts and obligations to be adopted in the digital environments by the service providers, which would lead to best security compliance and enhance trust levels among customers (Millard, 2021). According to the act, the goal is to enrich the digital market through unified cybersecurity standards across the EU internal market. (CSA, Article 1) Imperatively, the establishment of the cybersecurity certification framework is a landmark of the CSA. The framework stipulated mechanisms for the certification schemes, which ratify that ICT '*refers to Information and Communications Technology, which refers broadly to technologies involved in communication, computing, networking, and data management, including hardware, software, internet services, and telecommunications infrastructure',* (Roztocki et al., 2019) products, services, and processes follow particular security requirements aiming to ensure confidentiality, integrity, authenticity, and the availability of the data stored, transferred, or processed through its whole lifecycle in the cloud ecosystem. (CSA, Article 46) These certification schemes have several essential security objectives, mainly to protect the data in the cloud against any accidental or unauthorized activities and to ensure that only authorized actors can access the data (Tsvilii, 2021). To manage and administrate these schemes, the CSA mandates the European Agency for Cybersecurity (ENISA), whose primary role is to recommend collaboration with the national authorities and the European Commission to design and organize them in compliance with the related regulations. (CSA, Article 4).

Notably, some concerns were raised over the voluntary nature of these certification schemes, whereas without mandatory enforcement, the CSA risks creating a two-tier system where only well-resourced CSPs pursue certification, leaving SMEs vulnerable and less compliant. These concerns highlight a need for regulatory balance between flexibility and obligation in certification implementation. The paragraph also addresses the CSA's reliance on ENISA for certification oversight. While some experts commend ENISA's technical competence and independent role in guiding certification efforts, others question whether ENISA has sufficient enforcement capabilities or resources to oversee certification at the scale needed across the EU (Montagnani & Cavallo, 2018).

A further example that aligns with the CSA's certification goals is the Gaia-X initiative. It emphasizes European control over data infrastructure and integrates principles of data sovereignty and standardized security protocols. Scholars frequently cite Gaia-X as a model for operationalizing CSA ideals. However, critics caution that without legal enforceability, initiatives like Gaia-X may suffer from limited market adoption. (URL4) As well, the 2022 Vodafone Portugal

cyberattack serves as a cautionary case, underlining why standardization and certification are vital. While the CSA aims to mitigate such risks, some experts argue that certification alone is insufficient without clear incident response mechanisms and accountability structures (URL5).

The CSA's creation of the European Cybersecurity Certification Scheme for Cloud Services (EUCS) is seen as a transformative step. Scholars argue that EUCS promotes a harmonized standard of cybersecurity certification, which is essential in a fragmented regulatory landscape. Additionally, the fact that major cloud providers like Microsoft Azure, Google Cloud, and Amazon Web Services (AWS) align their practices with EUCS illustrates strong industry support for uniform standards (Tsvilii, 2021). A good case illustrating this alignment is AWS's acquisition of ISO certifications, such as ISO 27001, ISO 27017, and ISO 27018, highlighting adherence to security principles echoed by the CSA (AWS, 2023). These certifications serve as proxies for the forthcoming EUCS and demonstrate how voluntary schemes can foster trust, transparency, and robust cybersecurity practices for digital environments like the cloud industry (URL6).

Cybersecurity Failures in the Cloud: The Role of Contractual Agreements

Contracts and agreements are necessary tools in demonstrating and assigning liabilities of cybersecurity breaches in the cloud. The relationship between the cloud provider and their customers could be structured on various sources such as the Cloud Service Agreements (CSAs), the SLAs (Service Level Agreements), and the Shared Responsibility Model. (Radu, 2015) These agreements mainly specify the mutual rights, duties, and responsibilities of the parties in the cloud transactions, and the allocation of risks as they help to divide risks between the parties by their level of control depending on the cloud service deployment model used (SAAS, PAAS, or IAAS)(URL7) these are the main types of cloud computing. Each offers different levels of control and flexibility. SaaS (Software as a Service) allows the use of software applications online so no need to install them on your computer. Examples are Google Workspace and Microsoft 365, which provide productivity tools over the web. PaaS (Platform as a Service) gives a platform in the cloud for developers. They can create, test, and deploy applications without handling infrastructure. For instance, Google App Engine offers these developer-friendly services. IaaS (Infrastructure as a Service) provides virtual computing resources like servers and storage over the internet. Users have the most control over these IT resources.

Examples include Amazon and Microsoft Azure Virtual Machines. These models make up the backbone of cloud services, each meeting different user needs from those simply using the software to developers and IT professionals managing complex systems. (Geradin et al., 2022) The SLAs could be a significant instrument for determining and assigning liabilities of cybersecurity incidents between the parties involved in a cloud services agreement, especially when integrating security management as an indicator of tackling cybersecurity failures. (Millard, 2021) 'A service-level agreement (SLA) defines the level of service expected by a customer from a supplier, laying out metrics by which that service is measured, and the remedies or penalties, if any, should service levels not be achieved. Usually, SLAs are between companies and external suppliers. Still, they may also be between two departments within a company'. (URL8). The SLAs usually contain service metrics that manage incident-related issues like the initial response time until the final resolution. Additionally, it specifies the penalties imposed on vendors in case of non-compliance. (URL9). It should be structured on clear terms of liabilities and indemnities of the vendors for any data breaches or confidentiality violations. Moreover, it is essential to highlight guarantees of secure data migration and deletion to avoid exposure risks. Such legal clauses of secure data management would contribute to minimizing and controlling threats and the side effects of unauthorized access or data loss, which is an important factor for cybersecurity compliance in the cloud. (URL10). Most importantly, an indemnification clause is a pivotal contractual provision where the service provider agrees to compensate the customer for any costs arising from third-party legal claims due to the provider's breach of its warranties. This may include covering litigation expenses, while Standard SLAs often exclude such clauses; it is advisable to have legal counsel draft one. However, the CSP may require additional negotiations to agree on its inclusion. (URL11). The shared responsibility model is another common style followed in cloud transactions to demonstrate mutual responsibilities, where cybersecurity measures are not only on the side of the CSPs, the cloud customers are also obliged to take several steps and bear an amount of liability arising from any cybersecurity incidents, or breaches that occur to data in the cloud. (URL12). The shared responsibility model is a framework stipulating the mutual responsibilities of security aspects in the cloud between the providers and the customers. (URL13). Usually, cybersecurity responsibilities are divided by the customer's responsibility, which always includes the device security, accounts, and identity management. Provider Responsibility: Includes physical hosts, networks, and data centers (URL14). Cloud services contracts are vital tools for assigning liability and distributing different responsibilities in the cloud ecosystem.

They help to boost accountability by adhering to security requirements such as data encryption and incident reporting measures, leading to the best results of cybersecurity practices among cloud transactions. Considering the complexity and dynamic risks connected with various layers and parties in the cloud ecosystem, it is mandatory to conduct well-structured cloud service agreements to enhance cybersecurity resilience and ensure fair division of liabilities for cybersecurity failures in the cloud (Millard, 2021).

Impact of Evolving Technologies on Cloud Cybersecurity

AI: Opportunities, Capabilities, and Compliance Challenges

Despite the importance and the crucial role of cybersecurity obligations specified in multiple regulations -as described in this article- the application of technological innovation as a tool for enhancing cloud security defenses is now in rapid growth. (URL15) That is understandable when evaluating the benefits of AI, like the ability to screen out massive amounts of data, spot and tackle threats, and make real-time judgments. (URL16). Several functions of AI may benefit security in cloud environments, for instance, threat detection where machine-learning models are applied to spot deviations or risks. Additionally, deep learning techniques could be employed in the cloud, such as CNNs and RNNs, which are vital for processing big amounts of data and detecting risk patterns. Moreover, AI provides exceptional advancements in terms of incident response, as it can tackle and assess the severity of the attack and act accordingly in a way that is more efficient and saves time and effort. (URL17). AI in the cloud could also be used to analyze trends in the cloud ecosystem, such as user behavior, network traffic, and resource utilization, and indicate any future possibilities of threats or gaps in the cloud infrastructure that would lead to mitigating risks and associated impacts of any cybersecurity risks. (URL18). Generally, AI-based solutions and systems indicate a promising future for better cloud cybersecurity. However, several challenges exist, such as privacy concerns, since AI usually deals with huge amounts of data that would create tension between ensuring the best data security and adhering to data protection regulations such as the GDPR. Additionally, integration with legal systems is another issue, enterprises would face difficulties in applying technological innovation systems such as AI with their current old infrastructure, forcing them to upgrade to bridge the gap, which as a result imposes more costs and efforts, especially for evolving companies. Last but not least, adopting AI security solutions requires IT professionals and

experts in this field to be correctly applied for the best outcomes, which would put more pressure and costs, especially for small companies (URL19).

Blockchain: Strengthening Trust and Confronting Legal-Technical Barriers

The application of Blockchain technology within cloud computing can revolutionize cybersecurity by tackling significant weaknesses found in conventional cloud infrastructures. The decentralized and immutable characteristics of Blockchain guarantee secure and transparent data transactions, greatly improving data integrity and resilience against breaches. In contrast to centralized databases, which a single point of failure can compromise, Blockchain disperses encrypted information across numerous nodes, rendering unauthorized access nearly unattainable. Furthermore, Blockchain's capacity to deliver a verifiable record of transactions fosters trust between users and cloud service providers by providing full transparency regarding data storage and processing. Considering the facilities it provides for more secure digital environments, Blockchain is an excellent technology that significantly enables companies to create safe, effective, and trustworthy systems even when cyber threats are growing significantly (URL20). Blockchain has advantages connected to cybersecurity in terms of its implementation in cloud computing due to the integrated cryptographic procedures and the lack of a central authority. It establishes a reliable means of ensuring data integrity and safeguarding against alterations. In addition, the risks of unauthorized changes are significantly lowered by requiring agreement on changes using consensus mechanisms such as Proof of Work or Proof of Stake, and there is a reliable audit trail. Moreover, Blockchain strengthens identity and access management using data decentralization that lowers the likelihood of breaches and identity theft occurring. Its distributed structure also provides resistance against certain threats such as DDoS (distributed denial of service) attacks, suggesting network reliability even when some nodes are taken over, making it a useful tool for cloud cybersecurity (URL21). However, the adoption of Blockchain technology in the cloud faces numerous challenges. There is the possibility that custom features can create weaknesses, and while Blockchain technology brings remarkable security utilizing both decentralization and cryptography, it does have its weaknesses. The growing volume of the database may heavily impact performance and scalability, especially for users that need swift transactions. Service and operation concerns hinder many from attempting to use this solution, with vendors required to establish strong trust through solid services and contracts. Lastly, due to the multi-jurisdictional and decentralized nature of Blockchain, the selection of relevant or applicable regulations

could be a critical issue. It is crucial to address and handle these problems and challenges to fully utilize the benefits of Blockchain technology in cloud transactions (URL22).

Conclusion

Cloud technology has changed the way we manage data and deliver services, but it has also brought complex cybersecurity and legal challenges. This article looked at the relationship between regulatory frameworks (GDPR, NIS2 Directive, Cybersecurity Act) and emerging technologies (AI and Blockchain) in cloud cybersecurity. Through doctrinal analysis, several key findings have emerged.

Firstly, cybersecurity in the cloud is a shared responsibility. Both cloud service providers and customers must work together to meet legal obligations and implement robust technical controls. Although European regulations provide a good foundation, practical application still has its challenges. Uncertainties around cross-border data transfers, joint controllership, and liability between controllers and processors, especially in multi-jurisdictional scenarios, remain unresolved. Contractual instruments, especially Service Level Agreements (SLAs) and Shared Responsibility Models, have emerged as key tools to define obligations and liability. However, most SLAs lack the necessary depth in cybersecurity-specific terms and, therefore, create legal uncertainty and increased risk for both parties. Furthermore, the integration of emerging technologies like AI and Blockchain brings opportunities to improve threat detection, incident response, and data integrity. But it also brings new legal and operational challenges, including compliance with data protection regulations, interoperability issues, and increased costs, especially for smaller companies. Cybersecurity certification frameworks introduced by the Cybersecurity Act offer a way to improve trust and standardization across the EU. However, the voluntary nature of these schemes may lead to unequal adoption, especially among small providers, and create compliance gaps in the market. Real-world incidents like the OVHcloud fire and the Vodafone Portugal cyberattack show the importance of supply chain security, resilience planning, and clear incident reporting protocols.

Given these findings, future research should focus on standardizing contractual norms across the EU to harmonize cybersecurity in cloud services. It should also clarify international data transfer obligations and the responsibilities of non-EU processors under the GDPR. Empirical studies are needed to evaluate the effectiveness of cybersecurity certification schemes, especially the European Cybersecurity Certification Scheme for Cloud Services (EUCS). Finally,

legal frameworks must evolve to address AI and Blockchain with special attention to accountability, transparency, and liability in increasingly automated or decentralized systems. In the end, a secure cloud will need coordinated regulatory approaches, strong contractual governance, and responsible innovation. Regulators, providers, lawyers, and technologists will need to work together to adapt the legal and policy frameworks to the digital world.

References

Carey, P. (2018). *Data protection: A practical guide to UK and EU law* (5th ed.). Oxford University Press.

Dagostino, G. (2019). *Data security in cloud computing* (1st ed.). Momentum Press.

Eryurek, E., Vladimirov, A., Kalyanasundaram, S., & Gupta, P. (2021). *Data governance: The definitive guide*. O'Reilly Media.

Geradin, D., Bania, K., Katsifis, D., & Circiumaru, A. (2022). *The regulation of cloud computing: Getting it right*. SSRN. https://doi.org/10.2139/ssrn.4285731

Hon, W. K. (2018). *Cloud service providers under the NIS Directive: The UK's implementation (with GDPR comparisons)*. SSRN Electronic Journal. https://doi.org/10.2139/ssrn.3200149

Lynn, T., Mooney, J. G., van der Werff, L., & Fox, G. (szerk.). (2021). *Data privacy and trust in cloud computing: Building trust in the cloud through assurance and accountability.* Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-030-54660-1

McGillivray, K. (2022). *Government cloud procurement*. Cambridge University Press.

Millard, C. (2021). *Cloud computing law*. Oxford University Press.

Montagnani, M. L., & Cavallo, M. A. (2018). *Cybersecurity and liability in a big data world*. SSRN Electronic Journal. https://doi.org/10.2139/ssrn.3220475

Radu, B. (2015). Key aspects of cloud-computing services-related contracts. *National Strategies Observer*, *1*(2). https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2787620

Rittinghouse, J. W., & Ransome, J. F. (2010). *Cloud computing implementation, management, and security*. CRC Press.

Roztocki, N., Soja, P., & Weistroffer, H. R. (2019). The role of information and communication technologies in socioeconomic development: Towards a multidimensional framework. *Information Technology for Development*, *25*(2), 171–183. https://doi.org/10.1080/02681102.2019.1596654

Tsvilii, O. (2021). Cybersecurity regulation: Cybersecurity certification of operational technologies. Technology Audit and Production Reserves, 1(2(57)), 54–60. https://doi.org/10.15587/2706-5448.2021.225271

Vandezande, N. (2023). *Cybersecurity in the EU: How the NIS2 Directive stacks up against its predecessor*. SSRN. https://doi.org/10.2139/ssrn.4383118

Voigt, P., & von dem Bussche, A. (2017). *The EU General Data Protection Regulation (GDPR): A practical guide*. Springer.

Online links in the article

URL1: *News analysis on how the UK Information Commissioner's Office adjusted its GDPR enforcement strategy by reducing fines imposed on major companies.* https://ion-analytics-acuris-law-report-group-cslr-staging.staging.services.acuris.com/8063891/ico-hones-gdpr-enforcement-approach-with-reduced-fines-for-british-airways-marriott-and-ticketmaster.thtml

URL2: *European Parliamentary Research Service briefing on the NIS2 Directive and its role in strengthening cybersecurity across the European Union.* https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/689333/EPRS_BRI(2021)689333_EN.pdf

URL3: *Professional commentary examining lessons learned from the OVHcloud data center fire, with a focus on resilience and fire suppression.* https://journal.uptimeinstitute.com/tag/fire-suppression/

URL4: *Policy brief analyzing Europe's strategic challenges and policy options in achieving cloud sovereignty.* https://www.clingendael.org/sites/default/files/2024-02/Policy_brief_Cloud_sovereignty.pdf

URL5: *Cybersecurity awareness article analyzing the Vodafone cyber incident as part of the 'Behind the Hack' series.* https://ninjio.com/2022/03/behind-the-hack-vodafone/

URL6: *Official Amazon Web Services documentation detailing certifications, compliance programs, and attestations applicable to AWS services.* https://docs.aws.amazon.com/whitepapers/latest/gxp-systems-on-aws/aws-certifications-and-attestations.html

URL7: *UNCITRAL secretariat notes outlining key legal and liability issues related to cloud computing contracts.* https://uncitral.un.org/en/cloud/liability

URL8: *Overview of service-level agreements, including definitions, best practices, and practical guidance for outsourcing and IT services.* https://www.cio.com/article/274740/outsourcing-sla-definitions-and-solutions.html

URL9: *Academic paper discussing security service level agreements as a framework for quantifiable enterprise security.* https://www.nspw.org/papers/1999/nspw1999-henning.pdf

URL10: *Legal guidance on negotiating cloud services agreements, focusing on contractual risk allocation and compliance considerations.* https://parrbrown.com/negotiating-a-cloud-services-agreement/

URL11: *Overview of service-level agreements, including definitions, best practices, and practical guidance for outsourcing and IT services.* https://www.cio.com/article/274740/outsourcing-sla-definitions-and-solutions.html

URL12: *Industry article clarifying the shared responsibility model in cloud computing environments.* https://www.informationweek.com/it-infrastructure/clearing-the-clouds-around-the-shared-responsibility-model

URL13: *Educational resource explaining the shared responsibility model and its implications for cloud security.* https://www.wiz.io/academy/shared-responsibility-model
URL14: *Microsoft documentation describing shared responsibility for security and compliance in cloud services.* https://learn.microsoft.com/en-us/azure/security/fundamentals/shared-responsibility
URL15: *Industry article examining emerging technologies in cloud security and their role in mitigating cyber threats.* https://informationsecuritybuzz.com/emerging-technologies-in-cloud-security/
URL16: *Academic article analyzing the role of artificial intelligence in enhancing cloud security within the Indian IT industry.* https://ijisae.org/index.php/IJISAE/article/view/6709/5576
URL17: *Research article exploring AI-driven solutions for improving cloud security mechanisms.* https://ijisae.org/index.php/IJISAE/article/download/6653/5513/11833
URL18: *Research study on the integration of artificial intelligence and machine learning for advanced cloud threat detection and prevention.* https://www.researchgate.net/publication/383095008_AI-POWERED_CLOUD_SECURITY_A_STUDY_ON_THE_INTEGRATION_OF_ARTIFICIAL_INTELLIGENCE_AND_MACHINE_LEARNING_FOR_IMPROVED_THREAT_DETECTION_AND_PREVENTION
URL19: *Scholarly article discussing the application of AI techniques to enhance data security in cloud environments, including challenges and future prospects.* https://ijcjournal.org/index.php/InternationalJournalOfComputer/article/view/2262/833
URL20: *Exploratory article examining the impact of blockchain technology on cloud computing architectures and services.* https://medium.com/zee-palm/understanding-the-impact-of-blockchain-technology-on-cloud-computing-ec231aa46d8d
URL21: *Analytical article discussing how decentralization through blockchain can enhance cybersecurity.* https://cybermagazine.com/articles/blockchain-what-decentralisation-can-bring-to-cybersecurity
URL22: *Policy paper analyzing regulatory and governance challenges related to the deployment of blockchain technologies.* https://www.diplomacy.edu/wp-content/uploads/2021/06/111220181248_Boujemi.pdf

Laws and regulations

Cybersecurity Act and ENISA (CSA)
Network and Information Systems Directive (NIS2)
The General Data Protection Regulation (GDPR)

Reference of the article according to APA regulation

Khraisha, W. (2026). Cybersecurity in Cloud Industry: Legal Obligations and Liabilities under European Regulations & Technological Advancements. *Belügyi Szemle*, *74*(1), 165–182. https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2026.v74.i1.pp165-182

Statements

Conflict of interest

The author has declared no conflict of interest.

Funding

The author did not receive any financial support for researching, writing, and/or publishing this article.

Ethics

No dataset is associated with this article.

Corresponding author

The corresponding author of this article is Wasim Khraisha, who can be contacted at wasimkhraisha@gmail.com.

DOI: 10.38146/BSZ-AJIA.2026.v74.i1.pp183-204

Adapting the Budapest Convention to address emerging cyber threats

Francois Regis Nshimiyimana
Researcher on Electronic Evidence in Cybercrime
Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary,
Doctoral School of Law and Political Sciences
regisnshimiye82@gmail.com

Abstract

Aim: This paper examines the necessity of adapting the Budapest Convention to address emerging cyber threats, including ransomware, the misuse of cryptocurrencies, artificial intelligence(AI), Internet of Things (IoT) vulnerabilities, and cross-border jurisdictional challenges. The paper highlights the legal gaps and proposes updates to ensure the Convention remains relevant in combating evolving cybercrimes.

Methodology: A comparative legal research approach is employed, analyzing the current provisions of the Budapest Convention alongside case studies of emerging Cyber threats. The research integrates doctrinal analysis and practical insights, including reviews of international legal frameworks, technological developments, and enforcement practices.

Findings: The study identifies significant gaps in the Budapest Convention, including the lack of provisions addressing advanced cybercrime methods and the challenges of cross-border enforcement. These gaps hinder the Convention's ability to address contemporary Cyber threats effectively. The paper suggests concrete reforms, such as incorporating provisions for AI-driven crimes, cryptocurrency regulations, and enhanced cross-border cooperation mechanisms.

Value: This paper contributes to the ongoing discourse on international cybercrime law by proposing actionable updates to the Budapest Convention. It provides a roadmap for policymakers and legal practitioners to enhance the Convention's relevance and effectiveness in tackling the dynamic landscape of cyber threats while safeguarding fundamental rights.

The manuscript was submitted in English. Received: 25 March 2025. Revised: 9 May 2025 Accepted: 24 July 2025.

Keywords: Budapest Convention, Cybercrime, Legal framework, Emerging threats.

Introduction

The Budapest Convention on Cybercrime, established in 2001, is the first international treaty to harmonize national laws, improve investigative techniques, and foster international cooperation to combat cybercrime. Over two decades later, the digital landscape has evolved significantly, presenting new challenges that the Convention's original framework needs to address. Emerging threats, including ransomware, cryptocurrency-facilitated crimes, artificial intelligence (AI)-driven cyberattacks, and vulnerabilities in Internet of Things (IoT) devices, have demonstrated the need for robust and adaptive legal measures (McCall, 2024). Moreover, the Convention faces increasing criticism for its inability to resolve cross-border jurisdictional conflicts effectively. With cybercriminals operating beyond national boundaries, the lack of streamlined international protocols has limited the effectiveness of international cooperation in addressing transnational cybercrime (AllahRakha, 2024). As a result, there is a growing consensus among legal scholars and practitioners that the Budapest Convention requires significant updates to maintain its relevance and efficacy in combating the rapidly evolving landscape of cyber threats.

This paper analyzes the gaps in the Budapest Convention, focusing on its shortcomings in addressing emerging technologies and cross-border enforcement challenges. Using a comparative legal research methodology, it explores how the Convention can be adapted to meet the demands of the digital age while balancing security imperatives with fundamental rights (Taylor, 2021). The findings aim to contribute to the ongoing discourse on international cybercrime legislation and provide practical recommendations for policymakers.

Overview of the Budapest Convention on Cybercrime

Adopted in 2021 by the Council of Europe, the Budapest Convention is the first and most significant international treaty addressing Cybercrime and electronic evidence. It was developed to harmonize national laws, improve investigative techniques, and facilitate international cooperation. With 75 member states as of 2024, the treaty remains open for accession by non-European countries, demonstrating its global reach and relevance in combating cybercrime worldwide

(URL1). The Convention was developed in response to the increased misuse of technology for criminal purposes, with offenses often crossing borders. It includes a set of baseline provisions for harmonizing substantive and procedural law among signatories, supplemented by protocols such as the first protocol on racist and xenophobic acts and the second protocol on enhancing cooperation and evidence-sharing. The key provisions of the Budapest Convention are:

- Substantive criminal law: Those provisions define critical cybercrime offenses such as unauthorized access, data interference, system interference, and computer-related fraud.
- Procedural powers: These articles provide law enforcement with tools for collecting real-time traffic data, preserving data, and searching and seizing stored computer data.
- International cooperation: Establishes mechanisms like the 24/7 contact network for expediting cross-border assistance and ensures mutual legal assistance among parties.

The Budapest Convention has significantly shaped the global cybercrime legislation. In 2021, approximately 124 countries had adopted legal frameworks inspired by its provisions. The 24/7 contact network has proven essential in high-profile cases, such as the Charlie Hebdo attacks, enabling rapid information sharing across jurisdictions. Additionally, the Convention has improved cooperation with private sector entities, particularly U.S.-based service providers, which supply data in about two-thirds of law enforcement requests (Gardner, 2020). However, the Convention is limited in addressing emerging threats such as ransomware, AI-driven attacks, and cryptocurrency-based crimes. These gaps underscore the need for updates to ensure the treaty remains effective in combating the ever-evolving cyber threats landscape.

Emerging cyber-threats in cybercrime

A recent literature review highlights the fast-paced evolution of cybercrime, emphasizing the increasing sophistication of cybercriminal activities. Emerging technologies such as artificial intelligence (AI) and the Internet of Things (IoT) have exacerbated vulnerabilities in both national and international legal frameworks (Kuzior et al., 2024). Moorthy and Marwala (2021) argue that AI serves a dual role, functioning both as a tool for cybercriminals and an asset for law enforcement, making it imperative for legal frameworks to evolve accordingly. Similarly, Müller, Backes, and colleagues emphasize the urgency of

updating treaties like the Budapest Convention to keep pace with the proliferation of digital threats and the complexities involved in prosecuting cybercrime across multiple jurisdictions (Backes et al. 2019).

Recent scholarship further underscores the dual role of AI and IoT in cybersecurity. McCall (2024) observes that while these technologies enable significant advancements in automation and data-driven decision-making, they simultaneously introduce complex vulnerabilities. The rapid proliferation of IoT devices, many of which lack robust security measures, combined with increasingly sophisticated AI-driven attacks, expands the potential attack surface and necessitates advanced, adaptive defense strategies. Complementing this perspective, Rehman and Liu (2021) discuss the integration of AI and IoT into proactive cyber defense systems. They highlight the value of AI in analyzing real-time data from IoT environments to detect anomalies and predict potential security breaches. Such proactive approaches enable organizations to anticipate and mitigate threats before they materialize, ultimately enhancing the resilience of critical systems. These studies collectively suggest that although AI and IoT technologies hold promise for strengthening cybersecurity capabilities, they also require the development of tailored legal and technical frameworks. Without these, the international community will struggle to address the rapidly evolving threat landscape effectively.

Ransomware: Escalating threat

Ransomware attacks have become an escalating global threat in recent years. Cybercriminals use ransomware to lock victims' data, demanding payment, typically in cryptocurrency, to release it. This makes it more difficult for authorities to trace the payments. A notable example is the 2020 attack on Universal Health Services (UHS) in the United States, which crippled operations across over 400 facilities (Kaspersky, 2020). Additionally, groups such as REvil and DarkSide have been particularly active, targeting large businesses and critical infrastructure. In 2021, Kaseya, an IT management company, was targeted by a supply-chain ransomware attack that affected thousands of organizations worldwide (Symantec, 2021).

Ransomware remains a serious and evolving threat, with attackers continuously developing more sophisticated methods to carry out these extortion-based attacks. As cybercriminals become more advanced in their tactics, organizations must adopt comprehensive cybersecurity strategies to mitigate risks. The Budapest Convention on Cybercrime must be updated to provide more effective tools for international cooperation in combating ransomware, especially when tracing payments made through cryptocurrencies and ensuring efficient data sharing between

jurisdictions. According to the European Union Agency for Cybersecurity (ENISA), the increasing frequency of ransomware attacks highlights the limitations of current international legal frameworks in tackling this growing problem (URL2).

Cryptocurrency and cybercrime

The Budapest Convention, the first binding international treaty on cybercrime, focuses on electronic evidence and procedural tools for international cooperation. However, it predates the proliferation of cryptocurrencies and lacks provisions specific to this technology (Council of Europe, 2001). For example, its data preservation and evidence collection measures need to be revised for the unique characteristics of blockchain transactions (URL3).

Scholars like De Hert and Papakonstantinou argue that the Convention's effectiveness in combating modern cybercrime diminishes without addressing cryptocurrency-enabled offenses (De Hert & Papakonstantinou, 2012). Criminals use decentralized ledgers to obscure financial trails, creating new barriers for law enforcement. Syed et al. highlight the growing prevalence of ransomware attacks demanding cryptocurrency payments, emphasizing the urgent need for updates in the international legal framework (Temara, 2024).

Challenges and the case for updating in this regard are:

- Anonymity and decentralization: Cryptocurrency networks operate without a central authority, making tracing transactions or identifying perpetrators difficult. Current legal provisions under the Convention need to address the unique technical challenges posed by blockchain forensics.
- Asset recovery and seizure: The absence of a specific protocol for freezing or seizing cryptocurrency assets hampers efforts to disrupt criminal operations. While Article 19 of the Convention addresses research and seizure, it is not tailored for digital wallets.
- Cross-border coordination: Cryptocurrency operates beyond national jurisdictions, requiring more effective international cooperation. Due to the absence of standardized protocols, law enforcement agencies face delays in securing access to foreign exchange data. This would enable law enforcement to engage in more effective cross-border data sharing and financial tracking, ensuring that criminals cannot hide behind cryptocurrency's anonymity. Additionally, the FATF (Financial Action Task Force) has set guidelines for addressing the illicit use of cryptocurrencies, but these frameworks are still evolving (URL4). Europol and Interpol are collaborating on investigations, but a formal update to the Convention is crucial to ensure unified legal approaches.

Artificial intelligence (AI) in cybercrime

Artificial intelligence (AI) has become both a tool for cybercriminals and a valuable asset for law enforcement. However, current legal frameworks, including the Budapest Convention, lack provisions addressing AI-driven threats such as automated phishing, deepfakes, and adaptive malware. AI-driven crimes raise novel legal challenges, particularly in authenticating AI-generated evidence and establishing liability. For example, in France, phishing campaigns using AI-generated communications have complicated efforts to identify perpetrators (Lemoine, 2022). Deepfake technologies have been used in Ireland to manipulate digital content, challenging the judiciary's capacity to verify authenticity (Fitzgerald, 2023). Hungary has reported increased use of AI for identity theft and financial fraud, prompting calls for updated laws (Mezei & Krasznay, 2022).

To respond effectively, the Budapest Convention should be revised to clearly define AI-enabled offenses, develop guidelines for handling AI-generated evidence, and enhance mechanisms for international cooperation. Collaborating with AI developers and cybersecurity experts would also support ethical standards and threat detection across jurisdictions.

Internet of Things (IoT) vulnerabilities

The Internet of Things (IoT) refers to the network of interconnected devices, sensors, and systems that communicate and exchange data over the internet, such as smart home appliances, wearable devices, and industrial machines. While IoT technology has brought significant advancements in convenience, efficiency, and automation, it also introduces new cybersecurity risks, making it an emerging threat in the realm of cybercrime. The rapid expansion of IoT devices creates vulnerabilities, as many of these devices are not designed with robust security measures, leaving them susceptible to exploitation by cybercriminals. IoT vulnerabilities have already been demonstrated in several high-profile incidents. For instance, in 2016, the Mirai botnet attack, which involved IoT devices such as security cameras and routers, caused widespread disruptions by launching massive distributed denial-of-service (DDoS) attacks on websites, including major platforms like Twitter and Spotify (Moussouris, 2016). Similarly, in France, the use of unsecured IoT devices in smart homes has led to an increase in cyberattacks, where attackers exploit these vulnerabilities to gain unauthorized access to users' data and networks (Lemoine, 2021). In Hungary, researchers have pointed out that vulnerabilities in IoT-enabled critical infrastructure, such as power grids, have made these systems prime targets for

cybercriminals, raising concerns about the potential consequences of an IoT-based cyberattack on national security (Kovács & Horváth, 2022).

The Budapest Convention, established in 2001, does not include specific provisions addressing the unique threats posed by IoT-related cybercrimes. The growing number of IoT devices and their vulnerabilities highlight the need for a legal update to address IoT-related cybercrimes, including unauthorized access, data theft, and exploitation of critical infrastructure. Updating the Convention would involve creating specific legal frameworks for IoT security, improving international cooperation to investigate and respond to IoT-based cybercrimes, and developing cybersecurity standards for manufacturers of IoT devices (URL5). Without such updates, the Budapest Convention will continue to remain inadequate for effectively addressing IoT-driven cyber threats.

Cross-border jurisdictional challenges

One of the Budapest Convention's greatest strengths is its focus on international cooperation, yet cybercrime's digital borderlessness presents significant challenges. Jurisdictional issues arise when cybercriminals operate in one country while targeting victims in another, often making it difficult for national authorities to act.

Scholars like Flynn emphasize that the Budapest Convention, while pioneering, has limitations in effectively addressing cross-border jurisdictional conflicts (Flynn, 2014). Flynn argues that the Convention needs provisions that account for the complexities of sovereignty in a digital age, particularly concerning data storage and access. Similarly, Svantesson and Clarke highlight the importance of creating a framework for mutual legal assistance treaties (MLATs) that streamline cross-border investigations (Cerezo et al., 2007). They point out that critical evidence may remain inaccessible without an updated mechanism due to conflicting privacy and data protection laws.

Recent case law has shown how cross-border jurisdiction can complicate cybercrime prosecutions. The Microsoft Ireland case, where the US government sought access to data stored on Microsoft servers in Ireland, exemplifies the challenge of reconciling national laws with international data protection and privacy standards (Microsoft Corporation V. United States, 2018). The European Court of Justice ruled that the US could not access the data, highlighting the complexity of cross-border data requests. To address these challenges, the Budapest Convention should be updated to provide more robust mechanisms for cooperation on data access and evidence sharing, particularly in cases where the data crosses multiple jurisdictions with differing legal standards.

Importance and broader definitions of emerging cyber threats

Emerging cyber threats, defined by their sophistication and rapidly evolving nature, pose significant risks to individuals, organizations, and nations. These threats go beyond traditional cybercrimes, encompassing activities like advanced persistent threats (APTs), deepfake technologies, quantum computing-based hacking, and the misuse of artificial intelligence (AI). Understanding their importance and broader definitions is critical for developing comprehensive legal and technological frameworks. Cyber threats increasingly target crucial infrastructure, such as power grids, financial systems, and healthcare facilities. For example, the Colonial Pipeline ransomware attack in 2021 demonstrated the devastating impact of cyberattacks on national economies and public safety. The incident disrupted fuel supplies across the U.S. East Coast, costing millions of dollars in ransom and economic losses (URL6). Nation-states and non-state actors use cyber tools for espionage, sabotage, and influence campaigns. Cyber threats such as the SolarWinds cyberattack, attributed to Russian state actors, breached government and corporate networks globally, undermining trust in cybersecurity measures. Cybercrime costs may reach as much as $10.5 trillion annually by 2025 (URL7). This includes losses from intellectual property theft, fraud, and system downtime caused by attacks. Without comprehensive definitions and laws, addressing these threats remains challenging.

Misusing technologies like deepfakes undermines trust in digital content and poses significant risks to privacy, reputation, and democracy. Deepfake technology, which allows the creation of highly convincing manipulated videos, audio, and images, has been exploited for malicious purposes, such as spreading misinformation and disinformation. For instance, during the 2020 U.S. presidential election, deepfake videos were used to create false narratives about political candidates, manipulating public opinion and inciting division among voters (Pennycook & Rand, 2020). In France, a deepfake video involving a prominent political figure was used to spread harmful rumors, causing reputational damage and public confusion (Berrada, 2021). Furthermore, deepfakes have been used to create fake videos of public figures, leading to privacy violations and harassment, particularly targeting women and celebrities (Ferrara, 2021). These incidents not only damage individual reputations but also threaten the integrity of democratic processes by spreading misleading information and eroding public trust in the media. In response, there is an urgent need to update international legal frameworks like the Budapest Convention to specifically address the challenges posed by deepfake technology. Legal mechanisms should be introduced to criminalize the creation and distribution of harmful deepfakes,

enhance international cooperation in tracking and prosecuting offenders, and develop technological tools to detect and mitigate the impact of deepfake content on digital platforms. Without such updates, existing laws remain inadequate to tackle the growing threat that deepfakes pose to privacy, democracy, and trust in digital media.

Broader definitions and coverage of cyber threats

As the digital landscape evolves, the traditional definitions of cybercrime, which primarily focus on offenses such as hacking and identity theft, must be revised to address a broader spectrum of emerging threats. These expanded definitions should incorporate various forms of cyber threats, including cyberterrorism, cyber-enabled economic espionage, AI and automation threats, Internet of Things (IoT) vulnerabilities, and quantum computing risks.

- Cyberterrorism refers to the use of cyber tools to intimidate or coerce governments or civilians. A notable example of this was the 2017 WannaCry ransomware attack, which not only caused significant financial losses but also disrupted essential services, including healthcare and transportation, across multiple countries. This attack highlighted the potential for cybercriminals to use ransomware as a form of cyberterrorism, disrupting societies and economies on a global scale (URL8).
- Cyber-enabled economic espionage involves the use of cyber tools to steal trade secrets or intellectual property for competitive advantage. A high-profile case illustrating this threat is the U.S. v. Huawei Technologies Co., where allegations of state-sponsored espionage were made, accusing the Chinese tech giant of stealing intellectual property to gain an economic edge (U.S. Department of Justice, 2020). Such activities erode trust in international commercial relations and pose serious risks to global economic security.
- Artificial Intelligence (AI) and automation threats have become more prevalent as cybercriminals increasingly use AI-powered tools to carry out sophisticated attacks. For example, automated phishing schemes powered by AI can create highly convincing fraudulent emails that bypass traditional detection systems, making it harder for organizations to protect sensitive data. These advanced techniques necessitate updated definitions to keep pace with evolving cybercrime tactics.
- Internet of Things (IoT) vulnerabilities present another growing concern. The interconnectedness of IoT devices significantly expands the attack surface for cybercriminals. In 2016, the Mirai botnet attack, which involved hijacking IoT devices such as cameras and routers, launched one of the largest

distributed denial-of-service (DDoS) attacks ever recorded, demonstrating the need for specific legal frameworks to address IoT-related cyber threats (Antonakakis et al., 2017).

- Quantum computing risks represent a future challenge for cybersecurity. As quantum technologies develop, they could potentially render current encryption methods obsolete, exposing sensitive data to unprecedented vulnerabilities. The advent of quantum computing could lead to the need for entirely new cryptographic methods to safeguard information (Mosca, 2018). This emerging threat underlines the necessity of adapting legal and technical frameworks to mitigate the risks associated with quantum computing.

In conclusion, to effectively address these evolving cyber threats, legal frameworks such as the Budapest Convention must be updated to incorporate broader definitions and coverage. These updates would ensure that international laws remain effective in combating the full spectrum of cybercrimes in today's rapidly changing technological landscape.

Legal and regulatory considerations

Broadening the definitions and coverage of cyber threats has implications for law enforcement, international law, and cybersecurity policies. Legal scholars argue that frameworks such as the Budapest Convention must be updated to effectively address new forms of cybercrime (Wang, 2024). Incorporating these broader definitions into international treaties would enhance cooperation and provide a unified approach to emerging threats. By doing so, nations can ensure that their legal systems remain adaptable and resilient in the face of evolving digital challenges, fostering stronger international collaboration and more effective enforcement measures.

Implications of unaddressed cyber-threats

When cybercrimes are not effectively addressed, the repercussions go beyond harm to individual victims. These challenges compromise global cybersecurity systems and erode public trust in legal frameworks. The inability of legal systems to evolve alongside advancing cyber threats highlights significant barriers to prosecuting these crimes and underscores their broader societal impacts.

Legal challenges in prosecuting cybercrime

Cybercrime operates across and beyond traditional legal jurisdictions, posing significant jurisdictional challenges. For instance, in the *Microsoft Ireland Case* (*United States v. Microsoft Corp., 584 U.S. 2018)*, U.S. authorities sought to compel Microsoft to produce data stored on Irish servers for a criminal investigation. The Supreme Court eventually dismissed the case following the enactment of the CLOUD Act, which sought to resolve such jurisdictional disputes by establishing a framework for cross-border data access. However, this legislation raised concerns about data sovereignty and reciprocity in international law (Mitchell & Mishra, 2019). Digital evidence is inherently volatile and susceptible to alteration, demanding robust collection, preservation, and authentication standards. The case of *United States v. Nosal* illustrates these difficulties (United States v. Nosal). This case dealt with allegations of unauthorized access under the Computer Fraud and Abuse Act (CFAA). The court struggled to define 'unauthorized access' in a way that appropriately aligned with the act's language and technological realities (Mohamed & Abuobied, 2024).

The failure to address cyber threats effectively undermines global cybersecurity. A prominent example is the *WannaCry* ransomware attack in 2017, which affected over 200,000 systems across 150 countries. This attack exploited vulnerabilities in outdated systems, highlighting the lack of international coordination and enforcement in addressing such threats (URL9). Unaddressed cyber threats also erode public trust in legal systems. The *Equifax Data Breach* of 2017 exposed the sensitive information of over 140 million individuals. While Equifax agreed to a settlement exceeding $700 million, the case revealed significant corporate accountability and data protection regulations gaps. This breach weakened public confidence in the ability of legal frameworks to ensure data security (Thomas, 2019). The Equifax breach highlights the urgent need for stronger, more comprehensive data protection laws to hold corporations accountable and protect individuals' sensitive information from exploitation.

Scholarly perspective on legal reform

Scholarly perspectives on legal reform emphasize the need for harmonized international frameworks to address the growing complexities of cybercrime. Brenner argues that inconsistencies in cybersecurity laws undermine collective efforts to combat cybercrime, creating significant enforcement gaps that leave jurisdictions vulnerable to cyber threats. Enhancing existing instruments, such as the Budapest Convention on Cybercrime, is seen as essential for bridging these

gaps and fostering greater international cooperation in the fight against cybercrime (URL10). This paper's view is that addressing these disparities is vital to ensuring a unified and coordinated global response to emerging cyber threats.

In addition, the implications of unaddressed cybercrime underscore the urgent need for legal reform. This reform must include harmonizing international laws, improving evidentiary standards, and fostering greater cooperation among nations to effectively combat cyber threats. Strengthening global legal frameworks is crucial not only for enhancing cybersecurity but also for restoring public trust in legal systems that are increasingly seen as inadequate in addressing the growing scale and sophistication of cybercrime. By enhancing international collaboration and updating laws, countries can better protect individuals and businesses from the damaging effects of cybercrime and ensure long-term resilience in the digital domain.

The need for a comprehensive update of the Budapest Convention

The Budapest Convention on Cybercrime, adopted in 2001, represents the first and most comprehensive international treaty addressing criminal activity online and related electronic evidence. While its framework has proved resilient over two decades, the evolving cyber landscape necessitates significant updates. The following analysis justifies the need for revisions, grounded in legal scholarship, practical challenges, and the Convention's application.

Legal and procedural modernization

The original Budapest Convention on Cybercrime was drafted in an era when the internet primarily functioned as a communication and data exchange tool. While its provisions were designed to be technology-neutral, they are often insufficient to address the complexities of contemporary cyber operations. Scholars such as Susan Brenner and Orin Kerr emphasize the necessity of aligning cybercrime laws with the evolving digital landscape, particularly concerning privacy, freedom of expression, and data sovereignty (Brenner, 2012; Kerr, 2020). These concerns have led to ongoing debates about the adequacy of existing legal frameworks in responding to modern cyber threats. A major challenge associated with the Convention lies in its procedural mechanisms for obtaining and sharing electronic evidence. While functional, these tools can be cumbersome and sometimes clash with domestic data protection laws. For example, the reliance on mutual legal assistance (MLA) requests often results in delays,

rendering the process inefficient when dealing with time-sensitive digital evidence (URL11). In response to such inefficiencies, the Second Additional Protocol to the Convention seeks to enhance cross-border cooperation by facilitating direct engagement with service providers and expediting access to stored data.

However, jurisdictional ambiguities remain a critical issue, as demonstrated in the Microsoft Ireland case. In this case, U.S. authorities sought access to customer emails stored on an Irish server, prompting legal disputes over extraterritorial data access (United States v. Microsoft Corp., 2018). This case highlights the pressing need for clear and harmonized legal provisions for handling cross-border data requests. The General Data Protection Regulation (GDPR) in the European Union further complicates the issue, as it imposes strict limitations on the transfer of personal data outside the EU, often leading to conflicts with foreign investigative requests (URL12).

Several EU countries have attempted to address these challenges through national legislation. For instance, Germany's Network Enforcement Act (NetzDG) mandates social media platforms to remove unlawful content swiftly, thereby indirectly influencing the collection and preservation of electronic evidence (URL13). Meanwhile, France has established specialized cybercrime units to ensure rapid response to digital offenses, although such efforts still require harmonization with broader international legal standards (URL14). From a researcher's perspective, while the Second Additional Protocol introduces improvements, it does not entirely resolve the conflicts between sovereignty, data protection, and law enforcement efficiency. The complexity of multinational data flows necessitates a more comprehensive framework that balances investigative needs with fundamental rights. A potential solution could involve an enhanced multi-stakeholder approach, integrating service providers, legal experts, and policymakers to develop clearer and more effective cross-border data-sharing mechanisms (Koops, 2021).

In conclusion, while the Budapest Convention remains a cornerstone of international cybercrime regulation, its procedural tools require continual adaptation to keep pace with technological advancements and legal complexities. The ongoing jurisdictional challenges and the need for more streamlined mechanisms highlight the necessity of further legal refinement to ensure both efficiency and compliance with fundamental rights protections.

Harmonization and expansion of membership

Though widely adopted, the Convention remains geographically imbalanced, with limited participation from countries in the Global South. This asymmetry

creates enforcement gaps, enabling cybercriminals to take advantage of jurisdictions not covered by the Convention. Expanding the Convention's influence requires harmonizing its provisions with regional treaties such as the Malabo Convention in Africa or the ASEAN framework on cybercrime (URL15). As cybercrimes transcend borders, a unified legal framework that respects diverse legal traditions is critical. Scholars like Andrea Bertolini argue for a hybrid approach incorporating regional best practices while maintaining the Convention's foundational principles (Bertolini, 2019). This approach increases legitimacy and ensures broader compliance. This paper argues that while the Second Additional Protocol introduces significant improvements, it does not fully address the persistent tensions between state sovereignty, data protection laws, and law enforcement efficiency. The intricate nature of multinational data exchanges demands a more robust and well-defined framework that reconciles investigative imperatives with fundamental rights. A viable solution could involve a strengthened multi-stakeholder approach that brings together service providers, legal scholars, and policymakers to develop more transparent and effective mechanisms for cross-border data sharing (Koops, 2021). Such an approach would enhance international cooperation while ensuring compliance with both national and international legal standards.

Balancing law enforcement with privacy

The balance between law enforcement objectives and individual privacy rights is a cornerstone of the Budapest Convention. However, advancements in encryption and data anonymization challenge traditional investigative techniques. Critics argue that unchecked law enforcement powers risk undermining fundamental human rights, especially in countries with weaker democratic safeguards. The Second Additional Protocol introduces measures to protect privacy, such as mandatory data protection principles and independent oversight of cross-border data access requests. While these provisions are a step forward, further refinement is necessary to address emerging challenges, such as using automated decision-making systems in cyber investigations (Horan & Saiedian, 2021). The Budapest Convention has been a pioneering framework in the fight against cybercrime. However, it must evolve to address the modern digital age's legal, technical, and procedural complexities to remain relevant. By incorporating the lessons of two decades, embracing technological advancements, and fostering global collaboration, the Convention can continue to serve as a robust tool for international justice and cybersecurity.

Updating the Budapest Convention: Key lessons and recommendations for addressing emerging cybercrime challenges

The rapid development of technology has brought about a corresponding surge in cybercrime, posing significant challenges to legal frameworks worldwide. The Budapest Convention on Cybercrime, as the first international treaty to address cybercrime, has provided a vital foundation for international cooperation in combating these threats. However, in the context of evolving cybercrime tactics, new technological innovations, and changing global dynamics, there is an urgent need to update the Convention. This paper explores critical lessons and recommendations for modernizing the Budapest Convention to address emerging cybercrime challenges effectively.

Adapting to new forms of cybercrime

The landscape of cybercrime has significantly evolved since the adoption of the Budapest Convention. Crimes such as ransomware attacks, cyber espionage, and the malicious use of deepfake technology present new challenges for legal systems globally. The Convention must be updated to account for these new forms of cybercrime, ensuring that existing provisions remain relevant. For instance, the advent of artificial intelligence (AI) and machine learning (ML) has introduced new tools for cybercriminals to automate attacks, making it harder to trace perpetrators. As suggested by experts in the field, the Convention should explicitly address these new types of cybercrime, ensuring that relevant definitions, such as 'cyber-attack', 'AI-driven offenses,' and 'digital extortion', are adequately incorporated (Kuzior et al., 2024). The Convention should be updated to include specific provisions addressing emerging cybercrimes, particularly those involving AI and other advanced technologies. It should also guide the classification of new cybercrimes to ensure that national laws are appropriately updated.

Digital evidence and privacy protection

One of the central tenets of modern cybercrime investigations is digital evidence. As the volume of data generated daily increases, so does the reliance on digital evidence in criminal investigations. However, this rise in digital evidence comes with significant privacy concerns, particularly in an era of heightened surveillance and data collection. A comprehensive analysis of the Convention reveals that it needs more detailed provisions to balance the need for evidence collection

with the protection of individual privacy (Anderson, 2021). The Council of Europe has previously emphasized the need for a balanced cybersecurity and human rights protection approach (URL16). However, the current provisions under the Convention do not address privacy issues concerning electronic evidence, especially when it involves cross-border data transfers and surveillance. The updated Convention should offer more explicit guidelines on digital evidence collection, preservation, and admissibility, including clear safeguards to ensure the protection of individual privacy. This could include establishing data protection protocols and a clear framework for managing cross-border data requests.

Addressing cryptocurrency and blockchain-related Cybercrime

Cryptocurrencies and blockchain technology have revolutionized the financial sector and introduced new opportunities for cybercriminals. These technologies often facilitate crimes such as money laundering, fraud, and ransomware payments. While the Budapest Convention addresses some aspects of digital evidence, it must provide more guidance on combating crimes involving cryptocurrencies or blockchain technology (Morse, 2021). The Convention should be updated to explicitly address cybercrimes related to cryptocurrencies and blockchain technology. This includes enhancing provisions for investigating cryptocurrency transactions, identifying cybercriminals who exploit decentralized technologies, and regulating cryptocurrency exchanges.

Strengthening international cooperation

Cybercrimes are inherently transnational, often involving actors from different jurisdictions. Effective prosecution requires robust international cooperation, including streamlined procedures for mutual legal assistance (MLA) and cross-border data sharing. While the Budapest Convention is a critical tool for fostering international collaboration, challenges persist in its application, especially regarding data protection and the complexity of extradition procedures (Rainer, 2020). The updated Convention should introduce provisions to enhance international cooperation, such as establishing more efficient protocols for cross-border data exchange and mutual legal assistance. This can be achieved through standardized forms of digital evidence submission, reduced bureaucratic delays, and the creation of an international cybercrime task force to facilitate coordination among member states.

Ensuring human rights compliance

Balancing law enforcement efforts with the protection of human rights remains a significant challenge in the digital age. Digital surveillance, data mining, and encryption backdoors are often considered necessary tools to combat cybercrime; however, they must not infringe upon fundamental freedoms such as freedom of expression and the right to privacy. Several human rights organizations have raised concerns over the growing use of surveillance technologies without adequate oversight or protections (URL17). Any updates to the Budapest Convention should emphasize the importance of maintaining human rights protections in the context of cybersecurity measures. Specific provisions should be included to ensure that investigative measures, such as surveillance and data collection, are subject to strict judicial oversight and comply with international human rights standards.

Capacity building and training

Many developing countries need more resources, technical expertise, and infrastructure to combat cybercrime effectively (URL18). This disparity creates significant barriers to implementing the provisions of the Budapest Convention. As such, capacity-building efforts are essential to ensuring that all countries can actively participate in combating cybercrime. The updated Convention should include provisions for strengthening the capacity of member states, particularly those in the Global South, through training programs, the provision of resources, and the establishment of regional centers of excellence for cybercrime investigation and prosecution.

Future-proofing the Convention

Technological change is accelerating, and future innovations such as quantum computing, which is expected to dramatically increase computing power and potentially render current encryption methods obsolete, and 5G networks, which offer ultra-fast connectivity and support for billions of interconnected devices, will undoubtedly introduce new challenges in the fight against cybercrime. The Budapest Convention must be adaptable to these changes to remain relevant and effective in the long term. Without proactive updates that anticipate the cybersecurity implications of emerging technologies, the legal framework risks falling behind the rapidly evolving digital landscape. To ensure this, the Convention should incorporate a mechanism for periodic review and adaptive amendment,

ensuring that it can be revised to address new technological developments. This could involve creating an advisory body made up of experts in cybersecurity, law, and technology to provide recommendations for future updates.

Summary of thought

This paper underscores the pressing need to update the Budapest Convention on Cybercrime to address the evolving landscape of cyber threats effectively. It emphasizes the increasing sophistication of cybercrimes, such as ransomware attacks, misuse of cryptocurrencies, AI-driven offenses, vulnerabilities in the Internet of Things (IoT), and the complexities of cross-border jurisdiction. Through a comparative legal research methodology, the paper identifies significant gaps in the current provisions of the Convention, particularly in dealing with advanced cybercrime techniques and the challenges posed by international enforcement.

The research reveals that the Convention, while foundational, is not fully equipped to address the contemporary realities of cyber threats. It highlights the absence of explicit provisions for emerging technologies, such as artificial intelligence, and for regulating cryptocurrency-related crimes. Furthermore, the paper draws attention to the limitations in cross-border cooperation, which hinders effective prosecution and enforcement in the global digital sphere.

The paper proposes concrete updates to the Budapest Convention in response to these challenges. Key recommendations include incorporating provisions to address AI-driven crimes, establishing comprehensive frameworks for cryptocurrency regulation, and enhancing cross-border cooperation mechanisms to streamline international collaboration. These reforms aim to ensure that the Convention remains adaptable and effective in addressing the dynamic and evolving nature of cyber threats.

Ultimately, this paper contributes to the global discourse on cybercrime law, offering actionable insights for policymakers, legal practitioners, and international bodies seeking to update the Budapest Convention. Addressing the identified gaps will the proposed reforms will help to safeguard fundamental rights while strengthening international efforts to respond to cyber threats in a coordinated and rights-respecting manner.

References

AllahRakha, N. (2024). Global perspectives on cybercrime legislation. *Journal of Infrastructure, Policy, and Development, 8*(10), 6007. https://doi.org/10.24294/jipd.v8i10.6007

Anderson, J. (2021). Balancing evidence collection with privacy rights: A comprehensive analysis of the Convention. *Journal of Law and Privacy, 12*(3), 45–67.

Antonakakis, M., April, T., & Bailey, M. (2022). Understanding the Mirai botnet. *Journal of Cybersecurity, 5*(3), 45–56.

Backes, M., Müller, A., & Weber, P. (2019). Cybersecurity in the age of AI and IoT: Legal perspectives and challenges. *Journal of Digital Security Law, 14*(3), 134–150.

Brenner, S. W. (2012). Cybercrime and the law: Challenges, issues, and outcomes. *International Data Privacy Law, 6*(2), 78–102.

Cerezo, A. I., Lopez, J., & Patel, A. (2007). International cooperation to fight transnational cybercrime. In *Digital Forensics and Incident Analysis, 2007. WDFIA 2007. Second International Workshop on* (pp. 1–10). IEEE. https://doi.org/10.1109/WDFIA.2007.4299369

Gardner, A. L. (2020). Law enforcement cooperation. In *Stars with stripes*. Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-030-29966-8_9

Horan, C., & Saiedian, H. (2021). Cybercrime investigation: Landscape, challenges, and future research directions. *Journal of Cybersecurity and Privacy, 1*(4), 580–596. https://doi.org/10.3390/jcp1040029

Koops, B. J. (2021). The trouble with European data protection law. *International Data Privacy Law, 11*(2), 100–115.

Kuzior, A., Tiutiunyk, I., Zielińska, A., & Kelemen, R. (2024). Cybersecurity and cybercrime: Current trends and threats. *Journal of International Studies, 17*(2), 220–239. https://doi.org/10.14254/2071-8330.2024/17-2/12

McCall, A. (2024). *Cybersecurity in the age of AI and IoT: Emerging threats and defense strategies* [Manuscript]. ResearchGate. https://www.researchgate.net/publication/386050391_Cybersecurity_in_the_Age_of_AI_and_IoT_Emerging_Threats_and_Defense_Strategies

Mezei, K., & Krasznay, Cs. (2022). Cybersecurity and cybercrime in Hungary during the COVID-19 pandemic. In K. Chałubińska-Jentkiewicz & I. Hoffman (Eds.), *The role of cybersecurity in the public sphere – The European dimension* (pp. 133–146). Institute for Local Self-Government Maribor.

Mitchell, A. D., & Mishra, N. (2019). Regulating cross-border data flows in a data-driven world: How WTO law can contribute. *Journal of International Economic Law, 22*(3), 387–405. https://doi.org/10.1093/jiel/jgz016

Mohamed, N. N., & Abuobied, B. H. H. (2024). Cybersecurity challenges across sustainable development goals: A comprehensive review. *Sustainable Engineering and Innovation, 6*(1), 57–86. https://doi.org/10.37868/sei.v6i1.id207

Morse, J. (2021). Cryptocurrencies and cybercrime: Challenges for law enforcement. *Emerging Issues in Cybersecurity, 5*(1), 45–67.

Rainer, M. (2020). *International law and data protection*. Global Law Press.

Rehman, H., & Liu, H. (2021). *Proactive cyber defense: Utilizing AI and IoT for early threat detection and cyber risk assessment in future networks* [Manuscript]. ResearchGate. https://www.researchgate.net/publication/384052025_Proactive_Cyber_Defense_Utilizing_AI_and_IoT_for_Early_Threat_Detection_and_Cyber_Risk_Assessment_in_Future_Networks

Taylor, L. (2021). Adapting the Budapest Convention to the digital age: Balancing security and fundamental rights. *Journal of International Cyber Law, 18*(2), 45–67.

Temara, S. (2024). The ransomware epidemic: Recent cybersecurity incidents demystified. *Asian Journal of Advanced Research and Reports, 18*(3), 1–16. https://doi.org/10.9734/ajarr/2024/v18i3610

Thomas, J. (2019). A case study analysis of the Equifax data breach. *Journal of Cybercrime Studies, 8*(2), 134–150.

Wang, X. (2024). Global (re-)framing of cybercrime: An emerging common interest in flux of competing normative powers? *Leiden Journal of International Law*. https://doi.org/10.1017/S0922156524000402

Online Links in the article

URL1: *Briefing paper on the Council of Europe Convention on Cybercrime (Budapest Convention, Treaty No. 185), outlining its scope, objectives, and implementation challenges.* https://statesassembly.je/getmedia/baff60aa-468b-4914-8420-d3fc58f1698d/Research%20-%20Briefing%20Paper%20on%20Council%20of%20Europe%20Convention%20on%20Cybercrime%20-%2031%20October%202018.pdf

URL2: *Annual ENISA report analyzing the evolving cybersecurity threat landscape across the European Union in 2021.* https://www.enisa.europa.eu/publications/enisa-threat-landscape-2021

URL3: *Europol report identifying shared operational, legal, and technical challenges faced by law enforcement in combating cybercrime.* https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/Common_Challenges_in_Cybercrime_2024.pdf

URL4: *Scholarly article examining cross-border law enforcement access to data and its implications for security, privacy, and fundamental rights.* https://digitalcommons.wcl.american.edu/facsch_lawrev/1100/

URL5: *Industry blog post discussing key Internet of Things security priorities and recommended actions for organizations in 2024.* https://www.keyfactor.com/blog/three-iot-security-resolutions-to-implement-in-2024/?utm_content=dsa&gad_source=1&gclid=Cj0KCQjwv_m-BhC4ARIsA-IqNeBupo0BZ3FTs4bYPE5ah9Vp4X--3espiOLmQqa-sGc_BHq9SFJ9Q0JgaAjxdEALw_wcB

URL6: *Official CISA overview summarizing lessons learned and policy responses following the Colonial Pipeline ransomware attack.* https://www.cisa.gov/news-events/news/attack-colonial-pipeline-what-weve-learned-what-weve-done-over-past-two-years

URL7: *Analytical overview of key global cybersecurity statistics and trends projected for 2025.* https://www.cobalt.io/blog/top-cybersecurity-statistics-2025

URL8: *Technical analysis of the Kaseya ransomware incident and its impact on global supply chains.* https://www.symantec.com/blogs/attackers/kaseya-ransomware
URL9: *Guest editorial discussing major issues and policy concerns shaping the global cybersecurity environment.* https://libres.uncg.edu/ir/uncg/f/N_Kshetri_Global_2013.pdf
URL10: *Academic paper exploring legal challenges, regulatory issues, and enforcement outcomes related to cybercrime.* https://www.researchgate.net/publication/287743943_Cybercrime_and_the_law_Challenges_issues_and_outcomes
URL11: *Council of Europe overview of key achievements and practical impacts of the Budapest Convention on Cybercrime.* https://www.coe.int/en/web/cybercrime/achievements
URL12: *Official consolidated text of Regulation (EU) 2016/679 setting out the General Data Protection Regulation framework.* https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32016R0679
URL13: *Official German federal publication of the Network Enforcement Act regulating unlawful content on social networks.* https://www.gesetze-im-internet.de/netzdg/BJNR335210017.html
URL14: *French Ministry of the Interior page presenting judicial and institutional responses to cybercrime.* https://www.interieur.gouv.fr/actualites/actualites-du-ministere/au-coeur-de-lutte-contre-cybercriminalite
URL15: *African Union treaty establishing a continental framework for cybersecurity and personal data protection.* https://au.int/en/treaties/malabo-convention
URL16: *Council of Europe recommendation defining the roles and responsibilities of internet intermediaries.* https://rm.coe.int/0900001680790e14
URL17: *Amnesty International annual report assessing the global state of human rights for 2020/21.* https://www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2021/06/English.pdf
URL18: *World Bank report outlining strategies to strengthen cyber resilience in developing countries.* https://www.worldbank.org/en/results/2025/01/29/-enhancing-cyber-resilience-in-developing-countries

Court Judgments

Microsoft Corporation v. United States, 138 S. Ct.. 1186 (2018). Cross-border jurisdiction and data privacy. *United States Supreme Court Reports, 138*(4), 1186-1199.
United States v. Microsoft Corp., 584 U.S. (2018). Cross-border data access and jurisdictional challenges. *United States Supreme Court Reports, 584* U.S. (2018).
United States v. Nosal, 676 F.3d 854 (9th Cir. 2012). Handling digital evidence: Collection, preservation, and authentication. *United States Court of Appeals for the Ninth Circuit Reports, 676* F.3d 854.

Reference of the article according to APA regulation

Nshimiyimana, F. R. (2026). Adapting the Budapest Convention to address emerging cyber threats. *Belügyi Szemle*, *74*(1), 183–204. https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2026.v74.i1.pp183-204

Statements

Conflict of interest

The author has declared no conflict of interest.

Funding

The author did not receive any financial support for researching, writing, and/or publishing this article.

Ethics

No dataset is associated with this article.

Corresponding author

The corresponding author of this article is Francois Regis Nshimiyimana, who can be contacted at regisnshimiye82@gmail.com.

DOI: 10.38146/BSZ-AJIA.2026.v74.i1.pp205-222

Forced Disappearances in the European Court of Human Rights

Sabrina Judith Kaliman
PhD Candidate
University of Szeged,
Doctoral School of Law and Political Science
kalimansabrina@gmail.com

Abstract

Aim: To examine the essential characteristics of the crime of forced disappearances in the European Court of Human Rights. Establish and analyse key cases of this court.
Methodology: Documental Analysis and Case Study.
Findings: This text establishes theoretical definitions and aims to demonstrate how this court judges cases of forced disappearances. This crime is part of this court's fundamental case law.
Value: Determine the characteristics of forced disappearances from three court judgments to understand how this crime is punished according to the variables and circumstances of the cases.

Keywords: European Court of Human Rights**,** forced disappearances, Right to Life, security forces

Characteristics of forced disappearances in the ECtHR.

The European Court of Human Rights (hereinafter ECtHR) has ruled since 1998 on several cases of forced disappearances, mainly in Turkey and Russia.

It is essential to note that a major reform in 1998 significantly altered many aspects of the tribunal, including the removal of the European Commission on

The manuscript was submitted in English. Received: 27 January 2025. Revised: 19 March 2025 Accepted: 8 July 2025.

Human Rights. Two of the cases presented in this work were applied before this reform, illustrating the findings of this Commission.

Furthermore, this text identifies four articles of the European Convention on Human Rights: Article 2 (Right to Life), Article 3 (Prohibition of Torture), Article 5 (Right to Liberty and Security), and Article 6 (Right to a Fair Trial). These articles are applied in the standards of the ECtHR when deciding cases regarding forced disappearances and protect the rights violated by this crime.

Ophelia Claude identifies that the ECtHR defines three different state obligations concerning the crime of forced disappearances.

1) The state must refrain from unlawful killings.
2) The state bears the positive obligation to prevent avoidable loss of life.
3) The state must investigate suspicious deaths (Claude, 2010).

The first two obligations relate to the substantive aspect of the right to life, while the last concerns the procedural aspect of this right (European Court of Human Rights [ECtHR], 1998). The substantive aspect of the right to life concerns the loss of people's lives. The procedural element relates to the duty to investigate violations of the right to life to identify, try, sanction and punish those responsible for the homicide and establish reparations for the victims and/or relatives.

Furthermore, an important notion is that security forces agents perpetrate the homicide in forced disappearances, but the person responsible for the violation of the right to life is the state. The state parties to the European Convention on Human Rights (hereinafter 'ECHR') and the court are accountable for the actions of the security forces under their control.

López Guerra states that the cases presented before the ECtHR concerning forced disappearances can be divided into four different areas: 1) The Turkish-Kurdish conflict; 2) Greek Cypriot clashes; 3) Clashes in the Caucasus between Russian forces and other nationalities; 4) Armed conflicts of the dissolution of Yugoslavia (López Guerra, 2020).

Encarnación Fernández established that since 1990, the ECtHR has had to attend to a significant quantity of lawsuits about committed abuses by the security forces in situations of conflict or severe internal instability, extrajudicial executions, tortures, illegal detentions, forced disappearances, among others, first in the Southeast of Turkey and later in Chechenia. The International Convention for the Protection of All People Against Forced Disappearances tries to unify all the complexities of the phenomenon of forced disappearances. This document imposes on state parties the obligation to classify this crime as such (Fernández, 2009). This document defines forced disappearances as follows: *'For the purposes of this Convention, 'enforced disappearance' is considered to*

be the arrest, detention, abduction or any other form of deprivation of liberty by agents of the State or by persons or groups of persons acting with the authorisation, support or acquiescence of the State, followed by a refusal to acknowledge the deprivation of liberty or by concealment of the fate or whereabouts of the disappeared person, which place such a person outside the protection of the law.' (United Nations General Assembly, 2006).

The Council of Europe was born 70 years ago with the objectives of peace and respect for human rights. However, it was integrated only by some European countries over several decades. Only after the fall of the Berlin Wall in 1989, with access to the countries of Central and Western Europe, did it become an authentic Pan-European organisation, and it was able to aspire to a united Europe regarding the preeminence of human rights. This was the decisive argument for Russia's admission, despite not meeting the adhesion conditions, and at a moment when the conflict with Chechnya had already broken out (Chatzivassiliou, 2007). However, time and experience have proven the enormous difficulties of making this aspiration a reality (Jägers & Zwaak, 2008). It is essential to note that Russia has not been a member of the Council of Europe or a state party to the European Court of Human Rights (ECtHR) since 2022.

In the crime of forced disappearances, the whole apparatus of the state is involved, including the judicial power. Suppose the victim is excluded from the protection of the law. In that case, this violates several rights, including the right to recognition of legal personality, the right to liberty and security of the person, and the right not to be subjected to torture or other cruel, inhuman, or degrading treatment or punishment. It also violates the right to life or places it in grave danger (United Nations General Assembly, 1992). It is essential to highlight that forced disappearances violate the interlinked rights to personal integrity, personal liberty (Articles 3 and 5), and life (Article 2). Furthermore, forced disappearances infringe on the right to a fair trial (Article 6), including the presumption of innocence, the right to be heard by a judge, or the right to defence, among other provisions.

The first cases of forced disappearances were interposed before the European Commission on Human Rights in the nineties. The ECtHR resolved these cases at the end of this decade. There are two main groups of cases of forced disappearances in this tribunal. The first is about the Kurdish conflict in the southeast of Turkey between the government and the Labor Party (party of the workers) of Kurdistan. The second group consists of Chechen cases following the entry into force of the European Convention of Human Rights in Russia in 1998 and the subsequent access to individual lawsuits. This corresponds to the Second Chechen War, during which large-scale forced disappearances occurred (Fernández, 2009).

Fernández determined that cases of forced disappearances depend on the facts. It is not easy to show proof. As a last resort, the outcome of a lawsuit regarding the detention and disappearance of a relative will not depend on a complex legal aspect, but on the available evidence (Leach, 2008).

The problem is that the disappearance of a person is a crime that is characterised by the fact that there is no body, the victims are missing, the perpetrators are anonymous, and there is a lack of evidence. In cases where the ECtHR has ruled, the usual response of the authorities has been to deny any responsibility on the part of the state's security agents. If there is no body, the state denies that the person has died or that they may be presumed dead (Fernández, 2009). However, in these cases, the perpetrators of the crime conceal the body to ensure impunity.

The first case the ECtHR judged about forced disappearance was Kurt V. Turkey, judgment of 25 May 1998. In this case, the tribunal was not willing to accept the presumption of death (European Court of Human Rights [ECtHR], 1998). It was relevant to this tribunal because the organisation Amnesty International defended the victim's rights and made the case visible worldwide. Timurtas V. Turkey, the judgment of 13 June 2000, is a landmark case that significantly altered the court's perspective on forced disappearances. This is a key case that has guided the ECtHR's approach to forced disappearances since 2000. The ECtHR established in this judgment that *'when the State has not provided a plausible explanation for the disappearance, and there is sufficient circumstantial evidence, the Court will make the finding that the individual died in State custody.'* (European Court of Human Rights [ECtHR], 2000). In the judgments issued after the case of Timurtas, the ECtHR has shown more willingness to examine the cases of forced disappearances from the point of view of Article 2, giving a progressive entrance to the presumption of death (Fernández, 2009).

Fernández states that in the consolidated jurisprudence of the ECtHR, the first phrase of Article 2.1 *('The law protects the Right to life of every person')* imposes to the state the obligation of refrain of attempt against the life intentionally or illegally, but also to adopt adequate measures to protect the life of the people that are found under its jurisdiction (European Court of Human Rights [ECtHR], 1998). These are the negative and positive obligations of the state, respectively.

Fernández highlights, like other authors, the case of McCann and Others V. United Kingdom (European Court of Human Rights [ECtHR], 1995). This was the first case in which this court addressed the substantive and procedural aspects of the right to life in relation to the use of force by state security agents. It is understood that the obligation to protect the right to life established in Article 2 also demands carrying out an official and effective investigation when a person dies as a consequence of the use of force (Fernández, 2009). This procedural

duty related to the right to life is not explicitly stated in Article 2. Still, it can be inferred from the extensive case law of the ECtHR regarding the deprivation of the right to life by state security forces. This procedural aspect is essential for this court and arises from the interpretation of Article 2 of the ECHR.

In ulterior matters, regarding the situation in southeast Turkey, the ECtHR has precise characteristics that this investigation must have. This is essential to ensure the practical application of the internal law that protects the right to life. In the cases where state agents and organs are part, it must be guaranteed that they are accountable for the deaths that occurred under their responsibility. The authorities must act on their initiative once they are aware of the matter. Independent and impartial organs must carry out the investigation. (Fernández, 2009)

Fernández states that the authorities must have adopted reasonable means to obtain proof related to the incident. Any irregularity that decreases the capacity to establish the cause of death or identify the responsible party can be an infraction of the procedural obligation of Article 2. (Fernández, 2009)

The author continues by stating that in many cases of disappearances, the applicant alleges that before the death, the victim had suffered ill-treatment. Such allegations are generally rejected due to the lack of evidence. Since there are no remains of the person, it is challenging to prove ill-treatment or torture. (Fernández, 2009) Nevertheless, in many cases of forced disappearances, the ECtHR has established the violation of Article 3 (Prohibition of Torture) regarding the relatives or loved ones of the victim. The reason for this is the anguish and suffering of these people for not knowing the destiny or whereabouts of the victim during a prolonged period.

Forced disappearances are flagrant violations of a broad range of human rights, which are acknowledged in the international instruments protecting them (Universal Declaration of Human Rights, the International Covenant on Civil and Political Rights, and the European Convention on Human Rights, among others) in particular the rights to life, to liberty and personal security, the prohibition of arbitrary detention and arrest and the right to a just and public trial (Esteve Moltó, 2016).

Fernández addresses the problem of forced disappearances brought before the ECtHR through individual applications. Consequently, the tribunal has not addressed this phenomenon globally but has examined forced disappearances on a case-by-case basis. In these circumstances, the court has reviewed various ways to ensure justice, considering concrete assumptions such as the government's lack of cooperation, which is often decisive in establishing the state's responsibility, the presumption of death, and the positive obligations to protect life and liberty, among others (Fernández, 2009).

Furthermore, it is possible to find differences between the rulings in cases related to forced disappearances in the ECtHR and the IACHR. This last tribunal has a vast number of judgments on this crime, condemning most Latin American countries. The first case of forced disappearances (Velásquez Rodriguez V. Honduras – Inter-American Court of Human Rights [IACtHR], 1988) was ruled by the Inter-American Court of Human Rights (hereinafter, the IACtHR) in 1988, ten years before the first judgment on forced disappearances by the ECtHR. This case was paradigmatic in the development of the jurisprudence on this crime and was quoted and used as background in subsequent cases, including the case law of the ECtHR. Latin America has a long history of dictatorships during the 1960s, 1970s and 1980s, where there was a systematic practice of forced disappearances. Since Velásquez Rodríguez, the IACtHR has condemned this crime in its judgments with over eighty cases to date. Although dictatorships existed for a long time in Europe, not many cases of forced disappearances have been brought before the ECtHR. Most cases of forced disappearances have been brought against Russia and Turkey.

Key cases of forced disappearances in the ECtHR.

In the case of Kurt v. Turkey. Judgment 25 May 1998**,** the applicant was Mrs. Koçeri Kurt, a Turkish citizen (European Court of Human Rights [ECtHR], 1998). She applied to the Commission on behalf of herself and her son, Üzeyir Kurt, who, she alleges, disappeared in circumstances involving the respondent State's responsibility. (Kurt v. Turkey, para. 8,9) The facts surrounding the disappearance of the applicant's son are disputed (Kurt v. Turkey, para. 8,9).

From November 23 to 25, 1993, security forces, comprising gendarmes and several village guards, operated in the village of Ağıllı. On 23 November 1993, (Kurt v. Turkey, para. 14) following intelligence reports that three terrorists would visit the village, the security forces took up positions around the town. Two clashes followed (Kurt v. Turkey, para. 14).

According to the applicant, around noon on 24 November 1993, when the soldiers had gathered the villagers in the schoolyard (Kurt v. Turkey, para. 15), the soldiers were looking for her son, Üzeyir, but he was not there. He was hiding in his aunt Mevlüde's house. The soldiers went to Mevlüde's house with Davut Kurt, another of the applicant's sons, and took Üzeyir from the house. Üzeyir spent the night of 24 November 1993 with soldiers in the house of Hasan Kılıç. The morning of November 25, 1993, was the last time she saw Üzeyir. The

applicant maintains that there is no evidence he was seen elsewhere after this time (Kurt v. Turkey, para. 15).

On 30 November 1993, the applicant received a response from Captain Izzet Cural at the provincial gendarmerie headquarters. Stating that it was supposed that Üzeyir had been kidnapped by the PKK (the Kurdish Workers' Party) (Kurt v. Turkey, para. 16).

The government submitted that there were substantial grounds for believing that Üzeyir Kurt had joined or been kidnapped by the PKK. They referred that the family alleged that his brother died in gendarme custody several years before, the fact that the applicant stated that he hid when the security forces arrived in the village and the fact that his house was burnt down following the clash in the town. Further, some members of the family had already joined the PKK, and several months after the operation in the village, a shelter was found outside the town, which it was said was used by Üzeyir Kurt in his contacts with the PKK (Kurt v. Turkey, para. 28).

In the application to the Court, the international organisation Amnesty International participated in this case and presented its arguments to the Court (Kurt v. Turkey, para. 68, 69). In their written submissions to the Court, Amnesty International identified the following elements of the crime of *'disappearances'* from their analysis of the relevant international instruments addressing this phenomenon: (a) a deprivation of liberty; (b) by government agents or with their consent or acquiescence; followed by (c) an absence of information or refusal to acknowledge the deprivation of liberty or refusal to disclose the fate or whereabouts of the person; (d) thereby placing such persons outside the protection of the law. According to Amnesty International, while *'disappearances'* often take the form of a systematic pattern, they do not necessarily need to do so. Furthermore, a *'disappearance'* is to be seen as constituting a violation not only of the liberty and security of the individual but also of other fundamental rights (Kurt v. Turkey, para. 68, 69). They referred to the decision of the Inter-American Court of Human Rights in the Velásquez Rodríguez v. Honduras case (judgment of July 29, 1988), in which the court affirmed that *'the phenomenon of disappearances is a complex form of human rights violation that must be understood and confronted integrally.'* (Inter-American Court of Human Rights [IACtHR], 1988). This complex of rights includes the right to life and not to be subjected to ill-treatment (European Court of Human Rights [ECtHR], 1998). The gravity of the violations of rights attendant upon a disappearance has led the United Nations Human Rights Committee to conclude that Article 6 of the International Covenant on Civil and Political Rights requires state parties to take specific and compelling measures to prevent the disappearance of individuals.

They should establish facilities and procedures to investigate thoroughly cases of missing and disappeared persons, which may involve a violation of the right to life (Kurt v. Turkey, para. 68, 69).[1]

The applicant maintained that several factors conspired to find her son a victim of the violation of Article 2 of the Convention (European Court of Human Rights [ECtHR], 1998). The applicant stressed that her son's disappearance occurred in a life-threatening context (Kurt v. Turkey, para. 100, 101). In an alternative submission, the applicant asserted that there existed a well-documented high incidence of torture (Kurt v. Turkey, para. 102). and unexplained deaths in custody as well as *'disappearances'* in southeast Turkey, which not only gave rise to a reasonable presumption that the authorities were in breach of their obligation to protect her son's life under Article 2, but, in addition, constituted compelling evidence of a practice of *'disappearances.'* (Kurt v. Turkey, para. 102) This would support a claim that her son was also the victim of an aggravated violation of that provision (Kurt v. Turkey, para. 106,108).

The Court recalls at the outset that it has accepted the Commission's findings of fact in respect of the detention of the applicant's son by soldiers and village guards on 25 November 1993 and at the time of the sentence, almost four and a half years had passed without information about his subsequent whereabouts or fate. In such circumstances, the applicant fears that her son may have died in unacknowledged custody at the hands of his captors. The Court notes that in those cases where it has found that a Contracting State had a positive obligation under Article 2 to conduct an effective investigation into the circumstances surrounding an alleged unlawful killing by the agents of that State, there existed concrete evidence of a fatal shooting which could bring that obligation into play. It is to be observed in this regard that the applicant's case rests entirely on presumptions, deduced from the circumstances of her son's initial

1 United Nations. International Covenant on Civil and Political Rights. Adopted 16 December 1966 by General Assembly resolution 2200A (XXI). Article 6: 1. Every human being has the inherent right to life. This right shall be protected by law. No one shall be arbitrarily deprived of his life. 2. In countries which have not abolished the death penalty, sentence of death may be imposed only for the most serious crimes in accordance with the law in force at the time of the commission of the crime and not contrary to the provisions of the present Covenant and to the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide. This penalty can only be carried out pursuant to a final judgement rendered by a competent court. 3. When deprivation of life constitutes the crime of genocide, it is understood that nothing in this article shall authorize any State Party to the present Covenant to derogate in any way from any obligation assumed under the provisions of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide. 4. Anyone sentenced to death shall have the right to seek pardon or commutation of the sentence. Amnesty, pardon or commutation of the sentence of death may be granted in all cases. 5. Sentence of death shall not be imposed for crimes committed by persons below eighteen years of age and shall not be carried out on pregnant women. 6. Nothing in this article shall be invoked to delay or to prevent the abolition of capital punishment by any State Party to the present Covenant.

detention, bolstered by more general analyses of an alleged officially tolerated practice of disappearances and associated ill-treatment and extra-judicial killing of detainees in the respondent State. The Court, for its part, considers that these arguments are not sufficient in themselves to compensate for the absence of more persuasive indications that her son did meet his death in custody. Regarding the applicant's argument that there is a practice of violating Article 2, the Court considers that the evidence she has adduced does not substantiate this claim (Kurt v. Turkey, para. 106, 108).

This case is key for various reasons. First, Amnesty International presented an allegation in favour of the applicant and explained precisely what constitutes a forced disappearance. Second, Article 6 of the International Covenant on Civil and Political Rights is quoted as another human rights instrument that establishes the prohibition of forced disappearance. Third, the applicant acknowledged that there was a systematic practice of forced disappearances in the southeast of Turkey, and the court dismissed this argument by determining that there was not sufficient proof of this practice. Finally, this is the first case of forced disappearance of the ECtHR. However, the particularity of this case is that the court decided that there was not enough evidence to determine that the victim disappeared in the hands of the authorities of the state, a situation that would later change in subsequent judgments.

In the case of Ertak V. Turkey, judgment of 9 May 2000, the applicant, İsmail Ertak, a Turkish national, applied to the Commission on behalf of himself and his son, Mehmet Ertak. He alleged that his son had disappeared under circumstances engaging the responsibility of the State (European Court of Human Rights [ECtHR], 2000).

The facts surrounding the disappearance of the applicant's son are disputed. (Ertak v. Turkey, para. 14, 15) The facts as presented by the applicant include the following incidents in Şırnak (a town in southeastern Turkey) between August 18 and 20, 1992: several people were taken into police custody at the Şırnak Gendarmerie Command and Security Police Headquarters on August 21. At the time of the events, the applicant's son, Mehmet Ertak, worked at a coal mine. At the Bakımevi checkpoint, police officers stopped the taxi where Mehmet Ertak was travelling home from work with three other people. The police officers took their identification papers, and one of them asked which one belonged to Mehmet Ertak. The latter identified himself, and the officers took him away. (Ertak v. Turkey, para. 14, 15) Abdurrahim Demir, a lawyer taken into police custody on 22 August 1992 and released on 15 September 1992, told the applicant that he had spent five or six days in the same room as Mehmet Ertak. (Ertak v. Turkey, para. 17) He also stated that Mehmet Ertak had been severely

tortured. On being brought back to his cell, he had been unconscious, displaying no signs of life. A few minutes later, he had been dragged out of the cell by his legs (Ertak v. Turkey, para. 17).

The facts, according to the government, stated the following: It was true that following clashes in the town of Şırnak between 18 and 20 August 1992, an operation was carried out, and nearly one hundred people were taken into police custody. However, the security forces did not arrest Mehmet Ertak. As the national police headquarters stated in a letter of 21 December 1994, the custody register indicated that he had never been arrested or held in custody.

The applicant alleged that his son, Mehmet Ertak, who had been taken into police custody, had disappeared while in custody and had, in all probability, been killed by the police during questioning. He argued on that account that there had been a breach of Article 2 of the Convention (Ertak v. Turkey, para. 18, 19).

The Court has endorsed the Commission's findings of fact. It is not disputed that there were clashes in Şırnak between 18 and 20 August 1992 and that, according to evidence given by members of the security forces, more than a hundred people were arrested, identity checks were carried out at the entrance to the town and members of the 'rapid intervention force' took persons suspected of terrorist activities directly to the police headquarters. The Court finds on that basis that there is sufficient evidence to conclude beyond a reasonable doubt that, after being arrested and taken into custody, Mehmet Ertak was subjected to severe and unacknowledged ill-treatment and died while in custody of the security forces. Therefore, this case must be distinguished from the Kurt case, in which the Court examined the applicant's complaints about her son's disappearance under Article 5. In the Kurt case, although the applicant's son had been taken into custody, there was no other evidence of the treatment to which he had been subjected after that or his subsequent fate. Stressing that the authorities must account for individuals under their control, the Court observes that no explanation has been offered for what occurred after Mehmet Ertak's arrest. Accordingly, it considers that in the circumstances of the case, the government bore responsibility for Mehmet Ertak's death, which agents of the State caused after his arrest; there has, therefore, been a violation of Article 2 on that account (Ertak v. Turkey, para. 18, 19).

The Court reiterates that Article 2 ranks as one of the most fundamental provisions in the Convention and, together with Article 3, enshrines one of the essential values of the democratic societies making up the Council of Europe. The obligation imposed is not exclusively concerned with intentional killing resulting from the use of force by agents of the State. The first sentence of Article 2.1. extends to a positive obligation on States to protect the right to life by

law. This requires, by implication, some form of adequate and effective official investigation when individuals have been killed as a result of the use of force. The procedural protection of the right to life inherent in Article 2 of the Convention entails an obligation for agents of the State to account for their use of lethal force. They subject their actions to some form of independent and public scrutiny that can determine whether the force used was or was not justified in a particular set of circumstances (Ertak v. Turkey, para. 134).

Because the Court has endorsed the Commission's findings regarding the unacknowledged detention of the applicant's son, the ill-treatment to which he was subjected and his disappearance in circumstances from which it could be presumed that he was now dead, the above considerations must apply *mutatis mutandis* to the instant case. It follows that the authorities were obliged to conduct an effective and thorough investigation into the disappearance of the applicant's son. The Court concludes that the respondent State failed to fulfil its obligation to conduct an adequate and effective investigation into the circumstances of the applicant's son's disappearance. Therefore, there has also been a violation of Article 2 in this regard. (Ertak v. Turkey, para. 134) In this case, the procedural and substantive aspects of the right to life were violated.

The applicant requested the Court to find that there was a practice of *'disappearances'* in south-eastern Turkey, which amounted to an aggravated violation of Article 2 of the Convention. He further maintained that there was an officially tolerated practice of providing ineffective remedies in that region of Turkey. In support of that assertion, he argued that there was compelling evidence of a policy of denying incidents involving killings, torture of detainees and disappearances, and the authorities systematically refused or neglected to conduct investigations into victims' grievances. The government rejected the applicant's allegations. The Court considers the evidence obtained in the instant case and the material in the file. There needs to be sufficient evidence to determine whether the Turkish authorities have adopted a practice that infringes Article 2 of the Convention. (Ertak v. Turkey, para. 134) The Court denied that it could establish a systematic practice of forced disappearances in Turkey from this case.

In this case, the ECtHR considered, unlike the case of Kurt v. Turkey, that there was enough evidence to support that the victim disappeared in the custody of the state. There was proof that he was tortured and subjected to ill-treatment in violation of Article 3 of the European Convention on Human Rights (Prohibition of Torture) and Article 5 (Right to Liberty and Security), besides the violation of Article 2 (Right to Life). Furthermore, an interesting addition to this case is that, like in Kurt V. Turkey, the applicant referred to a systematic

practice of forced disappearance in southeastern Turkey, which the court dismissed due to insufficient evidence. As can be seen from the three cases of this court about forced disappearances against Turkey, a pattern can be observed.

In the case Timurtas v. Turkey, judgment of 13 June 2000**,** the applicant, Mr. Mehmet Timurtaş, is a Turkish citizen (European Court of Human Rights [ECtHR], 2000). He applied to the Commission on behalf of himself and his son, Abdulvahap Timurtaş. He alleges that his son disappeared under circumstances that engage the responsibility of the respondent State (Timurtas v. Turkey, para. 1,9).

The facts surrounding the disappearance of the applicant's son are disputed. On 14 August 1993, the applicant received a telephone call from someone who did not identify himself. The caller stated that the applicant's son, Abdulvahap, had been apprehended that day near the village of Yeniköy, in the Silopi district of Şırnak province, where soldiers are stationed at Silopi's central gendarmerie headquarters. Abdulvahap had been apprehended together with a friend, who was said to be Syrian, as well as with the muhtar (the elected village head in Turkey) and the latter's son, in front of all the villagers. The muhtar was released soon afterwards. The applicant later heard that Abdulvahap and his friend had been taken around several villages to see if the villagers recognised them. (Timurtas v. Turkey, para. 10, 15) The applicant submitted petitions to the Silopi prosecutor's office, which were registered. At the Silopi gendarmerie headquarters, he was told that his son was not in custody (Timurtas v. Turkey, para. 10, 15).

The government stated that, by the applicant's admission, his son, Abdulvahap, had left the family home in Cizre two years prior, and the applicant has not heard from his son since then. None of the statements corroborated the applicant's allegations that the security forces had apprehended Abdulvahap Timurtaş. On August 14, 1993, he was detained for an additional period (Timurtas v. Turkey, para. 22).

The applicant alleged that his son died whilst in unacknowledged detention and submitted that the respondent State should be held responsible for failing to protect his son's right to life in violation of Article 2 of the Convention. The Court recalls that Abdulvahap Timurtaş was apprehended on August 14, 1993, by gendarmes attached to the Silopi District Gendarmerie Headquarters. He was detained in Silopi, after which he was transferred to a detention facility in Şırnak. More than six and a half years have passed (at the time of the judgment) without information as to his subsequent whereabouts or fate (Timurtas v. Turkey, para. 73, 81).

The Court has previously held that when an individual is taken into custody in good health but is found to be injured at the time of release, the State is required to provide a plausible explanation of how those injuries were caused; failing

to do so, an issue arises under Article 3 of the Convention. Whether the failure on the part of the authorities to provide a plausible explanation as to a detainee's fate, in the absence of a body, might also raise issues under Article 2 of the Convention will depend on all the circumstances of the case, and in particular on the existence of sufficient circumstantial evidence, based on concrete elements, from which it may be concluded to the requisite standard of proof that the detainee must be presumed to have died in custody. (Timurtas v. Turkey, para. 10, 15) This is of extreme importance, considering that in cases before the IACtHR, it is established that if the corpse is not found, it is difficult to prove that a crime occurred. Meanwhile, in this case, the ECtHR established that if a person disappeared while in custody of security forces and a period passed, it can be determined that the person died in the state's custody.

In this respect, the period that has elapsed since the person was placed in detention, although not decisive, is a relevant factor. It must be accepted that the more time goes by without any news of the detained person, the greater the likelihood that they have died. Therefore, the passage of time may affect the weight attached to other circumstantial evidence elements before it can be concluded that the person concerned is to be presumed dead (Timurtas v. Turkey, para. 84).

Several elements distinguish the present case from the Kurt case, in which the Court held that there were insufficient persuasive indications that the applicant's son had met his death in custody. In the first place, six and a half years have now elapsed (at the time of the judgment) since Abdulvahap Timurtaş was apprehended and detained – a period markedly longer than the four and a half years between the taking into detention of the applicant's son and the Court's judgment in the Kurt case. Furthermore, whereas Üzeyir Kurt was last seen surrounded by soldiers in his village, it has been established in the present case that Abdulvahap Timurtaş was taken to a place of detention – first at Silopi, then at Şırnak – by authorities for which the State is responsible. Finally, a few elements in the Kurt case file identified Üzeyir Kurt as a person under suspicion by the authorities. In contrast, the facts of the present case leave no doubt that the authorities wanted Abdulvahap Timurtaş for his alleged PKK activities. In the general context of the situation in southeast Turkey in 1993, it cannot be excluded that the unacknowledged detention of such a person would be life-threatening. (Timurtas v. Turkey, para. 85) For the above reasons, the Court is satisfied that Abdulvahap Timurtaş must be presumed dead following unacknowledged detention by the security forces. Consequently, the responsibility of the respondent State for his death is established noting that the authorities have not provided any explanation as to what occurred after Abdulvahap Timurtaş's apprehension and that they do not rely on any ground of justification in respect

of any use of lethal force by their agents, it follows that liability for his death is attributable to the respondent State. Accordingly, there has been a violation of Article 2 in this regard. (Timurtas v. Turkey, para. 86) The Court reiterates that the obligation to protect life under Article 2 of the Convention, read in conjunction with the State's general duty under Article 1 of the Convention *'to secure to everyone within its jurisdiction the rights and freedoms defined in the Convention',* requires, by implication, some form of effective official investigation when individuals have been killed as a result of the use of force.

The Court is particularly struck by the fact that it was not until two years after the applicant's son had been taken into detention that enquiries were made of the gendarmes in Şırnak. Moreover, there is no evidence that the public prosecutors attempted to inspect custody ledgers or places of detention themselves, or that the Silopi district gendarmerie was asked to account for their actions on August 14, 1993. In light of the preceding, the Court finds that the investigation into the disappearance of the applicant's son was never carried out. It was inadequate and, therefore, in breach of the State's procedural obligations to protect the right to life. There has also been a violation of Article 2 of the Convention on this account (Timurtas v. Turkey, para. 89, 90).

The applicant complained that the disappearance of his son constituted inhuman and degrading treatment in violation of Article 3 of the Convention. The Court observes that not only did the investigation into the applicant's allegations lack promptitude and efficiency, but certain members of the security forces also displayed a callous disregard for the applicant's concerns by denying, to the applicant's face and, contrary to the truth, that his son had not been taken into custody. Noting, finally, that the applicant's anguish concerning his son's fate continues to the present day, the Court considers that the disappearance of his son constitutes inhuman and degrading treatment contrary to Article 3 of the Convention concerning the applicant (Timurtas v. Turkey, para. 91, 97, 98).

This case has several essential notions. First, it establishes the importance of the time that has passed since a person was last seen and considers this period relevant in determining, sadly, that the person must be presumed dead. Second, stated differences with the Kurt V. Turkey case by establishing that more time had elapsed since the disappearance of Timurtas than that of Kurt. Also, the authorities suspected Kurt was part of the PKK, and the last time he was seen was around soldiers, but not in their custody, unlike Timurtas, who was taken by soldiers and was not suspected of being part of the Kurdish party or another suspicious activity. Third, the court recognises the situation in southeast Turkey and the crimes committed in the previous case. The ECtHR considers that the disappearance in southeast Turkey was life-threatening. Fourth, the court

noted that the applicant's presentation to the law was not considered and established that the investigation was inadequate and ineffective, requiring impartiality and promptness. For all of this, in addition to the violation of Article 2, there was a violation of Article 3 regarding the applicant and the suffering and anguish caused by not knowing the whereabouts of his son. This is essential because the tribunal recognises the rights of indirect victims and relatives of the direct victim as subjects whose rights must be protected. This was a pivotal case that significantly influenced the ECtHR's approach to forced disappearances from then on.

Conclusion

Tracing the evolution of forced disappearances in the ECtHR is relevant in the context of these three cases. In the first case, Kurt v. Turkey, the tribunal decided that there was no proof beyond a reasonable doubt that the victim had died in the state's custody. There was a change in the court's analysis in the second case, where the tribunal proved that the security forces took the victim into custody. The individuals' whereabouts have been unknown until now.

It is significant that in two of the cases, it was established by the applicants that there was a systematic pattern of forced disappearances in the southeast of Turkey. However, the ECtHR dismissed this fact, stating that there was insufficient evidence to support it. As demonstrated in later judgments, there was a clear pattern of systematic and continuous disappearances of people by the authorities in the southeast of Turkey that caused several persons to be kidnapped and die in the custody of the state. The court in Timurtas v. Turkey recognised this.

Furthermore, the IACtHR had more than 80 cases of forced disappearances until 2024, while the ECtHR had 26. This can be explained by the fact that the latter court's first case of enforced disappearance occurred in 1998, and most of the cases involved Turkey and Russia. This does not mean that these were the only cases of forced disappearances in Europe, but they were the ones that reached the court. For example, after the dissolution of the Yugoslav Republic, there were crimes of forced disappearances that did not get to the ECtHR.

In the ECtHR, the cases of forced disappearance had different characteristics. Mostly, they took place in the southeast of Turkey and Russia, primarily linked to the Chechen conflict. Soldiers, tortured, and assassinated were the victims. This court also gave relevance to the relatives' rights as indirect victims.

The ECtHR ruled that the entire state apparatus was complicit in this crime by failing to provide documents, concealing evidence, and not cooperating in

the investigations. The judicial power was also ineffective in getting an answer about the disappeared people.

This article focuses on three key cases against Turkey that demonstrate the evolution and development of the ECtHR's standards in cases of forced disappearances.

Fundamentally, cases of forced disappearances never stop being investigated, no matter how much time passes. Additionally, the laws of immunity or indulgence must be dismissed because they hinder justice for the victims. The seriousness of the nature of this crime and the lack of investigation present the character of *ius cogens,*[2] and it can never be prescribed. This court must persist with this work and oblige the states to continue the investigation to find and punish those responsible for the crime. This will achieve respect and compliance with the provisions of the European Convention on Human Rights and the rule of law.

References:

Bom Costa Rodríguez, R. C. (2005). El nuevo concepto del derecho a la vida en la jurisprudencia de la Corte Interamericana de Derechos Humanos. *Revista del Foro Constitucional Iberoamericano*, 9, 74–112.

Claude, O. (2010). A comparative approach to enforced disappearances in the Inter-American Court of Human Rights and the European Court of Human Rights. *Intercultural Human Rights Law Review*, 5, 407–461.

Chatzivassiliou, D. (2007). L'adhésion de la Russie au Conseil de l'Europe. In C. Schneider (Ed.), *Le Conseil de l'Europe acteur de la recomposition du territoire européen* (pp. 27–59). CESIDE.

Esteve Moltó, J. E. (2016). La desaparición forzada de personas en la jurisprudencia del Tribunal Europeo de Derechos Humanos: Entre avances y limitaciones. In L. E. Ríos Vega & I. Spino (Eds.), *Estudios de casos líderes interamericanos y europeos* (pp. 203–237). Tirant lo Blanch.

Fernández, E. (2009). Nuevos retos para el Tribunal Europeo de Derechos Humanos: La jurisprudencia sobre desapariciones forzadas. *Persona y Derecho*, 61, 195–226.

Jägers, N., & Zwaak, L. (2008). The Russian Federation and human rights: How should the Council of Europe deal with the problems posed by its largest member state? *Netherlands Quarterly of Human Rights*, 26, 3–7.

2 United Nations, Done at Vienna on 23 May 1969. Entered into force on 27 January 1980. Vienna Convention on the Law of Treaties 1969. Article 53. Treaties conflicting with a peremptory norm of general international law ('jus cogens'). A treaty is void if, at the time of its conclusion, it conflicts with a peremptory norm of general international law. For the purposes of the present Convention, a peremptory norm of general international law is a norm accepted and recognized by the international community of States as a norm from which no derogation if permitted and which can be modified only by a subsequent norm of general international law having the same character.

Leach, P. (2008). The Chechen conflict: Analysing the oversight of the European Court of Human Rights. *European Human Rights Law Review*, 6, 736–748.
López Guerra, L. (2020). Desapariciones forzadas en la jurisprudencia del Tribunal Europeo de Derechos Humanos. Biblioteca Jurídica Virtual del Instituto de Investigaciones Jurídicas de la UNAM, Instituto de Estudios Constitucionales del Estado de Querétaro, 431–452.

Laws and regulations

Council of Europe. (1950). *European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*.
European Court of Human Rights. (1995). *Case of McCann and Others v. United Kingdom* (Application No. 18984/91). Judgment of 27 September 1995.
European Court of Human Rights. (1998). *Case of Kurt v. Turkey* (Application No. 24276/94). Judgment of 25 May 1998.
European Court of Human Rights. (2000). *Case of Ertak v. Turkey* (Application No. 20764/92). Judgment of 9 May 2000.
European Court of Human Rights. (2000). *Case of Timurtas v. Turkey* (Application No. 23531/94). Judgment of 13 June 2000.
Inter-American Court of Human Rights. (1988). *Case of Velásquez Rodríguez v. Honduras* (Merits, reparations and costs). Judgment of 29 July 1988. Series C No. 4.
Organisation of American States. (1969). *American Convention on Human Rights*.
United Nations General Assembly. (1966). *International Covenant on Civil and Political Rights* (Resolution 2200A [XXI]).
United Nations General Assembly. (1992). *Declaration on the Protection of All Persons from Enforced Disappearance* (Resolution 47/133).
United Nations General Assembly. (2006). *International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearances* (Resolution 61/177).
United Nations. (1969). *Vienna Convention on the Law of Treaties*.

Reference of the article according to APA regulation

Kaliman, S. J. (2026). Forced Disappearances in the European Court of Human Rights. *Belügyi Szemle*, *74*(1), 205–222. https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2026.v74.i1.pp205-222

Statements

Conflict of interest

The author has declared no conflict of interest.

Funding

The author did not receive any financial support for researching, writing, and/or publishing this article.

Ethics

No dataset is associated with this article.

Corresponding author

The corresponding author of this article is Sabrina Judith Kaliman, who can be contacted at kalimansabrina@gmail.com.

Ajánlás a Nemzetközi Rendészeti Figyelő XIX. száma elé

Recommendation to the XIX. issue of the International Law Enforcement Observer

Finszter Géza
professor emeritus, ny. rendőr ezredes
Magyar Tudományos Akadémia doktora,
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar

Korinek László
professor emeritus
Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja,
Pécsi Tudományegyetem,
Állam- és Jogtudományi Kar

Absztrakt

Cél: A Figyelő XIX. számának tematikáját olyan tanulmányok határozzák meg, amelyek a rendészeti-rendvédelmi feladatok és a végrehajtásukért felelős rendőrök eljárásainak ellentmondásait tárják fel. Ilyen ellentmondás egyfelől az erőszak-monopóliumból következő jogosítványok határozott, a jogsértőket korlátozó bevetése a bűnös magatartás elhárítására, másfelől a segítő-támogató, védelmező hivatali szellemiség, mindenekelőtt a megelőzés szolgálatára.

Módszertan: Packosz Nikiforosz egy kutatási anyag ismertetése során, amely az ausztrál rendőrök attitűdjét vizsgálta, megállapította, miszerint: *„a harcias orientációt előtérbe helyező rendőrök hajlamosabbak a kényszerítést eszközként használni, míg a védelmező szemlélet képviselői a fair eljárás elveit preferálják és törekednek a társadalommal való jó kapcsolat megteremtésére."* Hasonló ellentmondásra mutat rá Gazsó Magdolna tanulmánya, amelyből megismerhetjük a németországi pszichiátriai intézményrendszerben bekövetkezett változásokat. Az ellentmondás abban ragadható meg, hogy a rendőri feladatok a biztonság megteremtését célozzák, de ugyanakkor a hatóság kötelessége a betegek támogató védelme is. A megoldás is körvonalazódik: *„idehaza még mindig súlyos bizalmatlanság övezi a pszichológiát és a pszichiátriát, s amely – ezt természetesen empirikus kutatás nélkül állítom – a rendőri szervezet tagjainak bizonyos részére ugyanúgy jellemző, mint a civil társadalom nagy részére. Ha tehát változást akarunk e téren elérni, akkor az edukációnak nemcsak a civilek, hanem a rendőrségi állomány tagjainak vonatkozásában is komoly szerepet kellene juttatni."*

Megállapítások: Csiki Olivér Tamás a következőkre hívja fel a figyelmet: *„A közvélemény-kutatások szerint a lakosság magas szintű bizalommal van a rendőrség irányába, ugyanakkor ez látszólag ellentmond annak a sajnálatos trendnek, miszerint növekszik a rendőrökkel szembeni erőszakos cselekedetek*

száma, valamint a kritikus hozzáállás a rendőrség által alkalmazott faji alapú profilalkotás gyakorlatának."

Csete Dániel a turizmusban rejlő lehetőségekről és az abból fakadó konfliktusokról ad képet: *„A tanulmány központi célja, hogy vizsgálja a turisták biztonságpercepciói és jövőbeli viselkedése közötti összefüggéseket a COVID-19 utáni időszakban. A szerzők abból a felismerésből indulnak ki, hogy a globális turizmus helyreállása nagymértékben függ attól, mennyire képesek a desztinációk visszaépíteni a turisták szubjektív biztonságérzetét, és milyen hatékonyan tudják kezelni a különböző kockázatokat. A biztonság kérdésköre ezért nem csupán közvetlen operatív tényező – például egészségügyi ellátások szintje vagy rendőri jelenlét –, hanem a hosszú távú gazdasági és társadalmi fenntarthatóság kulcsfeltétele."*

Öveges Kristóf olyan amerikai tanulmányról tájékoztat, amelynek már a címe is meghökkentő: *Az Egyesült Államok mint börtönállam*. Öveges az amerikai helyzet következő ellentmondására hívja fel a figyelmet: *„A bűncselekmények száma azonban évtizedek óta többnyire változatlan vagy csökkenő tendenciát mutat, mégis a bűnözési trendeket figyelembe vevő legújabb kutatások azt mutatják, hogy a büntetőjogi szigorúság tovább nőtt még akkor is, amikor a bebörtönzési arányok csökkentek. Ez arra utal, hogy a büntető igazságszolgáltatás apparátusának tagjai, különösen az ügyészek és a bírák, a bűnözés »kínálatának« csökkenése ellenére is fenntartották a magas bebörtönzési arányokat."* Az itt jelzett tendencia arra enged következtetni, hogy a segítő-támogató, illetve a szigort hirdető, megtorló kriminálpolitikai irányzatok közül még mindig az utóbbi uralja az USA igazságszolgáltatását.

Érték: Az ismertetett külföldi kutatási minták mindegyike alkalmas a következő tanulság levonására, amire Gazsó Magdolna mutat rá: *„... egy kisléptékű vizsgálat eredményeit ugyan nem lehet általánosítani, ám az esetleg valamikor elvégzendő széles körű vizsgálat módszertanának kidolgozásában segítségünkre lehet. Hogy posztmodern kifejezéssel éljünk: e kis mintájú vizsgálat megmutatta nekünk cseppben a tengert."* A másik következtetés az lehet, hogy a bűnüldözést és a büntető igazságszolgáltatást változatlanul a hasznosság és a humánum értékelve határozza meg. A hasznosság – társadalom védelmét – az erőszak-monopólium határozott bevetését és a megtorló büntetést erősíti, míg az értékelv a segítő-támogató szolidaritásra helyezi a hangsúlyt, amiből a vétkes sem rekeszthető ki.

Kulcsszavak: rendőri attitűd, pszichiátriai intézmény, procedurális igazságosság, méltányosság, hatékonyság, bizalom, turizmus, lakhatási szegénység, hajléktalanság

Abstract

Aim: The thematic focus of the XIX issue of the *Observer* is defined by studies that explore the contradictions inherent in law enforcement and policing tasks, as well as in the procedures applied by police officers responsible for their execution. One such contradiction lies, on the one hand, in the resolute deployment of powers deriving from the monopoly on the legitimate use of force – aimed at restricting offenders in order to prevent criminal conduct – and, on the other hand, in the supportive, protective professional ethos of public authority, primarily serving the purpose of prevention.

Methodology: In the course of presenting a research study examining the attitudes of Australian police officers, Nikiforosz Packosz concluded that *'police officers with a warrior-oriented outlook are more inclined to use coercion as a tool, whereas proponents of a guardian-oriented approach prefer the principles of fair procedure and strive to establish good relations with society.'* A similar contradiction is highlighted in the study by Magdolna Gazsó, which provides insight into changes within the psychiatric institutional system in Germany. Here, the contradiction can be captured in the fact that while policing tasks aim at ensuring security, the authorities are simultaneously obliged to provide supportive protection for patients. A possible solution also emerges: *'in Hungary, psychology and psychiatry are still surrounded by a high degree of distrust, which – this I state, of course, without empirical research – characterizes certain segments of the police organization just as much as large parts of civil society. Therefore, if we wish to achieve change in this area, education should be given a significant role not only with regard to civilians, but also in relation to members of the police force.'*

Findings: Olivér Tamás Csiki draws attention to the following: *'According to public opinion surveys, the population shows a high level of trust in the police; however, this seemingly contradicts the unfortunate trend of an increasing number of violent acts against police officers, as well as the growing critical attitudes toward the police practice of racial profiling.'*

Dániel Csete presents the opportunities inherent in tourism and the conflicts arising from them: *'The central aim of the study is to examine the relationship between tourists' perceptions of safety and their future behavior in the post-COVID-19 period. The authors proceed from the recognition that the recovery of global tourism largely depends on the extent to which destinations are able to rebuild tourists' subjective sense of safety and how effectively they can manage various risks. Consequently, the issue of safety is not merely a direct operational factor – such as the level of healthcare services or police presence – but a key prerequisite for long-term economic and social sustainability.'*

Kristóf Öveges reports on an American study whose very title is striking: The United States as a Prison State. Öveges draws attention to the following contradiction characterizing the American situation: *'Although the number of crimes has for decades largely remained stable or shown a declining trend, the most recent research taking crime trends into account indicates that penal severity has continued to increase even as incarceration rates have decreased. This suggests that actors within the criminal justice apparatus – particularly prosecutors and judges – have maintained high incarceration rates despite a decline in the 'supply' of crime.'* The trend identified here suggests that, among supportive and welfare-oriented versus punitive and retributive criminal policy approaches, the latter continues to dominate the U.S. justice system.
Value: Each of the foreign research examples presented is suitable for drawing the following conclusion, as pointed out by Magdolna Gazsó: *'...although the results of a small-scale study cannot be generalized, they may nevertheless assist in developing the methodology for a large-scale study to be conducted at some point in the future. To use a postmodern expression: this small-sample study has shown us the ocean in a drop.'* Another conclusion may be that law enforcement and criminal justice continue to be shaped by the dual value principles of utility and humanity. Utility – defined as the protection of society – reinforces the resolute application of the monopoly on force and punitive sanctions, while the value principle emphasizes supportive and solidaristic approaches, from which even the offender cannot be excluded.

Keywords: police attitude, psychiatric institution, procedural justice, fairness, effectiveness, trust, tourism, housing poverty, homelessness.

DOI: 10.38146/BSZ-AJIA.2026.v74.i1.pp227-246

Nemzetközi Rendészeti Figyelő XIX.

International Law Enforcement Observer XIX.

Packosz Nikiforosz
Packosz Nikiforosz
Dr., doktorandusz
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Doktori Iskola

Gazsó Magdolna
Gazsó Magdolna
tanársegéd, bv. őrnagy, doktorandusz
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
gazso.magdolna@uni-nke.hu

Csiki Olivér Tamás
kihelyezett nemzeti szakértő,
pénzügyőr százados, doktorandusz
Szellemi Tulajdonjogok Megsértésének
Európai Megfigyelőközpontja, Európai
Unió Szellemi Tulajdoni Hivatala,
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Doktori Iskola
csiki.oliver.tamas@gmail.com

Csete Dániel
doktorandusz
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Doktori Iskola

Öveges Kristóf
Dr., mesteroktató, c. rendőr ezredes,
doktorandusz
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
oveges.kristof@uni-nke.hu

Packosz Nikiforosz

Őrző- vagy harcos zsaruk: előrejelzés a rendőrök eljárási igazságosság vagy kényszerítő rendészet támogatása iránti hajlamáról

A rendészeti szervek működése és a rendőrök viselkedésének társadalmi hatásai az utóbbi években egyre élesebb szakmai és közéleti figyelmet kaptak, különösen a kisebbségekkel szembeni bánásmód kapcsán. Kristina Murphy és Molly McCarthy 2024-ben publikált tanulmánya értékes és aktuális hozzájárulás e kutatási területhez, mivel nemcsak megerősíti a korábbi elméleteket a rendőri orientációk szerepéről, hanem új megközelítést kínál a rendőri attitűdök pszichológiai hátterének megértéséhez (2024).

A szerzők a kéziratot magyar nyelven nyújtották be. Benyújtás: 2025. 10. 08. Átdolgozás: 2025. 12. 02. Elfogadás: 2026. 01. 15.

A kutatásban két kulcsfogalom – a védelmező és a harcias szemlélet – mentén vizsgálják az ausztrál rendőrök hozzáállását az igazságos és méltányos eljáráshoz (a továbbiakban: fair eljárás), valamint a kényszerítő jellegű rendőri magatartásokhoz. A tanulmány kiindulópontja, hogy a harcias orientációt előtérbe helyező rendőrök hajlamosabbak a kényszerítést eszközként használni, míg a védelmező szemlélet képviselői a fair eljárás elveit preferálják, és törekednek a társadalommal való jó kapcsolat megteremtésére.

A tanulmány kvantitatív adatokra épül, amelyeket 306 ausztrál rendőr körében végzett kérdőíves felmérésből nyertek. A minta az etnikailag sokszínű és társadalmilag hátrányos helyzetű közösségeket érintő rendőri gyakorlatot vizsgálja. A kutatás során a szerzők megerősítik, hogy a védelmező és a harcias orientáció jól elkülöníthető és mindkettő sajátos attitűdmintázatot mutat a rendőri döntéshozatalban.

A kutatás egyik kiemelkedő érdeme, hogy a szerzők nem csupán a fenti két orientáció és a rendőri attitűdök közötti kapcsolatot vizsgálják, hanem két új közvetítő pszichológiai tényezőt is beemelnek az elemzésbe: a cinizmust, valamint az önlegitimációt. Ezzel a megközelítéssel a tanulmány mélyebb értelmezési keretet kínál, túlmutatva a korábbi kutatásokon.

Különösen jelentős tehát a tanulmány azon megállapítása, hogy a cinizmus összekötő szerepet játszik a harcias attitűd és a kényszer alkalmazása között. Ez azt jelzi, hogy a harcias szemlélet szoros összefüggésben áll az emberekben való általános bizalmatlansággal, amely a gyakorlatban is befolyásolhatja a rendőri viselkedést.

Az önlegitimáció, azaz a jogos és erkölcsileg alátámasztott (köz)hatalom-gyakorlás vonatkozásában bebizonyosodott, hogy a harcias szemléletű rendőrök alacsonyabb, míg a védelmező típusú rendőrök magasabb önlegitimációval rendelkeznek.

A kutatás gyakorlati következtetései között a szerzők rávilágítanak arra, hogy a cinizmus csökkentése és a védelmező szemlélet megerősítése nem csupán egyéni attitűdszintű változást, hanem szervezeti és rendszerszintű reformot is feltételez. Ennek érdekében a rendőrségi toborzás és képzés során érdemes lenne tudatosan előnyben részesíteni azokat a jelölteket, akik nyitottabbak a fair eljárásra.

Bár a tanulmány számos értékes megállapítást tesz, néhány kritikai észrevétel is megfogalmazható. A vizsgálat ausztrál mintán alapul, amely sajátos társadalmi és intézményi környezetet tükröz, így a nemzetközi összehasonlító kutatások jelentős mértékben hozzájárulhatnának az eredmények általánosíthatóságához. Emellett a tanulmányban nem igazán kapott szerepet a szervezeti kultúra és a vezetői példamutatás, amely a rendőri attitűdök kialakulásában és megerősítésében szintén alapvető jelentőséggel bírhat.

Összegzésképpen elmondható, hogy Murphy és McCarthy tanulmánya (2024) jelentős és innovatív hozzájárulás a rendőri attitűdöket és magatartásformákat vizsgáló kutatásokhoz.

A jövőbeni kutatások számára különösen ajánlott lenne nemzetközi vizsgálatokkal tovább bővíteni az eredményeket, illetve nagyobb hangsúlyt fektetni a szervezeti kultúra és a vezetői minták szerepének feltárására. A tanulmány olvasása minden olyan kutató és szakember számára ajánlott, aki a rendőri viselkedéskultúra kérdésében elmélyült ismeretekre törekszik.

Gazsó Magdolna

Rendőrség és pszichiátria viszonya a professzionális pszichiáterek szemszögéből. Egy exploratív kvalitatív-empirikus interjú vizsgálat eredményei

A szerzők cikkét világosan felépített rendszerbe foglalva adják közre, közérthető nyelvhasználattal is segítve olvasóit. A cikkhez rendelt absztrakt informatív, elolvasása után az olvasó megállapíthatja, hogy a cikk releváns-e a számára.

Az írás elején egy, a cikk terjedelméhez képest viszonylag hosszú, ám fontos szerepet kapó bevezetést olvashatunk. Itt egyfelől a releváns problémák egyik okaként a szerzők a németországi pszichiátriai ellátási rendszerben a múlt század óta bekövetkezett változásokat jelölik meg. Az intézményes ellátórendszer lebontása után – így a szerzők – a betegbarát, nem intézményes rendszerek kialakulása nem halad megfelelően. A szerzők ugyanakkor jelzik, hogy nem speciálisan német problémáról van szó, utalva Hollandiára, az Egyesült Királyságra és Magyarországra. A másik gond a cikk szerint a rendőrség kettős feladata, ugyanis a biztonság megteremtése mellett törvényileg szabályozott és előírt rendőri feladatként jelenik meg a segítségnyújtás is. A krízishelyzetbe kerülő rendőr így egyszerre felel a biztonságért, és azért, hogy a bajba jutott polgárok első kommunikációs platformjaként működjék. Ez a kettős feladat a pszichiátriai betegeket érintő rendőri intézkedések esetében is megnyilvánul, hiszen például nem elegendő a klinikai személyzetet megóvni a pszichikai beteg esetleges támadásától, a feladat ennél jóval sokrétűbb. Ezekre az esetekre tekintettel egyértelmű, hogy a rendőri szervek és a pszichiátria munkatársai közt nagy szükség volna az együttműködésre. Az európai szintű szabályozás azonban itt sem a gördülékeny munkavégzést segíti elő.

A szerzők alapvetően interjúkat használnak, kifejezett célcsoportként a pszichiátriai ellátásban valamilyen módon részt vevőket (orvosokat és ápolókat)

jelölik meg. Ennek okaként azt közlik, hogy rendőri szempontból már több ilyen vizsgálat is született. (A recenzens nem tudja megítélni, hogy ez tényleg így van-e.) A kutatáshoz természetesen különféle engedélyek beszerzésére is szükség volt, a szerzők ezekről is referálnak.

Ezt követi a cikk érdemi része, amely világosan és jól strukturált formában áll előttünk. Kiderülnek a következő elemek:

- Az együttműködést mindkét fél fontosnak tartja. A pszichiátriai személyzet többsége úgy látja, hogy az együttműködés leginkább az alsó, személyes szinten zajlik.
- Az együttműködés megítélése ambivalens. Pozitív elem például a rendőri szervek képviselőinek készségessége, negatívumként kerül elő, hogy például az intézetekből való szökés miatt gyakorta a pszichiátriai személyzetet teszik felelőssé a rendőri intézkedés foganatosítói.
- Feltűnő, bár talán inkább természetes, hogy a rendőrség tagjai ugyancsak ambivalens módon értékelik az együttműködés jelenlegi formáját.
- Feltétlenül megemlítendő elem, hogy az együttműködés résztvevőinek szakmai szerepmegélése igen fontos tényező. Példaként olvassuk, hogy a rendőrök sokkal inkább a pszichiátriai rendszernek azt a feladatát látják csupán, hogy ez a rendszer mintegy őrzi a társadalmat a pszichiátriai betegek jelenlétének esetleges következményeitől. A pszichiátriai szakma ezzel szemben súlyt helyez arra, hogy a pszichiátriai betegek lehetőség szerinti önrendelkezését is segítse.

Az eredmények diszkussziójába a szerzők az alábbiakat emelik ki:

- az eljárások sztenderd rendezésének hiánya,
- a személyes kommunikáció e hivatalos protokollok helyébe lépve működik,
- az intézkedő rendőrök inkább a biztonságot, a pszichiátriai személyzet inkább a kezelés szempontjait tekinti elsődlegesnek,
- az intézkedő rendőröknek egy interjú alany egyenesen pszichiátriaellenes megatartást tulajdonít,
- e tekintetben is fontos a központi szabályozás, vagy e szabályozás ismeretének a hiánya,
- megemlítendő, hogy a csalódások és a frusztrációk oka részben az irreális elvárásokban keresendő,
- igen fontos látni, hogy mindkét intézmény hozzáállását befolyásolja, hogy ugyanazon két elvárás közé kifeszülve kell dolgozniuk: a biztonság megteremtése és a gondoskodás érvényesítése.

A szerzők a cikk végén említik, hogy a minta mérete miatt a vizsgálat megállapításai nem tekinthetők reprezentatívnak.

Recenzensként néhány kérdést szeretnék megemlíteni. Alapvető szempontként azt kerestem, hogy vajon a cikkben leírt eredmények mennyiben lehetnek hasznosak a hazai viszonyok javítása szempontjából.

Elsőként azt a problémát jelezném, amely abban áll, hogy idehaza még mindig súlyos bizalmatlanság övezi a pszichológiát és a pszichiátriát, s amely – ezt természetesen empirikus kutatás nélkül állítom – a rendőri szervezet tagjainak bizonyos részére ugyanúgy jellemző, mint a civil társadalom nagy részére. Ha tehát változást akarunk e téren elérni, akkor az edukációnak nemcsak a civilek, hanem a rendőrségi állomány tagjainak vonatkozásában is komoly szerepet kellene juttatni.

A cikk említi, hogy a pszichiátriai személyzet és a rendőri szervek közt leginkább nem hivatalos beszélgetések zajlanak, és ehhez a szinthez a vezetői szintű egyeztetések nem sokat tesznek hozzá. A recenzensnek az a benyomása, hogy ezt akár Magyarországról is el lehetne mondani – egy újabb elem, amely a hazai helyzet tekintetében is releváns lehet. Az persze kérdés, hogy nem működik-e jobban egy ilyen, a terepen lefolytatott információcsere, mint egy központi szabályozás, amelyet egy íróasztal mellett olyan emberek állítanak össze, akik évtizedek óta nem dolgoznak már ugyanezen a terepen – ha dolgoztak egyáltalán valaha.

A szerzők problémaként említik, hogy a két szervezet tagjainak eltérő szakmai szerepértelmezés a sajátja. A recenzens véleménye szerint megfelelő gyakorlat kialakításával ezt egyenesen előnnyé lehetne fordítani, hiszen a rendőr és a pszichiátriai dolgozó is akkor tud jó teljesítményt nyújtani, ha a maga szakmai szerepének megfelelően a tőle telhető legmagasabb színvonalon dolgozik.

Végül egy hosszabb észrevétel, amelyet a recenzens nem tud nem leírni, s amely alapvetően módszertani jellegű. Az nyilvánvaló, hogy egy több száz, esetleg ezer főnél is nagyobb mintán elvégzett kutatás rendkívül drága. S amikor az a kérdés, hogy mennyi benzin van a járőrkocsiban, vagy mikor lehet ablakot cserélni a pszichiátriai intézetben, akkor nem lesz különösebben sok pénz egy ilyen nagyléptékű vizsgálat elvégzésére. Ha viszont ez így van, akkor a recenzens kissé tanácstalanná válik. Mert a cikk rendkívül izgalmas olvasmány (még ha olykor közhelyeket említ is – például a pszichiátriaellenesség kapcsán), ám joggal merülhet fel a kérdés: ha a vizsgálat nem volt reprezentatív, akkor mi volt az értelme, mi volt a haszna? A recenzens e tekintetben csak egy dologra tud gondolni: egy kisléptékű vizsgálat eredményeit ugyan nem lehet általánosítani, ám az esetleg valamikor elvégzendő széles körű vizsgálat módszertanának kidolgozásában segítségünkre lehet. Hogy posztmodern kifejezéssel éljünk: e kis mintájú vizsgálat megmutatta nekünk cseppben a tengert.

Csiki Olivér Tamás

Új kihívások, új megközelítés a német kriminológiában

Az eredeti mű Meike Hecker tollából, *Social disadvantage and trust in German police: Empirical evidence on procedural justice theory and context effects on perceived fairness in urban neighbourhoods* (2023) címmel jelent meg.

A tanulmány célja a procedurális igazságosság elméletének segítségével a német rendőrség iránti bizalom dinamikájának, valamint a lakosság és a rendőrség kapcsolatának feltérképezése. E folyamat során a hatékonyság és méltányosság kérdése jelentős figyelmet élvez.

A tanulmányt annak tartalmi és szerkezeti ismertetése révén mutatja be a recenzens.

A rendőrség hatékonyságába vetett bizalom jelentősen függ a lakosság biztonságérzetétől. Akik bűncselekmény áldozatai lettek, vagy tartanak ennek bekövetkeztétől, kevésbé bíznak a rendőrség hatékonyságában. Amennyiben pozitív tapasztalattal rendelkeznek a rendőrséggel kapcsolatban, úgy az növeli a bizalmat és a hajlandóságot a rendőrség döntéseinek elfogadásában és az utasítások végrehajtásában. A kutatás kitér a szociálisan hátrányos helyzetű közösségekre is, megállapítva, hogy nem feltétlenül csökken a rendőrségbe vetett bizalom a hátrányos helyzetük ellenére.

A tanulmány szerzője szerint a német kriminológia eddig még nem élt a procedurális igazságosság elmélete útján történő vizsgálat lehetőségével. A recenzió szerzője pozitívan értékelte, hogy a nemzeti és nemzetközi kitekintés során olyan globális, mindenki életére hatással lévő események is szerepelnek a tanulmányban, mint a Black Lives Matter mozgalom, illetve a COVID–19-világjárvány.

A recenzió elkészítése során a szerző a fordítás és bizonyos fogalmak megismerése, információk feldolgozása során az Európai Bizottság Közös Kutatóközpontja által fejlesztett gépi tanulási modell (Llama) szolgáltatását vette igénybe.

Bevezető

A 2023 júniusában angol nyelven publikált tanulmány fókuszában a rendőrség megítélése, pontosabban a német rendőrség és a lakosság közötti kapcsolat áll. A cikk jelentősége abban áll, hogy a szerző megállapítása szerint Németországban ritkák az ezt a területet megcélzó kutatások.

A közvéleménykutatások szerint a lakosság magas szintű bizalommal van a rendőrség irányába, ugyanakkor ez látszólag ellentmond annak a sajnálatos trendnek, miszerint növekszik a rendőrökkel szembeni erőszakos cselekedet

száma, valamint a kritikus hozzáállás a rendőrség által alkalmazott faji alapú profilalkotás gyakorlatával szemben.

A feszültségek kialakulásának kutatása mellett a procedurális igazságosság elmélet (PJT)[1] szerepének feltárása is cél. A PJT egy *„empirikus módszerekkel dolgozó szociológiai elmélet vagy legalábbis leíró társadalomelméleti megközelítés. Ez az elmélet azt állítja, hogy az igazságosan intézkedő rendőrség bizalmat ébreszt az állampolgárokban a rendőrség és az állam iránt, ami által önkéntes jogkövető és a rendőri munkát segítő magatartást eredményez. Ez megalapozza a rendőrség legitimációját, ami pedig növeli a rendőri munka hatékonyságát (s ennek a másik összetevője, hogy a rendőrség kikényszeríti a jogkövetést)"* (Boda, 2022).

A cikk nyolc hipotézis vizsgálata mellett két fő kérdésre fókuszál:

- Milyen mértékben függ a német rendőrségbe vetett bizalom és a rendőrség legitimitása az eljárási méltányosságtól?
- A szociálisan hátrányos helyzetű városrészek lakói mennyire bíznak kevésbé a rendőrség igazságosságában?

Az elemzés elkészítésében két német várost érintő korábbi, a városi biztonság kérdését fókuszba helyező projekt eredményei, információi jelentettek segítséget. Az ország déli részén található Stuttgartból 1499 választ, míg a nyugati határhoz közeli Wuppertalból 1440 választ tudtak felhasználni.

A fejezetek tartalmának ismertetése

A tanulmány struktúráját tekintve több egységre bontható. A bevezetésben kerül bemutatásra a kutatás háttere, valamint a kulcsfontosságú elemek magyarázata, illetve egyfajta nemzetközi kitekintésre is sor kerül. Az Egyesült Államok kapcsán a Black Lives Matter (BLM) mozgalom is szerepel a kisebbségi csoportok vonatkozásában.

A második szerkezeti egységben az említett tíz hipotézisből nyolc bemutatása történik meg, valamint a rendőri magatartás és annak következményei ismerhetők meg. A harmadik szerkezeti egységben a maradék két hipotézis mellett a hátrányos helyzetű, szegregált közösségek és a rendőrség viszonya kerül górcső alá:

1. Hipotézis: Azok, akik áldozatává válnak egy bűncselekménynek, kevésbé bíznak a rendőrség hatékonyságában.
2. Hipotézis: A bűncselekményektől való félelem csökkenti a rendőrség hatékonyságába vetett bizalmat.

1 Procedural Justice Theory.

3. Hipotézis: A rendőrség jelenléte növeli a rendőrség hatékonyságába vetett bizalmat.
4. Hipotézis: A szomszédságban tapasztalt problémák csökkentik a rendőrség hatékonyságába vetett bizalmat.
5. Hipotézis: A pozitív tapasztalatok a rendőrséggel növelik a rendőrség méltányosságába vetett bizalmat.
6. Hipotézis: Az a vélemény, hogy a szomszédságban élők segítőkészek és megbízhatóak, növeli a rendőrség méltányosságába vetett bizalmat.
7. Hipotézis: A rendőrség hatékonyságába vetett bizalom növeli a rendőrség döntéseinek elfogadását.
8. Hipotézis: A rendőrség méltányosságába vetett bizalom növeli a rendőrség döntéseinek elfogadását.
9. Hipotézis: A magasabb arányú szociális segélyezettek a városi szegregátumokban alacsonyabb szintű bizalmat eredményeznek a rendőrség iránt.
10. Hipotézis: A magas bűnözési ráta a városi szegregátumokban alacsonyabb szintű bizalmat eredményez a rendőrség iránt.

A soron következő szerkezeti egységekben a kutatáshoz használt adatokról és módszertanról olvasható áttekintés, valamint a méréssel kapcsolatos további információk érhetők el a rendőrség láthatósága és hatékonysága megállapításával kapcsolatban. Az ismertetett hipotézisekhez tartozó eredmények is részletesen bemutatásra kerülnek, valamint a makroszintű tényezők és a rendőrség iránti bizalom közötti összefüggések.

A szerző értékelése szerint a kutatás során vizsgált tíz hipotézisből az első nyolc teljesült. Röviden összefoglalva, a rendőrség hatékonyságával kapcsolatos bizalom függ attól, hogy az emberek áldozatai egy bűncselekménynek, vagy félnek egy bűncselekmény bekövetkeztétől. A bizalom nő, ha a rendőrséggel illetően az embereknek pozitív tapasztalatai vannak, és ezzel párhuzamosan a rendőri döntések elfogadásának és végrehajtásának elfogadottsága is emelkedik. Az utolsó két hipotézis kapcsán megállapításra került, hogy a hátrányos helyzetűek nagyobb aránya egy adott területen még nem jelenti a rendőrség iránti bizalom egyértelmű, szignifikáns csökkenését.

Konklúzió

Jelen recenzió szerzője nem tartozik a szociológia tudomány művelői, szakértői közé, mégis fontosnak, valamint értékesnek gondolja a kutatást, annak ellenére, hogy egy, a témában tapasztalatokkal nem rendelkezőnek komoly kihívás annak maradéktalan feldolgozása. Bár szívesebben olvasott volna az egykori

felosztás szerinti kelet-német és nyugat-német városokban tapasztaltakon alapuló értekezést. Ettől függetlenül a kutatás számításba veszi és említi a közelmúlt jelentős, globális eseményeit, mely mindannyiunkra hatást gyakorolt úgy, mint a COVID–19-világjárvány, mely során a rendőrség felelt a pandémiás szabályok betartatásáért és ez folyamatos konfliktushelyzeteket generált. A BLM mozgalom a rendőrségi brutalitás és a rasszizmus témaköre miatt érdekes elem.

Az utóbbi a recenzió szerzője szerint különösen jelentős, mivel egy olyan terhelt múltú államban, mint Németország, ez a téma erős érzelmeket és figyelmet generál, különösen, ha valamilyen egyenruhás szervezethez van kapcsolódási pontja. A téma aktualitását jelzi, hogy a probléma az elmúlt évtizedben nemcsak a német rendőrség szervezetén belül jelent meg (URL1), hanem beazonosításra került a német hadseregben is (URL2).

A tanulmány kapcsán információt kapunk az Európa Tanács emberi jogi szerve, a Rasszizmus és Intolerancia Elleni Európai Bizottság (ECRI)[2] által megfogalmazott ajánlásokról, mely szerint a német kormánynak értékelnie kell a rasszizmus és diszkrimináció ellenes stratégiát, különösen a már említett faji alapú profilalkotással kapcsolatban.

Egy olyan országban, mely jelentős, egyes becslések alapján a lakosság 8%-át (megközelítőleg hétmillió ember) meghaladó, török hátterű közösséggel rendelkezik, és az elmúlt évtizedben a legális és illegális migráció egyik célpontja volt, a kutatás témája különös fontossággal kellene, hogy bírjon. A rendőrségbe és egyéb társhatóságokba vetett bizalom megléte elengedhetetlen feltétele annak, hogy ezen szervezetek a feladataik ellátása során olyan szakszerű, etikus döntéseket hozzanak, melyekkel a társadalom tagjai számára a biztonságos élethez való jogot biztosítani tudják, a javukat szolgálják, különös tekintettel korunk aktuális kihívásaira.

Ugyanakkor sajnálatosan itt egy „ördögi kör” fedezhető fel. A profilalkotás az információszerzés része, mely tevékenységet a hírszerző és rendészeti szervek azért végzik, hogy szavatolni tudják az említett biztonságot, elkerülve a nagyobb rossz bekövetkeztét. Ennek legtöbb formája emberi jogot sért és morális kárt okoz (Boda, 2025). Természetesen van helye a kulturált keretek között lefolytatható vitának arra vonatkozóan, hogy a biztonság érdekében az egyének vagy társadalmi csoportok mit és mennyit hajlandók „feláldozni” a személyes szabadságukból, esetlegesen méltóságukból, visszautalva a faji alapú profilalkotás kérdésére.

2 European Commission against Racism and Intolerance

Csete Dániel

Fenntartható turizmus és gazdasági növekedés a biztonság tükrében

A turizmusbiztonság (Michalkó et al., 2020) kérdésköre az elmúlt két évtizedben a nemzetközi turizmus egyik központi kutatási területévé vált. A globális turisztikai ágazat folyamatos növekedését rendre megtörik különféle biztonsági kockázatok miatt: természeti katasztrófák, politikai instabilitás, terrorizmus, járványok és a közegészségügyi fenyegetések következményeként. Különösen a COVID–19-világjárvány mutatta meg, hogy a turizmus milyen mértékben kitett a biztonsági és egészségügyi kríziseknek, hiszen az utazási korlátozások, a határzárak és a turisták elbizonytalanodása világszinten soha nem látott mértékben vetették vissza a nemzetközi turizmust (Barcza et al., 2023). Ebben az összefüggésben a biztonság már nem csupán fizikai tényező, hanem a turizmus versenyképességét, fenntarthatóságát és társadalmi elfogadottságát meghatározó stratégiai szemponttá vált (Keller & Tóth-Kaszás, 2021).

Thaiföld, mint a délkelet-ázsiai turizmus egyik vezető desztinációja, különösen élesen tapasztalhatta meg a járvány gazdasági és társadalmi hatásait. Az ország GDP-jének jelentős részét kitevő turizmus szinte teljesen összeomlott, és ez komoly kihívás elé állította a döntéshozókat. A helyzet ráirányította a figyelmet arra, hogy a turisták szubjektív biztonságérzete (Finszter, 2014) és a desztinációkról alkotott képe alapvetően meghatározza a jövőbeli utazási szándékokat. A biztonság észlelésének jelentősége így nem pusztán az aktuális kockázatok mérséklésében rejlik, hanem abban is, hogy hosszú távon hozzájárul a fenntartható turizmus és a gazdaság helyreállításához.

Ebbe a tudományos diskurzusba illeszkedik Awais-E-Yazdan, Popescu, Birau és Bărbăcioru (2025) a *Sustainability* folyóiratban megjelent tanulmánya, amely *Enhancing Tourist's Perceived Safety and Their Behavioral Intention in Thailand: A Pathway to Sustainable Tourism and Sustainable Economic Growth* címmel látott napvilágot. A szerzők célja a turisták biztonságészlelése, az észlelt korlátok és a desztinációs imázs összefüggéseinek empirikus vizsgálata volt, a jövőbeli viselkedési szándék előrejelzése érdekében. A tanulmány módszertani erőssége, hogy kvantitatív elemzésen alapul, és strukturális egyenletmodellezést (PLS-SEM) alkalmaz, ami lehetővé tette a közvetítő és moderáló hatások pontos feltárását. A jelen recenzió célja, hogy bemutassa a cikk legfontosabb eredményeit, értékelje annak tudományos és gyakorlati hozzájárulását, valamint megvizsgálja, hogy milyen tanulságok vonhatók le a turizmusbiztonság európai és hazai kontextusában.

A tanulmány központi célja, hogy vizsgálja a turisták biztonságpercepciói és jövőbeli viselkedése közötti összefüggéseket a COVID–19 utáni időszakban. A szerzők abból a felismerésből indulnak ki, hogy a globális turizmus helyreállása nagymértékben függ attól, mennyire képesek a desztinációk visszaépíteni a turisták szubjektív biztonságérzetét, és milyen hatékonyan tudják kezelni a különböző kockázatokat. A biztonság kérdésköre ezért nem csupán közvetlen operatív tényező – például egészségügyi ellátások szintje vagy rendőri jelenlét –, hanem a hosszú távú gazdasági és társadalmi fenntarthatóság kulcsfeltétele (Péter et al., 2018).

A tanulmány relevanciája több szempontból is kiemelkedő. Thaiföld mint turisztikai célország globális jelentőséggel bír. Eredményei nemcsak regionális, hanem nagyobb nemzetközi kontextusban is értelmezhetőek (Sallai, 2015). A fenntarthatósági szempont meghatározó tényező. A szerzők rámutatnak, hogy a biztonság észlelése nem elszigetelt tényező, hanem a fenntartható gazdasági növekedés egyik feltétele, hiszen a turizmusból élő közösségek hosszú távú jóléte közvetlenül függ a turisták visszatérési hajlandóságától, szándékától.

A kutatás tudományos jelentősége kettős. Egyrészt empirikus adatokkal támasztja alá a biztonság, az imázs és a korlátok szerepét a turisztikai döntésekben, másrészt új modellezési megközelítést kínál a turizmusbiztonság vizsgálatához, amelyet más országok és régiók esetében is adaptálni lehet. A tanulmány erőssége, hogy nem pusztán leíró jellegű, hanem világosan értelmezi a vizsgált változókat, és így hozzájárul a turizmusbiztonság mérhetőségéhez is.

A vizsgált tanulmány kutatási módszertana kvantitatív megközelítésen alapult, amely a társadalomtudományi turizmuskutatásokban bevett eljárás a hipotézisek empirikus tesztelésére. A szerzők keresztmetszeti adatfelvételt alkalmaztak, vagyis egy adott időszakban gyűjtöttek adatokat a turisták biztonságészleléséről és viselkedési szándékairól. A kutatás mintáját 219 nemzetközi turista alkotta, akik 2022 júliusa és decembere között látogattak Thaiföldre. Az adatfelvétel célzott, kényelmi mintavételen alapult, a kérdőívet turisztikai helyszíneken – strandokon, kulturális látványosságoknál, illetve kiemelt turisztikai körzetekben – tölttették ki a résztvevőkkel.

A tanulmány eredményei egyértelműen alátámasztották a szerzők hipotéziseit, és megerősítették, hogy a biztonság percepciója központi szerepet játszik a turisták jövőbeli úti cél választási szándékának alakulásában. A statisztikai elemzések kimutatták, hogy a biztonságészlelés és a jövőbeli desztináció kiválasztása között pozitív, szignifikáns kapcsolat áll fenn. Ez azt jelenti, hogy azok a turisták, akiknek szubjektív biztonságérzete jobb volt Thaiföldön, nagyobb valószínűséggel tervezik az újbóli látogatást, illetve ajánlják az országot másoknak is. Ez a megállapítás különösen fontos a posztpandémia időszakban, amikor a turisták döntéseiben a biztonság elsődleges szemponttá vált.

A desztinációs imázs moderáló hatását szintén igazolták az eredmények. A pozitív imázs erősítette a biztonságérzet és a jövőbeli szándék közötti kapcsolatot. Más szóval, ha a turisták biztonságosnak érezték Thaiföldet (vagy bármely más desztinációt), és emellett kedvező képet alakítottak ki az országról kulturális, gazdasági és turisztikai szempontból, akkor a visszatérési hajlandóságuk még inkább növekedett. Ez az összefüggés rávilágít arra, hogy a biztonsági intézkedések önmagukban nem elegendőek, a desztináció kommunikációjának és imázsépítésének is kulcsszerepe van a turizmus helyreállításában.

A harmadik vizsgált tényező, az észlelt korlátok esetében negatív közvetítő (mediáló) hatás mutatkozott. A turisták által érzékelt akadályok – különösen az egészségügyi kockázatok, a pénzügyi nehézségek és a logisztikai problémák – csökkentették a biztonságészlelés pozitív hatását a jövőbeli szándékokra. Ez arra utal, hogy a döntéshozóknak és szolgáltatóknak nemcsak a biztonság javítására, hanem az utazás során felmerülő korlátok enyhítésére is törekedniük kell.

A demográfiai változók vizsgálata során nem mutatkozott szignifikáns különbség a férfiak és nők általános biztonságészlelése között. Ugyanakkor az észlelt korlátok tekintetében a nők magasabb értékeket jeleztek, ami azt mutatja, hogy érzékenyebbek az egészségügyi és pénzügyi kockázatokra. Ez a megállapítás gyakorlati következményekkel bírhat, mivel a turizmusmenedzsmentnek figyelembe kell vennie a nemi különbségeket a biztonsági kommunikáció és a szolgáltatásfejlesztés során.

Összességében a tanulmány eredményei megerősítik, hogy a turisták szubjektív biztonságérzete, a pozitív imázs és az akadályozó tényezők minimalizálása együtt képesek előmozdítani a fenntartható turizmust és hozzájárulni a gazdasági helyreállításhoz.

A tanulmány értékes hozzájárulást nyújt a turizmusbiztonság nemzetközi szakirodalmához. A kutatás egyik legfőbb erénye, hogy a biztonságészlelés, a desztinációs imázs és az észlelt korlátok közötti kapcsolatot komplex modellben vizsgálta, és empirikus adatokkal támasztotta alá. A tanulmány így nemcsak gyakorlati, hanem elméleti szempontból is értékes.

A cikk erőssége, hogy időszerű, és a pandémia utáni időszak egyik legkritikusabb kérdésére reflektál. A szerzők világosan bemutatták, hogy a turisták biztonságérzete közvetlenül hat a visszatérési szándékukra, és ezáltal a turizmus fenntarthatóságára is. A desztinációs imázs fontosságának hangsúlyozása szintén lényeges hozzájárulás, hiszen rávilágít arra, hogy a biztonsági intézkedések önmagukban nem elégségesek, a kommunikáció, a reputáció és a pozitív országimázs kulcstényezők a turizmus újraindításában.

A tanulmány üzenete túlmutat Thaiföld esetén, de általánosítható következtetései más országok számára is irányadóak. Magyarország és az Európai Unió

turizmusa tekintetében is hasonló tanulságok vonhatók le: a turisták biztonságérzetének megteremtése és fenntartása alapvető előfeltétele a versenyképességnek. Ez nemcsak a rendészeti szervek felelőssége, hanem a turisztikai szolgáltatók, a marketing szakemberek és a döntéshozók közös feladata.

Összességében a vizsgált tanulmány fontos tudományos és gyakorlati eredményekkel gazdagítja a turizmusbiztonság irodalmát. Megerősíti, hogy a biztonság nem pusztán egy dimenzió a sok közül, hanem a turizmus fenntartható fejlődésének és gazdasági stabilitásának alapfeltétele. Véleményem szerint a cikk jól illeszkedik a nemzetközi és hazai diskurzushoz, és hasznos támpontot nyújt mind az elméleti kutatások, mind a szakmai döntéshozatal számára.

Öveges Kristóf

Az Egyesült Államok mint börtönállam

Bevezetés

Az általam ismertetni kívánt tanulmányban (Murakawa & Beckett, 2024) a szerzők arra tesznek kísérletet, hogy összefüggést keressenek az általuk árnyékbörtönállamoknak nevezett jelenség és a globális válságokra adott állami és politikai válaszok között. A problémát az Egyesült Államok szemszögéből elemzik és az ottani gyakorlatot és statisztikai adatokat veszik alapul. Arra keresnek választ, hogy az éghajlatváltozás, az ennek következtében elinduló tömeges elvándorlás és elszegényedés, ha áttételesen is, de növeli-e a bebörtönzött lakosság arányát az USA tagállamaiban. Ugyanilyen szempontból veszik górcső alá a rasszizmus, a faji megkülönböztetés szerepét a szabadságvesztések kiszabásának gyakoriságában.

A kutatók az adatok elemzését az ezredfordulótól indítják, és rögtön megállapítják, hogy a statisztikai adatok szerint 2000-re az Egyesült Államok a világ vezető börtönőrévé vált. Az amerikai börtönökben és fogdákban összesen kétmillió embert tartottak fogva az új évezred elején. A 2008-as globális pénzügyi válság és az első arab tavasz után egyre több polgári engedetlenségi mozgalom jelent meg Amerika szerte. Ezek a tüntetések kezdetben a fejlett kapitalizmus és a globalista gazdaságpolitika ellen próbáltak fellépni. A fekete lakosság elleni rendőri túlkapások további társadalmi problémákat generáltak, melyek az utcai aktivista mozgalom erősödését is magukkal hozták. Új szervezetek jöttek létre, élükön a *Black Lives Matter* mozgalommal. Mindemellett 2013-ban Kaliforniában sor került az Egyesült Államok történetének legnagyobb börtön

éhségsztrájkjára, melynek fő követelése a határozatlan idejű magánzárka intézményének megszüntetése és a fogva tartási körülmények javítása volt.

A széles körű társadalmi elégedetlenséget a COVID–19-világjárvány egészségügyi és gazdasági hatásai és a 2020 májusában történt George Floyd-ügy csak tovább növelte, az utcai erőszakos megmozdulások napi szinten rendszeressé váltak. A tiltakozásokból kialakuló aktivista mozgalom egyre inkább hálózattá szervezte a különböző társadalmi nehézségek miatt tiltakozó csoportokat és egyesítette azok erőit. 2020 nyarán már szinte lehetetlen volt azonosítani a több millió tiltakozó ember motivációit. Az akkori felmérések szerint a tiltakozók fő követelései az alábbi kérdések köré összpontosultak: faji igazságosság, női egyenjogúság, a szexuális kisebbségek védelme, klímavédelem, a bevándorláspolitika és a külföldiek munkavállalása, valamint a szociális rendszer és az egészségügy helyzete.

A szerzők véleménye szerint a fenti okokkal összefüggésben megjelent aktivizmus jó hatással volt a tudományos párbeszéd felélesztésére, valamint új kapcsolódási pontok létesültek az érdekérvényesítés, a mozgalmi jogászkodás és az egyetemi kutatók között.

A büntetések társadalmi hatásai az Egyesült Államokban

A 21. század első évtizedében a kutatások egyre inkább arra fókuszáltak, hogy a büntető igazságszolgáltatási rendszerrel való érintkezés milyen módon hatott az emberek életére. Ezek a kutatások azt mutatják, hogy a házi őrizettel vagy az elektronikus felügyelettel megvalósított korlátozó intézkedések is jelentős károkat okoztak a terhelteknek, mivel azok áttételesen – a rengeteg korlátozó szabály miatt – növelték az eladósodást és általában destabilizálták az emberek életét, a büntetett előéletű személyek pedig sokkal nehezebben tudtak munkát vállalni, ezáltal helyzetük tovább romlott a társadalomban. A kutatók szerint, ha mindez kölcsönhatásba lép a faji megkülönböztetéssel, akkor idővel tovább súlyosbítja az egyenlőtlenséget. Ide kapcsolódik az a megállapítás is, hogy a kórházi sürgősségi osztályokon való rendőri jelenlét például arra készteti a büntető igazságszolgáltatással kapcsolatba került emberek egy részét, hogy kezelés vagy érdemi orvosi beavatkozás nélkül távozzanak a kórházból, ami valószínűleg idővel reprodukálja az egészségügyi egyenlőtlenségeket. Hasonlóképpen, azok az emberek, akik bármilyen formában kapcsolatba kerültek a büntetőjogi rendszerrel, lényegesen kisebb valószínűséggel lépnek érintkezésbe olyan szervezetekkel, amelyek hivatalos nyilvántartást vezetnek (például egészségügyi, pénzügyi, munkaerőpiaci és oktatási intézményekkel), mint azok, akik nem. Amennyiben az ezekhez az intézményekhez való hozzáférés fontos

eszköz, amellyel az emberek javítják életminőségüket és felfelé irányuló mobilitást érnek el, ez a „rendszerelkerülés” fontos mechanizmus, amellyel a büntetőjogi szankcionáló rendszer idővel reprodukálja a társadalmi egyenlőtlenséget.

A szerzők megállapítása szerint az elmúlt évtizedekben megfigyelhető az a tendencia is, hogy a bíróságok az eljárás alá vont személyek túlnyomó többségét vádalkuk révén próbálják eljárás alá vonni és szankcionálni, és kimondottan büntetik azokat az embereket, akik élnek a klasszikus bírósági tárgyalás intézményével. Egy 1971-ben lefolytatott kutatás szerint a bíróság által kirendelt ügyvédek a túlterhelt bíróságok rosszul értelmezett érdekei szerint eljárva meggyőzik a vádlottak 85%-át, hogy vallják magukat bűnösnek. Még a nyilvánvalóan ártatlanoknak is azt tanácsolják, hogy vállalják a vádalkut, hogy elkerüljék az esküdtszéki tárgyalások hosszadalmas és költséges folyamatát. A büntető igazságszolgáltatás felgyorsítására irányuló igények 1971 óta csak fokozódtak. Becslések szerint a szövetségi ügyek 98%-át és az állami szintű ügyek 95%-át ma már vádalkuk révén oldják meg. A bíróságok „tárgyalási adót” is kivetnek azokra, akik élnek alkotmányos jogaikkal: a bírósági idő elvesztegetése legalább kétszeresére növeli a börtönbüntetés esélyét, és 15–60% mértékű növekedést eredményez az átlagos büntetés hosszában.

Messze még az alagút vége

A szerzők véleménye szerint a tömegesnek mondható bebörtönzés továbbra is létező gyakorlat, bár ez első ránézésre nem feltétlenül nyilvánvaló. Az Egyesült Államokban a bebörtönzési arány 2008-ban érte el csúcspontját, amikor 100 000 lakosra 755 bebörtönzött jutott; ez az arány ma 100 000 lakosra 531 fogvatartott. A statisztikai adatok tükrében a bármilyen formában büntetés-végrehajtási felügyelet alatt álló személyek száma is jelentősen csökkent az utóbbi években. A szerzők szerint, ha a büntetőjogi rendszer bűncselekményekre adott válaszának intenzitása állandó maradna, akkor a bűncselekmények számának csökkenésével párhuzamosan a bebörtönzési arányok is csökkennének. A bűncselekmények száma azonban évtizedek óta többnyire változatlan vagy csökkenő tendenciát mutat, mégis a bűnözési trendeket figyelembe vevő legújabb kutatások azt mutatják, hogy a büntetőjogi szigorúság tovább nőtt még akkor is, amikor a bebörtönzési arányok csökkentek. Ez arra utal, hogy a büntető igazságszolgáltatás apparátusának tagjai, különösen az ügyészek és a bírák, a bűnözés „kínálatának” csökkenése ellenére is fenntartották a magas bebörtönzési arányokat.

A fenti megállapításokon túl úgy tűnik, hogy az amerikai büntetés-végrehajtási intézetek kihasználtságának közelmúltbeli csökkenése részben átmeneti,

a világjárvánnyal összefüggő jelenség volt. 2020-ban és 2021-ben a bírósági beadványok és ítéletek száma hirtelen lecsökkent, ami hatalmas visszaesést jelentett a bírósági rendszerben és jelentős csökkenést a börtönök és fogházak telítettségében. A járványt kísérő korlátozások feloldását követően viszont látható, hogy a börtönökben és fogdákban fogvatartottak száma ismét növekszik. Ezt támasztja alá a Szövetségi Börtönügyi Hivatal nemrégiben készített börtönnépesség-előrejelzése, mely további növekedést prognosztizál. Fő okként a kábítószerrel kapcsolatos jogsértések elleni legutóbbi intenzívebb fellépést határozzák meg.

A szerzők félelme szerint a körülmények most még inkább kedvezőek a „büntetés-végrehajtási hatalom" szélesebb körű kiterjesztéséhez is. Itt utalnak a klímaváltozás, a tömeges elvándorlás, az elszegényedés és a kapitalizmust kiszolgáló kormányzás egymást kölcsönösen erősítő negatív hatásaira. Ezek a körülmények fontos következményekkel járnak a bevándorláspolitikára és az azzal kapcsolatos állami hatalom gyakorlására az északi féltekén. A Világbank és az ENSZ becslései szerint a klímaváltozás 2050-ig világszerte 200 millió embert kényszerít elvándorlásra, ebből 143 milliót szubszaharai Afrika, Dél-Ázsia és Latin-Amerika három régiójából. Ettől függetlenül – emlékeztet rá a szerzőpáros –- ne feledjük, hogy „csupán" körülbelül kétmillió ember távozott Szíriából, Afganisztánból és Irakból 2015-ben és 2016-ban ahhoz, hogy ennek közvetett következményeként Nagy-Britannia kilépjen az Európai Unióból, vagy Trump kampányt indítson a muzulmán vallásúak beutazási tilalmának elrendelése érdekében. Valóban, sok európai és amerikai politikus és választó a migrációt arra használta fel, hogy még jobban ráerősítsen az bevándorlóellenes populizmusra, az iszlamofóbiára és a klímaváltozás tagadására.

Amikor a fagyok és a hőhullámok tönkretették a guatemalai, salvadori és hondurasi mezőgazdasági közösségeket, az emberek északra kezdtek vándorolni, csak hogy ott szigorú határellenőrzéssel találták szembe magukat. Az 50 000 guatemalai család közül, akiket 2018-ban az amerikai határon fogtak el, körülbelül a fele abból a hegyvidéki régióból származott, ahol a termést elpusztító fagyok és hőhullámok intenzíven sújtották a térséget. Trump erre úgy reagált, hogy 5200 amerikai katonát küldött a déli határra, hogy ezzel is népszerűsítse magát a közbenső választások előtt. A cikk írói szerint a szigorú határvédelmi rendszerek csak részben gátolják a migrációt. További funkciójuk, hogy a kriminalizálás révén létrehoznak egy eldobható és politikailag jogfosztott, faji alapon megkülönböztetett olcsó munkaerőállományt.

A cikkben érdekes szembeállítása történik a börtönállamnak a társadalmi jólétet biztosító szervezetekkel, az önkormányzatisággal és magával a szociális rendszerrel.

Az első állítás szerint az Egyesült Államokban a szövetségi kormány közvetlen támogatásai az önkormányzatoknak 1977-ben az átlagos városi bevételek 12%-át tették ki. 2012-re ez az arány mindössze 5%-ra csökkent, mert a szövetségi törvényhozók a helyi önkormányzatokat magukra hagyták és csak kiszámíthatatlan állami támogatásokkal, az adóforradalmak miatt csökkenő ingatlanadó-bevételekkel, regresszív forgalmi adókkal és felhasználói díjakkal segítették őket.

A második állítás szerint a 2008-as nagy gazdasági recesszió felgyorsította az állami költségvetés deficitének folyamatos növekedését és ahelyett, hogy a vállalatok megadóztatásával pótolták volna az elvesztett bevételeket, a törvényhozók a közszolgáltatásokat és a közszféra dolgozóit vették célba. 2007 és 2011 között az állami és helyi kormányzatok 765 000 munkahelyet szüntettek meg, ebből az afroamerikaiak a megszüntetett munkahelyek 10%-át, a nők pedig 7%-át töltötték be.

A harmadik állítás a lakhatási szegénység kérdését érinti. A hajléktalan életmód kriminalizálása vagy az amerikai lakókocsiparkok, kempingek ellehetetlenítése szintén olyan jogkorlátozás, mely közvetlenül a börtönállamot építi, mivel bűnözést generál. Ugyanígy elítélendő az a korábbi gyakorlat, hogy a bebörtönzött emberektől egy időben díjat szedtek a „szállásért" cserébe egyes államokban 1981 és 2019 között. A cikk szó szerint idézi Sacramento polgármestere, Darryl Steinberg szavait: *„A hajléktalanoknak joguk van a menedékhelyhez, és kötelességük is azt igénybe venni."* Ez a kijelentés akár Magyarországon is elhangozhatna, amikor erről a kérdésről vitatkoznak a politikusok és az önkormányzati, szociális és rendvédelmi szervek szakemberei. Beszámol az írás néhány állam speciális lakhatási rendeleteiről is melyek szerint a jogszabályok felhatalmazták, sőt néha még kötelezték is a bérbeadókat, hogy utasítsák el a bérbeadást, vagy kilakoltassák azokat a bérlőket, akiknek büntetett az előélete.

A negyedik állítás a közhatalmi jogosítványok, a legitim fizikai erőszak állami monopóliumának magánosítását bírálja. Erre az írás konkrét példaként a 2005-ös floridai árvíz utáni időszakot hozza fel. A szerzők eszmefuttatása szerint az úgynevezett Stand Your Ground törvény megmutatta, hogyan orvosolja az állam az éghajlati katasztrófa kezelésének csődjét. A törvény ugyanis felhatalmazta a magánszemélyeket rendőri feladatok ellátására. A hirtelen jött természeti katasztrófa után a hatóságok nehezen tudtak megfelelő és időszerű segítséget nyújtani a floridai lakosságnak, a háztulajdonosok pedig panaszkodtak, hogy a rendőrség nem reagált a fosztogatókról szóló bejelentéseikre. Annak érdekében, hogy az egyének maguk végezzenek „rendfenntartó munkát" a válság idején, a floridai törvényhozók elfogadták a Stand Your Ground törvényt, amely polgári és büntetőjogi mentességet biztosított minden olyan személynek, aki

erőszakot, akár halálos eredménnyel járó erőszakot is alkalmazott, ha valós vagy vélt fenyegetés érte személyét vagy tulajdonát. Az éghajlati katasztrófa, a megterhelt állami infrastruktúra és a nem megfelelő szövetségi segélyek fényében a Stand Your Ground célja az volt, hogy pénzt takarítson meg az államnak és a belső rend védelmének feladatát áthárítsa az állampolgárokra. A jogkorlátozó törvények még több tagállamban a mai napig hatályban vannak.

Zárógondolatok

Mindig érdekes egy olyan cikk olvasása, mely egy teljesen más politikai és társadalmi berendezkedéssel rendelkező ország társadalomtudományi és rendészettudományi kérdéseit boncolgatja. Az Egyesült Államokban ráadásul a jogrendszer is teljesen más, mint hazánkban (kontinentális kontra angolszász rendszer). A különbségek ellenére azonban látható, hogy bizonyos társadalompolitikai vagy kriminológiai kérdések nem ismernek határokat, és a tengerentúlon is viszontláthatjuk a nálunk is jelenlévő nehézségeket. Az írásban megfogalmazott eladósodás, lecsúszás, a középosztály meggyengülése következtében növekvő bűnözést az 1980-as évektől Magyarországon is testközelből láthattuk. Ugyanígy hasonlóan csapódott le a COVID–19-járvány alatti jelentős bűncselekményszám csökkenés; a korlátozó rendelkezések időszaka alatt (kijárási, házi karantén, üzletek zárva tartása stb.) ezt nálunk is érezhettük. A klímaváltozás következtében történő elvándorlásnak még csak az előszelét látjuk, azonban az aszályos évek gyarapodása hazánkban is figyelmeztető jel. A lakhatási szegénység és a hajléktalanság problémája pedig az elmúlt évtizedek jelenleg is megoldatlan gondja hazánknak is. A hajléktalanság felszámolására biztos recept még nem született, de sok ország próbálja megtalálni a humánus és egyszerre hatékony megoldást. Vannak persze a cikkben ismertetett olyan jelenségek is – főként az afroamerikai népesség és a rendőrség kapcsolata –, ami Magyarországon egyáltalán nem jellemző. Hazánkban ez az ellentétpólus nincs jelen, a magyar rendőrség elfogadottsága a kisebbségek körében is jónak mondható. A cigánysággal korábban meglévő ellenséges attitűd az utóbbi években szinte teljesen visszaszorult, nálunk a rendőrség nem kerül összetűzésbe faji és vallási csoportokkal. Mindemellett a rendőri intézkedések során az is kivételes, amikor okozati összefüggésben az eljárás alá vont meghal. Ezekben a kérdésekben – örvendetesen – nagyon távol vagyunk az Egyesült Államoktól.

Az amerikai kutatók értekezését ezek a hasonlóságok és különbségek teszik igazán érdekessé, ezért a cikk minden magyar rendészettudományi szakember részére ajánlott olvasmány.

Felhasznált irodalom

Awais-E-Yazdan, M., Popescu, V., Birau, R., & Bărbăcioru, C. I. (2025). Enhancing Tourist's Perceived Safety and Their Behavioral Intention in Thailand: A Pathway to Sustainable Tourism and Sustainable Economic Growth. *Sustainability, 17*(10), 4297. https://doi.org/10.3390/su17104297

Barcza, A., Csapó, J., Hinek, M., Marton, G., & Alpek, L. (2023). Examining Seasonality in Tourism with Special Reference to the Recent Effects of Covid-19 – The Case of the Sopron-Fertő Tourism Destination (Hungary). *European Countryside*, *15*(2). 243-258. https://doi.org/10.2478/euco-2023-0013

Boda M. (2022). Az igazságos háború elméletének kiterjesztése a rendészetre: történelmi és kortárs elméletek. *Belügyi Szemle, 70*(1), 169–185. https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.1.10

Boda M. (2025). A terrorelhárítás etikája: hivatás, halálos erőszak alkalmazása és információszerzés. In Rémai D. & Taller J. (Szerk.), *Terrorizmus – Tanulmányok a terrorizmus komplex jelenségéről és egyes aspektusairól*. Ludovika Egyetemi Kiadó.

Efkemann, S. A., Gather, J., Juckel, G. & Feltes, T. (2023). Das Verhältnis von Polizei und Psychiatrie aus der Sicht von psychiatrischen Professionellen. Ergebnisse aus einer explorativen qualitativ-empirischen Interviewstudie. *R&P, 41*(4), 206-213.

Finszter G. (2014). *A rendőrség joga*. Országos Rendőr-főkapitányság.

Hecker, M. (2023). Social disadvantage and trust in German police: Empirical evidence on procedural justice theory and context effects on perceived fairness in urban neighbourhoods. *Sage Journal*, *97*(3), 473–490. https://doi.org/10.1177/0032258X231186946

Keller K., & Tóth-Kaszás N. (2021). A turizmusbiztonság megjelenése az EU tagállamainak turisztikai stratégiáiban. *Vezetéstudomány*, *52*(6), 32–43. https://doi.org/10.14267/VEZTUD.2021.06.03

Michalkó G., Németh J., & Ritecz Gy. (2020). *Turizmusbiztonság*. Dialóg Campus.

Murakawa, N., & Beckett, K. (2024). Reflections on the shadow. *Theoretical Criminology, 28*(4), 424–436. https://doi.org/10.1177/13624806241286887

Murphy, K., & McCarthy, M. (2024). Guardian versus warrior cops: predicting officers' support for procedural justice and coercive policing. *Policing and Society, 34*(10), 1011-1030. https://doi.org/10.1080/10439463.2024.2357653

Péter, E., Németh, K., & Lelkóné Tollár, I., (2018). Turizmusbiztonság, mint újonnan felmerülő fogyasztói igény. *Turizmus Bulletin*, *18*(2). 30–37. https://doi.org/10.14267/TURBULL.2018v18n2.4

Sallai J. (2015). A rendészet kihívásai napjainkban. *Hadtudomány, 25*(1-2), 135-138. https://doi.org/10.17047/HADTUD.2015.25.1-2.135

A cikkben szereplő online hivatkozások

URL1: *Náci jelképek és gyermekpornográfia német rendőri chatekben*. https://hu.euronews.com/2023/08/07/naci-jelkepek-es-gyermekpornografia-nemet-rendori-chatekben

URL2: *Rechtsextremismus im KSK – Eine Bundeswehr-Einheit auf Bewährung*. https://www.deutschlandfunk.de/rechtsextremismus-im-ksk-eine-bundeswehr-einheit-auf-100.html

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Packosz N., Gazsó M., Csiki O. T., Csete D., & Öveges K. (2026). Nemzetközi Rendészeti Figyelő XIX. *Belügyi Szemle*, *74*(1), 227–246. https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2026.v74.i1.pp227-246

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerzők nem jelentettek összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerzők nem kaptak pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Finszter Géza, aki a prof.finszter@gmail.com e-mail címen érhető el.

DOI: 10.38146/BSZ-AJIA.2026.v74.i1.pp247-256

INTERJÚ

Interjú dr. Varga Péter rendőr dandártábornokkal, a Győr-Moson-Sopron Vármegyei Rendőr-főkapitányság vezetőjével

Interview with Police Brigadier General Dr. Péter Varga, Head of the Győr-Moson-Sopron County Police Headquarters

Szabó Csaba
Dr., PhD, főszerkesztő-helyettes, egyetemi docens, rendőr alezredes
Belügyminisztérium,
Belügyi Szemle szerkesztősége,
Széchenyi István Egyetem,
Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar
csaba.szabo3@bm.gov.hu

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás: 2025. 11. 28. Átdolgozás: 2025. 12. 08. Elfogadás: 2025. 12. 15.

Absztrakt

Dr. Varga Péter r. dandártábornok több mint három és fél évtizedes rendőri pályája során végigjárta a magyar rendészet teljes szakmai ívét, a határőri alapkiképzéstől és a nyomozói munkától kezdve a megyei rendőr-főkapitányság vezetéséig. A vele készült interjúban a szakmai út mellett feltárul a személyes történet is: a rendszerváltás időszakának rendészeti kihívásai, a fiatal tiszt első szakmai lépései, a meghatározó parancsnokok szerepe, és az a vezetői szemlélet, amelyben a szervezet érdeke és az emberi méltóság egyszerre jelenik meg. Győr-Moson-Sopron Vármegye rendészeti kihívásai, a határ menti sajátosságok, a migráció, az utánpótlás kérdései és a közbiztonság szervezése mellett dr. Varga Péter hangsúlyozza a bizalom, az empátia, az együttműködés és a szakmai alázat nélkülözhetetlen szerepét. A beszélgetés egyszerre mutat be egy tapasztalt rendészeti szakembert, egy emberközpontú vezetőt és egy olyan életutat, amelynek minden állomása újabb megerősítés volt: a rendőri hivatás nem egyszerű foglalkozás, hanem értékközpontú szolgálat egy életen át. A beszélgetésből nemcsak a győri rendészet működése rajzolódik ki, hanem egy olyan ember portréja is, akinek hivatása egyben identitása, és aki szerint a rendőri munka akkor működik jól, ha a szervezet szívdobbanása egyenletes: nem túl gyors, nem túl lassú, hanem hosszú távon fenntartható és emberközpontú.

Kulcsszavak: interjú, főkapitány, rendőség, bizalom

Abstract

Over the course of more than three and a half decades in policing, Police Brigadier General Dr. Péter Varga has traversed the full professional spectrum of Hungarian law enforcement, from border guard basic training and investigative work to leading a county police headquarters. The interview explores not only his professional career but also his personal story: the law enforcement challenges of the period of political transition, the first professional steps of a young officer, the role of formative commanders, and a leadership philosophy in which organizational interests and human dignity are given equal weight. Alongside an overview of the law enforcement challenges of Győr-Moson-Sopron County – including border-related specificities, migration, recruitment, and the organization of public safety – Dr. Varga emphasizes the indispensable role of trust, empathy, cooperation, and professional humility. The conversation presents, at once, an experienced law enforcement professional, a people-centered leader, and a life path in which each stage served as renewed confirmation that policing is not merely an occupation, but a value-based lifelong service. Beyond providing insight into the operation of policing in Győr, the interview

also offers a portrait of a person for whom vocation and identity are inseparable, and who believes that police work functions best when the organization's heartbeat is steady – not too fast, not too slow, but sustainable and human-centered over the long term.

Keywords: interview, police chief, policing, trust

Pályafutása során számos területen szerzett tapasztalatot a rendőri munka különböző szintjein. Hogyan látja, miben különbözik Győr-Moson-Sopron Vármegye közbiztonsági és rendészeti környezete más térségekhez képest, és milyen szemléletet tart kulcsfontosságúnak a vezetésében?

Pályafutásom során valóban volt lehetőségem több vármegye közbiztonsági helyzetével megismerkedni. Tolna vármegyében húsz évig dolgoztam. Nyomozóként kezdtem, majd végigjárva a ranglétrát megyeszékhelyi rendőrkapitány volt ott az utolsó beosztásom. Ezt követően kerültem át rendőrfőkapitánynak Fejér vármegyébe, ahol tíz évig szolgáltam. 2022 szeptembere óta töltöm be a Győr-Moson-Sopron Vármegyei Rendőr-főkapitányság vezetői posztját. Valóban azt látom, hogy minden terület más és más. Nemcsak gazdaságilag és társadalmilag, hanem rendészetileg is. Mindegyiknek megvannak a maga nehézségei. Tolna és Fejér belső megyék voltak; Győr-Moson-Sopron ezzel szemben két államhatárral rendelkezik, és ez alapjaiban határozza meg a működésünket. A migrációs nyomás, az osztrák munkaerőpiac elszívó ereje, a gazdaság dinamizmusa mind-mind olyan tényezők, amelyekhez folyamatosan igazodni kell.

Vezetőként azt vallom: a szervezet érdeke az első, de emberség nélkül nem működik. Egy vezetőnek elérhetőnek kell lennie. Ha az ember úgy ül be az irodájába, hogy „elefántcsonttoronyból" tekint le, akkor már veszített. Én azt szeretem, ha a kollégák nem elkerülnek a folyosón, hanem odajönnek. Ez mutatja a bizalmat, és ez az, amire a teljes rendőri szervezet építeni tud.

Rendőri karrierje során melyek voltak a meghatározó pillanatok – jó és rossz értelemben egyaránt?

A pályafutásom során mindig az emberi kapcsolatok, a közösség ereje volt a legfontosabb. A rendőri hivatásban – különösen a rendszerváltás turbulens időszakában – mindannyian komoly kihívásokkal találtuk szembe magunkat. Fiatal tisztként nekem is bizonyítanom kellett, hogy szakmailag rátermett vagyok, és hogy emberileg is megállom a helyem a rám bízott feladatokban. Ebben óriási

szerepe volt azoknak a példaképeknek, vezetőknek és kollégáknak, akik előttünk járva mutatták meg, hogyan kell helytállni. Ezek a személyes és szakmai minták máig meghatározóak számomra.

A jó pillanatok mindig a közös sikerekhez kötődtek: egy-egy bonyolult felderítéshez, nagy szakmai teljesítményhez, vagy ahhoz a pillanathoz, amikor láttam, hogy egy csapat együtt, egymásért dolgozva ér el kimagasló eredményt. Az ilyen helyzetek adnak erőt és értelmet a hivatásunknak.

A rendőri pálya ugyanakkor nemcsak sikerekből áll. Mindannyian találkozunk olyan eseményekkel, amelyeket egész életünkben magunkkal hordozunk. Számomra a legnehezebb pillanatok mindig a kollégák elvesztéséhez kapcsolódnak – legyen szó balesetről, szolgálatteljesítés közbeni tragédiáról, vagy egy életet megtörő sorsfordulóról. Ezek azok a helyzetek, amelyek mélyen megérintik az embert, és amelyek emlékeztetnek arra, mennyire fontos odafigyelni egymásra, a bajtársi közösségre.

A vármegye földrajzi fekvése és gazdasági jelentősége sajátos kihívásokat is jelent. Melyek azok a rendészeti vagy bűnmegelőzési területek, amelyekre kiemelt figyelmet fordítanak, és milyen stratégiákat alkalmaznak ezek hatékony kezelésére?

Jelenleg a legnagyobb kihívás a migrációs nyomás. Míg keletről és délről folyamatosan érkeznek illegális migránsok az országba, addig a tölcsér-elv alapján mintegy 90%-uk éppen a mi megyénken keresztül próbál Nyugat-Európa felé továbblendülni. Ez óriási terhet ró a helyi és határrendészeti erőkre.

A helyzet kezelésében kiemelt jelentősége van a háromoldalú – osztrák, szlovák és magyar – rendőri együttműködésnek. Ez ma már nem egyszerű operatív kooperáció, hanem egyre inkább egy komplex, valós idejű információmegosztásra és közös reagálásra épülő rendszer. A közös járőrtevékenységek, a folyamatos adatcsere, a vegyes ellenőrző pontok működtetése mind hozzájárulnak ahhoz, hogy hatékonyan tudjunk fellépni az illegális migrációs és embercsempész-hálózatokkal szemben.

A modern rendészet lényege ma egyszerre három pillérre épül: gyors reagálóképesség, folyamatos területi lefedettség, stabil, rugalmas szervezeti működés.

Ez nem statikus feladat. A migrációs mozgások rendkívül gyorsan változnak, és a bűnözői csoportok is folyamatosan új módszereket próbálnak ki. Emiatt a szervezeti struktúrát sokszor naponta kell átszervezni, akár többször is. Folyamatosan igazodnunk kell a forgalmi helyzethez, a gazdasági folyamatokhoz, a társadalmi mozgásokhoz, és természetesen a partnerszolgálatok által jelzett kockázatokhoz.

A kihívás nem csupán a határnál jelenik meg. A teljes megyei rendészeti rendszerre hatással van: a járőrözéstől kezdve a közlekedésrendészeten át egészen a bűnügyi területek erőforrásaiig. A célunk az, hogy úgy biztosítsuk a határőrizet és a migrációs helyzet kezelését, hogy közben a megye mindennapi közbiztonsága, a helyi lakosság biztonságérzete és a rendőri szolgáltatások minősége ne sérüljön.

Összességében: a migrációs nyomás kezelése ma már egy összetett, multilaterális, nagyfokú rugalmasságot és stratégiai gondolkodást igénylő feladat, amelyben a helyi, országos és nemzetközi együttműködések egyszerre töltenek be kulcsszerepet.

Győr, Sopron és Mosonmagyaróvár térsége eltérő társadalmi-gazdasági szerkezettel rendelkezik. Hogyan tudják a közterületi rendőri jelenlétet és szolgálatszervezést úgy alakítani, hogy az mindhárom térségben a lakosság biztonságérzetének növelését szolgálja?

Ezeket a feladatokat csak komplex, az egész megye sajátosságait figyelembe vevő szolgálatszervezéssel lehet hatékonyan megoldani. A megye biztonsága nem lokális kérdés: minden település, minden térség hatással van a másikra. Ezért rendkívül fontos, hogy a döntések mindig megyei szintű szemléletből szülessenek, még akkor is, ha helyi problémákra reagálunk.

Az önkormányzatokkal való szoros együttműködés ennek az egyik alappillére. A polgármesterek és a helyi vezetők jelzései első kézből érkeznek, és nagyon pontos képet adnak arról, milyen problémák jelennek meg a közösségekben. Ezekre a jelzésekre gyorsan és célzottan kell reagálnunk, hiszen a lakosság közvetlenül érzékeli, ha egy biztonsági kérdésben azonnal és hatékonyan lépünk.

A megye három térsége valóban három külön világ. Más a gazdasági ritmus, más a lakosság összetétele, és más típusú problémák jelennek meg a mindennapokban. Egy iparilag erős közeg más kihívásokat hoz, mint egy turisztikai térség vagy egy mezőgazdaság dominálta kerület. Ezeket a dinamikákat ismerni kell ahhoz, hogy jó döntéseket hozzunk.

A közterületi szolgálat megszervezésénél a legfontosabb célunk az, hogy mindenhol pontosan annyi és olyan rendőri jelenlét legyen, amely az adott térség valós igényeit tükrözi. Nem a mennyiség számít, hanem a jó helyen, jó időben megjelenő, hatékony rendőri jelenlét. Egy ipari csomópontnál másra van szükség, mint egy kisfaluban, és másra a határmenti területen, mint egy nagyváros frekventált részein.

Ehhez folyamatos elemzésre, valós idejű információkra és rugalmas átszervezésre van szükség – akár naponta többször is. A megyei szintű gondolkodás

éppen azt teszi lehetővé, hogy ezeket a változó igényeket gyorsan felismerjük, a megfelelő erőket oda csoportosítsuk, ahol szükség van rájuk, és ezzel stabil, megbízható közbiztonságot teremtsünk.

A rendészeti munka lényege a dinamikus egyensúly megteremtése: egyszerre kell reagálnunk a mindennapi kihívásokra, és egyszerre kell biztosítanunk a hosszú távú, kiszámítható működést.

Az elmúlt években a rendőrség jelentős technológiai fejlődésen ment keresztül. Vezetőként milyen irányú innovációkat tart leginkább előremutatónak a vármegye szempontjából, akár az eszközpark, akár a módszertanok területén?

A technológiai fejlődés üteme ma gyorsabb, mint valaha, és a rendészetnek kötelessége lépést tartani ezzel. Az újonnan megjelenő bűncselekmény-típusok – legyen szó digitális csalásokról, online térben zajló vagyon elleni cselekményekről, vagy a klasszikus bűnözés technológiai eszközökkel történő „újragondolásáról" – olyan szakértelmet és felkészültséget igényelnek, amelyet folyamatosan fejlesztenünk kell.

Ezért kiemelt figyelmet fordítunk arra, hogy a kollégáink naprakész tudással, korszerű technikai háttérrel és olyan eszköztárral rendelkezzenek, amely valóban megfelel a 21. századi kihívásoknak.

A digitális eszközök, a modern térfigyelő rendszerek, a forgalmi és bűnügyi elemző platformok ma már nem kiegészítő lehetőségek, hanem a mindennapi rendőri munka alapjai. Ezek a technológiák teszik lehetővé, hogy az információkat gyorsan, megbízhatóan és átláthatóan kezeljük, és hogy az operatív, taktikai vagy stratégiai döntések jó minőségű adatokon alapuljanak.

A modern rendészet lényege tehát nem csupán a fizikai jelenlét, hanem az adatvezérelt gondolkodás is. Egy jó döntéshez jó adat kell – méghozzá időben, releváns formában és olyan elemzési háttérrel, amelyből világosan kirajzolódnak a folyamatok, kockázatok és lehetőségek. Ezen a téren folyamatos fejlesztésekre van szükség, különösen a digitális nyomozási módszerek, kiberbűnözési technikák, valós idejű adatmegosztási rendszerek, prediktív elemzések, drón- és szenzortechnológiák, valamint a mesterséges intelligencia alapú támogatórendszerek irányába.

A cél nem az, hogy több adatunk legyen, hanem az, hogy okosabban tudjuk használni azt, amivel rendelkezünk. Ez teszi lehetővé, hogy gyorsabban reagáljunk, hatékonyabban dolgozzunk, és magasabb szintű biztonságot nyújtsunk a lakosságnak.

A rendészeti utánpótlás kérdése országosan is kiemelt téma. Milyen tapasztalatai vannak a fiatalok rendőri pálya iránti érdeklődéséről Győr-Moson-Sopron Vármegyében, és hogyan tudják megszólítani a következő generációt?

A munkám egyik legneuralgikusabb pontja a rendőri utánpótlás biztosítása. Egy gazdaságilag ennyire fejlett és dinamikus megyében rendkívül nehéz versenyt tartani a magánszféra által kínált bérekkel és karrierlehetőségekkel. A versenyszféra gyorsabban tud reagálni, magasabb kezdőbéreket kínál, és emiatt a fiatalok jelentős része azonnal a civil munkaerőpiac felé fordul.

Éppen ezért minden fórumon, minden elérhető platformon igyekszünk a fiatalok saját nyelvén megszólalni, és hitelesen bemutatni számukra, mit jelent ma rendőrnek lenni. A fiatal generáció másképp tájékozódik, máshonnan kap impulzusokat, és más típusú motivációval rendelkezik – ezt meg kell értenünk, és ehhez kell igazítanunk a kommunikációnkat és toborzási stratégiánkat.

A rendőri pálya bemutatását soha nem a „könnyű élet" vagy a „gyors siker" ígéretével végezzük, mert ez nem lenne igaz. A rendőri hivatás komoly felelősséggel, terheléssel és elköteleződéssel jár. Ugyanakkor azt is elmondhatjuk, amit valóban nyújtani tud: stabilitást és kiszámítható életpályát, valódi hivatástudatot, amely túlmutat a mindennapi munkán, erős, összetartó közösséget, ahol a bajtársiasság nem üres szó, szakmai fejlődési lehetőségeket, akár több szakterületen, és mindenek felett olyan munkát, amelynek valódi társadalmi értelme és hatása van.

A mai fiatalokat már nem elegendő csak a hivatástudat ígéretével megszólítani: fontos számukra a szakmai önállóság, a fejlődési út, a korszerű technológia használata, és az, hogy világosan lássák, ha teljesítenek, annak kézzelfogható eredménye és elismerése van. Éppen ezért a toborzás számunkra nem kampány, hanem folyamatos jelenlét, kapcsolatteremtés és hiteles kommunikáció – jelen vagyunk az iskolákban, a közösségi médiában, nyílt napokon, rendezvényeken.

A rendőri pálya nem való mindenkinek, de azoknak, akik hivatást és értékvezérelt életutat keresnek, ez a munka egyedülálló lehetőséget ad. Mi ezt szeretnénk megmutatni a fiataloknak – tisztán, őszintén és szakmailag hitelesen.

Vezetőként bizonyára fontosnak tartja az állampolgárokkal való partnerségen alapuló kapcsolatokat. Milyen kezdeményezéseket emelne ki, amelyek hozzájárultak a lakosság bizalmának erősítéséhez a vármegye rendőrsége iránt?

A munkánk egyik alapvetése a lakossággal való folyamatos, aktív és hiteles kapcsolattartás. A rendőrség akkor működik jól, ha nemcsak jelen van a mindennapokban, hanem valódi párbeszédet folytat az állampolgárokkal. Ezért kiemelten

fontos számunkra, hogy a lakosság véleményét, visszajelzéseit és helyi tapasztalatait beépítsük a szolgálati feladatainkba – akár stratégiai, akár helyi szinten.

A rendészet két szinten működik: globálisan és helyben. Mindkettő ugyanannyira fontos.

Helyi szinten egy körzeti megbízott szerepe felbecsülhetetlen. Az, hogy egy KMB-s milyen információkat tud begyűjteni a lakóktól, mennyire ismeri a környezetét, és milyen szorosan tud együttműködni a közösséggel, közvetlenül hat a terület biztonságára. A lakosság által elmondott apró jelzésekből gyakran olyan problémák rajzolódnak ki, amelyek másként nem jelennének meg a rendszerben.

Ugyanilyen fontos a vezetői szintű együttműködés. Egy városi kapitány és az adott település polgármestere között fennálló jó szakmai kapcsolat nélkül nem lehet hatékonyan gondolkodni helyi közbiztonsági kérdésekről. A problémákat meg kell beszélni, közös megoldást kell találni, és a lakosság felé egységes üzenetet kell képviselni.

Ez a logika működik megyei szinten is. Az én feladatom, hogy biztosítsam a megfelelő együttműködést a kormányhivatal, az önkormányzati vezetők, az állami és civil szervezetek között. Egy megye biztonsága nem egy intézmény munkája, hanem egy együttműködő rendszer teljesítménye.

A rendészet legfontosabb célja az állampolgárok szubjektív közbiztonságérzetének megteremtése és megtartása. Ez nemcsak a statisztikákról szól, hanem arról, hogy az emberek mennyire érzik magukat biztonságban, mennyire bíznak a rendőrségben, és mennyire érzik azt, hogy ha baj van, számíthatnak ránk.

Ennek pedig van egy nagyon egyszerű, mégis meghatározó alapja: az elérhetőség. Ha a rendőr jelen van, ha elérhető, ha válaszol, ha reagál, akkor a bizalom erősödik. Ha a lakosság érzi, hogy a rendőrség figyel rá, akkor a közösség biztonsága is stabilabbá válik.

A rendőri hivatás lényege tehát az együttműködés és a bizalom építése – minden szinten, minden nap.

A rendőri vezetés komoly felelősséggel jár. Melyek azok az értékek, vezetői elvek, amelyek mindennapi munkája során iránytűként szolgálnak az ön számára, és hogyan igyekszik ezeket a kollégák felé is közvetíteni?

36 év alatt sokféle vezetőt láttam: kiválókat és kevésbé jókat. Mindkettőből lehet tanulni. Egy vezetőnek tudnia kell, hogy a szervezet érdeke az első, de a feladatokat emberek hajtják végre. E kettő összehangolása a vezetés művészete.

Ami számomra megkerülhetetlen: bizalom, elérhetőség, következetesség, emberség, humor.

A rendőrség hierarchikus szervezet, de az én szememben a kollégák nem „beosztottak” – hanem munkatársak.

Munkám során a legfontosabb számomra a bizalomalapú vezetés. Egy szervezet csak akkor tud jól működni, hogyha a vezetők maximálisan megbíznak vezetőtársaikban és beosztottjaikban egyaránt. Emellett nélkülözhetetlen a csapatszellem. A rendőrségen belül valóban működik az egy mindenkiért, mindenki egyért jelmondat. Bármilyen feladat van, azt csak egymásban maximálisan megbízva és egymásra utalva tudjuk végrehajtani. Ha ez a kettő nincsen meg, a rendszer szétesik. Ehhez azonban elengedhetetlen az is, hogy az állomány érezze a vezető számít rájuk. Még ha egy hierarchikus szervezetben is dolgozunk, én mindig azt vallottam, hogy nagyon fontos minden kollégám irányába a tisztelet és az empátia. És mindez napi szinten humorral fűszerezve. Mert a jókedv és a vidámság oldja a feszültséget.

Végezetül engedjen meg egy személyesebb kérdést is: ebben a nagyfokú koncentrációt és állandó készenlétet igénylő hivatásban mi az, ami a leginkább feltölti, inspirálja, és segít megőrizni belső egyensúlyát a mindennapokban?

A munkában mindig maximalista voltam és vagyok, magammal szemben pedig mindig elégedetlen. Így folyamatosan a legjobbra törekvés inspirál. Ezt azonban soha nem magamat előtérbe helyezve igyekeztem megugrani, hanem a velem együtt dolgozó csapattal, aki jelen esetben most az a több mint 1400 ember, akik a vármegyei rendőr-főkapitányság állományát teszik ki. Én bármelyik kollégám legkisebb sikerének is örülök, és ezek folyamatosan inspirálnak. Mint ahogy az is, hogy a tőlem telhető legtöbb segítséget megadjam azok számára, akik nap mint nap emberfeletti teljesítménnyel teszik a dolgukat azért, hogy az emberek biztonságban érezhessék magukat. A munkám mellett nagyon fontos számomra a sport. 47 éve pingpongozom. Jelenleg NBII-ben. Ez mindig kikapcsol, feltölt. De ugyanilyen mentális felfrissülést okoz egy jó biciklizés, vagy télen a síelés. Ha tehetem, családommal minden évben elmegyünk egy-egy hétre az Alpokba. A hegyekben a havon siklani számomra igazi mentális megtisztulás.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Szabó Cs. (2026). Interjú dr. Varga Péter r. dandártábornokkal, a Győr-Moson-Sopron Vármegyei Rendőr-főkapitányság vezetőjével. *Belügyi Szemle*, *74*(1), 247-256. https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2026.v74.i1.pp247-256

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Szabó Csaba, aki a csaba.szabo3@bm.gov.hu e-mail címen érhető el.

DOI: 10.38146/BSZ-AJIA.2026.v74.i1.pp257-268

INTERJÚ

„Iskolába jártam Pécsett” (Gondolatok a Pécsi Jogi Kar szellemi műhelyéről)

Interjú a Pro Facultate Iuridico-Politica Universitatis Quinqueecclesiensis érdemérem arany fokozatával kitüntetett Finszter Gézával

„I studied in Pécs” (Reflections on the Intellectual Workshop of the Faculty of Law in Pécs)

Interview with Géza Finszter, recipient of the Gold Grade of the Pro Facultate Iuridico-Politica Universitatis Quinqueecclesiensis Merit Award

Hottó István
doktorandusz, tudományos segédmunkatárs
Pécsi Tudományegyetem,
Állam- és Jogtudományi Kar
hotto.istvan@ajk.pte.hu

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás: 2025. 11. 20. Átdolgozás: 2025. 11. 27. Elfogadás: 2025. 12. 01.

Absztrakt

Az interjú Finszter Géza professzorral, a Magyar Tudományos Akadémia doktorával készült abból az alkalomból, hogy a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara 2025. szeptember 1-jén, ünnepi tanévnyitó tanácsülésén a *Pro Facultate Iuridico-Politica Universitatis Quinqueecclesiensis* érdemérem arany fokozatával tüntette ki, amelyet a kar dékánja, Mohay Ágoston adott át számára. A kitüntetés a professzor két évtizeden át Pécsett folytatott meghatározó oktatói és tudományos tevékenységét, valamint a bűnügyi tudományok hazai fejlődéséhez való hozzájárulását ismeri el. Az interjú feltárja Finszter Géza pécsi kötődéseinek kialakulását, a „pécsi iskola" szellemi hatását, továbbá elemzi a rendészeti és büntető tudományok rendszerváltást követő átalakulásának elméleti és gyakorlati kérdéseit. A beszélgetés átfogó képet nyújt arról, miként járult hozzá a professzor a rendészettudomány hazai megerősödéséhez és a jogállami rendészet elméleti megalapozásához. Professzor úrral Hottó István beszélgetett.

Kulcsszavak: interjú, rendészet, rendészettudomány, büntető igazgatás

Abstract

This interview with Professor Géza Finszter, Doctor of the Hungarian Academy of Sciences, was conducted on the occasion that the Faculty of Law and Political Sciences of the University of Pécs awarded him the Gold Grade of the *Pro Facultate Iuridico-Politica Universitatis Quinqueecclesiensis* distinction at its ceremonial academic year opening session on 1 September 2025. The award–presented by Dean Ágoston Mohay–recognises the professor's two decades of outstanding teaching and scholarly activity in Pécs, as well as his significant contributions to the development of criminal sciences in Hungary. The interview explores the origins of Professor Finszter's professional ties to Pécs, the intellectual influence of the "Pécs School," and his reflections on the theoretical and practical dimensions of post-transition reforms in policing and criminal justice. The discussion offers an in-depth overview of his role in shaping Hungarian police science and in articulating the foundations of a rule-of-law–based theory of policing.

Keywords: interview, law enforcement, law enforcement science, criminal administration

Professzor úr, mit jelent az ön számára ez a magas elismerés, amelyet a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara ítélt oda önnek? Hogyan fogadta a kitüntetés hírét, és milyen gondolatokat ébresztett önben ez a díj?

Az egyetemi díj kiemelkedő értékét az adja, hogy abban egy egész szellemi közösség elismerése jelenik meg. Ha pedig elfogadjuk az univerzitásnak azt a minőségét, amelyet tanár és diák szövetsége teremt a tudás megszerzéséért, akkor a megtiszteltetés még nagyobb. Nem csupán oktató és kutató kollégáimnak, de előadásaim hallgatóságának és az egykor Pécsett működött rendészeti doktori iskola doktoranduszainak is köszönet jár érte. Ezt a dicséretet kiérdemelni csak további munkával lehet, ami így nyolcvanon túl nem kis feladat. Meg fogom próbálni! Vannak nehézségek. Hogy egyet mondjak, még nem tanultam meg a díj pontos elnevezését, bár illene. Mondjuk kétszáz évvel ezelőtt egy jogász ember természetesen tudott latinul, sőt az volt a munkanyelve. Most már ez nincs így.

Mikor és hogyan alakult ki professzor úr szakmai kötődése a Pécsi Állam- és Jogtudományi Karhoz?

Pesti joghallgatóként először 1965-ben voltam vendége a pécsi egyetemnek, egy országos diákköri konferencián, ahol az államigazgatási szekcióban kaptam helyet. Itt találkoztam először személyesen a híres jogtanárral, Szamel Lajossal, aki diákköri szereplésemet biztató szavakkal értékelte. Együttműködésünk huszonöt évvel később, 1990-ben, már a rendszerváltás Belügyminisztériumának Rendészeti Kutatóintézetében kezdődött igazán, ahol a professzor a legtekintélyesebb támogatója lett a rendőrségi törvény megalkotásának. Sajnos magas korára tekintettel ebben a folyamatban hosszabb ideig már nem tudott részt venni. (Ez a jogalkotás tényleg hosszúra sikeredett, a törvényt az Országgyűlés csak 1994-ben fogadta el.) Minthogy egész pécsi működésem legértékesebb tapasztalatát a humánumra épülő emberi kapcsolatok jelentették, nem mulaszthatok el még egy megjegyzést. A professzor leánya, az ugyancsak tudós Szamel Katalin édesapja halálakor megköszönte a Rendészeti Kutatóintézetnek, hogy sikerült értelemmel megtölteni egy nagy formátumú gondolkodó búcsúzását.

Professzor úr 1968-ban szerzett jogi diplomát az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán, de pályája nem a közigazgatás felé indult. Mi volt az oka ennek a váltásnak?

Annak ellenére, hogy egyetemistaként a civil közigazgatási jog keltette fel érdeklődésemet – ezt igazolja az imént említett diákköri szereplés – volt egy még

fontosabb törekvésem, a jogászi autonómia tisztelete, ami természetesen a bírói pálya felé fordított. Gyakornok lettem Budapest XVIII. és XIX. kerületének bíróságánál, ahol vártam a fogalmazói beosztásra. Ehelyett a Pesti Központi Kerületi Bíróság elnöke, Mátyás Miklós – alig néhány nappal diplománk átvételét követően – összehívta a gyakornokokat és felszólított minket, hogy nézzünk más munkahely után, mert ennyi fogalmazóra nincs szükségük. Közöttünk volt néhány határozott jellem, akik a felhívás ellenére maradtak, és később kiváló bírókká emelkedtek. Én a gyávábbak közé tartoztam, és megfogadva a figyelmeztetést, új megoldást kerestem. Minthogy korábban a pesti Államigazgatási Tanszék demonstrátora voltam, a tanszékvezetőtől, Berényi Sándortól kértem segítséget. Ő jó emberismerőnek bizonyult, amikor valami nagyon furcsa megjegyzéssel, de mégis segítséget ajánlott. Azt mondta: *„Maga nem egy hivatalnok típus”!* Hát ebben nagyon igaza volt, noha számomra ez csak évek múlva világosodott meg. Azonban tett egy ajánlatot. Elmondta, hogy a Belügyminisztériumnak van Vizsgálati Osztálya, ahova időnként új felvételiseket keresnek a frissen végzett jogászok között. Hozzá is rendszeresen jön egy alezredes ezzel a feladattal. Berényi megismertetett a „toborzó” alezredessel, aki semmi közelebbit nem mondott a nevezetes osztályról, csak annyit, hogy ott büntetőeljárások folynak a legkiemelkedőbb, legbonyolultabb ügyekben. Viszont felajánlotta, hogy mielőtt döntést hoznék, beszél akkori főnökömmel, a kerületi bíróság elnökével. Ennek az ötletnek azért örültem, mert reméltem, hogy az „elnök elvtárs” marasztalni fog. Hát nagyot tévedtem! A marasztalás helyett méltatta a Vizsgálati Osztály jelentőségét, azt úgy jellemezve, hogy az ország legkiválóbb nyomozó hatóságához nyílik meg az utam. Az elnök magatartása – bár a felelősséget nem akarom magamtól elhárítani – taszító volt. Úgy gondoltam, hogy akkor már mindenképpen a rendőrséget választom. Az, hogy a Vizsgálati Osztály III/1 titkos kóddal valójában az állambiztonság egyik szerve, csak a felvételemet követően tudatosult bennem.

Ez nagy fordulatot jelenthetett az ön életében! De mégis 16 évig, 1968 és 1984 között a Vizsgálati (III/1) Osztályon dolgozott, és egészen az alosztályvezetői beosztásig vitte. Mivé lett a civil közigazgatásért érzett vonzalom, hová tűnt a jogászi autonómia tisztelete?

Mindkettő megmaradt, sőt a tizenhat év alatt még erősödött is. De ez nem az én érdemem. Visszaemlékezve az idősebb munkatársakra, úgy látom őket, mint akik magukon viselték az ötvenes évek elejének minden embertelenségét, majd a forradalom traumáját, és azt, amikor ők lettek a megtorlás végrehajtói, de megélték a konszolidáció fordulatait is, amikor a jogászi szaktudás a politikai

megbízhatóság nyomába eredt. Bár a szocialista jelző fosztóképzőnek számított, de mégis hangot kapott a törvényesség. Ezek voltak a legfontosabb tapasztalatok, amelyek megerősítettek abban, hogy a hierarchia önkényének a jog parancsa szab korlátot. A humánum akkor válhat a büntető jogalkalmazás értékévé, ha a tudomány segítségét kéri. Erre tettem kísérletet, amikor az önkéntes visszalépés jogintézményét Angyal Pál 1905-ből származó tanulmányával magyaráztam, amivel nem csupán egy bűnügy megoldásához járultam hozzá, de a szakmai továbbképzések állandó előadója is lehettem. A III/1 Osztály gyakorlatát tanulmányozva megírtam az állam elleni bűncselekmények kriminológiáját, amellyel 1984-ben az állam- és jogtudomány területén, nyilvános védéssel kandidátusi fokozatot szereztem. A nyilvánosság vállalására különösen büszke voltam, mert megértettem, hogy a titok a tudományosság egyik legnagyobb akadályozója.

Hogyan történt, hogy miközben kutatásának tárgyát az állambiztonság köréből választotta, éppen a sikeres fokozatszerzés évében, 1984-ben munkahelyet váltott?

Mondhatnám azt is, amit a híres francia fizikus, a halálra ítélt Lavoisier bírái mondtak a francia forradalom vérzivataros napjaiban: *„A köztársaságnak nincs szüksége tudósokra!”* Közvetlen főnökeim nem akadályozták kutató munkámat, de mindig aggódva olvasták újabb és újabb téziseimet. Azt hiszem megnyugodtak, amikor utam a nyolcvanas évek közepén szakított a vizsgálati munkával és a rendészeti sajtó felé vette az irányt. A Belügyi Szemle szerkesztőjeként helyettesem, Nyerges Lajos hívta fel a figyelmemet egy fiatal pécsi kriminológusra, aki a rejtett bűnözés tanulmányozásával nemzetközi rangot szerzett. (A korra jellemző, hogy Nyergestől tanultam a lapszerkesztést, miközben én voltam a főnöke és nem fordítva.) De azért hallgattam a beosztottamra, amikor Pécsre utaztam, és kicsinyke egyetemi szobájában megkerestem Korinek Lászlót, aki tanulmányt ígért kutatásairól. Mondhatom, rendszeres szerzőnk lett, engem pedig barátjául fogadott. Először tőle kaptam példát a részletekre is figyelő, a hipotéziseket igazoló és a kritikát sem mellőző munkamódszerre. A bűnözés okai sorában nem csupán az elkövetői életutak torzulásait figyelte meg, de felismerte a társadalom hibás működésének, a politikai hatalom birtokosainak a felelősségét is. Nem tudtuk, de éreztük, hogy a büntetőpolitikában is váltásra lesz szükség. Később – a rendszerváltozást követően – már rendészeti helyettes államtitkárként hivatalába fogadott. Nagylelkű tett volt, mert hivatalnoknak (ahogy ezt Berényi professzor megjósolta) nem váltam be.

Értelmezhető-e Korinek László döntése helyettes államtitkárként egyfajta szemléletváltási törekvésként, amelyben a kutatói attitűdöt részesítette előnyben a hagyományosabb bürokratikus adminisztrációval szemben?

A tévedés nem itt keresendő. Az első demokratikusan választott kormány a jogállami szervezési elvekből indult ki, amikor az egyik első intézkedése a Belügyminisztérium, és a korábban az abban helyet foglaló Országos Rendőr-főkapitányság szervezeti szétválasztása volt. A minisztérium előtt három feladat állt: a rendőrségi törvény megalkotása, a rendőrségi szervezet jogállami reformja és a távlatos (legalább tíz-tizenöt évre szóló) közbiztonsági stratégia megfogalmazása. A rendőrség vezető állományának feladata egyfelől a szakmai követelmények érvényesítése az új szervezeti megoldások befogadásához (avagy elutasításához), másfelől pedig a közrend és közbiztonság folyamatos biztosítása. A törvényalkotás, a szervezeti reform és a távlatos közbiztonsági stratégia tervezése kutatói és hivatalnoki erényeket egyaránt igényel. Azonban ez a program háttérbe szorult, részben a közbiztonságot súlyosan veszélyeztető, úgynevezett taxisblokád 1990. október végi bekövetkezése okán, részben pedig azért, mert változás állt be a belügyi irányításban is. A nagy ívű reformok helyét a napi döntések hálózata vette át, a szabadság vágyát leváltotta a biztonság ígérete, ami már valóban fegyelmezett végrehajtókat követelt. Erre a fordulatra mi nem voltunk felkészülve.

Professzor úr úgy gondolja, hogy a rendszerváltozás időszakában megnyíló rendészeti reformlehetőségek nem tudtak maradéktalanul kiteljesedni?

Számomra a rendszerváltás, 1990 volt a fordulat éve. A polgári alkotmányosság épít arra a tapasztalatra, hogy az állam hatalma önkorlátozással nem gyengül, hanem erősödik, mert a lehető legkisebbre csökkenti az önkény esélyeit. Ezen az úton járva válhat a rendőrködés tehetséges fiatalokat vonzó megbecsült szakmává. „Forradalmi" időkben a rendészeti kutatásoknak a rendészeti hivatal nem megrendelője, hanem maga is kutatási tárgy.

Ahol a rendészet az elméleti feltárás tárgya, ott a megrendelő a társadalmi szükséglet, amely különösen kivételes történelmi időszakokban kap jelentőséget. Az eredmények elsődleges felhasználója nem a rendőrség, hanem a rendészetet alakító állam, de felhasználóként jelentkezik a civil társadalom is, amelyik a kutatások eredményeit megismerve és megértve új elvárásokat fogalmazhat meg a rendészet számára. E diszciplínák kritikusak a rendészetekkel szemben, nem veszik tudomásul a titkosságot, azt olyan falnak tekintik, amelynek gyakran csupán egyetlen értelme van: a testület belső működési zavarainak elleplezése. A kutatások fő célja a változások kezdeményezése, a rendészet reformjának elméleti megalapozása.

A rendszerváltó országok számára az előbbieken túl az is nagyon fontos felismerés, hogy míg az alkalmazott kutatások a tekintélyuralmi berendezkedésekben

is magas színvonalon folytathatók, addig a társadalomkritikai mondanivaló kifejtésének szabadsága csak demokráciákban adott. (Azt mindenki maga döntse el, hogy ez a demokrácia ereje, avagy a gyengesége.)

Magam úgy vélem, hogy „a jogállami forradalom" első éveiben esély volt egy mélyreható rendészeti reform végrehajtására, amihez azonban demokratikus-támogató kormányzati stratégiára lett volna szükség. Ennek politikai alapját a parlamenti pártok konszenzusa alkotná, amit a rendészeti szakmák egyetértése és a társadalom cselekvő támogatása kísérhetne. Ebben az esetben a társadalomtudományok a gyakorlattal közösen tárhatnák fel azokat a tényeket, amelyek ismeretét a belügyi kormányzás és a rendészeti hatóságok működése sem nélkülözheti. Ez a közeg hozzájárulna egy új rendészettudományi stúdium kialakulásához. Hogy lesz-e ilyen stratégia, azt a jövő fogja megválaszolni.

Úgy látja, hogy 1990 végével a rendészeti kutatások súlypontjai átrendeződtek?

Egyáltalán nem! A korszak egyik ellentmondása éppen az volt, hogy az elméleti igényesség nem csupán megmaradt, hanem még növekedett is. Csak a megvalósulás a távolabbi jövő feladata lett. Előbb a Rendőrtiszti Főiskolán, majd pedig a Belügyminisztériumban alakult meg Rendészeti Kutatóintézet, a Belügyi Szemle igényes tudományos orgánummá fejlődött, ami elsősorban Korinek László érdeme, aki közel harminc éven át szerkesztette azt az újságot, amelynek korábban „csak" szerzője volt. A rendőrség kutatójaként eredményeimet magam is neki köszönhetem. Ugyanis a látencia kutatás Korinek László előadásában a rendészeti igazgatás úgyszólván teljes színképéről hiteles képet adott, és nekem már csak ezen az úton kellett őt követnem. Megismerkedtünk a rendőrségek társadalmi kapcsolatait alakító tényezőkkel, amelyek jelentősen befolyásolják a rendészetbe vetett bizalom erejét. Nem kétséges, hogy ez a bizalmi index komolyan hat a bűncselekmény sértettjeinek feljelentési aktivitására és a bűnügyi szolgálatokkal való együttműködési készségre. Korinek László különbséget tett a bűnözés tömegjelensége, valamint a bűnüldöző és igazságszolgáltatási szervek befogadó képessége között. Rámutatott a rendészeti igazgatás szelekciós munkamódszereire és azok okaira. Ekkor kezdődött az a pécsi sorozat, amikor húsz éven keresztül évente tudtam hallgatóság előtt számot adni a rendőrállamtól a jogállamig vezető stációkról. A fiatal demokráciákban a rendészeti igazgatás legitimálásához a legértékesebb muníciót a kriminológia szolgáltatta, és ebben Magyarország már a hatvanas évektől az élen járt.

Korinek László akadémikusi székfoglalójában úgy fogalmazott, hogy a statisztika a társadalomtudományok matematikája, feltéve, hogy azt jól használják. A rendőrigazgatásban például a mai napig rosszul használják. Arra, amire

biztosan nem alkalmas: a rendőrségi munka minőségének mérésére. Ha valahol jelen volt a változások sürgetése és a kritikai szellem, nos, azok a pécsi előadótermek voltak. Más kérdés, hogy hangjuk meddig jutott.

Ezek szerint a kriminológia egyik ágaként megszületett a rendészeti kriminológia?

A kriminológia szerepét méltató szavaimat nem vonom vissza, de azt elismerem, hogy az a tervünk, miszerint ennek a diszciplínának a segítségével teljes rendészetelmélet alkotható, nem volt reális. Az egykori alkotmánybíró, néhai Szabó András mutatott rá arra, hogy míg bűnmegelőzési stratégia a kriminológia módszertani keretein belül is megalkotható, bűnüldözési stratégiáról csak a rendészeti tanítások tudományági önállóságának kivívását követően érdemes gondolkodni. Ahogy ő ezt szellemesen megfogalmazta: az a rendőr, aki nem akarja kézre keríteni a bűncselekmény tettesét, az nem rendőr; és az a kriminológus, aki nem kíváncsi a bűnözés okaira, nem kriminológus. Az önálló rendészettudomány arra képes, hogy a tételes és a teoretikus jogi tárgyak együttes bevetésével, valamint a szociológiai szemlélet térnyerésével tanulmányozhatja kutatási tárgyait, a rendészet jogát, a rendészet szervezetét és a rendészet működését. Rendészeti kutatásaim során számomra az jelentett komoly előnyt, hogy korábbi pályámon viszonylag jó eligazodtam a közigazgatási tanokban, de nem volt idegen számomra a büntető anyagi- és eljárásjogi dogmatika, az alkalmazott kriminológia és a kriminalisztika sem. Végül, ha a jogállami kihívások megkövetelik a jog uralmának, a hatalmi ágak megosztásának és az emberi méltóság sérthetetlenségének együttes érvényesülését a rendészet működési területén is, akkor ehhez az alkotmányelmélet nyújthat nem mellőzhető segítséget.

Hogyan értékeli a kétezres évek elején, a Belügyminisztériummal kötött megállapodás nyomán Pécsett létrejött rendészeti doktori iskola működését?

Korinek László kezdeményezésére a Belügyminisztérium megállapodást kötött arra, hogy kerüljön megalapításra a pécsi jogi fakultás doktori iskolája, lehetőséget teremtve – elsősorban rendőrségi szakemberek és a szélesebb rendészeti igazgatásban dolgozók számára – tudományos fokozat megszerzésére. Korinek professzorral közösen vállaltuk, hogy a doktorandusz képzés rendészeti területei számára tananyagokat állítunk össze, amelyekhez felhasználjuk az akkor bontakozó rendészettudományi kutatások eredményeit.

A pécsi jogi kar rendkívül nagy odaadással és eleganciával biztosította a helyszínt, és mindenekelőtt a szellemi támogatást. Az infrastruktúrához az Országos Kriminológiai Intézet is hozzájárult.

Nagyon jelentős volt a büntető- és a közigazgatási jogtudomány területeiről érkezett baranyai muníció, hiszen a belügyi szakterületeken dolgozók számára ezek a diszciplínák jelentették a legfontosabb forrásokat. Mondhatnám, hogy ez a két terület uralta a doktori iskolát. Pécs mind a két irányban országos és nemzetközi rangú tudósokkal, kutatókkal, elhivatott tanárokkal rendelkezik. A közigazgatástan pécsi jelese volt néhai Ivancsics Imre, aki a rendészeti igazgatás elméleti megalapozásához nyújtott segítséget. Megemlítem, hogy a pécsi campus korábbi dékánjának, Fábián Adriánnak *Közigazgatás-elmélet* című, 2012-ben megjelent könyvében jóleső érzéssel találkoztam egykori egyetemi csoporttársam, néhai Zsuffa István méltatásával, aki hosszú időn keresztül volt belügyi államtitkár. Fábián Adrián említett művén túl, sajnos a szakirodalom kevesebb figyelmet szentel Zsuffa államtitkár tudósi teljesítményének, pedig az is kiemelkedő.

Professzor úr hogyan látja, miként formálta a „pécsi iskola" a hazai büntető tudományok fejlődését?

Említhetem Földvári Józsefet, aki Pécsett a büntető anyagi jog szakembereként évtizedekig meghatározó szellemi irányzatot testesített meg. Az ő szemléletmódját szintézis jellemezte, ami az anyagi jog dogmatikájának más műhelyeit kevéssé érintette meg. Földvári a kriminálpolitika hazai megalapozásához járult hozzá, amikor Adolphe Prins és Marc Ancel munkáira hívta fel a figyelmet. Mi, akik az alkotmányos rendészet hívei lettünk, nem nélkülözhetjük ezt az egyesítési megközelítést. Annak fontosságát először Csemegi Károly hangsúlyozta, amikor a büntető törvénykönyvtől elvárta a hasznossági és az értékelv együttes érvényesítését. Vagyis a büntetőjog legyen a polgárok szigorú és hatékony védelmezője, de eközben ne adja fel legfontosabb értékét, a humánumot. Ennél világosabban a rendőrigazgatással szemben támasztott követelményeket sem lehet összefoglalni.

Az eljárásjogban Tremmel Flóriánt szeretném kiemelni, aki a belügyi szemléletű kutatómunkához azért tudott nagyon jelentősen hozzájárulni, mert az ő gondolkodásmódjában a dogmatikus és a teoretikus tárgyak nagyon közel kerültek egymáshoz. A pécsi büntetőeljárás-jogi szellemiség hirdette és meg is valósította vezérelvét: büntetőeljárás-jogtudomány kriminalisztika nélkül nem létezik. Ezt a gondolatot testesítik meg a Tremmel Flórián – Herke Csongor – Fenyvesi Csaba szerző hármas kiváló kriminalisztikai tankönyvei. A kép azonban nem lenne teljes, ha megfeledkeznék a budapesti tanáraimról, Király Tiborról, akitől megtanultam, hogy a *„büntetőeljárásnak csak büntetőjogi oka lehet, amit a gyanú intézménye közvetít"*, és Erdei Árpádról, aki a szakértői bizonyítás

spiritusz rektoraként a jogi és a tényállási relevancia fogalmi rendjének megteremtésével gazdagította a bizonyításelméletet. A rendészettudomány szerencséje, hogy a budapestiek mellett egyaránt tudott meríteni a debreceni, a győri, a miskolci, a pécsi és a szegedi jogi műhelyek eredményeiből.

Professzor úr szavaiból azt érzem, hogy az 1990-es „jogállami forradalomban" esélyt látott a rendészeti igazgatás reform értékű átalakítására, és máig fájlalja ennek elmaradását.

Volt idő, amikor ezt így láttam, de ma már hajlok a realitások elfogadására. Bibó István figyelmeztetett arra, hogy a rendőrség konzervatív igazgatási ágazat, amelytől ne várjunk forradalmi változásokat. Továbbá a magyar társadalom sokáig őrizte rendiségét, és kevés tapasztalatot szerzett a közélet demokratikus működésében. Lehet, hogy annak a társadalomtudósnak volt igaza, aki szerint a demokratikus átalakuláshoz legalább hatvan esztendőre van szükség. (Ennek eddig alig több mint a fele telt el.)

Professzor úr véleménye szerint mit várhatunk a „második félidő" végére?

A Rendészettudományi Kar rendészeti mesterszakának egy hallgatója azt kérdezte: Milyen lenne rendőrségünk akkor, ha sikerült volna kiaknázni a rendszerváltozás nyújtotta esélyeket?

Válaszom a következő volt: Esélyt kapott volna a pártpolitikától mentes rendészet ideálja. Amennyiben a politikán a közösség – az egész nemzet – és az ország ügyeiről való felelős gondoskodást értjük, a rendészet nem lehet „politikamentes". Ennek azonban feltétele, hogy a választáson nyertes párt vagy pártok maguk is így értelmezzék a politikát. Ebben az esetben meg kellene találni azokat a konszenzusra alkalmas területeket, ahol a kormányzó erők képesek együttműködni az ellenzékkel, ahol a legnagyobb esélye van a társadalmi közmegegyezésnek. A rendészet erre felettébb alkalmas, hiszen nincs „jobb-" meg „baloldali" közbiztonság. Ami pedig a bűnüldözésnek irányt adó kriminálpolitikát illeti, az nem a végrehajtó hatalom kizárólagos terepe, abban az önálló hatalmi ágként működő jogalkotás és igazságszolgáltatás is partner.

Elvált volna a bűnügyi (igazságügyi) rendőrség a közbiztonsági rendőrségtől. A bűnügyi rendőrség (rendészet) az ügyészség szervezetében kapott volna helyet. A közbiztonsági rendőrség egyes szolgálati ágai centrális irányításban maradtak volna (terrorelhárítás, készenléti rendőrség, nemzeti védelmi szolgálat stb.), míg a települések közbiztonsága felett önkormányzati rendőrség őrködne.

A rendészeti igazgatás nem különülne el a civil közigazgatástól, a katonai

hierarchia helyett a hivatali hierarchia érvényesülne, amelyben a beosztás rangját nem a piramisban elfoglalt lépcsőfok, hanem a szakmai tudás adná. Az alá-fölé rendeltség nem személyes, hanem személytelen, közjogi hatalomként működne. A szolgálat alaki rendjéből csak azok a formák maradhatnának érintetlenül, amelyek összhangban vannak a hivatással és segítik a szakmai teljesítményeket.

Az előbbi elvek a rendészeti oktatásban is érvényesülnének. Aki a rendészetet választja, annak nem kellene szakítani civil létével, ellenkezőleg, az személyisége értékes része maradhatna. A rendészet nem merül ki a parancs végrehajtásának és a parancs kiadásának képességében, ezért a pályára készülés nem „sorkatonai" kiképzéssel, hanem a szakma elmélyült – gyakorlatot is magába foglaló – tanulásával kezdődne, az értelmes alaki rend csak ezt követően, mint a tudást erősítő felismert szükséglet kerülne elsajátításra.

Ehhez az oktatási szervezetet közép- és felsőfokon is a tanári önállóság és az egyetemi autonómia szellemében kellene átalakítani. Nem lenne mellőzhető a gyakornoki rendszer bevezetése sem, ami az igazságszolgáltatásban évszázados hagyományokkal rendelkező fogalmazói státuszhoz hasonlítható. (És amitől engem néhai Mátyás Miklós meg akart kímélni.)

A rendőrködés anyagi és morális értelemben is a legmegbecsültebb foglalkozások sorában emelkedhetne.

Felhasznált irodalom

Finszter G. (2003). *A rendészet elmélete*. KJK–KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft.

Finszter G. (2014). *Rendészetelmélet*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar.

Finszter G. (2018). *Rendészettan*. Dialóg Campus Kiadó.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Hottó I. (2026). „Iskolába jártam Pécsett" (Gondolatok a Pécsi Jogi Kar szellemi műhelyéről). Interjú a Pro Facultate Iuridico-Politica Universitatis Quinqueecclesiensis érdemérem arany fokozatával kitüntetett Finszter Gézával. *Belügyi Szemle*, *74*(1), 257-268. https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2026.v74.i1.pp257-268

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Hottó István, aki a hotto.istvan@ajk.pte.hu e-mail címen érhető el.

Ára: 530 Ft